İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL YÖNETİM BİNALARININ KAMUSAL ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN MEKAN DİZİMİ (SPACE SYNTAX) YÖNTEMİYLE İRDELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya MENDERES

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

EYLÜL 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL YÖNETİM BİNALARININ KAMUSAL ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN MEKAN DİZİMİ (SPACE SYNTAX) YÖNTEMİYLE İRDELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya MENDERES
(502121120)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alper ÜNLÜ

EYLÜL 2014

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün **502121120** numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Fulya MENDERES**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL YÖNETİM BİNALARININ KAMUSAL ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN MEKAN DİZİMİ (SPACE SYNTAX) YÖNTEMİYLE İRDELENMESİ"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Alper ÜNLÜ** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Yrd.Doç. Dr. Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ervin GARİP .....
Kültür Üniversitesi

Teslim Tarihi : **01 Eylül 2014**
Savunma Tarihi : **09 Eylül 2014**

ÖNSÖZ

Tez çalışmam kapsamında bilgisi ile bana yol gösterici olduğu kadar, lisans öğrenciliğim boyunca da beni yönlendiren, bilgi dağarcığımı genişleten ve destekleyen sayın danışmanım, hocam Prof. Dr. Alper ÜNLÜ'ye; Araştırma sürecimin farklı aşamalarında desteğini esirgemeyerek, tezimin gelişmesine katkı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU'na; Tez çalışmasının kapsamına dair değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Ervin GARİP'e; Tüm süreç boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili anneme ve babama; Çalışma sürecime hem bilgileri hem de manevi destekleri ile katkılarından dolayı yakın arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Eylül 2014

Fulya Menderes
Mimar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
KISALTMALAR ..... **ix**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxiii**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Amacı 1
1.2 Kapsam ve Yöntem 2
2. KAMU, KAMUSALLIK, ÖZELLİK, KAMUSAL- ÖZEL ALAN/MEKAN KAVRAMLARININ TANIMLANMASI **5**
2.1 Kamu ve Kamusallık Kavramları 5
2.2 Kamusal Alan ve Kamusal Mekan Kavramları 9
2.2.1 Kamusal alan 11
2.2.2 Kamusal mekan 13
2.3 Özel Kavramı ve Özel Alanın Tanımlanması 14
2.3.1 Özel kavramı 15
2.3.2 Özel alan 16
2.4 Özel ve Kamusal Alanlar Arasındaki Geçiş/Sınır Bölgeleri 18
2.5 Bölüm Sonucu 19
3. CUMHURİYET DÖNEMİ YEREL YÖNETİM BİNALARINDA KAMUSALLIK SINIRLARININ DEĞİŞİMİ **21**
3.1 Yerel Yönetim Binaları ve Kamusal Mekan 22
3.2 Yerel Yönetim Binaları ve Kamusallık 23
3.3 Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim Binaları ve Kent İlişkisi 24
3.4 1920-1950 Dönemi Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı 26
3.5 1950-1990 Dönemi Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı 37
3.6 1990'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı : Belediye Binaları 46
3.6.1 Trabzon belediyesi hizmet binası yarışma projesi 1996 48
3.6.2 Eskişehir tepebaşı belediye hizmet binası 2004 51
3.6.3 Antalya büyükşehir belediyesi hizmet binası 2005 54
3.6.4 Kadirli belediyesi hizmet binası ve kültür merkezi 2007 57
3.6.5 Manisa belediyesi hizmet binası ve çevresi 2011 60
3.6.6 Adana çukurova ilçe belediyesi hizmet binası ve kültür merkezi 2013 ... 62
3.6.7 Uşak belediyesi hizmet binası 2013 65
3.7 Bölüm Sonucu 67
4. KAMUSAL ERİŞEBİLİRLİĞİN ARAŞTIRILMASINDA KULLANILACAK YÖNTEM: MEKAN DİZİMİ **69**
4.1 Mekan Dizim Teorisi ve Temel Özellikleri 69
4.2 Analiz Çalışmasında Kullanılacak Temel Kavramlar 70
4.2.1 Bütünleşme (integration) 70

4.2.2 Görülebilirlik (visibility / isovist) 71
4.3 Araştırmada İzlenecek Analiz Yöntemi 73
4.4 Bölüm Sonucu 76
5. DEĞİŞİMİN MEKAN DİZİMSEL ANALİZİ VE TEMEL SONUÇLAR 77
5.1 Analiz Sonuçları 77
5.1.1 1920-50 dönemi analizleri 80
5.1.2 1950-1990 dönemi analizleri 85
5.1.3 1990-2013 dönemi analizleri 101
5.1.4 Dönemlerarası genel değerlendirmeler ve sonuçlar 117
5.2 Bölüm Sonucu 130
6. SONUÇLAR 133
KAYNAKLAR 137
ÖZGEÇMİŞ 141

KISALTMALAR

S2D **:** Sytax 2D
2D **:** 2 Dimension (iki boyutlu)
TDK **:** Türk Dil Kurumu
Ort. **:** Ortalama

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 5.1 : Adana Belediye Sarayı Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 83
Çizelge 5.2 : Adana Belediye Sarayı Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Sentaktik Değerleri. 84
Çizelge 5.3 : Adana Belediye Sarayı Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 84
Çizelge 5.4 : Adana Belediye Sarayı Tahsil İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri. ... 84
Çizelge 5.5 : Adana Belediye Sarayı Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri. 84
Çizelge 5.6 : Adana Belediye Sarayı Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri..... 84
Çizelge 5.7 : İstanbul Belediye Sarayı Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 90
Çizelge 5.8 : İstanbul Belediye Sarayı İmar İşleri Katı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 90
Çizelge 5.9 : İstanbul Belediye Sarayı Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 90
Çizelge 5.10 : İstanbul Belediye Sarayı Meclis ve Merasim Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri..... 90
Çizelge 5.11 : İstanbul Belediye Sarayı İmar,Ruhsat İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri..... 90
Çizelge 5.19 : Gaziantep Belediyesi Üst Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 100
Çizelge 5.20 : Gaziantep Belediyesi Meclis Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.... 100
Çizelge 5.21 : Gaziantep Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 101
Çizelge 5.22 : Gaziantep Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.101
Çizelge 5.23 : Trabzon Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 105
Çizelge 5.24 : Trabzon Belediyesi Meclis Katı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 106
Çizelge 5.25 : Trabzon Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 106
Çizelge 5.26 : Trabzon Belediyesi İmar İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri..... 106
Çizelge 5.27 : Trabzon Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri. . 106
Çizelge 5.28 : Eskişehir Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 111
Çizelge 5.29 : Eskişehir Belediyesi Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 111
Çizelge 5.30 : Eskişehir Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri..... 111
Çizelge 5.31 : Eskişehir Belediyesi İmar İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri. 111
Çizelge 5.32 : Eskişehir Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri. 111
Çizelge 5.33 : Eskişehir Belediyesi Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri..... 111

Çizelge 5.34 : Çukurova Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri. 115
Çizelge 5.35 : Çukurova Belediyesi Meclis ve Başkanlık Katı (Birinci Kat) Ortalama Sentaktik Değerleri. 116
Çizelge 5.36 : Çukurova Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri. 116
Çizelge 5.37 : Çukurova Belediyesi Zabıta İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.... 116
Çizelge 5.38 : Çukurova Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri. 116
Çizelge 5.39 : Çukurova Belediyesi Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri. 116

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Kamu/kamusal/özel kavramlarının etimolojik kökenleri arasındaki ilişkiler. 10
Şekil 3.1 : Aydın Hükümet Konağı 28
Şekil 3.2 : Isparta Hükümet Konağı,1934 28
Şekil 3.3 : Kastamonu Hükümet Konağı 28
Şekil 3.4 : Balıkesir Hükümet Konağı 29
Şekil 3.5 : Bina kütlesinden ayrılarak belirginleşen yöneticilere ait özel alanlar. 30
Şekil 3.6 : Devlet Demiryolları Merkez Binası Zemin Kat Planı 32
Şekil 3.7 : Adana Belediye Sarayı Yarışması,1944,Sedat Hakkı Eldem, Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl'ın Önerisi. 32
Şekil 3.8 : Adana Adana Belediye Sarayı Yarışması, 1944, Sedat Hakkı Eldem, Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl'ın Önerisi, Birinci ve Zemin Kat Planları. 33
Şekil 3.9 : Adana Belediye Sarayı Yarışması,1. Ödül.... 35
Şekil 3.10 : Devlet Demiryolları Merkez Binası,1939,Bedri Uçar Tasarımı 35
Şekil 3.11 : Kamutay Binası Uluslararası Müsabakası Öneri Projeler, 1937.... 36
Şekil 3.12 : İstanbul Belediye Binası Proje Yarışması, 1.Ödül, Nevzat Erol 39
Şekil 3.13 : İstanbul Belediye Sarayı, Kat Planları 40
Şekil 3.14 : Antalya Hükümet Konağı,1973,Merih Karaaslan.... 41
Şekil 3.15 : Aliağa Hükümet Konağı, Tasarlanan ve Uygulanan Proje, Merih Karaaslan, Nuran Unsal, 1983 42
Şekil 3.16 : Nevşehir Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışma Önerisi, Haldun Sunal, 1983 43
Şekil 3.17 : Nevşehir Hükümet Konağı Yarışması, Tasarlanan ve Uygulanan Tasarım Arasındaki Farklar, 1987 45
Şekil 3.18 : Gaziantep Belediyesi Hizmet Binası, Hasan Özbay, Tamer Başbuğ tasarımında kamusal ve özel mekanların ayrılması 46
Şekil 3.19 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi Vaziyet Planı 49
Şekil 3.20 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi,Kesit 49
Şekil 3.21 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi Zemin Kat Planı. . 50
Şekil 3.22 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi İkinci Kat Planı. .. 51
Şekil 3.23 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası 52
Şekil 3.24 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, Zemin Kat Planı.... 53
Şekil 3.25 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, İkinci Kat Planı.... 53
Şekil 3.26 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası 54
Şekil 3.27 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası vaziyet ve zemin kat planlarında kamusal-özel mekanların ilişkisi.... 55
Şekil 3.28 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kat Planı 56
Şekil 3.29 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül 57

Şekil 3.30 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül Zemin Kat Planı 58
Şekil 3.31 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül +4.00 Kotu Planı 59
Şekil 3.32 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül +8.00 Kotu Planı 59
Şekil 3.33 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül En ve Boy Kesitleri. 60
Şekil 3.34 : Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması 1.Ödül 61
Şekil 3.35 : Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması 1.Ödül Zemin Kat Planı ve Kesiti..... 61
Şekil 3.36 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, Kent Parkı ve Rekreasyon Koridoru ile Bütünleşen Hizmet Binası 63
Şekil 3.37 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, Kent Parkı aksıyla yükselen yeşil çatı formu. 63
Şekil 3.38 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, Zemin Kat Planı 64
Şekil 3.39 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, 1. ve 2. Kat Planı ve 1-1 Kesiti 65
Şekil 3.40 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası, Avlu Sitemi 66
Şekil 3.41 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası Zemin, İkinci ve Üçüncü Kat Planları. 66
Şekil 3.42 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası Kesiti. 67
Şekil 4.1 : 3 boyutlu mekan, $E^{3,}$,'ü oluşturan D bölgesi ve D bölgesindeki görsel çevre (E) 72
Şekil 4.2 : D bölgesindeki Görsel Çevreyi Oluşturan Farklı Eşgörüş Alanları 72
Şekil 4.3 : Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim Binalarının Kamusal Erişilebilirlik Analizinde İzlenen Yöntem Şeması. 75

Şekil 5.1 : 1920- 2013 Arası Analizleri Yapılan Belediye Binası Örnekleri ve Ortalama Sentaktik Değerleri. 79
Şekil 5.2 : 1944 Adana Belediye Sarayı, Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 80
Şekil 5.3 : Adana Belediye Sarayı, Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. .. 81
Şekil 5.4 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. .. 81
Şekil 5.7 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.83
Şekil 5.9 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 86
Şekil 5.10 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı. 87
Şekil 5.11 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 87
Şekil 5.12 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı. 88
Şekil 5.13 : İstanbul Belediye Sarayı, İmar İşleri Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 88
Şekil 5.14 : Samsun Belediyesi Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 91
Şekil 5.15 : Samsun Belediyesi Birinci ve İkinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 92

Şekil 5.16 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı 93
Şekil 5.17 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı 93
Şekil 5.18 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 94
Şekil 5.19 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı. 94
Şekil 5.20 : Gaziantep Belediyesi Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 97
Şekil 5.21 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 98
Şekil 5.22 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı. 98
Şekil 5.23 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 99
Şekil 5.24 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı. 99
Şekil 5.25 : Gaziantep Belediyesi, Meclis Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 100
Şekil 5.26 : Trabzon Belediyesi Zemin Kat ve Meclis Katı Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 102
Şekil 5.27 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 103
Şekil 5.29 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 104
Şekil 5.31 : Trabzon Belediyesi, Meclis Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 105
Şekil 5.32 : Eskişehir Belediyesi Zemin Kat ve Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 107
Şekil 5.33 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 108
Şekil 5.34 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı. 108
Şekil 5.35 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 109
Şekil 5.36 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı. 109
Şekil 5.37 : Eskişehir Belediyesi, Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 110
Şekil 5.38 : Çukurova Belediyesi Zemin Kat ve Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri. 112
Şekil 5.39 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 113
Şekil 5.40 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı. 113
Şekil 5.41 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı. 114
Şekil 5.42 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı. 114

Şekil 5.43 : Çukurova Belediyesi, Meclis ve Başkanlık Katı (Birinci Kat) Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı. 115
Şekil 5.44 : Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)- 1920-2013 Değişim Grafiği. 119
Şekil 5.45 : Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)- 1920-2013 Değişim Grafiği.. 119
Şekil 5.46 : Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)- 1920-2013 Değişim Grafiği. 120
Şekil 5.47 : Ortalama Derinlik (Mean Depth)- 1920-2013 Değişim Grafiği. 120
Şekil 5.48 : Ortalama Bütünleşme (Integration)- 1920-2013 Değişim Grafiği. 120
Şekil 5.49 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi. 121
Şekil 5.50 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği. 123
Şekil 5.51 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği. 123
Şekil 5.52 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği. 123
Şekil 5.53 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği. 124
Şekil 5.54 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği. 124
Şekil 5.55 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Karşılama Alanı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi. 124
Şekil 5.56 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği. 125
Şekil 5.57 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği. 125
Şekil 5.58 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği. 125
Şekil 5.59 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği. 126
Şekil 5.60 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği. 126
Şekil 5.61 : Meclis Salonu -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği. 126
Şekil 5.62 : Meclis Salonu -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği. 127
Şekil 5.63 : Meclis Salonu -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği. 127
Şekil 5.64 : Meclis Salonu -Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği. 127
Şekil 5.65 : Meclis Salonu -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği. 128
Şekil 5.66 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Meclis Salonu Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi. 128
Şekil 5.67 : Başkanlık -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği. 128
Şekil 5.68 : Başkanlık -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği. 129
Şekil 5.69 : Başkanlık -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği. 129

Şekil 5.70 : Başkanlık -Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği. 129
Şekil 5.71 : Başkanlık -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği. 130
Şekil 5.72 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Başkanlık Alanı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi..... 130

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL YÖNETİM BİNALARININ KAMUSAL ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN MEKAN DİZİMİ (SPACE SYNTAX) YÖNTEMİYLE İRDELENMESİ

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, Cumhuriyet döneminde, günümüze kadar tasarlanan ya da uygulanan yerel yönetim binalarını, kamusal erişebilirlik açısından incelemektir. Bu bağlamda, tez genel olarak, bu yönetim binalarının mekansal kurgularındaki değişim ile kamusal erişilebilirlik ilişkisini konu almıştır. Çalışma kapsamında, Türkiye'de Cumhuriyet dönemi yerel yönetim binalarının, kamusallık niteliklerinin değişiminin anlamsal olarak irdelenmesi ve aynı zamanda seçilen yerel yönetim binalarının mekansal kurgulanışının kamusal erişilebilirlik ile ilişkisinin, mekan dizimi yöntemiyle ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Tarihsel süreçte, yerel yönetim binalarının mekansal kurgusunda, kamunun bina içi ve dışındaki hareket rotalarında ve düğüm noktalarında meydana gelen değişim ile, bu binalardaki kamusal erişebilirlilik arasında var olduğuna inanılan bazı çıkarımlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasında açığa çıkarılacak durum, hem anlamsal, hem de mekan dizimsel olarak analiz edilecek yerel yönetim binaları plan kurgusundaki mekansal değişimleri ortaya koymak ve bu değişimlerin nedenlerini birbirleriyle ilişkili olarak tartışabilir hale getirmektedir.

Türkiye'de kamusal mekana yapılan müdahalelerin en ilginç örneği kamu binaları üzerinden şekillenmiştir. Kavramsal köken olarak, kamu binaları, halkın erişimine tamamen açık olarak tanımlanabilecek binalardır. Ancak politik erkin hizmet mekanı olması, bu binaların iktidarın temsili olarak algılanmasına neden olmuş, zaman içerisinde ise, erkin otoriter varlığı, mekansal durumları evirmiştir. Bu bağlamda, tezin ana strüktürünü oluşturan bu düşünce doğrultusunda, yerel yönetim binalarının kamusallık sınırlarını, hem anlamsal hem de mekan dizimsel olarak incelemek hedeflenmiştir.

Birinci bölümde, yerel yönetim binalarındaki kamusal erişebilirliğin değişimi üzerine yapılmış olan bu çalışmanın sorunsalları belirlenerek, çalışmanın amacı, kapsamı ve analiz aşamasında izlenecek olan yöntemi açıklanmıştır. Bu bölümde tezin, teorik çerçevesinin alt yapısını şekillendirmekle birlikte, araştırmada hem anlamsal hem de dizimsel olarak elde edilecek sonuçların nasıl değerlendirileceğine dair bilgi verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, kamu, kamusallık, özellik, kamusal alan/mekan, özel mekan tanımlamaları üzerine kavramsal ve kuramsal bir altyapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Tezin başlığında yer alan kamusal erişilebilirlik olgusunun, ilişkili olduğu alt kavramlar açığa çıkarılmıştır. Çalışmanın Türkiye özelinde olması ise, kamusallık kavramının Türkiye'deki algılanış biçiminin araştırılmasını da gerektirmiştir. Bu bağlamda, kavramların tarihsel süreçte algılanış biçimi tartışılarak, tezin ana konusu olan kamusallık olgusu farklı kuramsal yaklaşımlarla ele alınmıştır. Kavramların türkçe ve yabancı dillerdeki etimolojik kökenleri incelenerek, birbirleriyle ilişkileri tartışılmış, kamusal ve özel mekan söylemleri bir bütün olarak ele alınmıştır. Halkın

bir mekana görsel veya fiziksel olarak erişebilme kabiliyeti olarak kavranan kamusallık durumu ise, çalışmanın ana kuramsal alt yapısını oluşturmuştur.

Tezin üçüncü bölümünde, Türkiye'deki yerel yönetim binalarında ve çevresindeki kamusallık durumu, devlet erkinin mimari mekan üzerindeki etkileri ve bu etkilerin mekan ve onun kamusallığı ile ilişkileri tartışılmış, kamunun bu binalardaki hareket alanları kamusal erişebilirlik bağlamında değerlendirilmiştir. Anlamsal, fiziksel ve görsel erişilebilirlik bağlamlarında değerlendirilen yerel yönetim binaları, 1920-1950, 1950-1990 ve 1990-2013 dönemleri altında gruplanarak incelenmiş, bu dönemlerde yaşanan sosyo-politik gelişmeler, erk-mekan ilişkileri ve yerel yönetimlerde yaşanan gelişmeler bağlamında tartışılmıştır. Bu tartışma, dönemler arası yaşanan ilişkilerin sentaktik ölçme yöntemleri ile ele alınmasına bir zemin oluşturmuş ve analiz çalışmasının yorumlanması adına yön gösterici olmuştur.

Dördüncü bölümde ise, yerel yönetim binalarında tarihsel süreçte değişen kamusal erişebilirlik durumunu tartışabilmek; 1920'den gümüze kadar evrilen, yerel yönetim binası anlayışının değişimi ile beraber, son dönemde kamusal hizmet ve şeffaf belediyecilik söylemleriyle üretilen yerel yönetim binalarının, kamusal olarak nasıl işlediğini ortaya çıkarmak için kullanılan mekan dizimi yöntemi tanıtılmıştır. Mekan dizimi yönteminin seçilmesinin nedeni, fiziksel mekanın bilgilerini analiz edilebilir sonuçlar haline dönüştürmesiyle ilişkilendirilmiştir. Kamunun, yerel yönetim binalarına kabul ediliş biçimlerinin ve ilişki kurduğu mekanların, meclis salonu ve başkanlık alanlarının, mekan dizimsel olarak analiz edilmesi amaçlanmış; mekan dizimi teorisi kapsamında kamusal erişilebilirlik ile ilişki kurulabilecek alt kavramlar açığa çıkarılmıştır.

Tezin beşinci bölümünde, analiz çalışmasına alınan farklı yerel yönetim binaları arasındaki kamusal erişilebilirlik sınırlarını karşılaştırabilmek için, mekan dizimi teorisi kapsamında 'Syntax 2D' programı ile, seçilen örneklerin plan kurguları analiz edilmiştir. Cumhuriyet dönemi kapsamında, günümüze kadar olan süreçte tasarlanan yerel yönetim binaları, 1920-1950, 1950-1990 ve 1990-2013 olmak üzere, 3 farklı döneme ayrılarak analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Bu 3 dönem içerisinde, 7 farklı yerel yönetim binası üzerinden yapılan çalışmada, bütünleşme (integration), ortalama derinlik (mean depth), bağlantısallık (connectivity), eş görüş alanı (isovist area) ve eş görüş çevresi (isovist perimeter) gibi dördüncü bölüm kapsamında ele alınan kavramlar dahilinde analiz gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda tüm bu kavramlara ait veriler, her bir yerel yönetim binası özelinde karşılama alanları, zabıta/imar/hesap işleri alanları, meclis alanı ve başkanlık alanı kapsamında da ortaya çıkarılmıştır. Analizler sonucu elde edilen ortalama değerler, 1920 yılından günümüze kadar uzanan süreçte, yerel yönetim binalarının daha entegre mekanlar olma eğiliminde olduğunu, 1950-1990 dönemi arasında yapılan incelemede, devlet erkinin mimari mekana yaptığı müdahalelerin ve dönem içerisinde yaşanan sosyo-politik durumların mekansal kurguda etkilerinin hissedildiğini ve 1970-1990 yılları arasında yerel yönetim binalarının ortalama bütünleşme değerlerinin azaldığını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, kamusal erişilebilirlik bağlamında önemli bir eşik olan başkanlık alanının ise, ortalama derinlik değeri düşmüş, buna karşılık bütünleşme değeri artmıştır. Bu durum ise başkanlık alanında gittikçe daha entegre bir mekan haline geldiğini ortaya çıkarmıştır.

Tezin son bölümünde ise, çalışma kapsamında elde edilen bu sonuçlarla tartışılan durumlar, yerel yönetim binalarındaki kamusal erişilebilirlik sınırları, mimarlık ve erk ilişkileri ve yönetim anlayışı ile ilişkilendirilerek yorumlanmış; dönemlerarası

değişen eğilimler açığa çıkarılmıştır. Genel olarak politik erk ve mekan ilişkileri üzerinden tartışılan kamusallık çalışmalarından ayrılan bu tez çalışması, hem anlamsal hem de dizimsel bir yaklaşımla ele alınması ile mimarlık literatüründe çok az yer tuttuğuna inanılan, bina içi kamusal erişilebilirlik çalışmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

EVALUATION OF MUNICIPAL BUILDINGS IN THE TURKISH REPUBLICAN ERA IN TERMS OF PUBLIC ACCESSIBILITY USING THE METHOD OF SPACE SYNTAX

SUMMARY

The purpose of this thesis is to examine public accessibility of the municipal buildings those are designed or built during the Turkish Republican Era. In this context, the research, in general, focuses on the changes in the spatial configuration of these municipal buildings and the public accessibility. In the scope of the study, it was aimed to research the semantic changes of the publicity manner of these buildings built during the Turkish Republican Era. Furthermore it was critical for this research to reveal the relation of the spatial configuration of the selected municipal buildings with the public accessibility using the space syntax methodology. Focusing on the publicity of municipal buildings in Turkey, it is considerably believed that, there are plenty of implications between the movement of the public in the routes and nodes inside and outside of these public buildings. In a historical scope, it was aimed to reveal the public accessibility of municipal buildings in the Republican Era by analyzing the spatial configuration of them by using the space sytax methodology. So the condition this thesis reveal is, to uncover the spatial changes in the configuration of municipal buildings by analyzing semantically as well as syntactically to be able to discuss the causes of these changes in relation to each other.

The most interesting example of interventions on the public space in Turkey is formed out in these municipal buildings. Looking through the etymological and conceptual origin of the public building, it can be easily defined that a public building is composed of spaces that is completely open to public access. However, a municipal building as a public one is mostly perceived as the representation of the power in terms of being the service area of political power. But at the same time, it can be claimed that municipal buildings are the buildings that serves to the public. For that reason, it was believed that, the authoritarian presence of the power inevitably altered the spatial conditions of these buildings over time. In this context, public accessibility of municipal buildings is highly controversial in terms of creating a tension between the public and private spaces inside of the building. In this context, in line with this idea constituting the main structure of the thesis, it was aimed to analyze the publicity limits of the municipal buildings both semantically and syntactically. Although semantic interpretations are essential to figure out the changes in public accessibility related with critic turning points in socio-political life shaping directly the architecture, predominantly municipal building design, syntactic parameters of these municipal buildings need to be considered the keys that would take the research as well as these interpretations further by turning the logic and character of the physical space into the analysable outcomes.

In the first part, determining the research question of the study which handles the changes of the public accessibility in the municipal buildings, the purpose, scope of the study and methods to be followed during the analysis phases are basically described. This section of the thesis, apart from shaping the substructure of the

theoretical framework, superficially gives the information on how to evaluate the results that are both semantically and syntactically obtained.
In the second part of the thesis, a conceptual and theoretical substructure on the descriptions of public, publicity, private, public space/sphere, private space/sphere were aimed to establish. The sub-concepts related to the public accessibility notion, which is located in the title of the thesis, were uncovered. However, having the study focuses on Turkey, made the perception of the concept of public sphere investigating domestically,required. In this context, the perception of these concepts in the historical process was discussed, the notion of publicity, which is the main subject of the thesis, has been dealt with different theoretical approaches. Etymological origin of the concepts examined in Turkish and foreign languages and their relations have been discussed and the public and private space discourse was dealt with as a whole. The condition of publicity, which is perceived as the people' ability to access a space visually or physically, formed the main theoretical substructure of the study.
In the third part of the thesis, the publicity of the municipal buildings and their surrounding, the impacts of the state power on the architectural space and the relationship of these impacts with space and its publicity were discussed and movement areas of the public in these buildings were evaluated in the context of public accessibility. While evaluating these municipal buildings in the context of semantic, physical and visual accessibility by interpreting their plan, section, elevation drawings, images and the project reports of these buildings, as well as the social and political changes, view of municipality policies that changes through time in Turkey, the buildings were grouped and examined under the periods of 1920-1950, 1950-1990 and 1990-2013. Examining the study under this three period has a critical role that, each period has its own turning points inside in terms of socio-political developments, the powers-space relations and the developments in the managerial policies in municipality that need to be interpret separately in their own scope. Following the discussion of this semantical publicity, it became essential to reveal these changes syntactically by using the space syntax methodology.
This discussion provided a basis for taking the research to a step forward to analyze the relation between public accesibility changes of the municipal buildings in those periods by analysing the plan configurations on the basis of the ability of turning the logic and character of the physical space into the analysable outcomes of space syntax method.
In the fourth chapter, the space syntax method, which is used to discuss the changing character of public accessibility in the municipal buildings in the historical process syntactically, and also to reveal how these buildings work in terms of publicity is discussed. The reason for selecting the method of space syntax is associated with its ability to turn the characteristic properties of physical space into syntactic results that can be analyzed empirically. In this scope, it was aimed to analyze syntactically the way and the form of reception of the public to the municipal buildings as well as the publicity characters of some spaces that are believed to be a threshold in terms of creating an edge between publicity/privacy. Taking this goal into consideration, parameters and sub-concepts such as integration and isovist that can be associated with the accessibility of public in the scope of space syntax theory were revealed in the fourth chapter.
Since the goal of this thesis is to understand the changes in public accessibility of municipal buildings through their spatial organizations, in the fifth chapter of the thesis, in order to compare the boundaries of the public accessibility among the different municipal buildings enrolled, the plan layouts of the selected samples were

analyzed by the "University of Michigan" licensed "Syntax2D" software. The morphological character of these plan layouts and the publicity manners they serve are discussed through syntactical datas. In this scope, the municipal buildings designed in process of the Republican Era to the present were divided into three different time periods as 1920-50, 1950-90 and 1990-2013 in order to be analyzed, discussed and evaluated their publicity issues. In the process of analyzing, it was essential that the determination of the same number of grids per square meter for each plan layout coming from the software, made the quantitative comparison possible between all plans. So, in the scope of the analysis, 7 examples were discussed and during this each period, different municipal buildings were analyzed within their syntactic parameters that were discussed in the fourth chapter and quantitative average measure of mean integrations, mean isovist perimeters, mean depths, connectivities and mean isovist areas were compared. At the same time, all the data pertaining to these parameters were also revealed in each municipal building in terms of the reception areas, housing departments/ municipal police directorate/ accounting areas, council hall and the presidential areas. The transformation of the publicity character of all these areas and their meaning are also discussed with their syntactic variables as well as giving reference to the interpretations in the third part of the study.

Consequently, average values obtained from the results of the syntactical analysis revealed that, in the process from 1920 until today, the municipal buildings tend to have more integrated spaces; following the investigation of the 1950-1990 period, the interventions of the state power on the architectural space and the effects of the socio-political situations of this period on the spatial configurations of municipality buildings can be easily seen; and that between 1970-1990 the mean integration values of municipality buildings are decreased which means that they have a tendency to have less integrated spaces. In addition, in the presidential area which is an important threshold in the context of the public accessibility, the mean depth value decreased, whereas integration value increased which means that these private areas have a tendency to be a more integrated, more public spaces within time.

In the last chapter of this study, the cases that are discussed with the findings obtained from the space syntax analysis revealed the inter-temporal changing trends in the Republican Era and the public accessibility limits which were evaluated in association with architecture and power relations and management mentality.

However, taking the research a step further by changing the boundaries of this presidential area analyzed in the scope of this research, into more smaller size, especially into the president room, can reveal different results and interpretations. Furthermore, it is considerably possible to reinterpret that becoming transparent of presidential area can also be a representation of the presence of the power within this expression. Also, in the digital age of today's world, it should be considered as a critical condition taking into consideration the fact that people can reach most of the municipal services, via internet which is also thought provoking how far this publicity slogans of municipal buildings of today's world publicly oriented. This discussions may smooth the way for new researches by throwing into sharp relief to the transperancy of municipal buildings.

Briefly, this thesis, that varies from the other studies discussing publicity in terms of the political power and space relations, aims to contribute to the indoor public accessibility studies, which is believed to take a little place in the architectural literature, by using an approach and method both semantically and syntactically.

1. GİRİŞ

Mimarlık alanında, geçmişten günümüze kadar özel ve kamusal mekan arasındaki ilişkilere, kamusal mekanın geçirdiği değişimlere daha çok kamu-kent diyalogu üzerinden, kentsel ölçekte bakılmıştır. Halbuki mekanın kamusallığı, onun kentli ve kent ile kurduğu ilişkinin temelinde yer alan kritik bir meseledir. Mekanın kamusallığı, kentlinin gerek kentsel ölçekten mekana yaklaşırken, gerekse mekan içinde hareket edebilme sınırlarına bağlı olarak sürekli evirilen bir mekanizma tanımlar. Bu nedenle, kamusal niteliğe sahip bir binanın ne derece bir kamusallık yarattığı ancak onun kentliyle, yani kamu ile kurduğu ilişki üzerinden okunabilir. Her ne kadar Türkiye mimarlık literatüründe 1990'lardan sonra yaygınlık kazanmış olsa da, kamu ve kamusal gibi kavramların içerdikleri anlamlar tarih içinde sürekli olarak değişime uğramıştır (Gürallar, 2009). Kamusallık kavramının bugün genel anlamda, 'halkın bir araya gelebilme özgürlüğü', 'erişim olanağı' gibi bir anlama sahip olsa da, aynı zamanda mimari mekanın, çevresiyle beraber kentsel ölçekte kamu ile kurduğu ilişkide kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle kamusal mekana yapılan herhangi bir müdahale, aslında dolaysız olarak kamu ile ilintilidir.

1.1 Tezin Amacı

Türkiye'de kamusal mekana yapılan müdahalelerin en ilginç örneği kamu binaları üzerinden şekillenir. Semantik olarak kamusallık tanımlayan, aynı zamanda politik erkin hizmet mekanı olarak da müdahaleci bir tavır takınan kamu yapılarının kamusallık durumları, tezin kapsamını şekillendiren ilk düşüncelerinden biri olmuştur.

Kamu binaları, devletin hizmet organlarını içermesinden dolayı kamusal nitelikli olarak değerlendirilmiştir. Bu ilişkinin nedeni ise devletin kamu erki olmasındandır. Yani devlet kurumlarının kamusal sıfatını, kendi hukukuna tabi olan halkın güvenliğini sağlama görevinden almasıdır (Habermas, 2013). Bu binaların çevresi ve kamuyu kabul ediş biçimleriyle yarattıkları kamusallık, çoğunlukla yöneticilerin kararlarının ve isteklerinin uygulanmasıyla oluşmuştur. Halbuki kamusal herhangi

bir mekana yapılan müdahalenin ve mekanın var oluş biçiminin, kamu ile dolaysız bir biçimde ilişkili olduğu düşünülürse, kamusallık mekanla insan arasında var olan en kritik durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tez çalışmasının ana başlığı, kamusallık olgusunun tarihsel süreçteki algılanış biçiminin, bina ölçeğinde nasıl değişime uğradığı sorusuyla türemiştir. Araştırma odağına kamu binalarının alınmasının nedeni ise, bu binalardaki özellik-kamusallık ilişkilerinin, kamu-yönetici ikili bakışından farklı bakış açılarını ortaya koyduğunun düşünülmesidir. Aynı zamanda, günümüzde kamusallık söylemini ön plana çıkararak tasarlanan yerel yönetim binalarının artması da politik erk ve kamu arasındaki ilişkinin biçim değiştirmesiyle ilgilidir. Modernite sonrası değişmeye başlayan erk'in 'aleni' olmak ile ilişkilendirdiği yeni kimliğinde, yerel yönetim binaları aynı zamanda bir temsil mekanizmasına dönüşmüştür. Yerel yönetimlerin siyasi olarak güçlenmesinin ve gelişen bilişim teknolojilerinin etkisi ile binaların kamusal niteliklerinin arttırılmasının, kamuyu bina içine daha çok kabul eden bir tavrın benimsenmesini ön plana çıkarttığı düşünülmektedir.

Tüm bu söylemler bağlamında, tezin ana başlığı altında önemli olan ise, politik erk ile kamu arasında sınırı eritmeye çalışan 'kamusallık' olgusunun bu süreçte nasıl değiştiğidir. Bu noktada kritik olan, mekanla beraber üretilmeye çalışılan kamusallık durumunun ne derece kamusal nitelik taşıdığıdır. Ayrıca Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar uzanan süreçte tasarlanan kamu binalarındaki kamusal-özel mekan ilişkilerinde, kamusal niteliğin nasıl değişime uğradığıdır. Bu bağlamda tez kapsamında, kuramsal anlamda tartışılan kamusallık kavramı ile, belediye hizmet binalarının durum karşısındaki pozisyonunun ve geçirdiği değişimlerin sorgulanması amaçlanmıştır. Kamunun, kentsel ölçekten binanın içine kadar hareket sürecinin kamusal bağlamda nasıl değiştiği, bina kurgusunu oluşturan özel/kamusal mekanlar arasındaki dispozisyonlara göre nasıl şekillendiği, mekansal rotaların nasıl değişime uğradığı, bina ölçeğindeki belirli rota ve düğüm noktalarının ne kadar kamusal olarak işleyebildiği ise çalışma eksenini şekillendiren temel sorulardır.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Tez çalışması kapsamında, 'kamusallık' kavramının mekansal düzlemde tariflendiği durumları anlayabilmek için, öncelikle, kamu-kamusallık-özellik-kamusal mekan gibi tezin ana strüktürünü oluşturan kavramların anlamsal ve terminolojik kökenleri

incelenmiş, bu kavramların tarihsel süreçteki algılanış biçimleri ve birbirleriyle olan ilişkileri irdelenmiştir. Türkiye'de kamu, kamu binaları kelimelerinin, tarihsel süreçte daha çok devleti çağrıştırır nitelikte kullanılması, araştırmanın politik erk ve kamu ilişkileri üzerinden sorunsallaştırılarak kamusallık olgusuna bakmayı ve araştırma alanı olarak da yalnızca Türkiye'deki yerel yönetim binalarını odağına toplamıştır.

Bu bağlamda, öncelikle 1920-1950, 1950-1990 ve 1990-2013 olmak üzere üç ana bölümde tasarlanmış ya da uygulanmış yerel yönetim bina projeleri, bulundukları dönemin sosyo-politik koşulları, ekonomik ilişkileri, mimarlık-erk ilişkileri çerçevesinde değerlendirilerek, plan, kesit, görünüş ve fotoğrafları üzerinden mekansal anlamda yarattıkları kamusallıkları tartışılmıştır. Araştırma yöntemi gereği, seçilen bu yerel yönetim binalarının tasarım hedefleri doğrultusunda anlamsal, fiziksel ve görsel erişebilirlik üzerinden tartışıldığı kamusal erişebilirlikleri, fiziksel örüntüleri üzerinden de mekan dizimsel olarak incelenmeyi gerekli kılmıştır. Böylece, anlamsal değerlendirmede ortaya çıkan durumların, mekansal düzleme olan yansımalarını açığa çıkarmak, mekan dizimsel verilerin ise dönemsel eşiklerle arasındaki ilişkileri kurabilmek amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak tercih edilen mekan dizimi ile, 1920-50, 1950-90 ve 1990-2013 dönemleri içerisinde anlamsal olarak ele alınan ve incelenen yerel yönetim binalarından seçilen örnekler, mekan dizimi teorisi kapsamında geliştirilen yöntem ile incelenmiştir. Bu bağlamda mekansal organizasyon ve binanın kullanım şemasını analiz etmeye yarayan ve "University of Michigan" tarafından geliştirilen "Syntax 2D" programı kullanılmıştır. 4.Bölüm'de genişletilerek ele alınan tez yönteminin kuramsal alt yapısı ve kapsamına dair ele alınan kavramlara ait sentaktik değerler her örnek bazında analiz edilmiştir. Elde edilen bu değerler ise, bir araya getirilerek grafikleştirilmiş ve karşılaştırma için görselleştirilerek, dönemler arası kamusallık sınırlarının değişimi tartışmaya açılmıştır.

2. KAMU, KAMUSALLIK, ÖZELLİK, KAMUSAL- ÖZEL ALAN/MEKAN KAVRAMLARININ TANIMLANMASI

Kamusallık olgusu, mekanın kamu ve kent ile kurduğu ilişkinin temelinde yer almaktadır. Kentsel ya da mimari bir mekanın kamusallığını tartışmak için, öncelikle kamusallık kavramının tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimlere, kavramının kökeninin ilintili olduğu diğer kavramlara, gündelik ve kentsel yaşam çerçevesinde geçirdiği anlamsal değişimlerle beraber bakmak gerekir. Çünkü tarihsel sürece bakıldığında, gerek kavramların ortaya çıkışı, gerekse bu kavramların farklı dillerdeki anlamsal varoluşları arasında farklılıklar olduğu görülebilir. Bu nedenle günümüzde kentsel alanda, mimari mekanda sıkça karşılaşılan ve tartışılan 'kamusallık' olgusunun ne ifade ettiğini kavrayabilmek ve nasıl değişimler geçirdiğini okuyabilmek için, kamu, kamusallık, kamusal alan gibi terimlerin etimolojik kökenlerini açığa çıkarmak gerekmektedir.

Bu bağlamda, günümüzde mimari mekan tasarımlarında, farklı biçimlerde kurgulanan kamusal olma hallerinin nasıl dinamikler barındırdığı, zaman içerisinde nasıl değişimlere uğradığı, gerçekten kamusal olup olmadığı ya da özel mekanlarla kamusal mekanlar arasında nasıl farklılıkların oluştuğu gibi tezin yerel yönetim binaları özelinde tartışacağı problematiklere bakarken, bu bölümde, kamusallık olgusunun yanında, kamusal/özel kavramları ve kamusal alan/mekan tanımlarının hangi kuramsal bakışla ele alınacağı açığa çıkarılacaktır.

2.1 Kamu ve Kamusallık Kavramları

Gündelik dilde, genellikle halk ya da devlet organlarıyla ilişkili olarak tanımlanabilen kamu (*public/noun*) sözcüğünün, İngilizce'de sözlük anlamı *toplum, ahali, toplumsal ile ilgili, belirli bir ortak ilgi alanına sahip insanlar grubu* olarak tanımlanmıştır (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 1995). Kamusal(lık) (*public*) kavramı ise, *herkese açık olan, toplumun her bireyi için erişilebilir ve ulaşılabilir olan* olarak tanımlanmıştır. Aynı kavram, halkla ilgili, halka verilen hizmetlerle ilgili olarak tanımlanarak, politik bir öze sahip olmakla da nitelendirilirken (The New

Shorter Oxford English Dictionary,1993), devlet tarafından halka sunulan hizmetleri de kapmaktadır (Oxford Advanced Learner's Dictionary,1995). Ancak kavramın da kökeninin kamu kavramı ile ilişkilenmesinden dolayı, ifade ettiği alt anlamlar önemlidir. Burada kamu ve kamusal kavramlarını, sözlük anlamlarından ziyade, toplumsal değişimler ile beraber tartışmak gerekir.

Kamu sözcüğünün etimolojik kökenine bakıldığında, ancak 18.yy'a kadar uzanabilen bir geçmişten söz edilebilecektir. Kamunun aslında kamusal kavramından '*publicite-publicity'* kavramları ile benzerlik kurularak türetildiğinden bahseden Habermas (2013) için bu kavram, burjuva toplumunu ifade edebilmek amacıyla kavramsallaştırılmıştır. Kavram, genel anlamıyla 'halka ait' olarak nitelendirilebilir. Ancak anlam bakımından oldukça karmaşık bir yapıya sahip olması nedeniyle, tarihsel süreçte kavranış şekillerine göre farklı anlamlar ifade eder. Örneğin, Yunanlılar için kamu, tamamıyla özel alan karşısında konumlandırılmış bir özgürlük ve istikrar alanı olarak tanımlanmıştır (Habermas, 2013).

Topluluk ya da ulus gibi kavramları da içinde barındıran kamu, aynı menfaati paylaşan ya da ortak bir özelliğe sahip olan insan topluluklarını nitelendirmek için de kullanılmıştır. Bu nedenle tüm insanları kapsar ve onlar tarafından oluşur. Devlet kurumlarının ve politik erkin perspektifinden bakılacak olursa, merkezi ve yerel yönetimle de ilişkili olduğu söylenir. Bu bağlamda Habermas'a (2013) göre, 'kamu' çoğunlukla düzenlenmesi gereken bir oluşum olarak nitelendirilir.

Türk dilindeki etimolojik anlamına bakılırsa kamu sözcüğü, *bütün, tüm* anlamına sahip olan 'hamag' sözcüğünden gelir ve tarihsel süreçte *kamag-kamuğ-kamu* değişimini geçirerek bugünkü kullanımına gelmiştir (Eyüboğlu,1995). Fakat, kavramın günümüzde kullanımının ifade ettiği alanlar biraz daha geniştir. Günümüzde Türk Dil Kurumu'nun (URL-1) yapmış olduğu tanımlama çerçevesinde,

1. *Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü*
2. *Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme*
3. *(Sıfat) Hep, bütün*

olarak tanımlanan kavramın, toplumun tümünü ilgilendirmesinden de kaynaklanabilecek olmasından dolayı, tarihsel süreçte devleti ilgilendiren bir nitelik olarak kullanılmaya başladığı görülür. Bugün kavramın hukuksal alanda da sıkça kullanılmasıyla da ilişkili olarak, *kamu düzeni*, *kamu yararı* gibi kullanımların içinde

bulunması, toplumsallık, bütünlük anlamından da öte, halkın yönetimiyle ilgili kararları da kapsayan bir hal almıştır ki bu da kavramı politik erk, devlet ile ilişkilendirir.

Kamu terimini, burjuva toplumuna ait bir kavram olarak temellendirerek bakan Habermas (2013) ise, bu kavramdan önce, kamusallık ve özellik kavramlarının, geçmişten bu yana, toplumsal ilişkilere yerleşmiş bir mevzu olduğunu vurgulamıştır. Roma dönemiyle de ilişkili olarak, Yunan şehir devletlerinin kurulmasıyla ortaya çıkan iki farklı yaşam alanı tanımlanır. Ortak kullanılan alanlar (*koine*) ve şahıslara ait olarak nitelendirilen alanlar (*oikos*) birbirinden ayrılır. Şahıslara ait olma alanını ev yaşantısıyla ilişkilendirilirken, kamu, kamusal hayatın gerçekleştiği pazar meydanlarında, agoralarda oluşmaktadır (Habermas, 2013). Bu bağlamda tanımlanan kamusal olma ve olmama durumları arasında, belirli sınırların geçmişten bu yana tanımlandığı söylenebilir.

Kamu ve kamusal kavramlarını, karşılarına özel olma durumunu koyarak tanımlayan bu diğer bakış ise, ikili bir kavrayış yaratır. Bu iki kavram birbirini belirler ve ayırt eder nitelik kazanır. Özel ve kamusal kavramlarının birbiriyle ilişkisine dair literatürde yer alan çalışmaların çoğuna bakılırsa, 'kamusallık' sosyal hayatın gerçekleştiği durumlar olarak tanımlanır ve ev hayatıyla temellenen mahremiyetten uzaktır.

Kamusal ve özel arasındaki tartışmalarda mimariyi '*kamusal nitelikli sanat'* olarak tanımlayan Arendt (2011) ise, kamu kavramını, birbiriyle aynı olmayan iki anlam çerçevesinde tanımlar. Arendt' e göre (2011), kamuda ve kamunun alanında olan her şey, ulaşılabilir ve görülebilirdir. Görülür ve duyulur, erişilebilir olarak nitelendirilen bu kamu alanı, bu nedenle mahrem, yani özel alanın karşısında yer alır. Kamu alanının sahip olduğu diğer nitelikse, *bize ait olandan farklı olarak, hepimiz için ortak olan bir dünya* olmasıdır (Arendt, 2011). Kamu alanındaki bu ortak dünya kavramı, üzerinde eylemde bulunulan mekandan ziyade, herkes tarafından ortak sahiplenilen durumlardan oluşmuş bir dünyadır.

Bu bağlamda bakılacak olursa, halka ait olarak tanımlanmasıyla herkese açıklık tanımlayan, ancak politik erk tarafından kontrol edilmesi ve düzenlenmesi gereken bir oluşum olarak tanımlanan kamusallık durumu, bugün sürekli olarak devlet ve toplum arasında gidip gelen bir mesele halini almıştır. Tarihsel süreç içerisinde

modern anlamı değişmiş olan kamu kavramı, artık toplumsal yaşamın geçtiği bir alan olarak değil, farklılıkları barındıran kamusal alan anlamını da içererek farklılaşmıştır (Sennett, 2010). Öte yandan, ortaçağ fermanlarında kamusal (*publicus*) kavramı ile yönetmek, hükmetmek kavramı eş anlamlı olarak kullanılmıştır ve bu bağlamda kamusal bir durum hem herkese açık olanı nitelendirirken, hem de hükmetmeyle ilgili haklardan ve ayrıcalıklardan dışlanma durumunu da içerir hale gelmiştir. Her ne kadar geç ortaçağda bile, özel alandan ayrılan bir kamudan söz edilmese de egemenliğe ait özelliklerin 'kamusal' olarak tanımlanması, onun kamusal bir nitelikle temsil edilebileceğini ifadelendirmiştir. Bu noktada, temsili kamu (*yerine geçmek, vekalet etmek)* aslında bir statü belirtisidir. Yani siyasi erkin egemenliğini halkın önünde sergilediği bir alan tanımıdır. Bu durumda çevrenin, temsili kamunun içinde olduğunu işaret ederken, aslında ondan dışlandığını da ortaya koymaktadır (Habermas, 2013).

Tüm bu ilişkiler dahilinde, Arendt ve Habermas'ın yaklaşımlarına bakılırsa, kamusal olma durumunu vurgulayan en önemli nitelik, ortaklık ve erişilebilirliktir. Kamusal alanın erişilebilir olma özelliği ise, onun politik erkle olan ilişkisinde kritikleşmeye başlar. Kamusallığın mekanla birlikte nitelendirilmesiyle beraber, gündelik hayat pratikleri ile politik erkin egemen duruşu üst üste düşer. Politik erkin hizmet mekanı olarak nitelendirilebilecek kamu binaları bu bağlamda iki farklı etkinlik alanı tanımlar. Erişilebilirlik özelliğiyle herkese açık bir alan tanımlarken, diğer yandan, siyasi bir katılımın alanı olarak, erkin özel alanda mevcudiyeti nedeniyle de özel/kamusal geçişleri barındıran bir kamusallık ifadelendirir.

Bu bağlamda, mimarlık literatüründe alan ve mekan kavramlarıyla ilişkilendirilen kamusallık kavramı, her ne kadar mekana erişilebilir, ulaşılabilir, kamunun her bireyinin rahatlıkla kullanabileceği, toplanabileceği bir nitelik atar gibi görünse de, bu erişimi ve ortaklık hakkını elinde tutan politik erkin varlığı, bu kamusallığı her zaman denetleyerek kontrol eden bir tavırla karşımıza çıkmaktadır.

Kamusal kelimesinin bu şekilde birden çok anlama referans veriyor olması nedeniyle, kamusal bir alan ya da mekan tanımı da karmaşık ve muğlak bir algılamaya neden olmuştur. Kamusal bir mekanın nasıl olduğuna dair var olan bu muğlaklık da istisna bir durum yaratmış ve kamusal mekan, kamusal alan tanımlamaları sürekli olarak farklı perspektiflerden ele alınarak, farklı yorumlamalara ve tanımlamalara açık hale gelmiştir (Şekil 2.1). Bu da kamusal

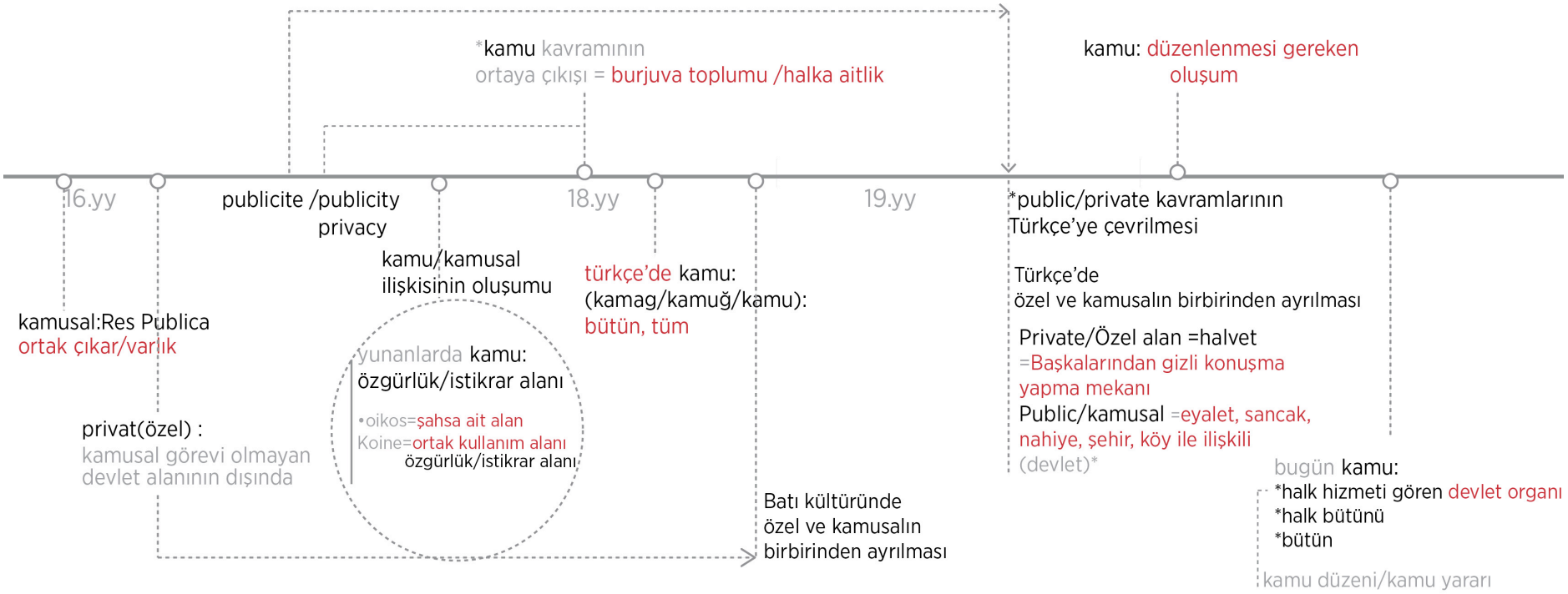
mekanın sınırlarının ve tanımlarının sürekli olarak değiştirilmesine ve mekanın yarattığı algının değişmesine neden olmaktadır.

2.2 Kamusal Alan ve Kamusal Mekan Kavramları

Kamusal mekan, denildiğinde, bugün birden çok anlamı içinde barındıran bir yapı karşımıza gelir. Kentsel mekanda bir araya gelme mekanı gibi bir tanımı olabildiği gibi, parklar, kutlama alanları, miting meydanları gibi kentsel boşluklar da kamusal niteliğe sahip kentsel mekanlar olarak nitelendirilebilir. Bir mekanın kamusallığı ise, o mekanda gerçekleşen aktivitelere ve erişebilirliğe göre şekillenebilir. Alanın kamusal nitelikte olması kamu yararı gözetmesine bağlıdır ve kafeler ya da meydanlar bu kamusallığın mekanlaşmış halleridir, çünkü insanlar bu mekanları buluşmak, bir araya gelmek için kullanarak, eylemleriyle bir kamusallık yaratmış olurlar. Ancak çoğunlukla kamusal alan ve kamusal mekan kavramları birlikte algılanır ve değerlendirilir.

Kamusal mekan ve alan arasındaki farklar literatürde farklı tanımlamalarla karşımıza çıkar. Habermas (2013), kamusal söylemlerin kamusal alanı oluşturduğundan bahseder. Bu bakışla değerlendirilirse, farklı disiplinlerde kullanılan kamusal alan kavramı da, kimi zaman kamusal mekan kavramıyla yer değiştirebilir. Batı literatüründe 1960'larda tartışılmaya başlayan kamusal alan kavramı, bugün hala farklı alanlarda birbirinden farklı yorumlamalara açık haldedir ve bu durum da kavramın kullanıldığı alanlarda anlam karmaşasına neden olur. Bu nedenle mimarlık literatüründe de kamusal alan ve kamusal mekan tanımlamaları arasında bir üst üste düşme söz konusu olmuştur.

Kamusal Mekan tanımına karşılık gelen kavram İngilizcede *'Public Domain/Realm'* olarak ifadelendirilirken, Kamusal Alan kavramı için '*Public Space ya da Sphere'* kavramları kullanılır. Bu bağlamda mimarlık literatüründe, alan ve mekan kavramlarının kimi zaman birbiri yerine kullanılması, iki kavramın birbirinden ayrılamaz bir ilişkisi içerisinde olmasından kaynaklanabilir. Kamusal alan kavramının mekânsal olmayan niteliklerinin, kamusal mekanın düşünsel alt yapısını oluşturuyor olması da bu ilişkiyi açıklar niteliktedir. Tüm bu tartışmaların yanı sıra, günümüzde mekansal anlamda kamusallık ise kritik bir meseledir. Bir mekanın kamusal niteliğinin ne olduğu, bu niteliklerin ise nelere bağlı olarak değişime uğradığı ise sorulması gereken sorulardır.

Şekil 2.1 : Kamu/kamusal/özel kavramlarının etimolojik kökenleri arasındaki ilişkiler.

2.2.1 Kamusal alan

Alan kavramı mimarlık literatüründe herhangi bir boşluk ya da yeri tarifler ve her zaman mekansal bir anlam içermez. Kavramın mekansal olmayan niteliklerinin, fiziksel mekanın alt yapısını şekillendirdiği düşünülürse, birbiri yerine geçerek kullanılır olması söz konusu olabilir.

Tarihte ilk olarak *'Res Publica'* olarak kullanılmaya başlanan kamusallık, dönem içi ilişkilerde, 'ortak çıkar' ya da 'ortak varlık' anlamına gelir (Geuss, 2007). Kamusal alan kavramının tanımını detaylı bir şekilde ele alan Habermas (2013), kamusal alan için şahısların ortak çıkarları doğrultusunda bir araya gelerek, bir mesele hakkında tartıştıkları ve ortak bir kanaate vardıkları ortamı oluşturan süreç, araçlar ve mekanlar alanı tanımını yapar. Habermas'ın bu tanımından yola çıkarak, kamunun, yani halkın belirli bir ortamda kamuoyu oluşturmasını sağlayan niteliksel alan olarak açıklanabilecek kamusal alanın, en önemli özelliği kamuyu bir araya getirebilme niteliğine sahip olmasıdır. Richard Sennet (2010) ise, kamusal nitelikli bir alanı, insanların belirli mekanlar zemininde bir araya gelerek, toplumsal ilişkiler kurma olanağı bulduğu alanlar olarak tanımlar. Arendt'e (2011) göre ise kamusal alan, aslında ortak bir dünya zemininde sunulan birbirinden farklı perspektif ve görüşün bir aradalığıdır. Bu bağlamda kamusal bir alanın, farklı görüşe sahip tüm insanların kullanımına açık olan ve onlara hizmet eden bir niteliğe sahip olması da beklenir. Sosyal etkileşimin gerçekleştiği alanlar olarak nitelendirilebilecek kamusal nitelikli alanlar, insanların bu alandaki eylemlerine göre sürekli olarak sınırlarını genişletir bir niteliktedir. Kamusal yaşamın ve kamusal alanın dönüşümleri üzerinde yaptığı bir incelemede kamusal alanın sahip olduğu özellikleri sıralayan Brill (1989), kamusal alanın, özel alandan tamamen ayrılmış bir konumda olduğuna dikkat çeker ve devletin bu alanın yönetimi üzerinde söz sahibi olduğunu söyler.

Kamusal alan, birden çok anlam içermesinden ötürü, fiziksel mekanı da içerir ve bu mekanda bulunan insanların güvenlik, sağlık hizmetlerinin karşılanması gerekir. Kamusal yaşamın gerçekleştiği alanlar olarak nitelendirilebilecek kamusal alanların toplumun ortak çıkarları doğrultusunda oluşur, bunun yanında tüm insanların erişimine açık olan bu alanda gerçekleşen eylemlerin herkes tarafından görülebilir olması da diğer bir özelliğidir (Brill,1989).

Kamusal alanın kamusal olarak nitelendirilebilmesi için Benn and Gaus (1983) ise üç kriter tanımlar. Bunlar, 'erişilebilirlik' (*access*), 'denetim mekanizmaları' (*agency of control*) ve 'kullanım talebi' (*interest*) dir. Yasal mülkiyet kavramı ise bu üç kriteri bir araya getirir. Yani kamusal nitelikli bir alanın ya da kamu malının sınırlı bir erişime sahip olması, bunun yanında özel alanın ya da özel mülkiyetin kamu malına göre sınırsız bir erişim olanağı ortaya koyması söz konusudur (Frank,Paxson,1989).

Bir mekanın kamusallığını erişilebilirlik üzerinden değerlendirilirse, kentsel meydanlar, sokaklar, parklar gibi kamu malı*(publicly owned)* olarak nitelendirilebilecek mekanlar, tüm topluma ve erişimine açıktır. Öte yandan, mimari mekanlar ve yapılar çerçevesinde bakılacak olursa, bu yapıların mülkiyet hakkının özel'e ait olmasından dolayı (*privately owned*), kamunun erişimine açık halde bulunsa dahi, yapının sahibinin kamuyu yönlendirme, kontrol etme hakkı bulunur (Frank, Paxson,1989). Günümüzde alışveriş merkezleri, dükkanlar, özel sektör tarafından yönetilen plazalar bu nitelikte yapılardır.

Bu bağlamda, mimari mekanın kamusallığı tartışma konusu olduğunda, daha sınırlandırılmış bir erişilebilirlikten söz etmek de söz konusudur. Her ne kadar sokakların, alışveriş merkezlerinin, kütüphane ve müze yapılarının kamusal olmasından bahsedilse de aslında bu yapıların kamusallıkları derecelenerek birbirine göre değişir (Frank,Paxson,1989). Kamusallığı kent üzerinden okuyan Akkar' a (2005) göre ise, kamusal ve özel olguları arasında ayrılmaz bir ilişki söz konusudur. Kamusal ve özel alanlar farklı derecelerde 'kamusallık' ve 'özellik' barındıran niteliklere sahip bir bütündür.

Bu bağlamda erişilebilirlik, kamusal alanı tanımlayan en önemli öğenin erişilebilirlik, herkese açık olması olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında kamusal alan, kamu erkinin, kontrol mekanizmalarının denetiminde bir alandır ve bu alan üzerine toplumdaki her bireyin söz sahibi olma yetkisi vardır. Kamusal alanın politik bir öze sahip olmasında referans oluşturacak şekilde, bu alanı erkek alanı olarak tanımlayan düşünür Hegel, özel yaşamı farklılıklara sahip olması nedeniyle bir kadın alanı olarak nitelendirir. Hegel'e göre, özel yaşama ait tüm farklılıklar, kamusal alanda devletle bütünleşir (Benhabib,1991). O nedenle kamusal alan, devletin ve onunla bütünleşen olguların alanı olarak ortaya konmaya ve algılanmaya başlamıştır.

2.2.2 Kamusal mekan

Kamusal mekan kavramı, Kartezyen düşünceye göre ilk bakışta somut bir mekan anlayışı tanımlasa da kamu ve kamusal kavramlarının değişen anlamlarına göre farklı yorumlara açık hale gelmiştir. Kamusal alan olgusunun düşünsel bir altyapı olduğu bakışına dayanılarak, kamusal mekanın kamusallığı oluşturan alt elemanlardan yalnızca biri olduğu söylenebilir.

Kamusal mekanlar tarih boyunca, kültürel, ticari ve idari gibi bir çok olanağı içinde barındırdığından halk tarafından yoğun ilgiye maruz kalan mekanlar olmuşlardır. Bu mekanların, bir araya getirme potansiyellerinin, düşünsel olduğu kadar, fiziki olarak da kolay erişebilirliğin yüksek oluşu ise kamusal nitelikleriyle ilintilidir.

Kamusal mekan, kişiye ait olan özel mülk ya da çalışma ortamının aksine, herkese ait olmasıyla da ilintili olarak, insanların başka insanlarla karşılaştığı mekandır (Dijkstra,2000). Kamusal alanla, kamusal mekanı birbirinden ayıran Dijkstra (2000), kamusal alanın mekânsal olmayan bir takım nitelikleri de içinde barındırdığından bahseder. Kamusal alan sadece mekana ait bir özellik değildir. Günümüzde sanal ortamlarda oluşan tartışma platformları, gazeteler, televizyonlarda gösterilen bir program da bir kamusal alan olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle aslında kamusal alan tanımı, kamusal mekanla birlikte okunduğunda, mimari mekanın kamusallığının düşünsel alt yapısında yer alan ve o temeli oluşturan bir olgu olarak karşımıza çıkar.

Kamusal bir mekan, kamusal olma niteliğinden ötürü, her zaman ulaşılabilir ve kullanıma açık bir mekan olarak tanımlanabilir. Bu mekanda, halk sıklıkla karşılaşır. Madanipour'un (1996) tanımıyla kamusal mekan ise, kamunun isteklerine göre şekillenen ve idare edilen, kamusal bir kurumun kontrol ettiği bir mekandır. Bu durumu, herkese ait bir sokağı örnek göstererek açıklayan Madanipour'a (1996) göre, bu mekan toplumsal yaşamın gerçekleştiği bir sahnedir ve her ne kadar halka ait olarak nitelendirilse de, çoğunlukla politik erk tarafından planlanır. Yani hareketin, iletişimin sahnesi olan kamusal mekan, kamusal bir kurum tarafından kontrol edilir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda, kamusal mekanda politik erk'in söz sahibi olmasını, bu mekanı düzenleyen ve mekana hükmeden kurallar koyarak ortaya koyduğundan bahseden Brill'e (1989) göre kamusal bir mekan, kamuya sağlanan hizmetleri barındırır. Bu bakışla bakıldığında, kamusal mekan tanımları, insan için yaratılmasının yanında, onu dışlayan bir tavırla karşımıza çıkar. Bu mekandaki tüm

ilişki biçimleriyle direkt ilgili olan insan için, fiziksel ya da tinsel tüm yönlendirmeler ve düzenlemeler mekanı algılamasında ve o mekandaki hareket edebilme kabiliyetinde direkt olarak etkili olmaya başlar.

Kamusal mekanın en önemli özelliği ise halkın iletişim ve hareketi için zemin oluşturan mekanlar olmalarıdır. O nedenle kamusal bir mekanın tanımlanması, içinde gerçekleşen aktivitelerin yanında, kentsel mekanla kurduğu ilişkiyle şekillenir. Kamusal bir mekanın, kentsel mekanla olan ilişkisi ise, mekanın niteliğini, ulaşılabilirliğini kavramada önemlidir.

Bugün kamusal mekan olarak nitelendirdiğimiz kentsel ya da mimari ölçekteki alanları nitelendiren özellikler, geçmişte ilk defa Yunan ve Roma kentlerinde ortaya çıkmıştır. Yunan şehir devletlerinde pazar meydanları, agora olarak nitelendirilen bu alanlar, kamusal hayatın geçtiği yerlerdir. Ancak mekansal olarak kamusallık agoralar ile bağlanmış değildir. Kamu bu kamusallığı mahkeme, meclis gibi müzakere ortamlarında oluşturabildiği gibi, savaş gibi ortak eylem alanlarında da oluşturabilir (Habermas,2013). Agoraların mekansal nitelikleri ise günümüze kadar kamusal mekanı etkiler niteliktedir. Kentin merkezi niteliğinde bir konumda olan, seçim, yargılama gibi kamu olaylarının gerçekleştiği agoralar, çoğunlukla çevresinde önemli kamu yapılarıyla beraber var olmuşlardır. Roma döneminde ise forum ve plazalar olarak nitelendirilen bu alanların, kamu meselelerinin tartışıldığı, çevresi anıtsal kamu binalarıyla çevrili alanlar olarak tanımlanabilir (Hasol,2008).

Günümüzde kamusallık olgusu erişilebilirlik, ortaklık ve özgürlük alanı olarak değerlendirilirken, bu nitelikleri taşıyan kamusal bir mekanın özel mekanlarla olan ilişkileri de kaçınılmaz olarak tartışmaya açılmaktadır. Çoğu zaman ise kamusal mekan tanımlamaları, özel mekanların ardında kalan alanlar olarak belirlenir hale gelmektedir. Bu nedenle kamusal mekanın nitelikleri, özel mekanın anlamsal içeriği ve özel-kamusal ilişkilerin birbirlerine göre pozisyon alışları da mekanın kamusallığını etkilemektedir.

2.3 Özel Kavramı ve Özel Alanın Tanımlanması

Kamusal ve özel kavramları arasında ayrılmaz bir ilişki söz konusudur. Gerek kentsel mekanda, gerekse bina ölçeğindeki ilişkilerde, özel mekanların varlığı kamusal mekanları açığa çıkarırken, kamusal mekanların varlığı da özel mekanların

sınırlarını belirgin hale getirir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, kamusal ve özel mekanlar farklı derecelerde 'kamusallık' ve 'özellik' barındıran niteliklere sahip bir bütün olarak tanımlanabilecektir. Özellik ve özel olma kavramının anlamsal kökeninin ise kamusal tanımların karşısında var oluyor olması ise kamusal mekan araştırmalarının bu ikili bakışla kavranması gerektiğini ortaya koymuştur.

2.3.1 Özel kavramı

Özel kavramının (*private*) İngilizcedeki anlamları; şahsın ya da belli bir grubun kullanımına ait olan; kamu kullanımının dışında olan, gizli olan, devlete ait olmak yerine, belirli bir şahıs tarafından sahip olunan ya da işletilen olarak tanımlanmıştır. (The New Shorter Oxford English Dictionary, 1993). Türk Dil Kurumu (URL-2) tarafından 'özel' kavramı ise şu şekilde tanımlanır;

1. Yalnız bir kişiye, bir şeye ait ve ya ilişkin olan
2. Benzerlerinden ayrılmasını sağlayan bir özelliği olan
3. Bir kişiyi ilgilendiren, hususi, zatî
4. Devlete değil, kişiye ait olan, hususi, resmî karşıtı
5. Dikkate değer
6. Ayırt edici bir niteliği olan
7. Her zaman görülenden, olağandan farklı

Bunun yanı sıra, Tanyeli, kamusal ve özel kavramlarının Türkiye'de kullanım serüveni üzerine yaptığı bir araştırmada 1860 tarihli bir İngilizce-Türkçe sözlükte ise 'private' kavramının karşılıkları için, '*halvete mahsus', 'gizli'* tanımlamaları kullanılırken, 'public' (kamusal) kavramı için, *Umuma şayi, müşterek, devletle ilişkili olan, cumhurun*, kamu kavramı için ise, *cumhur, millet,halk* tanımlamaları yapıldığını ifadelendirmiştir. Türkçenin, kavramların anlamını ifadelendirmek için kullandığı terminolojik malzemenin İngilizceden farklı olduğundan bahseden Tanyeli (2005), özel (private) kavramının Türkiye'deki semantik yolculuğunun, Batı Avrupa'dan farklılaştığını vurgular. 19.yy Türkçesinde private sözcüğünün, Türkçede *başkaları tarafından duyulmaksızın gizli konuşma mekanı* gibi bir anlamı içeren halvet, gizli sözcükleriyle tanımlanması, dilde 'özel' kavramının böyle kavranmasındandır.

Kamusal/özel kavram karşıtlığının var olmasını, Osmanlı'nın 20.yy'da kapitalist üretim ilişkileriyle bütünleşmesiyle açıklayan Tanyeli'ye (2005) göre, değişen kültürel ve ekonomik değerlerin kavranışları ancak bu kavramların ayırımını yapmakla mümkün olabilmiştir. Halbuki Batı Avrupa'da ise, erken kapitalist hareketlerle beraber, 18.yy'da feodal egemenliğin temellerinin sarsılmasıyla modern anlamda kamusal ve özel alanlar birbirinden ayrılmaya başlamıştır (Habermas, 2003). Bu bağlamda bakıldığında, Türkiye'de Osmanlı'da özel-kamusal kavram karşıtlığının kullanılmadığı dönemlerde, Batı kültüründe kavramların kesin ayrımının söz konusu olduğu söylenebilir. Öyleki Almancada 'privat' (özel) sözcüğü ilk defa 16.'yy'da ortaya çıkmış ve İngilizce (private), Fransızca (prive) ile aynı anlamda kullanılır. Bu anlam ise, *kamusal görevi olmayan* şeklindedir. Yani 'özel', devlet alanının dışında olmayı ifade eder; çünkü 'kamusal' devlete ilişkin olup, kamu gücünü ifade eder. Bu nedenle de devletin binaları kamusal olarak nitelendirilir (Habermas, 2003). Türkiye ve Batı Avrupa'daki kavramların semantik çizgisinin üst üste düşmüyor olması ise, günümüzde, özellikle de mimarlık alanında özel/kamusal alan tartışmalarının ekseninin kaymasına neden olduğu söylenebilir. Kavramların etimolojik kökenlerindeki bu farklılıklar ya da tanımlamalar özel alan kavramını farklılaştırarak kamusal alandan sıyrılmasına neden olur.

2.3.2 Özel alan

Günümüzde belirli şahısların kullanım alanlarını ifade edebilmek için kullanılan özel alan/mekan kavramı, yapısı gereğiyle hala mahremiyet kavramıyla özdeşleştirerek tanımlanabilir. Mimarlık alanında kavramın bugün dahi kamusallığın karşısında yer alması ise, herkesin erişimine açık olmayan mekan gibi bir tanımlamayı da doğurur. Özel alan tanımının genellikle ev kavramıyla ilişkilendirilerek açıklandığından bahseden Francis (1989), bu kavramın evin içi ve dışını ayırt etmek için kullanıldığını vurgular.

Özel alan nitelendirmesi, modern çağın ortaya çıkışıyla birlikte kamu alanının karşısına konularak tartışılmaya ve nitelendirilmeye başlar (Arendt, 2011). Ancak kavramın temelinde yer alan düşünce, mahrum kılıcılık ile nitelendirilebilir. Özel bir yaşam sürdürmek denildiğinde, kişinin kamu tarafından görülme ve duyulma ilişkisinden, başkalarıyla bir arada olma gibi nesnel iletişimden yoksun kalmak kastedilir. Kavramın özündeki yoksunluk ise, diğerlerinin yokluğu üzerinden

tanımlanır (Arendt, 2011). Bu bağlamda, sürekli olarak başkasının yoksunluğu, şahsa aidiyetle ifadelendirilen özel alan, kamusal alanın karşısına yerleştirilir ve bir alanın özelliği, erişilebilirliğine, kullanıcısına, kime ait olduğuna göre tanımlanabilir hale gelir. Kentin sokakları, meydanları, parkları gibi alanlar kamusal bir nitelik taşımaya başlarken, evler özel alanlar olarak tanımlanır. Yunan kent hayatında da kamusal ve özel alan birbirinden kesin sınırlar ile ayrılırken, özel alanın, ocak ve aile yaşam alanıyla özdeşleşmesine karşın, Roma döneminde kamusal ve özel alanların birlikte var olabilmeleri söz konusudur (Arendt, 2011).

Ancak, Osmanlı'da kamusal-özel terminolojisinin karşı karşıya konumlandırılma durumunun 19.yy'ın ikinci yarısına kadar yaşanmamış olması, bu kavram çiftiyle ifadelendirilecek mimari ya da kentsel durumları üretmemiştir (Tanyeli, 2005). Yani Batı dünyasında neredeyse 16.yy'dan beri, birbirinden ayrı olarak tanımlanan bu iki kavram, aslında Osmanlı ve Türk kültür alanında 20.yy'a kadar kendini var etmemiştir.

Batı kültüründe, kamusal alan ve özel alanın birbirinden ayrı olarak ortaya konması ise, endüstrileşmeyle beraber yaşanan değişimlerle paralellik gösterir. Aile yaşamının toplumsal yaşantıda egemenliğini, siyasi, ekonomik, sosyolojik alanlardaki etkinliğini kamusal kurumlara bırakmasıyla, kamusal alan kendini özel alandan ayrı olarak ortaya koyar. Çünkü aile özel alanın merkezi kabul edilmiştir ve 17. yüzyıldan bu yana geleneksel yaşamdaki ailenin otoritesi, aile dışında gelişen bilimsel ve felsefi gelişmelerle yıkılarak, tüm bireylerin ortak yaşama sahip olduğu, kamusal bir alan tanımı yapılmaya başlamıştır (Habermas, 2003). Ev, mahrem olanı, ulaşılmayanı yani özel alanı tariflerken, evin dışı kamusal alan olarak nitelendirilmiştir. Halbuki tarihsel süreç içerisinde, gerek toplumsal ilişkiler, gerekse kentsel-mimari oluşumlarda özel ya da kamusal alan ayrımları keskin sınırlarla ifade edilemeyecek kadar muğlaktır. Ev eğer bir özel alan ise, evin kapısının açıldığı sokak, belirli bir gruba, mahalleye ait olmuştur. Tanyeli'nin ifade ettiği gibi,

'*mahremiyet merkezini oluşturan bir nüveden başlayarak katman katman farklı düzeylerde toplumsallaşma ve mahremiyet olanağı veren dış mekanlara doğru bir açılımdan söz edilebilir'* (Tanyeli,2005).

Yani evden kente doğru genişleyen bir perspektifte, kamusal ve özel ilişkisinin sürekli olarak birbirini var ettiği bir durum söz konusudur. Bu bağlamda özel ve kamusal mekan çifti arasında belirli geçiş bölgeleri tanımlanabilir.

2.4 Özel ve Kamusal Alanlar Arasındaki Geçiş/Sınır Bölgeleri

Bir mekanın kamusallık niteliği, bu mekanda gerçekleşebilen aktivitelerin derecesine, mekanın kullanılabilirliği ve erişilebilirliğine bağlı olduğu gibi, mekanın kamu aktörleri tarafından denetiminin ve kullanımının derecesine bağlıdır. Bu nedenle mekanın kamusal ya da özel olarak nitelendirilmesi sırasında, geçiş bölgelerinden bahsedilebilir. Bu geçiş bölgeleri, kamusal ve özel mekanlar arasında bir sınır durumu ortaya koyarken, bu sınırın kullanıcı hareketleri ve aktiviteleri ile çoğu zaman muğlaklaşarak biçim değiştirdiği de söylenebilir. Bu bağlamda bakıldığında, kamusal olarak nitelendirilen bir mekanın kamusallığı, aslında o mekanın kullanıcısının hareketleriyle de değişebilir bir niteliktedir.

Geçmişten bugüne kadar tasarlanan kentler ya da mimari yapıların niteliklerine bakılırsa, insanların birbirleriyle ilişkili olarak, farklı derecelerde, kamusal ve özel niteliklere sahip mekanlar kurdukları görülür. Ancak bu mekanlar kesin sınırlar ile birbirinden ayrılamayacağı gibi, ancak bir arada anlamlarını var ederler. Kamusal ve özel alanların arasında oluşan geçiş bölgelerini konutun özel alanı ve sokağın kamusal alanı üzerinden tartışan Hertzberger'e (1991) göre, bu alan, bireysel ve ortak ihtiyaçların ya da taleplerin üst üste çakıştığı yerdir ve bu alandaki anlaşmazlıklar kamu oyu oluşturularak çözülebilir. Bu alan insanın nasıl görülmek istendiği ve kendini ifade ettiği bir alandır. Bireysel yani özel ve ortak yani kamusal durumların birbirine sunduğu durumları yaratan bölgelerdir.

Özel mekanların kamusaldan ayrı değerlendirilmesinde var olan temel faktör ise mülkiyet sorunudur. Bu durum ise aslında yine özel alanı, ev hayatıyla ilişkilendiren bakış nedeniyle kaynaklanır. Günümüzde ofisler ya da konut alanları kullanıcı belirli olması nedeniyle özel olarak nitelendirilebiliyorken, mekan, mülkiyeti halen daha özel şahsa ait olmasına karşın, kamunun erişimine açıklık kuralını sağlıyorsa yine kamusal olarak nitelendirilebilir. Bu durumu bir kafenin mülkiyetinin özel olmasına karşın, kamusal alan olarak nitelendirmesiyle açıklayan Tanju'ya (2007) göre ise, özel mülkiyete sahip kamusal tanımlı mekanlar, baştan beri belirli pratiklerle kısıtlamalara sahiptir ve kamusal olduğu kadar belirli oranda özel alandır. Her ne

kadar konutun özel olduğu, ya da sokağın kamusal olduğu gibi varsayımsal mekanların, bu şekilde kavramsallaştırılmaları söz konusu olsa da, aslında tarihsel süreç içerisinde şekillenen ve bu mekanları var eden bir çok eşik durumları söz konusudur (Tanju, 2007).

Kentsel ve mimari planlamada kamusal ve özel mekan arasındaki ayrım ise, iki mekan arasında geçişi kontrol edebilen fiziksel elemanlar olan duvarlardır. Mekansal anlamda bölücü elemanlarla yaratılmaya çalışılan özel, kamusal, açık, yarı açık mekan ilişkileri ise, mekanı kullanan insanlar ile farklı bir ilişki tanımlamaya başlar. Kamusal ve özel alan arasındaki bu eşikleri var eden, bu eşiklerin sınırlarını değiştiren faktör ise kamunun varlığı ve mekanı kullanma biçimleridir. Kamunun özel ve kamusal alanlar arasındaki hareket sınırları ve şeklidir. Kamunun erişebildiği alanlar özel-kamusal geçişleri var ederken, bu geçiş alanları, aynı zamanda özel alanın mahremiyetini kontrol eden mekanizmaları da var eder. O halde, bir mekanın kamusallığı o mekanın kullanıcısının hareketleri ve rota seçimleri üzerinden sürekli olarak değişebilir.

Bu bağlamda bakıldığında kentsel ölçekte ya da yapı ölçeğinde tasarlanmış, kamusal-özel mekanların sınırlarının, kamunun erişebilirliğiyle sürekli olarak yeniden tariflenebilmesi söz konusudur. Bu nedenle bu geçişlerin tasarlanması farklı bakışları bir arada bulundurmayı gerektirir. Yapıların cephe ve giriş alanlarının özerkleşmesinin kentsel ölçekte uyum problemi yaratacağından bahseden Hertzberger (1991), bunun yanı sıra, bu yapıların kendi girişi ve galerileriyle kamusal ya da tamamen özel olarak tasarlansa dahi, kamusal-özel mekan arasında bir problem oluşacağını ifadelendirir. Bu nedenle aslında mimari bir yapının kentle kurduğu ilişkide var olan kamusal-özel geçişi, yapının kendi içinde kurduğu kamusal-özel ilişkisinden farklı olduğu kadar bir arada değerlendirmeyi gerekli kılan bir durum yaratır.

2.5 Bölüm Sonucu

Bu bölümde, kamu- kamusallık-özellik kavramlarının etimolojik kökenleri incelenerek, bu kavramların toplumsal ve mekansal ilişkilerde nasıl bir alan tanımladığı tartışılmıştır. Tüm bunların yanında kamusal mekan/özel mekan kavram çiftinin tarihsel süreçte gündelik yaşamda geçirdiği semantik yolculuk ele alınarak, mekanların kamusal olma hallerinin nasıl dinamikler barındırdığı, zaman içerisinde

nasıl değişimlere uğradığı, gerçekten kamusal olup olmadığı ya da özel mekanlarla kamusal mekanlar arasında nasıl farklılıkların oluştuğu gibi durumların nasıl bir kuramsal bakışla ele alınacağı ortaya konmuştur.

Kamusal ve özel kavramlarının birbirinden ayrı değerlendirilemeyerek, kentsel mekanda ya da bina ölçeğindeki ilişkilerde, özel mekanların varlığı kamusal mekanları açığa çıkarırken, kamusal mekanların varlığı da özel mekanların sınırlarını belirgin hale getirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Kentsel mekandaki kamusal-özel ilişkilerin insan faktörü üzerinden tanımlanıyor olması ise mekanların sürekli olarak evrilen kamusal-özel geçişlere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Bu bağlamda, kamusallık olgusu fiziksel ya da görsel olarak erişebilme, kullanıma açıklık ve herkes tarafından görülebilir olma hali olarak tanımlanmıştır. Görsel ve fiziksel olarak erişilebilirlik bağlamında ele alınan mekansal kamusallık bakışı çerçevesinde, bir sonraki bölümde Cumhuriyet döneminden günümüze yerel yönetim binalarında kamusallık-özellik sınırlarının anlamsal olarak nasıl değiştiği, yöneten ve kamu ilişkisinde kamusallık olgusunun nasıl evrildiği, tasarlanan kamusal-özel mekanların binanın kent ve kamu ile olan ilişkisinde nasıl bir rol oynadığı irdelenecektir.

3. CUMHURİYET DÖNEMİ YEREL YÖNETİM BİNALARINDA KAMUSALLIK SINIRLARININ DEĞİŞİMİ

Kamu kelimesinin Türkiye'de kullanım alanına bakıldığında çoğunlukla *'devleti* çağrıştıran bir nitelikte kullanıldığı söylenebilir. Bu nedenle kelimenin terminolojik bağlamına göre, kamu ve mimarlık ilişkisinin de tanımladığı faaliyet alanı ve mekânsal ilişkiler değişir (Gürallar, 2009). Kavramın tarihsel süreç içerisinde, toplumsal, siyasi gelişmelerle beraber değişmesi de farklı dönemlerde tanımlanışını etkilenmiştir. 18.yy'dan bu yana, herkese açık olan mekanların kamusal olarak nitelendirildiğinden bahseden Habermas'a (2013) göre, kamusal binalar, kamunun ulaşımına açık, tamamen erişilebilir niteliklidir. Ancak kamusal binalar, bu ulaşılabilirlik özelliğinin yanında başka anlamları da içinde barındırır. Bunlar, devletin kurumlarını içerisinde barındıran yapılardır ve bu özellikleri gereği kamusal olarak nitelendirilirler. Habermas'a (2013) göre, devlet hizmet organlarının bulunduğu yapıların kamusal bir nitelik taşıması, kamusallıkla ilişkilenmesi ise onun *kamu erki* olmasındandır. Bunun nedeni ise devlet kurumlarının kamusal sıfatını, kendi hukukuna tabi olan kamunun, halkın güvenliğini sağlama görevinden almasıdır (Habermas, 2013). Devletin, bireylerin özel alanını yasalarla korur olma durumu ise, kamusal olanı devletle, özel olanı ise bireyle ilişkilendirir bir algının yaratılmasına neden olur.

Türkiye'de kamu kavramının dolaysız olarak devleti çağrıştırır bir şekilde algılanışı ise, kamusal mekanın ne olduğuna yönelik bir kargaşa yaratır. Kavramın algılanış biçimindeki farklılığın, batı dillerinden, Türkçeye çevrilirken devletle ilişkilendirilmesinden ve kapitalist üretim biçimleriyle beraber değişen yaşamda bu kavramların kullanılmaya başlanmasından kaynaklandığını vurgulayan Tanyeli'ye (2005) göre, değişen kamusalın devletle ilişkilenmesi kamusal mekanı tanımsızlaştırmıştır. Bu bağlamda bakılırsa, kamu binaları özelinde mimari mekanın kamusallığı ve devlet arasında ayrılamaz bir ilişki vardır. Politik erk, mimari mekanı kendi ideolojisi doğrultusunda evirebildiği bir temsil aracı olarak görmektedir. Bu

nedenle yeni mekansal oluşumlar ve değişen politik konumlanmaların, ilişkisel bir sürecin içinde yer aldığını vurgulamak gerekecektir.

3.1 Yerel Yönetim Binaları ve Kamusal Mekan

Günümüzde 'kamu binaları' olarak nitelendirilen tipolojinin alt anlamlarına bakıldığında, kamu ile ilişkili olarak, devlete ait olan, politik erkin hakimiyet kurduğu yapı birimleri akla gelir. Devlete ait bu birimlerin hizmet verdiği ve kentliyle bir araya geldiği bir oluşum, farklı bir mekansal düzlem belirtir. Bu nedenle kavramın kamu binaları özelinde kullanılması, binayı devletle ilişkilendirerek yönetime ait bir özel alan tanımlar, ancak kamunun erişimine açık bir tavır sergilemesiyle de kamusal bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Kentsel mekanlar da dahil olmak üzere, insanın mekanla kurduğu ilişkide özel alanın varlığı ve kamunun onunla konumlanışı önemli bir yer teşkil eder. Çünkü insan, tarih boyunca süregelmiş şekilde, özel alan içerisinde yaşadığı ve ürettiği mekanlarla aidiyet kurarak kendisini ifade etmiştir. Politik erk için de, kendi varlık alanını sergileyebildiği, aynı zamanda kamu ile temas edebildiği bir oluşum olan kamu binaları böyle bir konumdadır. Yani bu binaları aslında kendi egemenlik alanını tariflemek için kullanır. Mülk sahibi olarak var olabilme düşüncesi ile gelişen tarihsel sürece bakılacak olursa, politik erk, bina ölçeğinde kendi özel mekanını tariflerken, kamu ile kurduğu ilişkiyi ise kamusal mekanlar üzerinden tanımlar. Bu bağlamda insanın mekanla kurduğu ilişkiyi, binanın kamusallığı ile kontrol etmeye çalışırken, aslında baskın olan durum kamusala karşı devletin varlığının pozisyon alışıdır. Bu durumun en belirgin örneği olarak, Nazi rejimiyle beraber Almanya'da değişmeye başlayan mimari öne sürülebilir. Dönemin mimari yapılarına bakılacak olursa, Nazi rejiminin kamuyu ezen ve politik erki yücelten tutumu; mimari mekan, özellikle de kamu binaları üzerinden açıkça okunabilecektir.

Günümüzde ise, binanın kamusal niteliğini vurgulayan tasarımların artması ve kamu ile iletişimi kuvvetlendirecek senaryoların tasarım sürecine dahil olması ile politik erkin profilini şekillendirme arasında da bir ilişki kurulduğu ifade edilebilir. Erk'in 'aleni' olmak ile ilişkilendirdiği yeni kimliğini, bina üzerinden vermeye çalışması da söz konusudur. Bu bağlamda mimari mekan bir temsil aracı haline getirilerek, kamu ile olan diyalog mekan üzerinden kurulmaya başlar.

Yerel yönetimlerin siyasi olarak güçlenmesi, sosyo-politik kırılma noktaları ve gelişen bilişim teknolojileriyle beraber, geçmişteki yerel yönetim binalarının barındırması zorunlu olduğu mekan sayısındaki düşüş ve kamuyu davet eden tampon fonksiyonların tasarım sürecine dahil olması, bina içinde kamusallığa verilen önemin artmasını tetiklemiştir. Bunun yanında, yerel yönetimlerin *halka yakınlık* sloganıyla kentsel mekanda yer alması, hizmet verdikleri kamu binasıyla da halka yansıtabilme olgusunu gündeme getirmiştir. Fakat kamusal bina dediğimizde, kavramın algılanışındaki durum değişir. Binanın artık devlete ait olup olmadığı muğlaktır, ancak kavramın mimarlıkla ilişkisine bakıldığında, kamu binası, halkın ihtiyaçlarına hizmet eden bir alan olarak tanımlanmaya başlarken, kamusal bina, halk tarafından yeniden üretilebilen bir mekânsallık tanımlar. Kamu binaları da kamusal binalar da halk tarafından erişilebilir tamamen kamusal olarak ifadelendirilirken, kullanımlarındaki farklılığın nedeni yönetimle mekan planlaması arasındaki etki olabilir.

3.2 Yerel Yönetim Binaları ve Kamusallık

Yerel yönetim binaları ve kamusallık bağlamında anlamsal ilişkilerin yanında, bu binalarda kamusallık tartışması yapabilmek, tartışmanın yapıldığı coğrafyadaki toplumsal, siyasi ya da ekonomik oluşumlar ve gelişmelerle de doğrudan olarak ilintilidir. Politik erkin kamu binaları üzerinde etkisinin yanı sıra, bu etkinin var olduğu coğrafyanın zamansal koşullarıyla da paralellik göstermesi kaçınılmazdır. Bu nedenle Türkiye üzerinde yapılacak bir araştırmada, dünya üzerinde yaşanmış gelişmelerden farklı durumlar söz konusu olabilir ve ülkenin tarihsel süreçte geçirdiği siyasal, toplumsal, kültürel değişimler ve kırılmalar nedeniyle, kamu binalarının geçirdiği mekansal planlamalar, dünya üzerindekilerle paralellik göstermeyebilir.

Örneğin, Charles T. Goodsell (1984), '*The City Council Chamber: Distance to Intimacy'* isimli makalesinde, kamu binalarında, politik gücün nasıl yansıtıldığını dönemlere ayırarak açıklamıştır. Yerel yönetim binalarındaki mekânsal organizasyonların değişimi üzerinden yaptığı incelemede dikkat çeken ise, yapıların 'erişilebilirlik' üzerinden incelenmesidir. 1800-1930 yılları arasında yapılmış kamu binalarındaki politik erkin otoritesini, kamunun kabulü üzerinden okur. Genellikle iki katlı olan erken dönem belediye binalarında, kamunun sadece balkon şeklinde

olan ikinci kata erişimi söz konusudur ve bu nedenle alt katı sadece gözlemleme şansına sahiptir. Yapı içi kamusallık sınırlandırılmıştır. 1890-1904 yılları arasında yapılmış St. Louis Belediye Hizmet Binası bu türün ürünüdür. 1930-60 arasında egemen erk ile yönetilen arasındaki mesafenin azaldığından bahseden Goodsell (1984), yerel yönetim yapılarında çalışanlar ile kamu arasındaki mesafenin mekânsal düzenlemelerle azaltıldığını vurgular. Kamunun yöneticilerle aynı kata ulaşabilir olması, tavan yüksekliğinin geçmişe göre azalarak heybetli görünümünden arındırılması ise bu durumu yansıtan mekânsal özelliklerdendir. 1960 sonrasında modernleşen dünyada bu hiyerarşi gittikçe azalır. Modern bürokrasinin etkinlik alanının artması ve işlevini yitirmiş mekanların genişletilmesine duyulan ihtiyaçla beraber manevi mekan oranı azalır. Çağdaş dönemle kendi içinde işleyen, kente kapalı kamu binaları, kentle iletişiminin kuvvetlendirildiği, daha bütünleşmiş bir mekan yaklaşımına doğru evrilmeye başlamıştır.

Goodsell (1984) tarafından, Amerika'nın tarihsel süreci içerisinde değerlendirilen kamu binalarında erişilebilirlik okumasına bakılırsa, 1960 yılında kamu binaları özelinde kamu ve politik erk arasındaki hiyerarşinin, modernleşme süreciyle beraber azaldığı söylenebilir. Halbuki Türkiye'de 1960'larda, devlet erkinin mekan üzerindeki baskısının azalması gibi bir değerlendirme söz konusu değildir. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan yeni kamu binaları oluşum sürecinde, birden çok değişkenin rol oynaması söz konusudur. Örneğin, Türkiye'de 90'ların sonuna kadar yapılan yerel yönetim binalarının, Bayındırlık Bakanlığı tarafından belirlenen şartnamelere göre yapıldığından bahseden Atabaş (1994), bakanlığın açtığı yarışmalar sonucunda bile, neredeyse birbiriyle özdeş tip projelerin üretildiğini vurgulamıştır. Bu nedenle, kamu binalarındaki politik güç ve kamusallık arasındaki tartışmanın önünü açabilmek adına, Türkiye'de Cumhuriyet dönemiyle beraber yerel yönetim binalarının geçirdiği değişime, kentle ve kamu ile olan ilişki biçimleri üzerinden odaklanılacaktır.

3.3 Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim Binaları ve Kent İlişkisi

Türkiye'de kamu binalarının yapılma süreci, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ivme kazanmıştır. Yeni bir rejim seçimi ile oluşan devlet örgütlenmesi, mekansal yapının oluşumunda da rol oynamıştır. Özellikle başkent Ankara'da milletin birliğini ve bağımsızlığını ifade edebilmek için, temsil aracı haline gelen kamu binaları

yapılanması söz konusudur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'da ivme kazanan mimari hareketlerde ise Birinci Ulusal Mimarlık Akımının etkileri görülmüştür. Hatta bu pratik devlet tarafından da desteklenir bir konumda olmuştur. İlerleyen dönemlerde yeni bir dil ve biçim örüntüsü arayışlarıyla beraber, ömrünü tamamlayan bu akımın etkileri, Ankara'nın yeni kimliğinde oldukça etkili olmuştur (Koyuncu,2010). 1923 tarihinde, Ankara'nın başkent oluşuyla da bağlantılı olarak Atatürk Bulvarı üzerinde inşa edilen, anıtsal nitelikte kamu binalarının, kentle olan ilişkisi ise yeni bir kamusallık tanımını oluşturmaya yönelik görünmektedir.

Binaların kentle olan ilişkisine bakıldığında, Atatürk Bulvarı aksı boyunca uzanan Bakanlık Binaları ile örneklendirilebileceği gibi, kentin diğer bölgelerinden ayrı bir konumda, bir arada konumlandırıldığı görülebilir. Atatürk Bulvarı'nın Cumhuriyet'in ilanıyla beraber, yeni Ankara'nın kalbi olarak yorumlanması ve Cumhuriyet kimliğinin, bu yapı gruplarıyla ifade edilme çabası dönemin en önemli atılımı olmuştur. Bulvarın işlevi, eski Ankara ile yenisini birbirine bağlamak ve bütünleştirmektir. Bu nedenle, Cumhuriyet'in yeni kamu binaları da Atatürk Bulvarı aksı boyunca Hükümet Mahallesi adı verilen, bir alanda konumlandırılmış ve Başkent'in merkezi olarak nitelendirilmiştir. 1928 yılında Ankara Şehri İmar Planı Yarışması'nı kazanan ve 1932 yılında uygulanmaya başlanan Jansen Planı ile belirlenen yeni kentin kamu binaları, Atatürk Bulvarı ve Ziya Gökalp Caddesi aksı üzerine sıralanmıştır (Tunçer, 2009). İki aksın kesiştiği noktada ise Hürriyet Meydanı bulunur. Aksların bir meydana bağlanıyor olma durumu ise kentsel kamusallık tanımını evirmesi açısından ilginçtir. Çünkü Osmanlı kent kültüründeki kamusal alan tanımı, halkın toplandığı, bir araya geldiği cami, çeşme avluları, pazar ya da mesire yerleriyle tanımlanır. Hürriyet Meydanı ise kentin önemli iki aksını karşılayan bir kentsel boşluk olarak, yeni bir kentsel-kamusal deneyim alanı tanımlamıştır.

Kamu binalarının eski kentten ayrı, eğitim yapıları, sağlık yapıları, finans yapılarıyla beraber bu kentin çeperlerinin dışında, yeni bir alanda yer alması, değişen rejimle beraber, yeni bir kent kimliği kurabilme çabasıyla evrilmiştir. Daha sonraları, başkentin merkezi olarak nitelendirilecek bir bulvarda, kamu binalarının yer alması ise devletin varlığını, kentin göbeğinde tanımlaması açısından önemlidir. Adeta devlet erkinin varlığının ifadelendirildiği bir aks tanımlanması, o aksın yeni kentin en önemli yerinde var olacak olması, kamu binaları etrafında işleyecek bir kent planlaması tavrını ortaya çıkarmıştır.

Kamu binalarının, kent içinde yerleşme biçimleri üzerinden kontrol altına alarak tanımladıkları kamusal durumlar, tarihsel süreç içinde birbirleriyle örtüşür niteliktedir. Atatürk Bulvarı'nda Cumhuriyet sonrası yapılan kamu binaları, geniş giriş akslarıyla kentle olan ilişkisini kuvvetlendirse dahi, anıtsal nitelikleri, devletin kamu üzerindeki ezici gücünü dolaylı yoldan ifadelendirir.

Binaların genelde insan ölçeğini yok sayan tavırları, binanın kent ile kurduğu ilişkide önemli olarak nitelendirilebilecek meydanlar ve bunların ölçekleri üzerinden de okunabilir. Bu durumu örnekleyen, devlet erkinin varlığını, mekan üzerinden ifadelendiren kamu binalarından biri de 1932 yılında Clemens Holzmeister tarafından tasarlanan İç işleri Bakanlığı binasıdır. Bu bina, mekansal elemanlarından öte, kent içinde konumlanış biçimi itibariyle zaten otoriterdir. Devlet mahallesi sınırlarında, arazinin TBMM'den sonra arazinin en üst kotuna yerleştirilmesi ve diğer Bakanlık Binaları'nın ona nazaran daha alçak kotlarda konumlanması, çevreyi kullanarak otoriteyi ifadelendirmenin bir yolu olmuştur. Binanın giriş alanının, merdivenle ulaşılan ve simetri aksından önündeki avluya doğru uzanan ayaklar üzerinde yükselen birimdendir (Aslanoğlu, 1979), ve bu durumunda otoriteyi pekiştirdiği söylenebilir. Binaların etrafındaki, büyük ve tanımsız boşlukların kentli ile bina arasında bir mesafe yarattığını vurgulayan İnan'a (1984) göre, bu boşluklarla insanın bina ile kuracağı dolaysız temasın engellenmesi ve adeta *'haddini ve yaklaşabileceğin mesafeyi bil!'* demek istenmiştir. Her ne kadar devlet erki, kamu binalarının etrafındaki bu boşlukları kamusal alan olarak nitelendirse de, bu alanlar kamunun bir araya gelebileceği, ya da gündelik hayatına dahil olabileceği bir kamusallıktan yoksun olmuştur.

3.4 1920-1950 Dönemi Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı

1908'de ilan edilen 2. Meşrutiyetle birlikte, mimarlık alanında yeni arayışlar gündeme gelmiştir. Neoklasik Türk Üslup olarak da ifade edilen bu dönemin mimarisinde, Osmanlı binalarına has özelliklerin aktarıldığı bir mimarlık söz konusudur. Öncülüğünü Mimar Kemalettin ve Vedat Tek'in üstlendiği, daha sonraları I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak ifadelendirilen bu dönemde, neo-klasik üslup kamu binalarının tasarımında sıkça kullanılmaya başlamıştır. Klasik Türk Mimarlığı'na ait yapıtların yorumlayarak evrilmesiyle oluşacak yeni bir Türk Milli Üslubu tasarlamak amaçlanmıştır. Türk kimliğini ortaya çıkarmak iddiasıyla oluşan

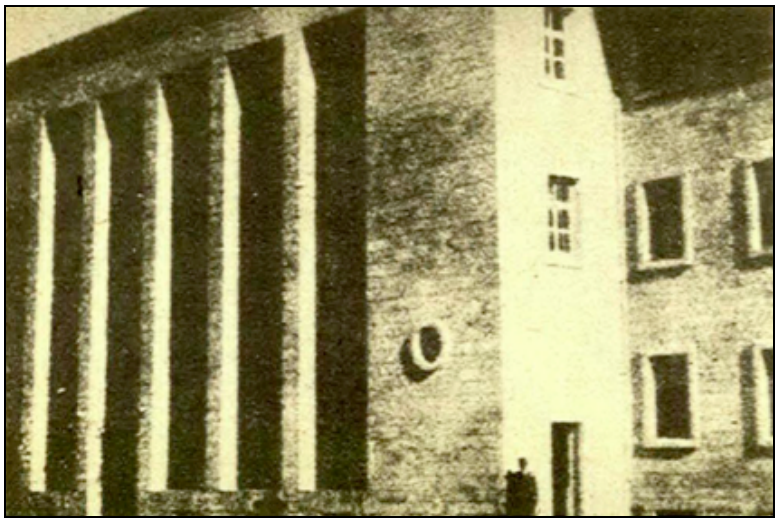
bu akım, eski dini yapılardan esinlenen, geniş saçaklar, kubbe, kemer, çıkma gibi öğelerle beslenerek, sivil mimariyi oluşturmaya çalışmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Cumhuriyet öncesi dönemde yapılmış olan hükümet konaklarının kullanıldığından bahseden Aslanoğlu (1984), 1920 ve 30 dönemlerinde var olan kamu binalarında, ağırlıklı olarak Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu'nun hakim olduğunu belirtir. Hatta 1930'ların hükümet konakları, biçimsel yaklaşımlarıyla 1920'lerin devamı niteliğinde olmuştur. Aydın, Diyarbakır, Çanakkale ve Bursa Hükümet Binaları, simetrik kütleleri, yalın pencere dizileri ve abartılmış orta akslarıyla hemen hemen benzer özellikler göstermektedir. Neo-Klasik tarzda, iki sütun-üç aralıklı, merdivenlerle tanımlanan giriş alanının özellikle abartıldığı, anıtsal nitelikler, dönemin kamu binalarının oluşumunu tanımlayan nitelikler haline gelmiştir (Aslanoğlu, 1984). Tarihsel süreçte, bu gibi biçimleşmiş yaklaşımların oluşmasını düzenlenen yarışma şartnameleriyle ilişkilendiren Meltem (2013), Türkiye özelinde tasarımların, değerlendirme kriterlerine bağlı olarak evrildiği bir ortam tanımlamıştır. 1930-40 arası dönemde, projelerde talep edilen özelliklerin arasında, '*genç Cumhuriyet'i vurgulama, inkılapları temsil, sağlamlık, fonksiyonellik, yerel malzeme ve Türk karakteri'* gibi kriterler ön planda olmuştur (Meltem,2013). Bu nedenle dönem boyunca tasarlanan kamu binalarındaki en önemli kriter, Türk karakterinin ve gücünün yansıtılması üzerine gelişmiştir.

Bu yaklaşım, 1930-40 arası dönemde uluslararası biçimlenmelerin etkisinin artmasıyla, hükümet konaklarında da değişim meydana getirmiş ve bir çok hükümet konağı yapılmıştır (Şekil 3.1,3.2,3.3). 1934 yılında Isparta, İzmir, Manisa da, 1938 yılında ise, Bursa, Çanakkale, Denizli, Kars, Kocaeli, Afyon gibi illerde hızlı bir hükümet konağı üretimi söz konusu olmuştur (Aslanoğlu,1984). Ancak ilginç olan, 1940'dan sonra yapılan kamu binalarının yeniden bazı farklılıklar ile Birinci Ulusal Mimari Dönemi'nin özelliklerine döndüğü söylenebilir. O dönemde yapılan Balıkesir Hükümet Konağı'ndan bahseden Aslanoğlu'na (1984) göre, 30'larda yapılmış olmasına rağmen, bu bina dönemin klasikleşmiş biçimsel anlayışından ziyade, uluslararası rasyonel biçimlenmeye yönelmiştir. Dönemin hükümet konaklarından ayrılan bir diğer yanı ise, binanın insan ölçeğine daha yakın olması, giriş aksının ise, ezici ve anıtsal olmaktan öte, daha samimi ve kamunun erişimine daha açık bir tavırda olmasıdır (Şekil 3.4).

Şekil 3.1 : Aydın Hükümet Konağı (Mimarlık 84/5).

Şekil 3.2 : Isparta Hükümet Konağı,1934 (Aslanoğlu,1980).

Şekil 3.3 : Kastamonu Hükümet Konağı (Aslanoğlu, 1980).

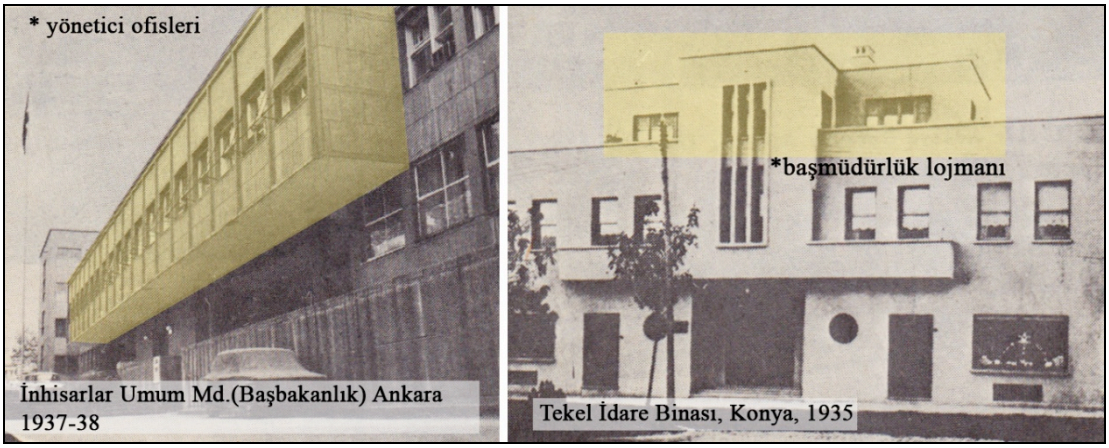
Şekil 3.4 : Balıkesir Hükümet Konağı (Mimarlık,84/5).

1930'dan sonra milliyetçiliğin hayat koşulları ve kültür üzerinde etkisinin artmasıyla beraber, daha önce modern ve ilerleme odaklı yaklaşımlar, yerini 'Türklük' ihtiyacı üzerine bırakmıştır. 'Milli Mimari' olarak gündeme gelen bu mesele, daha önceleri hakim olan modernist yaklaşımların yüzünü 'modern olanı millileştirme' programına bırakmasıyla ortaya çıkmıştır (Bozdoğan, 2012). Devlet politikasının ve milliyetçi hislerin yaşam alanında ön plana çıkması, mimari üzerinde, öncelerinin kaygılarını bir kenara bırakılarak, daha klasik , toplumun tarihsel köklerini ortaya çıkarmayı hedefleyen, anıtsal nitelikte yapıların yapılmaya başlanmasıyla da okunabilir. Bu durumu *'Türk mimarların, milli mimariyi, güçlü ve otoriter bir devletin milliyetçi ideolojisi ile özdeşleştirmesi'* olarak yorumlayan Bozdoğan'a (2012) göre, Milli Mimari ulusun yeni kimliğini inşa etme arzusu haline gelmiştir.

1930'larda yükselmeye başlayan 'güçlü devlet himayesi altında olma' fikri ile beraber atılan adımlara, erken cumhuriyet dönemi mimari mekanının üzerinden bakılırsa, ifade çeşitliliğinden ziyade daha çok, *'milli'* terimine vurgu yaptığı söylenebilir. Bu da mimari mekanda söz konusu olan, ulusun inşası üzerine yaklaşımların, daha çok tek biçimlilik üzerine yoğunlaştığını gösterir. Toplumun heterojen yapısının göz ardı edilerek, ideal bir homojenliğin tasvir edildiği bu yaklaşımla, tek tipleşmiş, tanınabilen, mimari formlar yaratarak, bir ulus kimliği yaratma yaklaşımı söz konusudur. Bu bağlamda değerlendirilecek olursa, anıtsallık ve milli değerlerin yansıtılması üzerine kurulu bir yaklaşımda, halkı ve onun mekan içinde var olma biçimlerini göze alarak üretilecek yapıların oluşması

beklenemeyecektir. Mimari mekan, devletin halkını gözeten, koruyan bir anıtsallıktadır ve her ne şekilde olursa olsun, halkla yönetimin paralel bir zeminde bir araya gelmesi ya da halkın 'yönetilenden ziyade, 'memnun edilecek, temas kurulacak' olan olarak kavranması mümkün olamamıştır.

Dönemin bu durumunun en etkili örnekleri ise kamu binaları üzerinde görülmüştür. Çünkü devletin gücünü vurgulamak, onun himayesini ortaya çıkarmak konut ile değil, kamu binaları ile temsil edilebilecektir. Bir diğer kritik nokta ise, başkentin kurulmasıyla beraber, Ankara'da yabancı mimarlar tarafından tasarlanan bakanlık binalarında görülebilecek biçimsel tavırlardır. Umut İnan'ın (1984) bir söyleşide ifadelendirdiği şekliyle, bu yapılarda üst makamlar genel kütlede belirginleşen ayrı bir kanatta çözülmüştür (Şekil 3.5). Bu durum ise o günden günümüze, tüm yöneticilerin, bu binadan taşan çıkıntıyı, ayrıcalık simgesi olarak nitelendirmesine neden olmuştur. Dolayısıyla dönemin mimarları yöneticilerin bu biçimsel simgeyi koruma ısrarları doğrultusunda durumun kopyalarını üretmekten geri kalamamıştır. O dönemde var olan kamu binalarında benzer yaklaşımlar rahatlıkla okunabilmektedir.

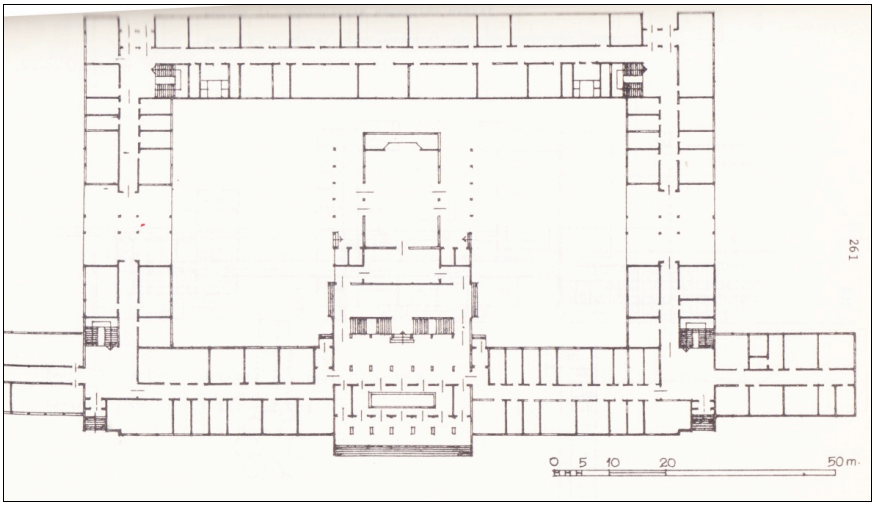

Şekil 3.5 : Bina kütlesinden ayrılarak belirginleşen yöneticilere ait özel alanlar.

1930 ve 40 dönemi arasında hem uluslararası rasyonel mimarlık akımının, hem de ulusçuluğu simgeleyen neo-klasik yaklaşımların etkisiyle, kamu binalarında belirli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Batı neo-klasisizminin yüksek sütunlar düzeni, devletin otoritesini, himayesini, ciddiyetini ifadelendirmek ve binaya anıtsal nitelik kazandırmak bu dönemde benimsenen biçimsel yaklaşımlardır (Aslanoğlu,1984). Zeki Sayar'ın (1938) savunduğu gibi, '*devlet binalarının temsil ettiği otoriteyi yansıtacak bir mimaride olması gerektiği'* söylemleri yaygındır. Nitekim Sedad

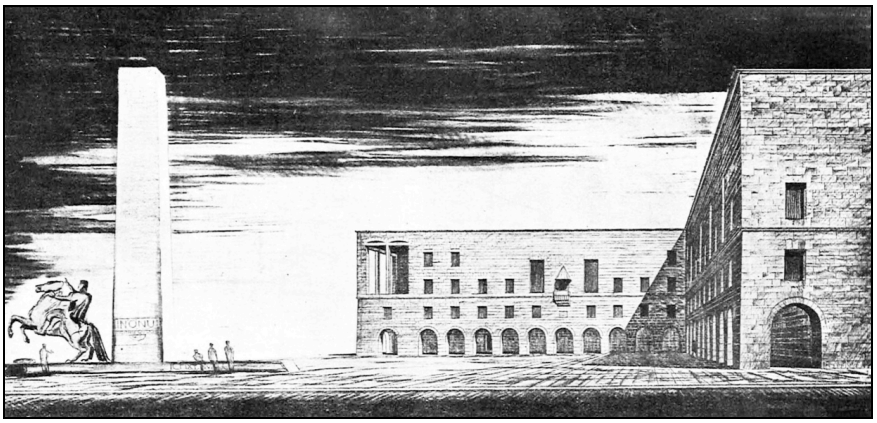
Hakkı Eldem'in kamu binalarında devlet destekli bir '*milli ifade'* geliştirme düşüncesi 1940'ların başında dikkat çekmiştir (Bozdoğan, 2012). Öyle ki Sedad Hakkı Eldem'e (1939) göre, güçlü bir devlet, milli bir mimariye sahip olmalıdır ve bu mimari de mutlaka yerli bir ruhla sağlanabilecektir. Hatta 1946 yılında Bayındırlık Dergisi Ekim sayısında çıkan bir yazıdan bahseden Aslanoğlu (1984), yazıda, modern Türkiye'nin devlet otoritesini göstermesi ve kamu üzerinde daima güçlü hissini yaratması durumunun önemsendiğini vurgulamıştır. Tüm bunların yanında her dönemin yapma pratiklerinin gidişatını belirleyen yarışma şartnameleri ve değerlendirme raporlarında, 1940-50 arası dönemde, çoğunlukla, hafifliğin reddedilerek, mimaride ağırlığın ön plana çıkması savunulmuş,*'geleneksel, klasik, ağır,kalıcı, ahenkli'* kelimeler fazlasıyla kullanılmıştır (Meltem,2013). Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki döneme kadar ,mimarın, sermaye ve güç erkinin yanında yer alması ile anıtsal mimariye olan ilginin, bu dönemin ardından sosyal kaygıların ön plana çıkmasına ile birlikte yön değiştirerek, mimarlık alanında da bir eşik yarattığı söylenebilir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomik etkileri nedeni ile 1940 sonrası kamu binaları yapımında bir duraklama yaşanmasına rağmen, 1943-50 arası İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan dönemde çok sayıda kamu binası inşa edilmiştir (Aslanoğlu,1984). Dönem içinde gerçekleşen hızlı üretim ise, 'tip hükümet konakları'nı ortaya çıkarmıştır. Plan tipleri açısından bakıldığında ise, 19.yy'dan 1950'lere kadar bu kamu binalarının çoğunda, dikdörtgen bir planlamanın ve uzun koridorlar boyunca yerleştirilmiş ofis mekanlarının ağırlıklı olduğu da görülebilir. Bu planlarda, genellikle ortada bir çekirdek tanımlanmış, mekan içi dolaşım için tek bir merdiven ya da iki tarafta iki merdiven olarak tasarlanmıştır (Yatman,1984). Dönemin bu tipleşmiş mekan planlaması anlaşımına bakılırsa, Devlet Demir Yolları Merkez Binası'nın planından da okunabileceği gibi, kamunun bina içinde erişebilirlik kabiliyeti ve hareket alanları kesin sınırlarla belirlenmiştir. Aynı zamanda, kamunun kullanımına ayrılan ofis mekanlarının anlamsal olarak erişilebilir olması gerekirken, koridor boyunca kapalı hacimler halinde dizilmesi, kamunun görsel ve fiziksel erişebilirliğini de engelleyerek kamuyu kontrol altına almıştır (Şekil 3.6).

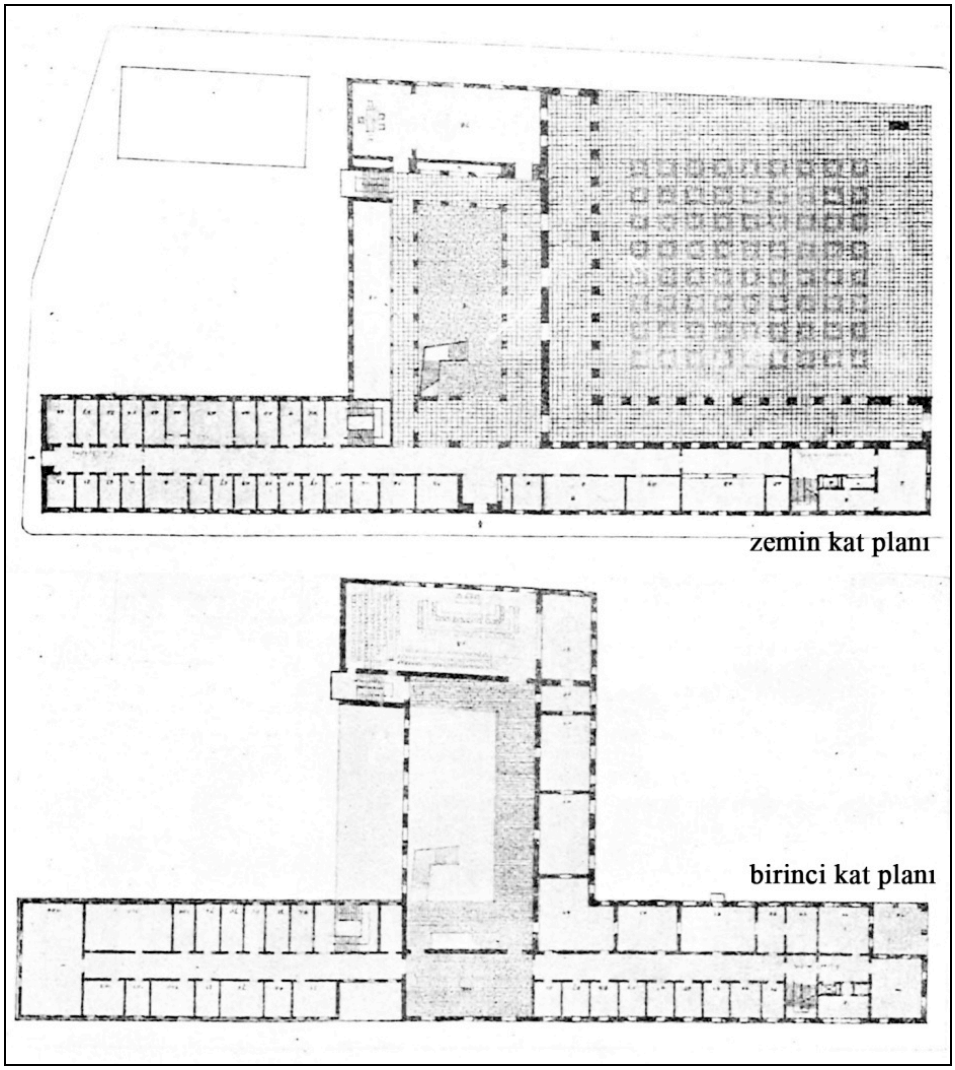

Şekil 3.6 : Devlet Demiryolları Merkez Binası Zemin Kat Planı (Aslanoğlu, 1980).

Dönemin yerel yönetim binalarındaki mekansal planlama anlayışını derinleştirmek adına, 1944 yılında, Adana Belediye Sarayı Proje Yarışması için hazırlanan Eldem, Oktay ve Demirtaş'ın tasarıma bakılacak olursa, anıtsal niteliklerin devam ettiği bir anlayışın öne sürdüğü söylenebilir (Şekil 3.7). Selçuklu ve Osmanlı'dan kalma taş mimarisinden izler taşıyan bu bina, anlamsal erişebilirlik anlamında değerlendirildiğinde, dışa açıklık oranının azlığı ve içe dönük bir bina olarak tasarlanışı ile kamuya sırtını dönmüş ve görsel erişebilirliğini engelleyen bir tavır sergilemektedir. Önünde yaratılan bir meydan ile iç ve dış, kent ve kamu ilişkisini şekillendiren bina, meydan kotuyla direk ilişkilenmesi bağlamında kamunun fiziksel erişebilirliğini ise desteklemektedir.

Şekil 3.7 : Adana Belediye Sarayı Yarışması,1944,Sedat Hakkı Eldem, Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl'ın Önerisi (Arkitekt 14, no. 11-12,1944).

Şekil 3.8 : Adana Adana Belediye Sarayı Yarışması, 1944, Sedat Hakkı Eldem, Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl'ın Önerisi, Birinci ve Zemin Kat Planları (Arkitekt 14, no. 11-12, 1944).

Söylemlerinin devletin himaye ve ihtişamının yansıtıldığı milli bir ifade arayışı olmasıyla da paralel olarak, sütunlarla desteklenen giriş alanı, anıtsal niteliği nedeniyle kamuyu ezen bir tavra sahiptir ve binanın anlamsal olarak aslında kamusal bir tavır sergilemediğini gösterir. Özellikle sıra-kemer şeklindeki mahalli karakteri yansıtmak üzere kullanılmış kolonat dizisi bu ezici tavrı destekler niteliktedir.

Cephelerdeki açıklıkların ise plandaki mekansal düzenlemelere işaret ediyor olması ilginçtir. Büyük pencerelere sahip alanlar, büyük salonları anlatırken, küçük pencereler ise büro odalarının varlığını vurgular (Eldem, S.H., Oktay S., Kamçil, D., 1944). Uzun koridorlar boyunca yerleştirilmiş, opak ofis mekanları ise dönemin yönetim binalarındaki mekansal planlama ile örtüşmektedir (Şekil 3.8).

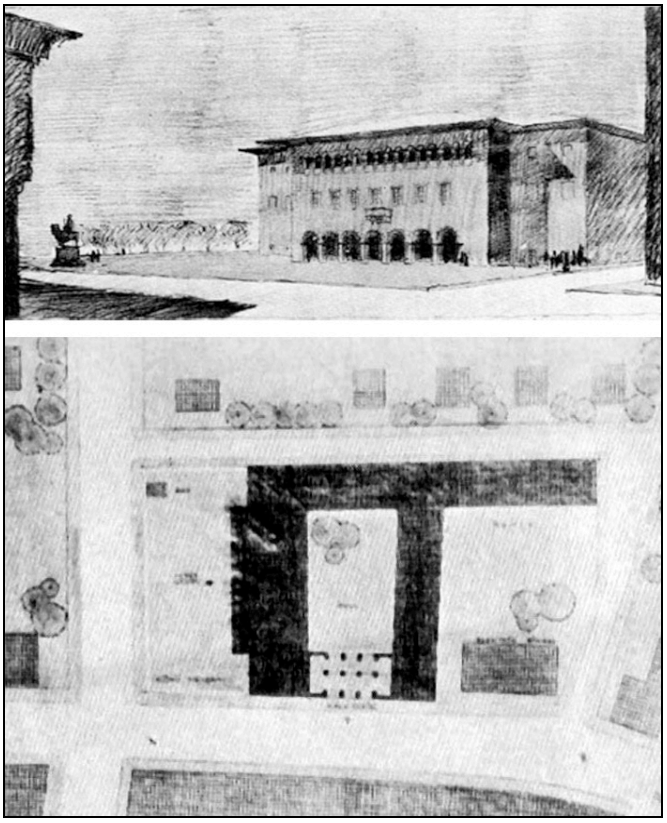
Bu bağlamda, özel mekan olarak nitelendirilebilecek büro alanlarının kapalı hacimleriyle ve dış cephede de küçük açıklıklarla kamunun görsel erişebilirliğini engellemesi, bunun yanında salon gibi bir çok insanı içinde bulunduracak geniş mekanların ise, daha büyük açıklıklarla kamunun görsel erişebilirliğine açılması kamusallığın kontrolünün mekansal elemanlarla sağlanması olarak nitelendirilebilir. Kamunun mekan içerisinde dolaşabilme ve görsel, fiziksel ya da anlamsal erişebilirlik sınırları yine bu tasarımda da net bir şekilde ortaya konmaktadır. Yönetici odaklı mekan tasarımı söz konusu olurken, kamunun mekandaki varlığı sadece kontrol edilebilirlik üzerinden kurulmuş, anlamsal olarak kamunun erişimine tamamen açık olması gerekirken, sadece tanımlı alanlara erişebilecek bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aynı yarışmada, 1.Ödülü kazanan, Kemal Söylemezoğlu, Ratip Erhan ve Orhan Tolun'un tasarımında ise sütunlarla desteklenen anıtsal giriş alanı, sıra kemer kolonat ve mekansal planlama yaklaşımı gibi benzer nitelikler okunsa da binanın kentle ve kamu ile kurduğu ilişkide daha erişebilir yaklaşımların varlığı söz konusudur. (Şekil 3.9). Binanın önü ve arkasında iki farklı meydan tanımlaması ve öndeki meydanın orta avlu ile direkt olarak ilişkilenmesi, kamunun fiziksel erişebilirliği açısından olumlu olarak değerlendirilebilecekken, binanın meydana bir balkon ile açılması ise görsel erişebilirliği kuvvetlendirecek bir durum olarak değerlendirilebilir.

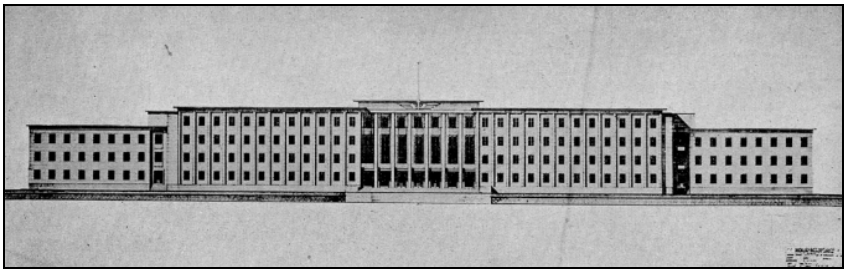
Bu dönemde Sedad Hakkı Eldemle birlikte, Emin Onat ve Bonatz'ın etkileriyle beraber, hiyerarşi vurgusu yüksek, ağır ve anıtsal nitelikte yapıların yapılmasıyla Ankara özelinde etkisinin çarpıcı bir şekilde hissedildiği, mimarlık ve devlet erkinin özdeşleştirilme çabası da ön plandadır (Bozdoğan,2012). Sadece belediye binaları özelinde değil, yapılan tüm kamu binalarında böyle bir yaklaşımın ele alındığını söylemek yanlış olmaz. Politik erkin varlık mekanını temsil eden mimarlık, kamunun erişebilirliğini kontrol edecek ve onun üzerindeki otoritesini mekan algısı üzerinden kuracaktır. Nitekim 1939 yılında Bedri Uçar tarafından tasarlanan Devlet Demiryolları merkez binasının dört kat yüksekliğindeki sütunlu girişinde de görebileceğimiz gibi (Şekil. 3.10), insan ölçeğinden uzaklaşan ve devletin himayeci-ezici gücünü öne çıkaran, kamuya açılandan ziyade onu kontrol altına alan genel bir tavır söz konusudur (Arkitekt 9, no.7-8,1939).

Dönemin sonralarına doğru, siyasi,ekonomik ve toplumsal alanlarda yaşanan köklü değişimlerle de ilişkili olarak, mimarlık ortamında da bu ortamla ilişkilenen

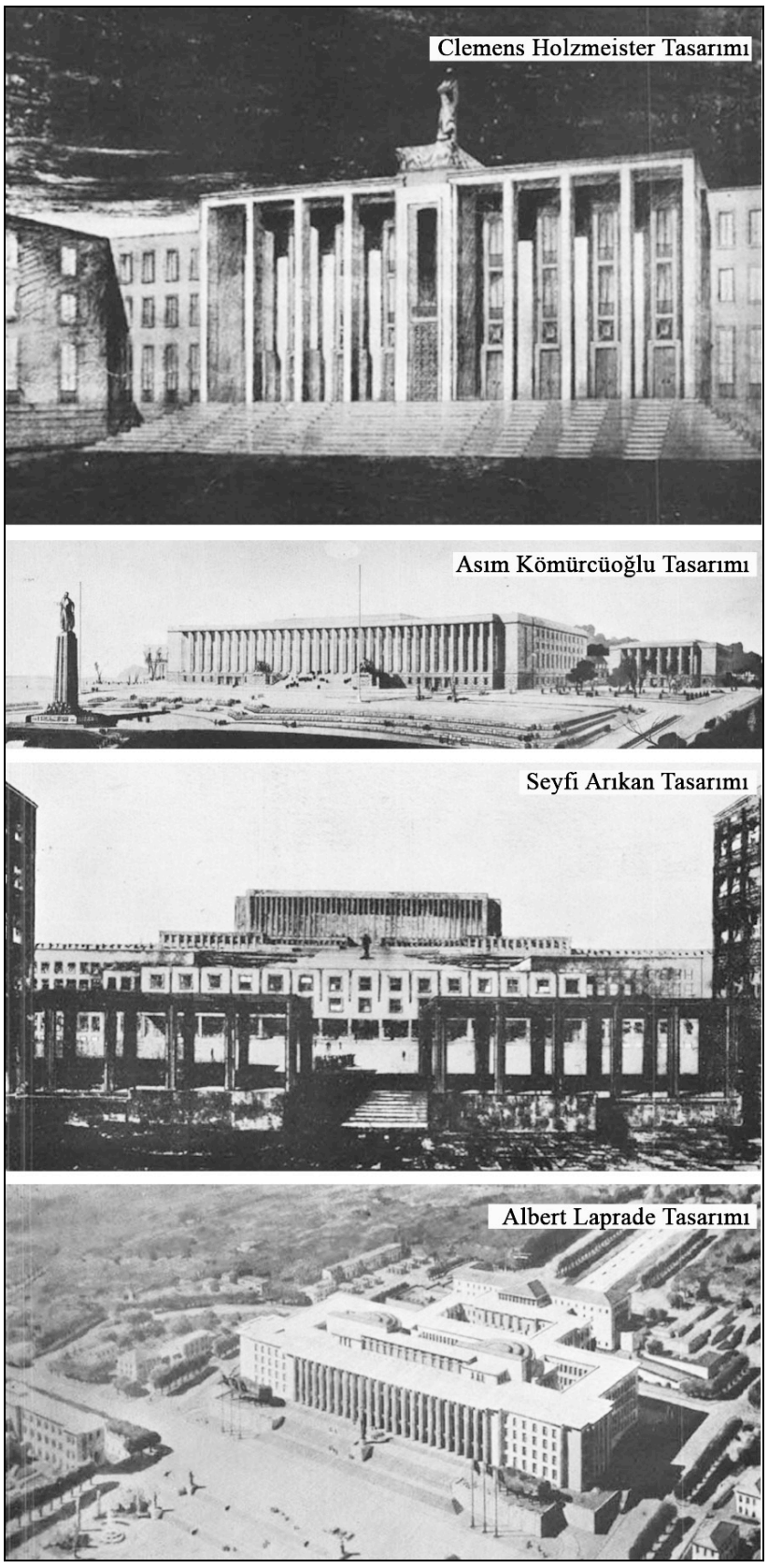
genellikle yabancı mimarlar dönemi olarak nitelendirilebilecek bir mimarlık ortamı yaratılmaya başlamıştır. Kamusal yaklaşımı göz ardı etmeye referans oluşturacak şekilde, insanı, devletin ezici gücü altında küçümseyen, anıtsal nitelikte kamu binalarının yaygınlaşması ise, 1937 yılında açılan Kamutay (Büyük Millet Meclisi) Binası Uluslararası Yarışması olduğunu anlatan Bozdoğan (2012), sadece kazanan projelerin değil, yarışmaya katılan 14 projenin de bu nitelikte binalardan meydana geldiğini vurgulamıştır. Yabancı mimarlar değil, Türk mimarlar da devlet erkinin mevcudiyetini öne çıkaran yaklaşımlar kullanmıştır. Anıtsal nitelikte merdivenlerin, keskin gölgelerin hakim olduğu klasik cephelerle birleşmesi gibi detaylar çoğu projede görülmüştür (Şekil 3.11).

Şekil 3.9 : Adana Belediye Sarayı Yarışması,1. Ödül (URL-3).

Şekil 3.10 : Devlet Demiryolları Merkez Binası,1939,Bedri Uçar Tasarımı (Bozdoğan,2012).

Şekil 3.11 : Kamutay Binası Uluslararası Müsabakası Öneri Projeler, 1937 (Arkitekt, 1938-04).

1920- 50 dönemi özet olarak değerlendirilecek olursa, Türkiye'de yeni bir rejimin ilanı ile birlikte şekillenen ve sık aralıklarla sürekli evrilen bir ulus mimarlığı arayışı söz konusu olmuştur. Önceleri yalın bir ulus mimarisinin izinde teorize edilen Birinci Milli Akım, kimlik arayışıyla beraber, geçmiş formlara doğru yönelmiştir. Farklı arayışların sürekli olarak birbirini evirme durumu ise, 1930'ların kamu binalarında, kalıplaşmış biçimsel anlayışların hakimiyetini getirmiştir. Bu biçimsel anlayışı, tasarımı sınırlayıcı ulusal öğeler olarak nitelendiren Aslanoğlu'na göre (1984), geniş saçaklar, kütlelerdeki simetrik yaklaşımlar, simetrik yalın pencere dizileri ve en belirgin olarak okunabilen, abartılı bir giriş ve karşılama aksıdır. Giriş aksının merdivenlerin yanında, sütunlarla da abartılma durumu, yüksekliği ön plana çıkarmış, bu durum da binaların genelinde olduğu gibi, giriş aksında da devletin otoritesiyle insanın ezildiği bir mekan biçimlenmesine hizmet ederek, görsel ve fiziksel erişimin kontrol edildiği bir tavrı ön plana çıkarmıştır.

3.5 1950-1990 Dönemi Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı

1950'lere kadar, devlet erki, ideolojik isteklerinin gerektirdikleri doğrultusunda, üslupsal tercihler tanımlayan bir tutumla, mimarlık alanına müdahale etmiştir (Tanyeli,1993). Bunun nedenini devletin mimarlık sektöründeki dönemin en güçlü müşterisi olmasıyla da ilişkilendiren Tanyeli (1993), mimarın o dönem içinde devletin tanımladığı çerçevenin dışına çıkmasının olanaksızlığından bahsetmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında mimarın rolünün sermaye ile olan ilişkisi üzerinden şekillenmesiyle de ilişkili olarak, politik erkin mimarlıkla olan dolaylı ilişkisi devam etmiştir. Öyle ki 1950 yılından itibaren devletin çoğu yapı ihtiyacını yarışmalar üzerinden gerçekleştirme düşüncesinin ön plana çıkması politik erkin mimarlık üzerindeki dolaysız etkisini zayıflatsa dahi, pratiği belirleyen dinamiklerin başında yer almaya devam etmiştir. Savaş sonrası Türkiye'de çok partili döneme geçişin etkisiyle beraber, daha bağımsız tasarım çalışmaların ortaya çıkması söz konusudur. Ayrıca Batı kökenli ya da geleneksel anlayışı savunan pek çok farklı görüş bir arada görülmüştür.

Bu döneme kadar Türkiye'de mimarlık devletin resmi siyasetinin ve egemen ideolojisinin bir ifadesi olurken, 1950'den sonra devletin mimarlık üzerindeki biçimsel önerileriyle gerçekleştirdiği müdahalesi, daha çok *'düzenleyici*' bir tavırla evrilmiştir. Bu etkilerle birlikte tasarım alanında genelde biçimsel bir aktarımlar

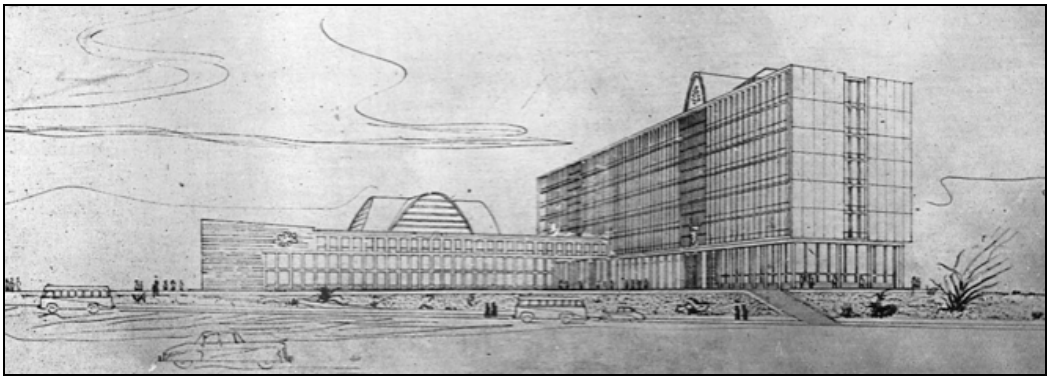
ortaya çıkmıştır. 1960'larda, Bayındırlık Bakanlığı tarafından bina yapım tekniklerinden, detay çözümlerine ve planlama biçimlerine kadar etki edebilecek, sıkı denetimler dizisi yürürlüğe konulmuştur. Bu durumun mimarlığı, önceden belirlenmiş çözüm kalıpları üzerine yapılmış pratiklere yönelttiğinden bahseden Tanyeli (1993), mimarlık ediminin, önceden belirli mutlak veriler ışığında, daha iyi çalışan çözümler üretme biçimi olarak işlediğini vurgulamıştır.

Devletin yapı ihtiyacını yarışmalarla gerçekleştirme tavrı her ne kadar, devlet erkinin mekan üzerindeki etkilerini azaltacak gibi görünse de, şartnameler ve denetlemeler nedeniyle, mimarla–müşteri (devlet) arasındaki ilişkinin sadece biçim değiştirdiği söylenebilir. Şartnamelerin sadece mekansal ihtiyaç programları ve bunların metrekareye dökülmüş karşılıklarından oluşması nedeniyle, mimardan beklenen de sadece bu sınırlar dahilinde tasarım üretmesi olmuştur. Bu dayatmalar nedeniyle, binalar, '*koridorlar boyunca sıralanmış sayısız oda dizileri'* dışında başka bir ifadeyle tasarlanamaz hale gelmiştir (Tanyeli, 1993). Çünkü şartnamelerde istenenlerin tamamıyla karşılanması ancak belirli mekansal dizimlerle gerçeklenebilmiştir. Bu bağlamda, herhangi bir yerel yönetim binası tasarımında kritik olan, mekansal ihtiyaçların karşılanabilmesi olarak gerçekleşen bu süreçte, halkın mekanla olan diyalogu, mekanın kamusallık sınırları, yarışmalar dahilinde sorgulamada ikinci planda kalmıştır.

Türkiye'de yaşanan tüm bu gelişmelerin ışığında, halkın yerel yönetim binalarına ne kadar dahil olabildiği, kamusal nitelikli mekanlara olan görsel ya da fiziksel erişebilirlik seviyeleri ise dönemin koşullarına göre değişmeye başlamıştır. Öyleki önceleri sadece politik erke hizmet eden bir mekan olarak tanımlanabilecek yerel yönetim binaları, 1950 döneminde toplumsal ve kültürel gelişmelerin etkileriyle beraber kamusal hizmetlerin de var olmaya başladığı bir yapıya doğru evrilmeye başlamıştır.

1953 yılında İstanbul Belediye Sarayı Projesi Yarışması'nda dönemin koşullarının mimari mekan üzerinden şekillendiği örneklerden biri olarak gösterilebilir (Şekil 3.12). Yarışma kapsamında Nevzat Erol'un önerisi, zemin kotunda, nikah salonu, merasim ve kabul salonu gibi kentlinin kullanımına açılan fonksiyonları, önünde yarattığı bir meydan ile kentsel yaşama dahil etmesi ile fiziksel erişebilirlik bağlamında olumlu bir örnek olarak nitelendirilebilecektir. Bunun yanında belediyeye ait işlevlerle kamusal işlevlerin kütle olarak birbirinden ayrı

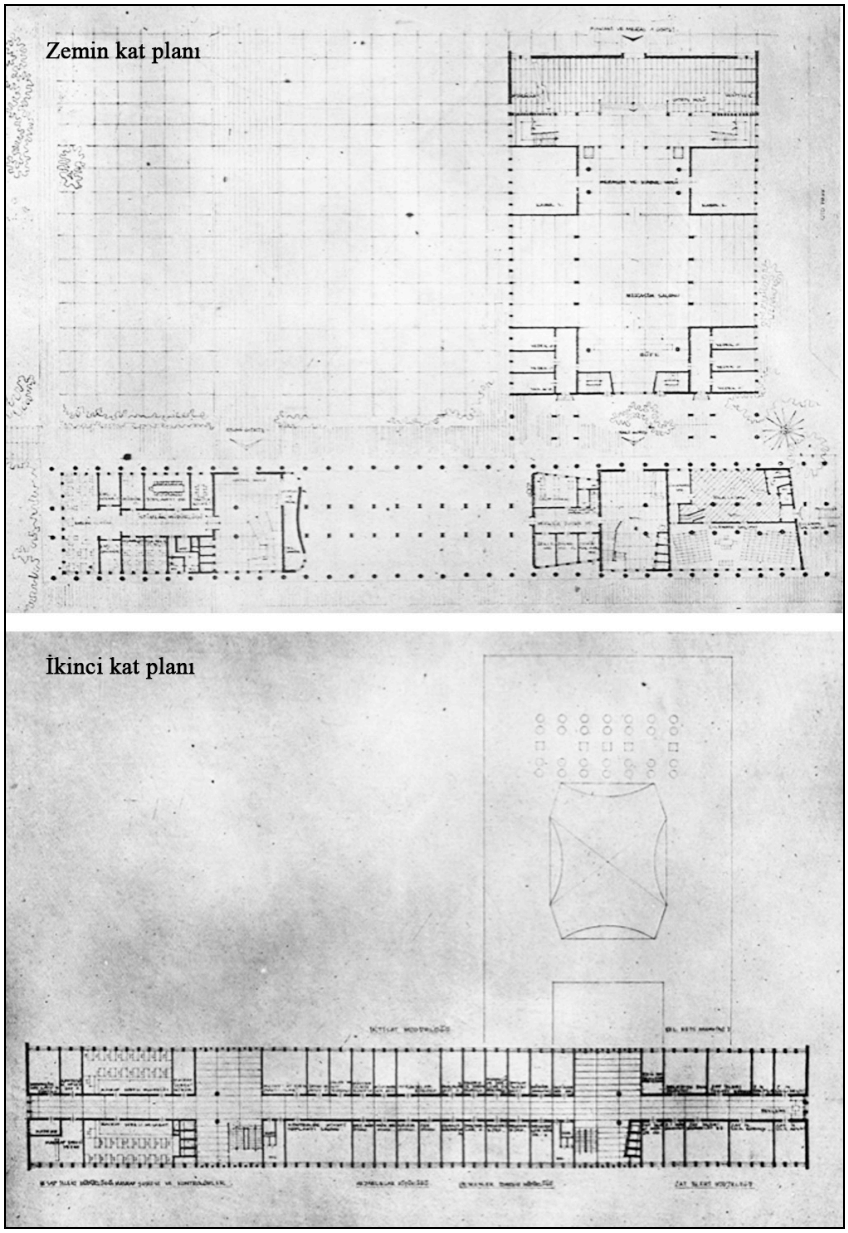
konumlandırılması söz konusudur. Her ne kadar iki ayrı kütle biçiminde tasarlanan bu belediye binasında zemin kat planında, daha esnek ve görsel olarak da erişebilir alanları daha geniş olarak değerlendirilebilecek mekanlar tanımlasa da, ikinci kat planında ve diğer kotlarda dönemin koşullarının belirlediği sınırların dışına çıkmadan, '*koridorlar boyunca sıralanmış sayısız oda dizileri'* yaklaşımı devam etmiştir (Şekil 3.13). Bu yaklaşımın yarışma kapsamında önerilen diğer projelerde de hemen hemen aynı olduğu söylenebilir.

Şekil 3.12 : İstanbul Belediye Binası Proje Yarışması, 1.Ödül, Nevzat Erol (Arkitekt, 1953-05-06, s.161).

1960'lardan sonra ise yerel yönetim binalarının tasarımına bakıldığında, hareketli plan tipleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, sadece yerel yönetim binaları özelinde değil, bu döneme kadar süregelmiş geleneksel mimarlık değerlerinin de sorgulanarak yeniden yorumlamaya açılması ile açıklanabilecektir. 1950'lerin batı kökenli, rasyonalist ve brütalist anlayışına bir karşı çıkış olarak da nitelendirilebilecek bu dönemde, teknolojik gelişmelerle de beslenen bağımsız bir biçim arayışının başladığından bahsedilebilir. Bunun yanı sıra, bu değişimin bir diğer sebebi olarak, dönemin mimarlık dünyasının en önemli müşterisi olan devletin, Bayındırlık Bakanlığı'nın teras katı yapımını önlemesini gösteren Yatman (1984), projelerde ortaya çıkan bu teras problemi nedeniyle, çatıyı en farklı ve verimli kullanan projelerin değerlendirme kriterlerinde öne çıkmaya başladığını belirtir.

1960'lara kadar devlet erkinin hükmetme duygusunu yerel yönetim binaları üzerinden yansıtma kaygısı çok baskın çıkmasına karşılık, 60'larda bina tasarımlarında değişmeye başlayan klasik biçimler, yerel yönetim binaları tasarımındaki etkisini 1970'lerden sonra gösterebilmiştir. Bu değişim, teras çatıların yapıya egemen olması ile ilişkilendiren Yatman'ın (1984) görüşünün yanında, Türkiye'nin toplumsal ve politik yapısındaki gelişmelerle de ilintili olmuştur.

Şekil 3.13 : İstanbul Belediye Sarayı, Kat Planları (Arkitekt,1953, 05-06, s.161).

İlerleyen dönemlerde demokrasi ve insan kavramlarının ön plana çıkması ve tartışmaya açılması, yerel yönetim binalarında süregelen yönetici odaklı yaklaşımın kırılmasına, yönetilenleri temsil eden bir bina anlayışını doğurmuştur. O dönemlerde devlet erkinin varlığına işaret etmek yerine, halka yakın, insanla ilişki kurabilen tasarımlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Karaaslan,1984). Ancak insanla ilişkili, onun fiziksel ve görsel erişebilirliğinin yanında ölçek kaygısı taşıyan bir yerel yönetim binası tasarlandığında, bu binaların artık bir devlet binası özelliği taşımadığından bahseden Karaaslan (1984), yine devlet kavramını belirli temsillerle nitelendirerek, mimari üzerinde görmek gerekliliği ve isteğini ifadelendirmiştir. Yani mimarlar

tarafından halkın erişimi ve binanın kente dahil olma şekli üzerine düşünülerek üretilmiş ürünlerden ziyade, yine devlet erkinin yönlendirmeleri nedeniyle evrilmiş bir tasarım yaklaşımının egemenliği söz konusudur.

Bu bağlamda dönemin devlet yapısının öngördüğü mimarlık içinde *'konkurcu mimar'* olarak adlandırılan bir grubunun oluştuğundan bahseden Tanyeli (1993), bu gurubun yarışma odaklı çalışıp, devlet erkinin tüm yaptırım sınırları içerisinde kalarak, yarışma profesyoneli olduğunu ifadelendirmiştir. Dönemin bir çok hükümet konağı yarışmasına katılan ve Türkiye'deki kamu binalarına baktığımızda adından sıkça söz edebileceğimiz Merih Karaaslan bir konkurcu mimar olarak tanınmıştır. Bu dönemde mimari üretimlerde etkisinin ciddi bit biçimde hissedilebildiği Bayındırlık Bakanlığı tarafından hazırlanan şartnamelerin, katı ve rasyonel işlev planlamalarının, dolaysız olarak binaya dönüştürüldüğü ya da basit biçimsel tercihlerle tasarlandığı örnekler söz konusudur (Tanyeli, 1993). Karaaslan'ın 1973 yılında tasarladığı Antalya Hükümet Konağı, şartnamede ihtiyaç doğrultusunda belirlenmiş mekanları ve metrekare karşılıklarını olduğu kadar aynı zamanda işlev şemasını da binalaştıran bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.14).

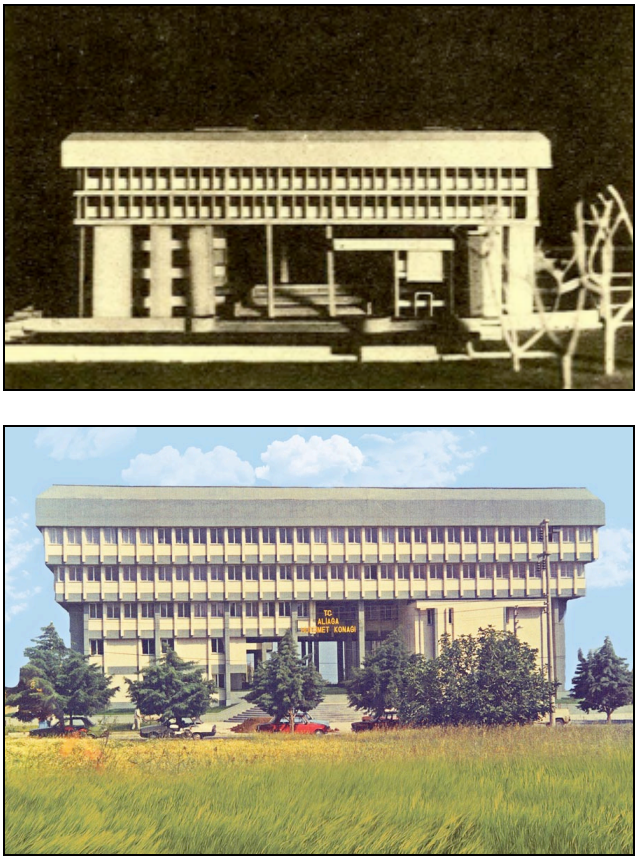

Şekil 3.14 : Antalya Hükümet Konağı,1973,Merih Karaaslan (Mimarlık, 203).

Öte yandan 1983 yılında tasarladığı İzmir Aliağa Hükümet Konağı ise, kolaycı biçimsel tercihlere yönelen bir yaklaşım olmuştur (Tanyeli,1993). Her iki yaklaşımda da, anlamsal olarak kamusal bir bina tipolojisinde, etkin rol oynayan faktör, insan ölçeği değildir. Kamunun fiziksel erişimine açık olarak nitelendirilen bu kamu binaları, aslında tasarlanış şekilleriyle, şartnamede belirlenen rasyonel işlev

programlarının binalaşmış halinden öteye gidememiştir. Bu bağlamda, binayı kullanan halkı unutan bir tutumun varlığı tartışılmaz olacaktır.

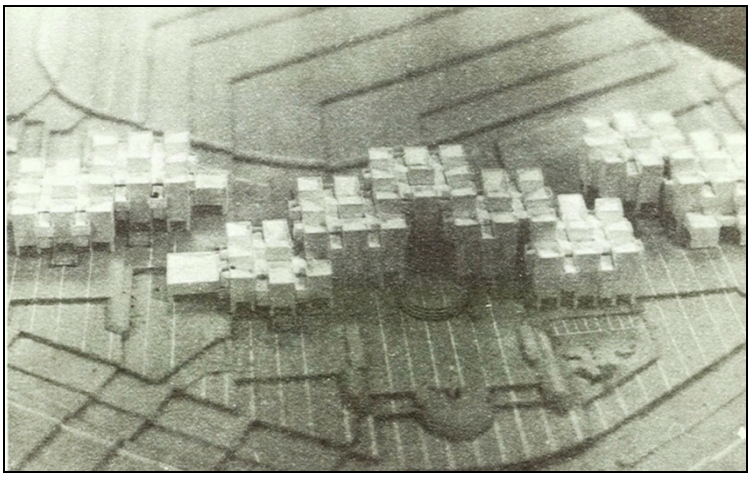
Fiziksel erişilebilirlik bağlamında değerlendirildiğinde, Aliağa Hükümet Konağı, giriş alanıyla beraber, binanın zemin kotunu boşaltarak kamusal kullanıma açmıştır. Ancak uygulama aşamasında, bu boşluğun küçülmesi, kamunun fiziksel erişebilirliği açısından negatif ve kontrol edici bir tavır olarak nitelendirilebilir. Ayrıca yapı kütlesinin tasarımda yer almadığı halde çıkmalarla ve yeni kotlarla desteklenmesi de, anlamsal erişebilirlik bağlamında insanı ezen ve iten bir tavra sahiptir. Uygulama aşamasında devlet erkinin ezici gücüne vurgu yaparak dönüşen bu hükümet konağı, kamusal niteliğini kaybederek, kamuya sırtına dönmüştür (Şekil. 3.15).

Şekil 3.15 : Aliağa Hükümet Konağı, Tasarlanan ve Uygulanan Proje, Merih Karaaslan, Nuran Unsal, 1983 (Mimarlık, Sayı 203).

1980 döneminden sonra Türkiye'nin mimarlık alanında birden çok oluşumun oluştuğunu vurgulayan Atabaş'a göre (1994), o dönemden sonra Türkiye mimarlığına yön veren en önemli oluşum, Bayındırlık Bakanlığı ve onun kontrolünde gerçekleşen bu ulusal nitelikteki mimari yarışmalar olmuştur. Bugün 'Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı' adı ile nitelendirilen binalar ise, çoğunlukla Bayındırlık

Bakanlığı'nın istekleri ile evrilmiş, bürokratik niteliktedir. Karaaslan'ın Aliağa Hükümet Konağı Projesi'nin uygulama aşamasına gelene kadar geçirdiği değişim ise bunun kanıtlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bakanlıkça tanımlanan şemaların dikte edilmesi ve mimari tasarımların da bu şablonların kopyalanması ile üretilmesi, sadece cephe tasarımında farklılıklara gitmesi de bunu gösterir. Bayındırlık Bakanlığı'nın bu yönlendirici tavrı ve dikte ettiği plan şeması nedeniyle, coğrafi farklılıklar fark etmeksizin, yarışmalar sonucu tasarlanan binalar birbirine benzer hale gelmiştir (Atabaş, 1994).

Şekil 3.16 : Nevşehir Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışma Önerisi, Haldun Sunal, 1983 (Mimarlık,203).

Bayındırlık Bakanlığı'nın yaptırımcı tavırlarının görülebileceği en ilginç örnek ise Nevşehir Hükümet Konağı yarışma ve uygulanan proje arasındaki farklılıktır. Yarışmayı kazanan Haldun Sunal'ın tasarımı (Şekil 3.16), kendi deyimiyle *"... Yapılar grubunun simgesel niteliğini Nevşehir yöresinin karakteristik yöresel yapı dokusuyla oluşturmaya..."*çalışmasıyla yeni bir tutum sergiler (Arkitekt, 1983/11-12).

Ancak dönemin koşulları ve bürokrasinin mimari üzerindeki baskıları düşünülürse, kazanan yarışma projesi, bakanlığın önerdiği şemalara göre evrilmiş, uygulama aşamasında adeta bir 'tip bina'ya dönüşmüştür (Şekil 3.17). O dönem açılan proje yarışmalarında klasik şemaların kullanıldığında bahseden Sunal (1987), L ve U tiplerinin yaygın olduğunu vurgulamıştır. Kendisinin de katıldığı bu yarışmalarda L ve U şema dışında bir öneri olmadığı gibi, arazinin uygun olduğu koşullarda iki tipin birlikte önerildiği görülmüştür. Bu nedenle Nevşehir yarışmasındaki farklı yaklaşımı beğenildiği kadar tepki de toplamıştır. Ancak bu projede de tasarlanan ve uygulanan proje arasında ciddi farklar vardır.

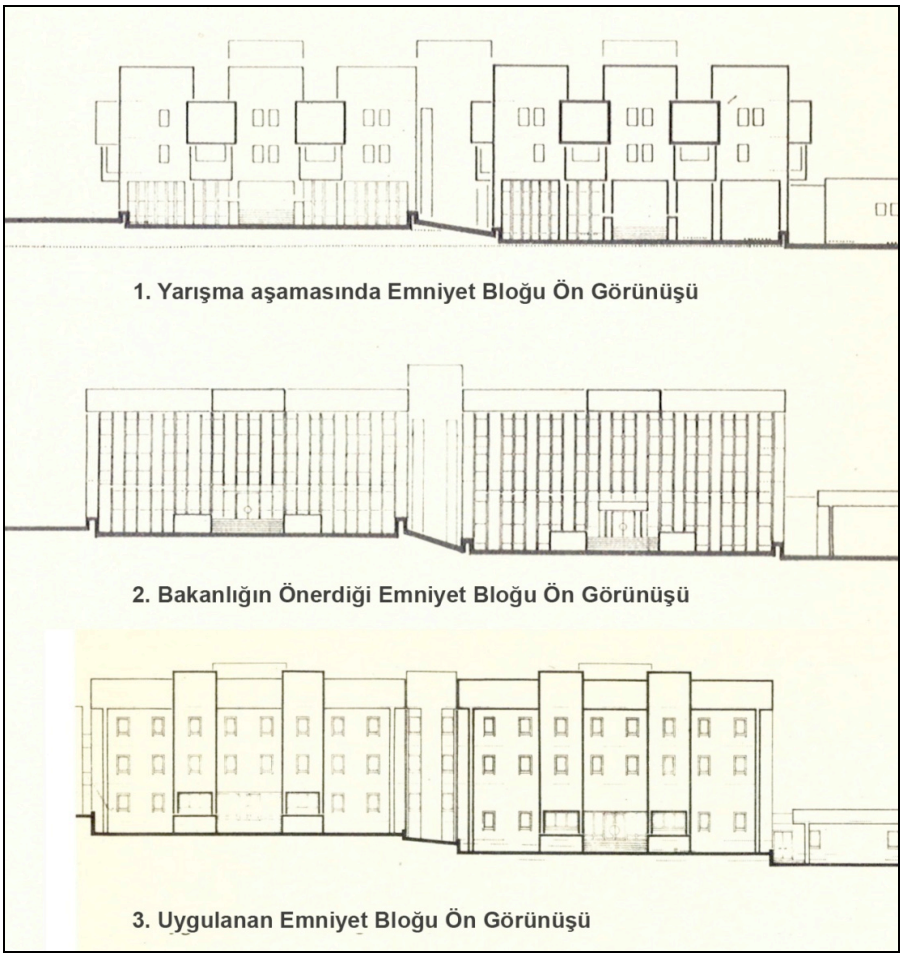
1980 öncesi yerel yönetim anlayışı ve yapılanmasına dikkat çeken Atabaş (1994), yapıdaki karmaşa ve sistem içindeki belirsizliklerin nedenini, yapılanmayı oluşturan kanunların devşirme kökenli olmasına dayandırır. Yapının, rasyonellik ve verimlilik gibi çağdaş bürokrasinin temelini oluşturan kavramları reddederek, hiyerarşik, itaate dayalı bir üst alt ilişki sistemini benimsemesi ise bu karmaşık yapının nedenidir.

Bu bağlamda bakılırsa, bürokratik düzenin içerisinde var olan hiyerarşik yapının, yerel yönetim binalarının iç mekan biçimlenişinde de etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Belediye Başkanı'nın odasının her daim üst katta yerleşiyor olması ve kamunun erişimine uzak bir biçimde konumlandırılması dahi, bu hiyerarşik yapının mekansal yansımaları olarak nitelendirilebilir. Gündelik hayatta kamunun kullanımını gerektiren mekansal durumların giriş kotlarında çözülmesi de kamunun bina içinde dolaşmasını engelleyen bir yaklaşımdır. Bu durumda kamusal nitelikli bir yapı, mekansal biçimlenme şekliyle bu niteliğini reddeder konumdadır. Atabaş'ın (1994) bürokratik yapılanma için ifadelendirdiği, *'vatandaşı merkezi ve yerel örgütlerden soğutan yapılanma'* meselesi mekansal organizasyona da yansımıştır. Toplumun demokratikleşme sürecinde önemli bir konumda bulunan belediyeler, bu süreci kendi içinde de, kamunun gündelik yaşamda mekana katılma potansiyellerini yaratacak bir tavır sergilemelidir.

1980 döneminde, uluslararası sermaye ilişkilerinin etkinliğinin artması, özelleştirme kavramının da ortaya çıkmasıyla paralel olarak, Bayındırlık Bakanlığı'nın yerel yönetim binaları üzerindeki etkisi azalmaya başlamıştır. Takip eden dönemde özel sektörün genişleyerek büyük yatırımları gerçekleştirebilecek gücü elinde bulundurmaya başlamasıyla, uluslararası kaynakları da göz önünde bulunduran yaklaşımlar ön plana çıkmış, bu durumda mimarlık dilinin uluslararası düzeye doğru ilerlemesini sağlamıştır (Atabaş,1994).

1985 Yılında açılan Ankara Büyük Şehir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması'nın şartnamesinde, yarışmanın amacı '*Ankara'yı temsil edecek bir Belediye Sarayı'* elde etmek olarak tanımlanırken, tasarımda göz önünde bulundurulması istenilen bir diğer durum, alışılmış büro binası çözümlemelerinden uzaklaşılarak, kent ve kentli ile bütünleşecek, *halk-belediye ilişkilerini yerel yönetim kavramına uygun düzeyde gerçekleştirecek bir ortamın yaratılması* olarak vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, binanın kütlesinden arta kalan kısımlarda ise tamamen kamuya açık bir yeşil alan tasarlanması kriteri ön koşuldur (Ankara

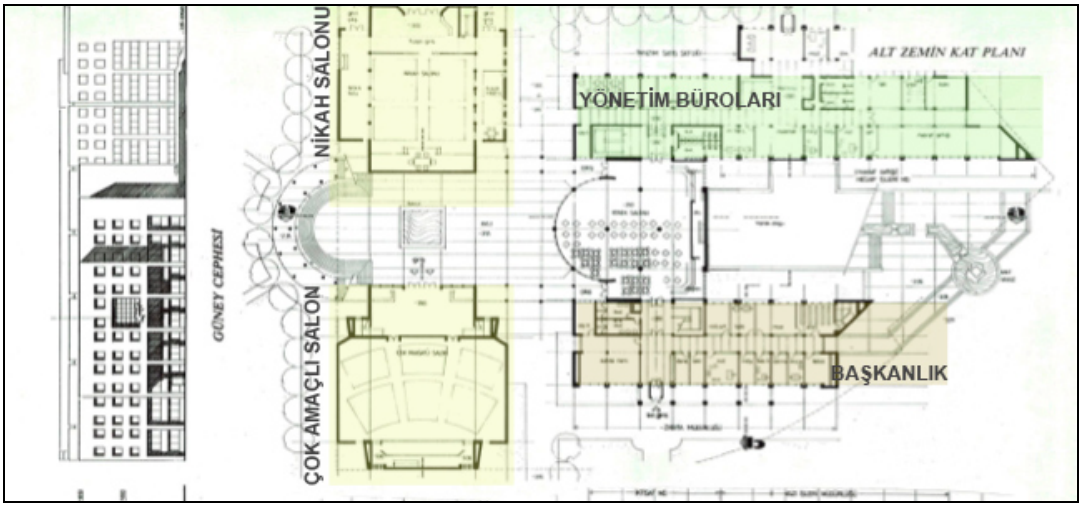
Büyükşehir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması Şartnamesi, 1985). Şartnamedeki bu esaslara bakılacak olursa, kamu ve politik erkin ilişkilerinin binayı kamusal dolaşıma açma üzerinden kurgulanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Şekil 3.17 : Nevşehir Hükümet Konağı Yarışması, Tasarlanan ve Uygulanan Tasarım Arasındaki Farklar, 1987 (Mimarlık 224, 25/3).

Bunun yanında 1987 yılında Gaziantep Belediyesi Hizmet Binası Yarışması'nı kazanan projede, halen daha *'politik erkin varlığının tanımlandığı bir temsil bina'* anlayışı devam etse de, kamu ve politik erk arasındaki ilişkiye vurgu yapan bir yaklaşım gündeme gelmiştir. Özbay ve Başbuğ (1987), *'belediye binaları demokratik seçimlerle oluşmuş yerel yönetimleri tanımlayan sembolik anlatımlara sahiptir'* söylemiyle erkin varlık alanını net bir şekilde tariflemiştir. Öte yandan binanın planlamasına bakılırsa, odağa konulan bir meclis etrafındaki dört yapı bloğundan oluşmuştur. Bu bloklardan ikisi başkanlık ve yönetim bürolarına ait iken, diğer iki blok kamunun gündelik hayatında kullanabileceği mekanlara hizmet etmiştir. Bu iki bloğun kamusal bir alan olan parka açılır bir avlu etrafında konumlanması ise,

yapının belli bir kısmının kent ve kamu ile olan ilişkisini kamusallık üzerinden kurduğunu ifadelendirir niteliktedir. Diğer bir yandan bakıldığında ise, anlamsal olarak kamunun erişimine açık olması gereken bir binada, kamunun ulaşabileceği alanlar, zemin kotta yayılarak, yönetim birimleriyle kamunun dolaysız teması birbirinden ayrılmıştır. (Şekil 3.18).

Şekil 3.18 : Gaziantep Belediyesi Hizmet Binası, Hasan Özbay, Tamer Başbuğ tasarımında kamusal ve özel mekanların ayrılması (Mimarlık, Sayı 224).

1950'den sonrası, Cumhuriyet döneminin toplumsal, ekonomik, kültürel ya da ekonomik olmak üzere geçirdiği önemli eşiklerin, mimarlık alanında da yerel yönetim binalarının tasarımını oldukça etkilediği bir süreç olarak değerlendirilebilir. Ancak 80'lerle beraber kamu ve belediye ilişkisinin fiziksel ve görsel erişebilirlik bağlamında evrilmeye başladığı yeni planlama anlayışının yükselmeye başladığı görülmektedir. Bu durum ise, anlamsal bağlamda da yerel yönetim binalarında kamusal ilişkileri yeniden yorumlanacağı bir dönemin önü açıldığı söylenebilir.

3.6 1990'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetim Binaları Tasarımı : Belediye Binaları

1990 yılıyla beraber günümüze doğru uzanan süreç içinde, kentlerin gerek nüfus sayısındaki artış, gerekse sosyo-ekonomik değişimlerle paralel olarak toplumsal ihtiyaçlarının artması, yerel yönetim anlayışının değişmesine yol açmıştır. Yerel yönetimlerin giderek önem kazanması ve diğer yandan da siyasi karakterleri gereği, yarışmacı bir ortam içinde var olabilme kaygıları nedeniyle farklı yaklaşımların benimsenmesi, yerel yönetimlerin işlevlerinin gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır.

Tüm bu gelişmelerin yanında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme sürecinin de yeni belediyecilik anlayışının gelişmesini tetiklediği söylenebilir. Yerel yönetimleri, halka en yakın yönetim birimi olarak değerlendiren Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nda (2010) ifade edildiği gibi, kararların kamuya olabildiğince açık ve yakın olarak alınması ilkesiyle ilintili olarak, yerel yönetimlerin varlık alanı güçlendirilmiştir (Çelikyay,Turgut, 2011).

Avrupa Birliği Komisyonunun 2000'li yılların başında ele aldığı '*yönetişim reformu*' ise belediyelerin yapılandırılması sürecini hızlandıran bir faktör olmuştur. Birlikte yapma, yoğun iletişim ve kamusal işlerin ortaklaşa sonuca ulaştırılması gibi anlamları içinde barındıran 'yönetişim' kavramı, toplumsal aktörlerin kamu yönetimine katılımı güçlendiren bir anlayışı öne çıkarmıştır. Şeffaflık, katılımcılık, hesap verebilirlik, etkinlik ve sosyo-ekonomik tutarlılık gibi kavramları içeren yönetişim reformuyla beraber, halkın yönetimle olan diyalogu da değişmiştir. Yönetim anlayışında egemen olan 'organizasyon ve yöntem' anlayışı yerini 'müşteri memnuniyeti' bakışına bırakmış, kamu artık yönetilenden ziyade, memnuniyeti hedeflenin bir müşteri konumuna gelmiştir (Uçkan, 2003). Bu bağlamda kritikleşen şeffaflık olgusu ise kamunun yönetimde gerçekleşen her türlü bilgiye serbestçe ulaşabilmesinin önünü açmıştır. Bu olgu doğrultusunda, belediyelerde gerçekleşecek tüm kamusal eylemler ve bu eylemleri gerçekleştiren bireyler halkın denetime açık hale getirilmelidir. Halkın yönetimi özgürce deneyimleyebilmesi, aynı zamanda devlete duyulan güvenin arttırılması ilkesiyle de ilişkili hale gelmiştir.

Kalabalık (2005)'a göre, 1930–1983 arasında geçerli olan 1580 sayılı Belediye Kanununun dönemin siyasi perspektifi nedeniyle de ilişkili olarak tüm belediyeleri merkezi idarenin bir birimi olarak görerek kısıtlarken, parti devlet bütünlüğü ön planda olmuştur. Fakat modern dünyanın değişimlerini yakalayabilmek adına, 1984 yılı 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yönetimi Hakkında Kanun ile halkın hizmetlerde daha etkin rol alması ile katılımcı demokrasi anlayışını öne çıkarmak amaçlanmıştır (Çelikyay, Turgut, 2011). Avrupa Birliği kurallarına uyum sürecinin etkisi, sadece yasal değişiklikleri getirmemiş, aynı zamanda kentsel doku içinde işlevlerin yoğunlaşması nedeniyle oluşan hizmet endişesiyle beraber, yeni 'şeffaf ve katılımcı' belediyecilik anlayışının gerekliliğini doğurmuş ve belediyelere hizmet eden mekanların organizasyonunda da farklılıkların önünü açmıştır.

Bu yeniden yapılanma süreciyle beraber kamu binalarında, özellikle belediye binalarında kamunun erişebilirliği, ulaşabilirliği ve kullanabildiği mekan sayılarındaki artış dikkati çekmektedir. Belediyelerde katılımcı ve şeffaf olma olgusu, kamusallık kavramı ile beraber okunacak olursa, belediyelerdeki yönetim birimlerinin erişebilirliğiyle beraber, hizmet kalitesini arttırmaya yönelik değişimleri okunabilmektedir. Kamunun yönetime dahil olan tüm birimlere rahatlıkla ulaşabilirliği odağa alan bu yaklaşım ise, 90 dönemine kadar yapılan kamu binalarından ayrılarak, kamusal niteliği ön plana çıkaran tutumlar sergilemeye başlamıştır. Tüm kamusal eylemlerin ve bu eylemleri gerçekleştiren bireylerin halkın denetime açık hale getirme anlayışıyla beraber iyice artan kamusallık durumu, ayrıca bu binaların kent içinde konumlanma biçimlerini ve kentliyle kurdukları ara yüzün sınırlarının daralmasına da neden olmuştur.

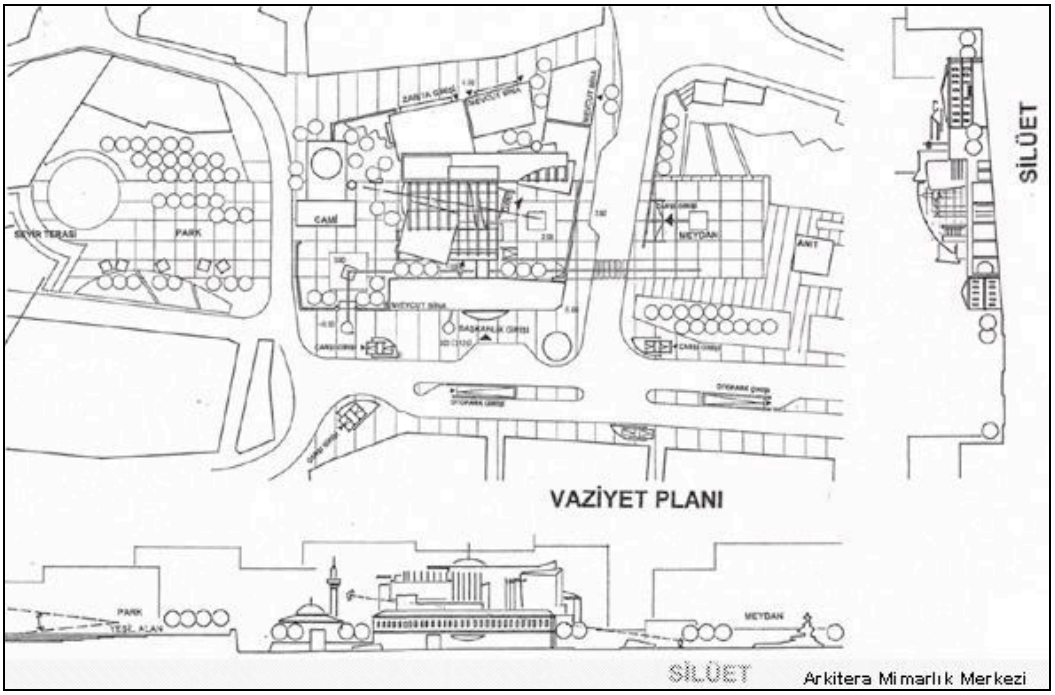
Her ne kadar 90'larda şeffaf belediyecilik ve kamu hizmetine verilen önem, Avrupa Birliği entegrasyon süreciyle beraber hızlansa da, bu süreçte yapılan belediye hizmet binalarına bakılarak kamusal niteliği ön planda olan kamu binası üretiminin 2000'lerle beraber hız kazandığı söylenebilir. Bu durumun açılan mimari yarışma projeleriyle de ilintilidir. Şartnamelerde tiyatro, kütüphane, çok amaçlı salonlar, restoran vb. Gibi kamusal nitelikli tampon fonksiyonların yer alması ve bu fonksiyonlara en az büro alanları kadar ağırlık gösterilmesi, kamunun bina ve çevresindeki varlık alanını yeniden sorgulamaya açtığı söylenebilir. Bu bağlamda, yerel yönetim binaları, kentlinin sadece belediye ilintili işlerini halletmek üzere tükettiği bir mekan olmaktan öte, günlük yaşantısına dahil olan bir mekana doğru evrilmektedir. 90'lardan günümüze kadar üretilen belediye binası projelerinde ise bunun izleri görülebilmektedir.

3.6.1 Trabzon belediyesi hizmet binası yarışma projesi 1996

90 döneminde üretilen yerel yönetim binalarından biri olan Trabzon Belediye Binası, Selim Velioğlu, Hüseyin Kahvecioğlu ve Özlem Berk tarafından 1996 yılında tasarlanmış, kamu ve belediye hizmetleri arasında kamusal tampon fonksiyonları bulunduran ilk örneklerden biri olarak değerlendirilebilir.

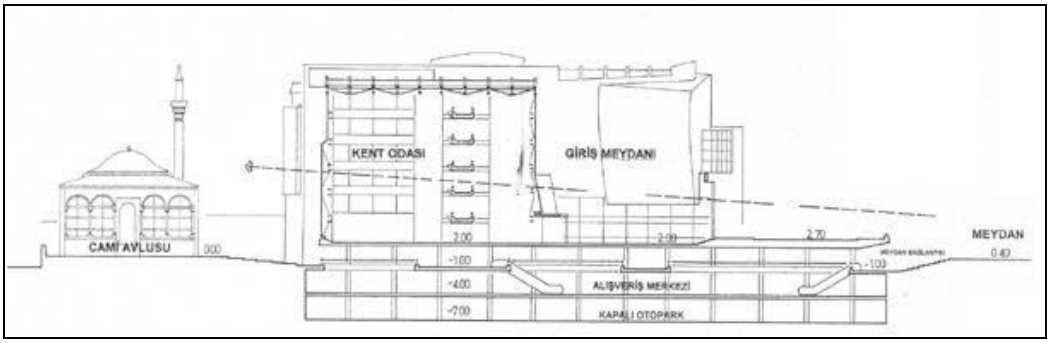
Fiziksel erişebilirlik bağlamında, vaziyet planı üzerinden bakıldığında, bina kentle kurduğu ilişkiyi bir meydan ile tanımlamıştır. Bu meydan ile kentlinin bina içinde bir giriş meydanına yönlendirilmesi, kamunun fiziksel erişebilirlik kabiliyetini

beslemektedir. Ancak, başkanlık girişini bu meydandan ayrılarak farklı bir cepheden sağlanmıştır (Şekil 3.19). Tüm bunların yanında, kat planlarına bakıldığında, bina içerisinde sirkülasyona ayrılmış alanların darlığı, kamunun hareket alanının sınırlandırılmasına neden olmuştur.

Şekil 3.19 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi Vaziyet Planı (URL 4).

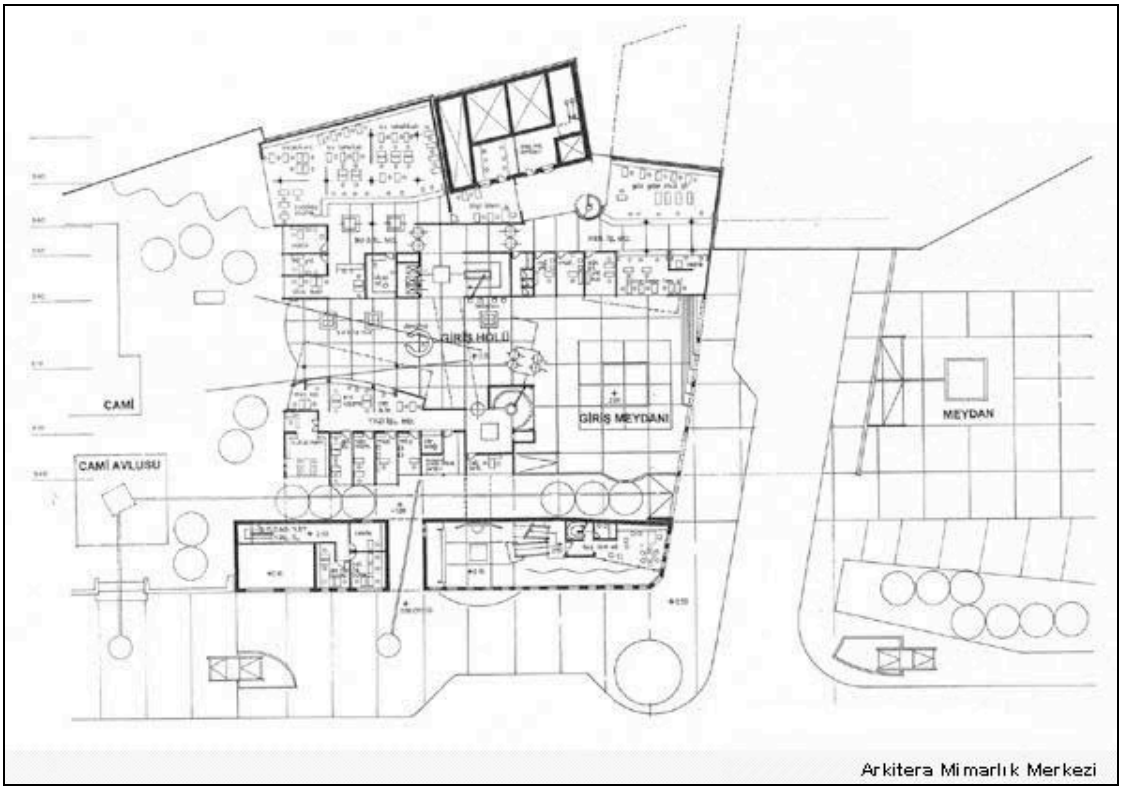
Zemin kotunun altında, alışveriş merkezi ve onu besleyen diğer kamusal nitelikli aktiviteleri barındıran belediye binası, anlamsal erişebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu tampon fonksiyonlarla belediye girişinin birbirinden ayrı konumlanmış meydanlar ve kotlar üzerinden kurgulanması, anlamsal olarak negatif bir duruş sergilemiştir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi (Kesit) (URL-4).

Görsel erişebilirlik bağlamında, bina, giriş holünü çevreleyen ofis alanlarının opak yüzeylere sahip olması nedeniyle görsel olarak erişilebilecek maksimum alan miktarını engellemiştir. Bunun yanı sıra bazı çalışma birimleri ve diğer hacimlerin, birbirinden ayrı ve kapalı hacimler olarak belirlenmesi de bu durumu beslemektedir (Şekil 3.21). Üst kotlarda ise, birbirinden ayrılan müdürlüklerin, kapalı sistemler halinde tasarlanması durumu söz konusudur. Bu durum ise halkın zemin kotuna oranla üst kotlarda görsel erişebilirlik kabiliyetinin azalmasına neden olmuştur. Ancak, yine kokteyl salonu ve encümen toplantı birimi gibi kamusal mekanların, binanın kamuya daha açık olan diğer kanadında yer aldığı görülmektedir. (Şekil. 3.22).

Bu bağlamda, dönemin gelişmelerinin henüz etki etmediği bir proje olarak değerlendirilebilecek Trabzon Belediyesi, önceki dönemlerden farklılaşarak, zemin kotunda ve karşılama mekanında yarattığı fiziksel erişebilirlik seviyesiyle, kamu-yönetim anlayışında farklılaşan bir yaklaşıma doğru gidildiğini göstermektedir.

Şekil 3.21 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi Zemin Kat Planı (URL-4).

Şekil 3.22 : Trabzon Belediyesi Hizmet Binası Yarışma Projesi İkinci Kat Planı (URL-4).

3.6.2 Eskişehir tepebaşı belediye hizmet binası 2004

2000'li yıllarla beraber değişen yerel yönetim binaları ve kamusallık anlayışı, şeffaf ve kamuya açık bir belediye düşüncesinin, 2004 yılında Selim Velioğlu, Sunay Yusuf, Erce Funda tarafından tasarlanan ve uygulanan Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası'na yansıdığı, binayı dönemin kamusal niteliğe vurgu yaparak tasarlanan kamu binalarından biri kıldığı söylenebilir (Şekil 3.23).

Anlamsal erişebilirlik bağlamında, yapının ele alınış kriterinin *'bir iletişim ortamı ve sosyal odak yaratmak'* olması, alışılagelmiş iktidar odaklı mekan kurgusundan ziyade, kamunun algı ve iletişimi odağa alan bir yaklaşımın benimsenmesi, yerel yönetim binalarının kamusallığı için bir eşik olarak değerlendirilebilir.

Anlamsal olduğu kadar fiziksel erişebilirlik bağlamında, zemin kotunda, çarşı dükkanları, kafeler, kitabevi gibi kamusal nitelikli işlevlerin yerleştirilerek, bürokratik işleyen bir binanın *'dış mekanlarını canlı tutmak ve belediye hizmet*

alanını festival, şölen, toplantı olanaklı bir sosyal odak haline getirmek' amaçlanmıştır.

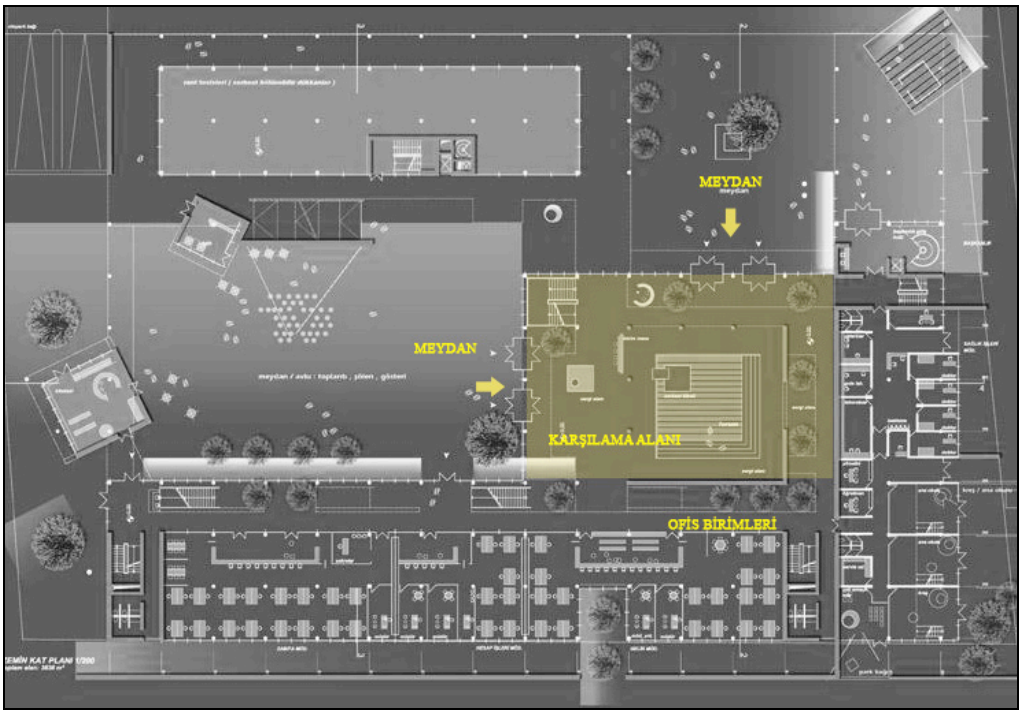

Şekil 3.23 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası (URL 5).

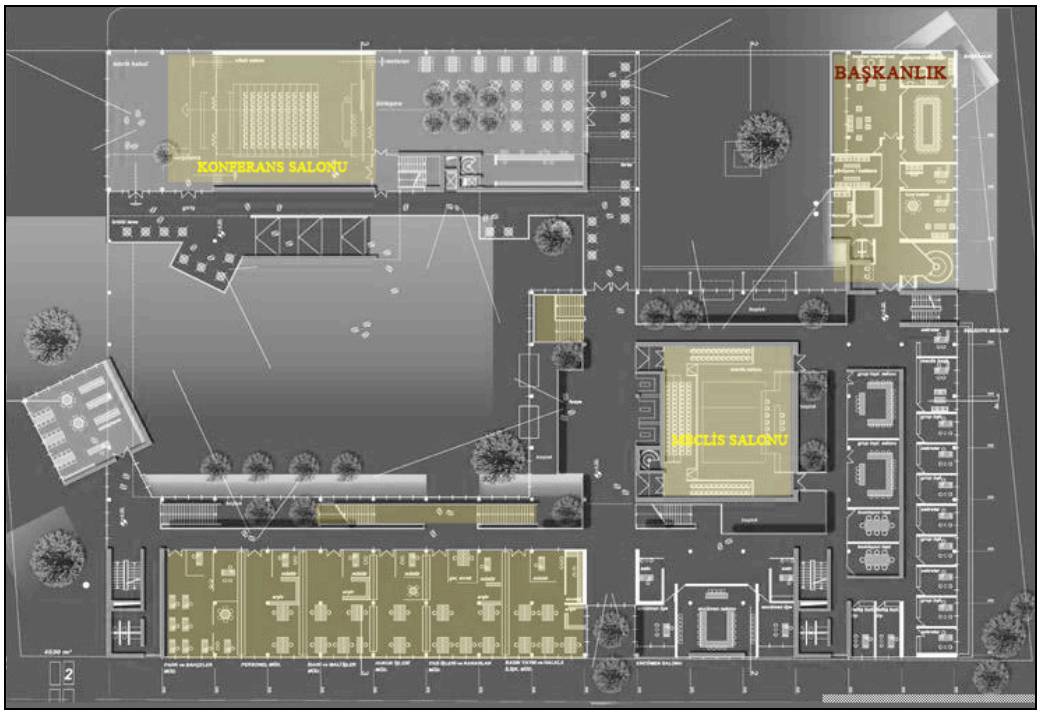
Fiziksel erişebilirlik bağlamında, dönemin diğer belediyelerinin aksine, kamuyu iç avlu niteliğinde bir meydanla karşılaması ve binanın ayaklar üstüne yükselmesi olumludur. Bu iç avluya bakan ve tamamen transparan yüzeylerden oluşan karşılama alanın, meydanın her yerinden algılanabilir olması ise kamunun görsel erişebilirliğini kuvvetlendirmiştir.

Bunun yanında, kamunun fiziksel erişebilirliği, zemin kot planında görülebileceği üzere, çoğu ofis biriminin sirkülasyon alanından transparan bölücülerle ayrılması ile kontrol altına alınırken, şeffaf yüzeyleri ile kamunun görsel erişebilirliğine açılması söz konusu olmuştur (Şekil 3.24). Aynı zamanda konferans salonu ve restoranın meydanla olan dolaysız ilişkisi ve meclis salonuna karşılama alanından dolaysız erişebilirlik de önemlidir (Şekil 3.25).

İlk defa anlamsal olarak kamunun erişimine ve denetimine tamamen açık olması gereken bir bina tipolojisinin, kamusal kaygı gözetilerek tasarlanması, Türkiye'deki yerel yönetim binalarında yeni bir dönemin başladığını göstermiştir.

Şekil 3.24 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, Zemin Kat Planı (URL 6).

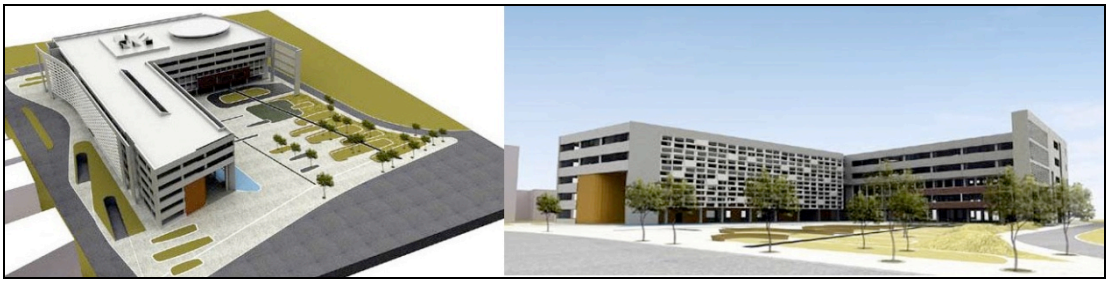

Şekil 3.25 : Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, İkinci Kat Planı (URL 6).

3.6.3 Antalya büyükşehir belediyesi hizmet binası 2005

Nurbin Paker Kahvecioğlu ve Hüseyin Kahvecioğlu tarafından 2005 yılında tasarlanan Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde ise, şartnamede istenenlerin haricinde belirli tasarım kriterlerini ön planda tutulmuştur (Şekil 3.26). İktidar mekanı olarak değerlendirilerek temsilleştirilen bu yönetim binası, güçlü bir sembol olarak değerlendirilmiş ve aynı zamanda kent için de yeni bir imge oluşturması hedeflenmiştir. Anlamsal erişebilirlik bağlamında, bir yerel yönetim binasının, '*kentliye hitap eden sosyal-kültürel-rekreatif fonksiyonların programa katılması; yapı içi ve dışındaki çeşitli açık, yarı-açık ve kapalı alanların farklı etkinlikler için kullanılabilecek şekilde kurgulanmasıyla, yapının sadece bir yönetim yapısı olmaktan çıkarak kentin günlük yaşamına katılabilmesini sağlamak'* kaygısıyla ele alınması bina içi ve çevresindeki kamusallık sınırlarını tartışmaya açan olumlu bir yaklaşımdır. Mimari raporda belirtildiği gibi, kamusal-özel mekanların dispozisyonunda, esneklik, uyum gibi kriterler göz önünde bulundurulması, yapı çevresi ve içindeki yaya hareketi ve algılanış biçiminin değerlendirilmesi ise kamunun tüm mekana etki etme biçimini, anlamsal olduğu kadar fiziksel erişebilirlik bağlamında da ele alan bir yaklaşımı bulunmaktadır.

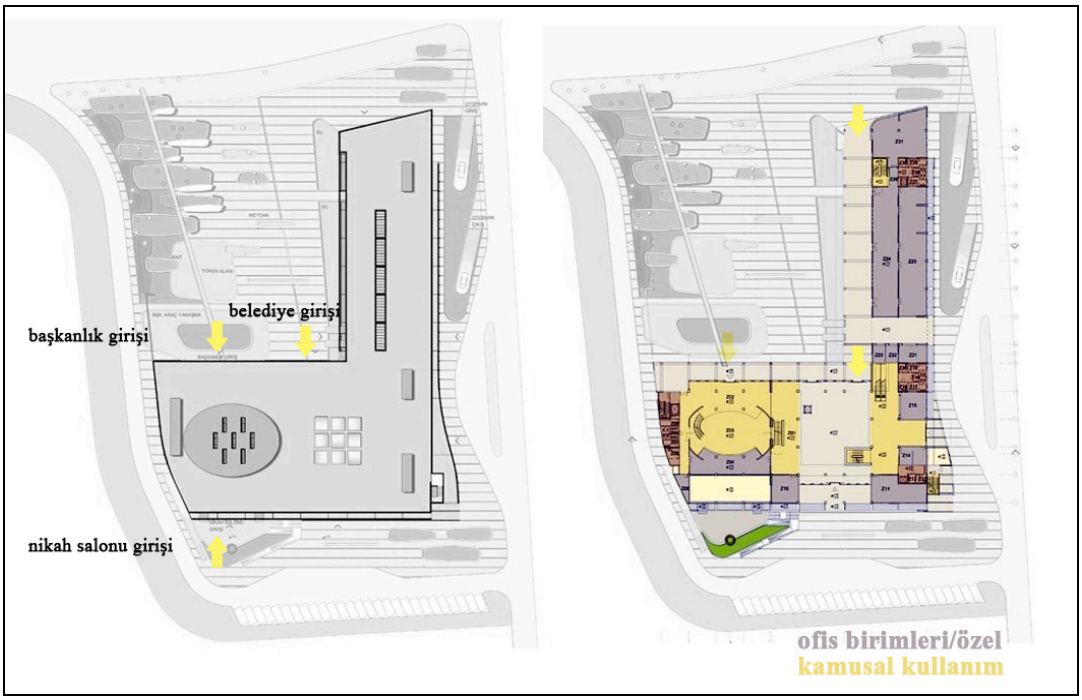
Anlamsal erişilebilirlik açısından, binanın önünde tanımladığı meydanın boyutları ile bina yüksekliğinin birleşmesi, yerel yönetim binasına hiyerarşik ve anıtsal bir nitelik kazandırarak ezici bir tavra bürünmesine neden olmuştur. Fiziksel erişilebilirlik bağlamında, başkanlık ve belediye girişine aynı meydandan ulaşılması,özel-kamusal sınırlarını eritirken, kentlinin gündelik hayatında daha sıkça kullandığı nikah salonu gibi kamusal nitelikli bir fonksiyonun girişi tamamen farklı bir cephede konumlandırılması sınırlandırılmış bir kamusallık yaratmaktadır (Şekil 3.27). Kamunun total tasarımda dolaşım alanı L şeklinde bir bantla tanımlanmış, geri kalan alanlarda ise, çalışma birimleri yerleştirilmiştir.

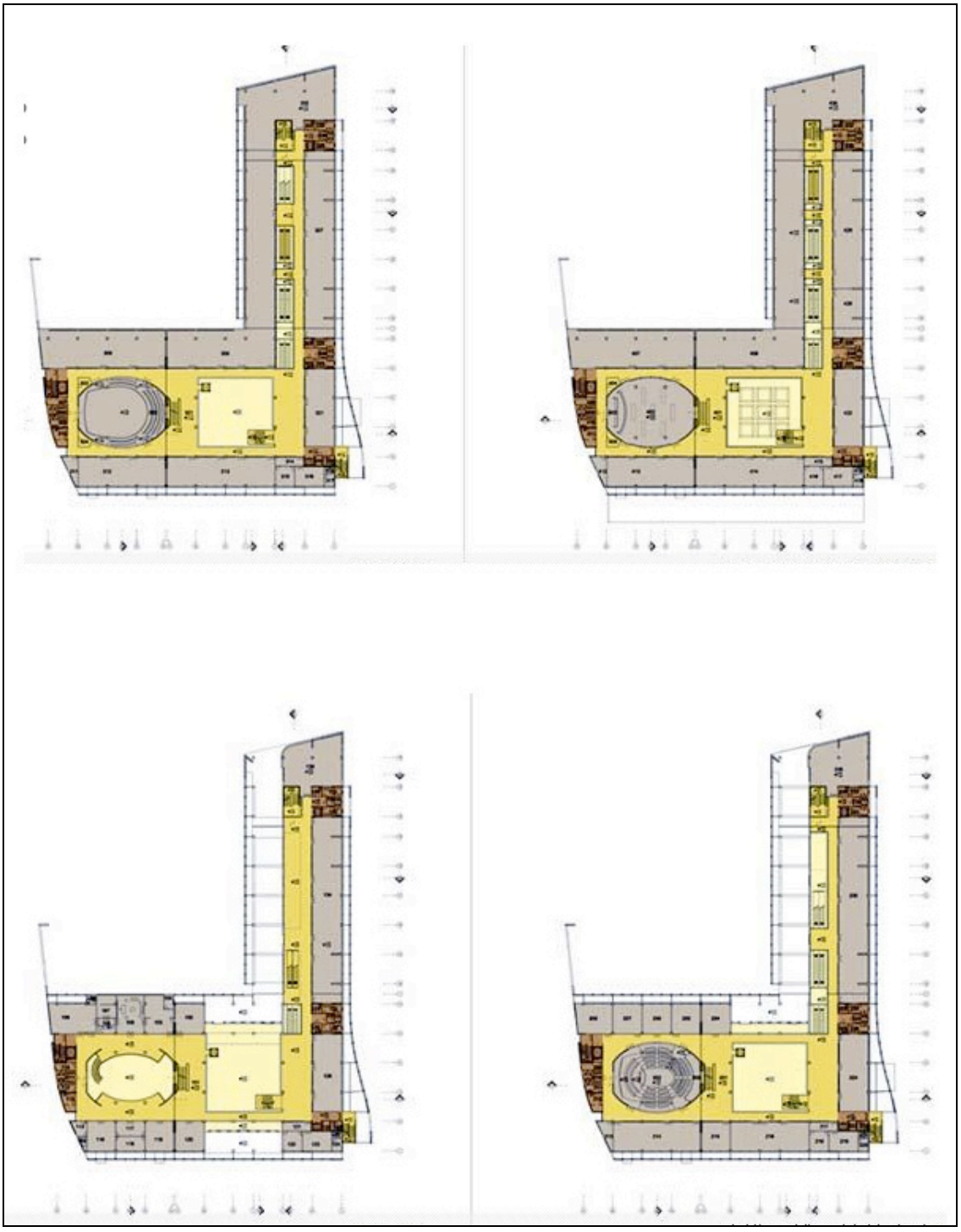
Şekil 3.26 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası (URL 7).

Fiziksel erişilebilirliği yüksek olması gereken çok amaçlı salonun kotlar arasında yükselmesi olumlu görülse de, bu salona erişiminin çoğunlukla zemin kotundan olması ve salonun tamamen kapalı bir hacim olarak varlığı fiziksel erişilebilirlik bağlamında negatif olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında kotlar arasında yükseldikçe binadaki özel mekanların sayısındaki artış, kamunun binayı çoğunlukla zemin kotunda kullanmasına yöneltme potansiyeli taşımaktadır (Şekil 3.28) .

Görsel erişilebilirlik bağlamında değerlendirildiğinde, çift cidar sisteme sahip olan bu binada, kullanıcı bina içine girmeden önce iki cephe arasından, karşılama alanına gelmektedir. Bina cephelerinin opak elemanlarının ağırlıklı olması negatif bir etki yaratmaktadır. Ancak üst kotlara kadar uzanan yükseklikteki bu karşılama alanı, geniş bir görüş çevresi tanımlaması açısında olumludur. Bunun yanı sıra düşey sirkülasyonun bina cephesine paralel olarak bir boşluk içinde çıkması, kotlar arası hareket ederken görülebilir alanı arttırması açısından önemlidir.

Şekil 3.27 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Vaziyet ve Zemin Kat Planlarında kamusal-özel mekanların ilişkisi.

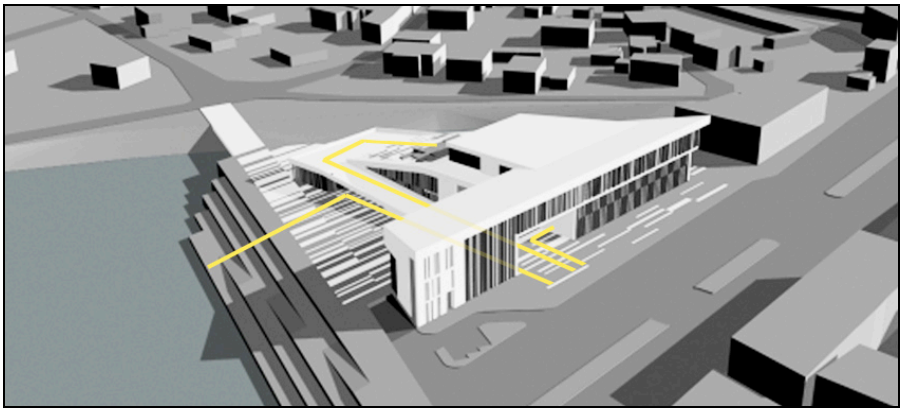
Şekil 3.28 : Antalya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kat Planı (URL-7).

3.6.4 Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi 2007

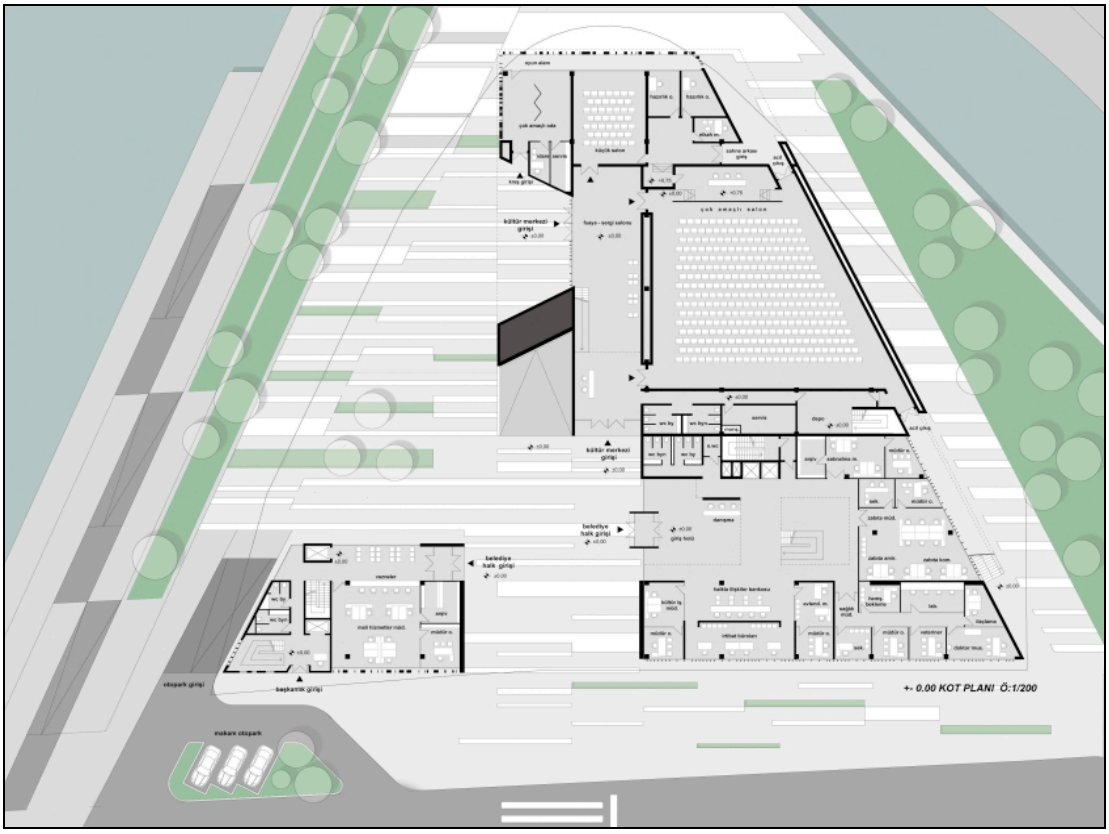
2007 yılında Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışmasında 1.Ödül kazanan Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan tarafından tasarlanan belediye binası kamu-erk ilişkisinde farklı ve dönemin düşünüş yapısıyla paralellik gösteren bir boyut tanımlamıştır.

Önceki dönemlerde sıkça görülen anıtsal niteliği yüksek olan kamu binaları anlayışını yıkarak, fiziksel olduğu kadar anlamsal erişilebilirlik bağlamında da, kamuyu sadece bina içinde dolaştırmaktan öte, çatı kabuğunu kamusal alan olarak kullanarak, bina ile kentsel mekan arasında yeni bir kamusallık öne sürmüştür (Şekil 3.29). Kurgulanan projenin *'Kadirli halkının mekansal kullanım alışkanlıklarını kamusal alanda yeniden üretmek'* gibi bir söylemle üretilmesi ise, alışılagelmiş, fonksiyon odaklı yaklaşımların yerine, yönetilen-yöneten arasında bir arayüz olan belediye binalarında, anlamsal erişilebilirlik bağlamında yeni kentsel-kamusal alanların oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca *'yapının yer ile olan ilişkisini güçlendirmek ve kullanıcıların yadırgamadan var olabilecekleri bir kamu yapısı meydana getirmek, Kadirli'de oluşan çatı yaşamına katkı sağlamak ve bir kent balkonu üretmek'* (Dokgöz, Ersan, Hacıalibeyoğlu, 2009) söylemlerinin de bu durumu desteklediği söylenebilir.

Fiziksel erişilebilirlik bağlamında, Savrun Çayı kenarında tasarlanan bu hizmet binasında, zemin kat planında görülebileceği gibi, çay aksı ile yol aksı arasında süreklilik gösteren ve kentli tarafından tamamı kullanılabilen bir boşlukla yeni bir kamusal alan tanımlanması pozitif olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.30).

Şekil 3.29 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül (URL 8).

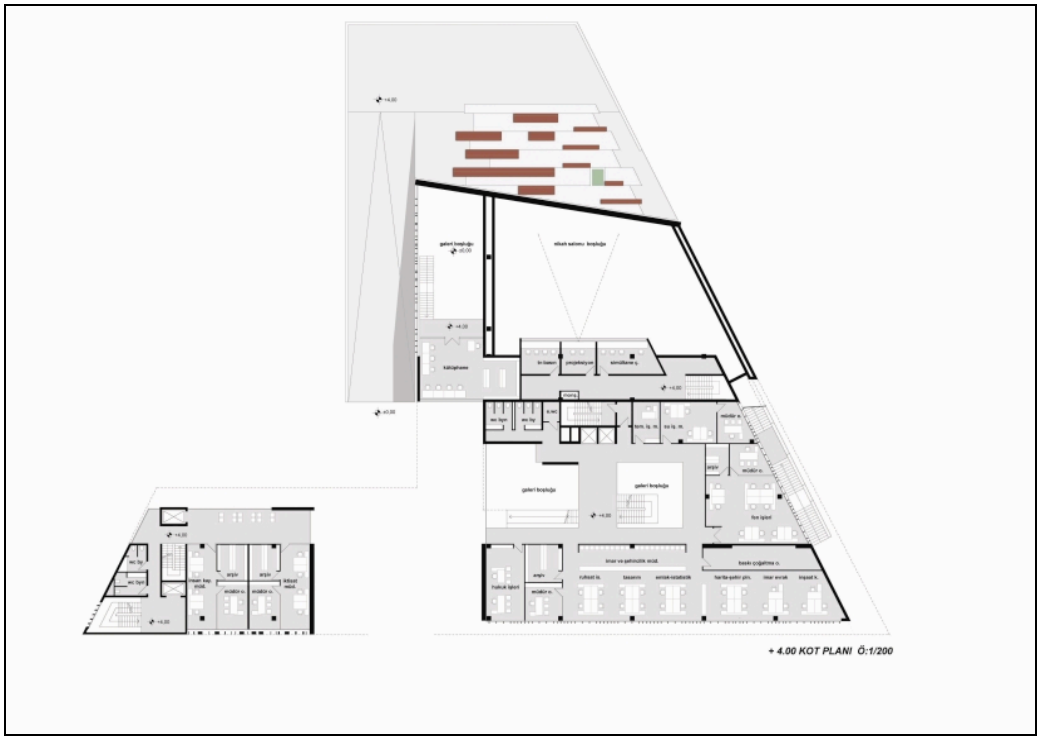

Şekil 3.30 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül Zemin Kat Planı (URL 8).

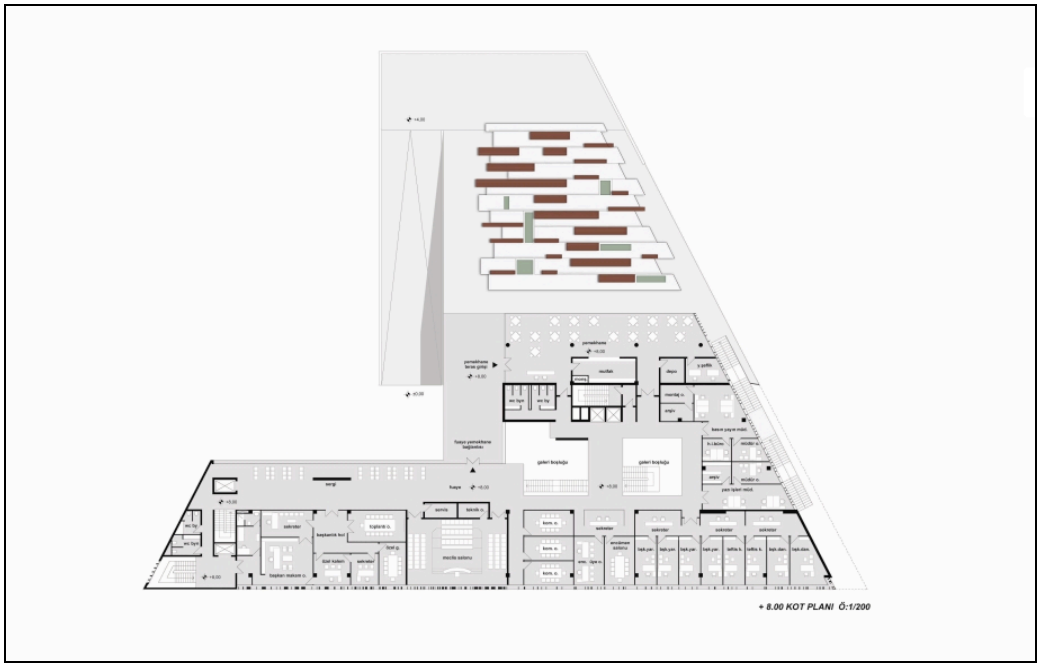
Kamuyu içine alarak, belediye hizmet binasına, kültür merkezine, çay kenarına ya da çatıya doğru dağıtan bu boşluk, yöneten ve yönetileni aynı zeminde bir araya getirmiş ve sınırları belirli kamusal-özel durumları ortadan kaldırmıştır. Kentli bu boşluktan belediye hizmetlerine ulaşmakta ve bir karşılama alanıyla karşılanmaktadır.

Kamusal işlevli birimlerin yer aldığı zemin kotunda, kritik olan ise, kamunun görsel erişebilirliğinin olduğu ofis alanlarının, transparan elemanlarla birbirinden ayrılmasıdır. Şeffaf bölümlendirmeler ve açık ofis anlayışı +4.00 kotunda da devam etmiş, nikah salonu, çok amaçlı salon ve fuaye gibi kamusal nitelikli işlevler zemin kotunda olmasına karşılık, kütüphane gibi kamusal işlevli birim de +4.00 kotunda yer almaktadır (Şekil 3.31). Her ne kadar başkan makamı +8.00 kotunda kamunun erişimine nispeten uzak bir tarafta konumlandırılsa dahi, bu kotta yer alan yemekhane alanı ile zemin kotundan kamuyu çatıya çıkaran, eğimli yüzeylerinde açık hava etkinliklerinin yapılabileceği anfiler barındıran kamusal açıklık birbirini karşılamaktadır (Şekil 3.32).

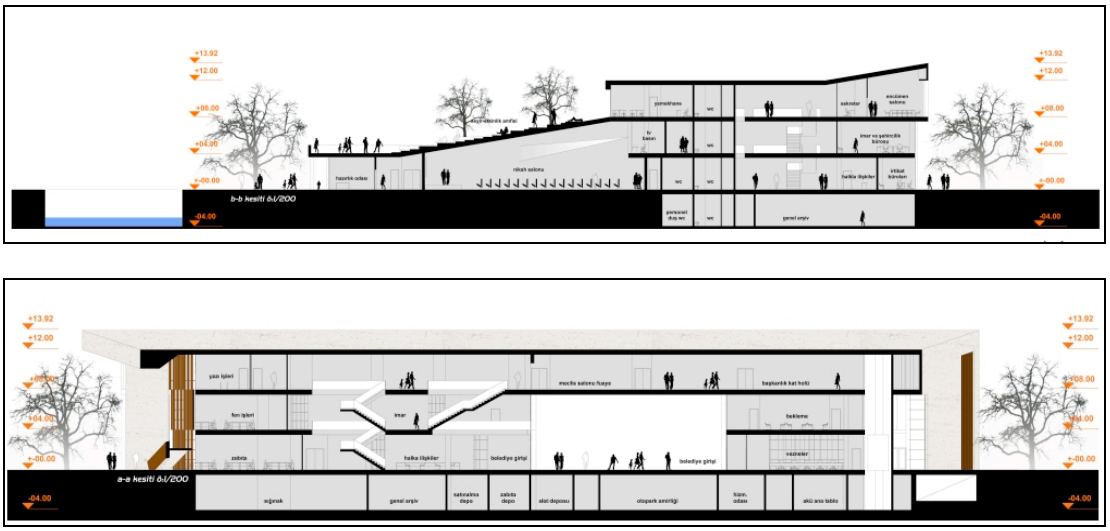
Karşılama alanındaki kotlar arası yükselen boşlukla, katlar arası görsel iletişim kuvvetlendirilmiş ve binanın görülebilir alanları arttırılmıştır (Şekil 3.33).

Şekil 3.31 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül +4.00 Kotu Planı (URL 8).

Şekil 3.32 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül +8.00 Kotu Planı (URL 8).

Şekil 3.33 : Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yarışması 1.Ödül En ve Boy Kesitleri (URL 8).

Bu bağlamda, kamusal erişebilirlik bağlamında, Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi çevresinde kentle kurduğu ilişkide, sadece giriş kotunda değil, kamuyu giriş kotundan binanın çatısına kadar alacak yeni bir kamusal alan tanımlamış, politik erkin var olduğu bir yönetim binasında, klasikleşmiş yönetilenin kontrollü yaklaşımı kırılmaya çalışılmış, *'kullanıcıların yadırgamadan var olabilecekleri bir kamu yapısı'* gerçeklenmiştir. Ancak her ne kadar bina içinde, dönemin diğer belediye binalarında bulunanın aksine, çalışma birimleri transparan ayırıcılarla ayrılarak görsel erişilebilirlik kuvvetlendirilse de, kamunun tüm ofis birimlerine fiziksel olarak dolaysız ulaşımı kontrol altına alınmıştır.

3.6.5 Manisa belediyesi hizmet binası ve çevresi 2011

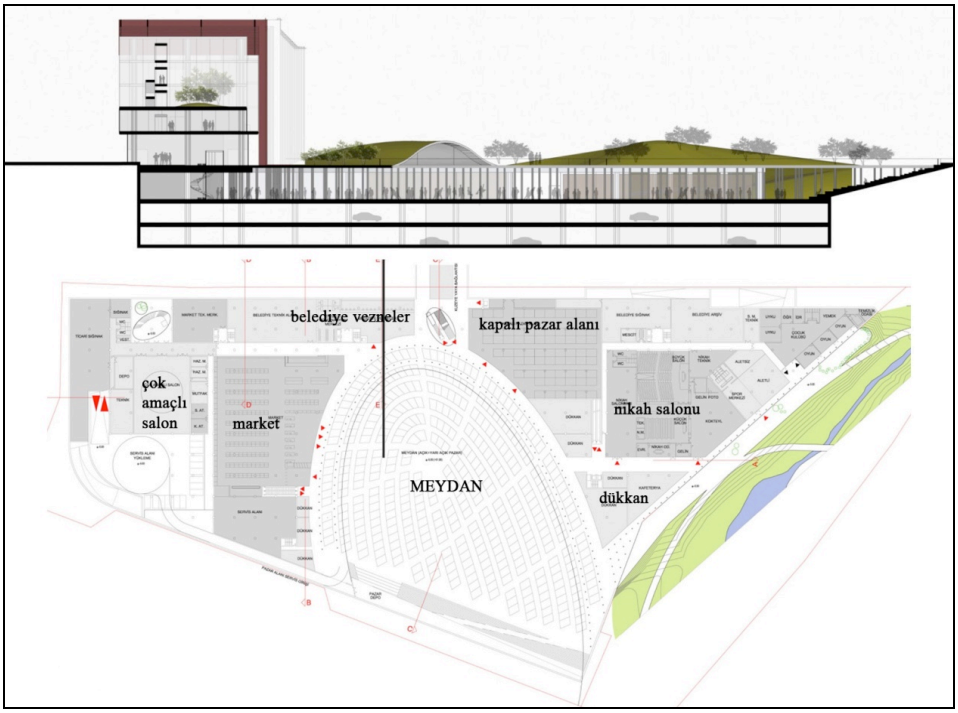
2011 yılında, Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması'nda 1.Ödül kazanan Numan Kerem Piker ve Mehmet Can Anbarlılar'ın tasarımında açıklık ve görünebilirlik temasına fazlasıyla vurgu yapıldığı söylenebilir. Görsel erişilebilirlik bağlamında, binanın genel görünüşüne bakıldığında tamamen transparan yüzeylerden oluşması ve bu yüzeyleri kaplayan bir çerçeve sistemi içine oturtulması olumludur (Şekil 3.34).

Her ne kadar gündelik kamusal işlevli birimlerin zemin kotunda ve ana kütleden ayrı konumlandırılması, kamu binalarında süregelmiş kamusal-özel mekanların kesin ayrımını tekrarlasa da, binanın kentle kurduğu ilişkide farklı kamusal nitelikli işlevler ile bir kamusal-özel ara bölge tanımlaması ve bunu bir meydanla ilişkilendirmesi anlamsal bağlamda yerel yönetim bina tasarımında bir eşik olarak değerlendirilebilir.

Nitekim binanın giriş aksında yer alan açık-yarı açık pazar alanı, adeta bir agora niteliğindedir ve bu agoranın etrafını saran, pazar alanı, dükkanlar, kafeterya, nikah salonları, fotoğrafçılar, spor merkezi ve çocuklar için oyun alanları ise, adeta meydandaki kamusal ilişkileri kuvvetlendirecek unsurlar olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.35).

Şekil 3.34 : Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması 1.Ödül (URL 9).

Şekil 3.35 : Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması 1.Ödül Zemin Kat Planı ve Kesiti (URL 9)

Bu nitelikli bir meydandan beslenen bir yerel yönetim binası , bina ve çevresini işlev bazlı kullandırtmaktan öte, onu gündelik yaşama dahil ederek, kamu-yönetim ilişkisini kamusallaştırmaktadır.

Önerilen projede ofislere ayrılan bölümün, bölücü elemanlar olmadan, tamamen açık bir alan olarak önerilmesi ise kamunun görsel ve fiziksel erişilebilirlik bağlamında tüm tasarıma etki edebilmesi açısından farklılaşmıştır.

Piker ve Anbarlılar'ın projede ileri sürdükleri, '*Belediye Hizmet Binası, fiziksel varlığından ve üzerinde taşıdığı estetik değerlerden öte, kentin yaşantısına ve kamusal hayatına olan katkısıyla anlamlıdır'* söylemini gerçeklemek adına, var olan belediye organizasyon şemalarının dışına çıkmışlar; binayı kentin kamusal hayatına entegre edebilecek bir kamusal sistem dizisi olarak tasarlamışlardır.

3.6.6 Adana çukurova ilçe belediyesi hizmet binası ve kültür merkezi 2013

2011 yılında Derya Ekim Öztepe ve Ozan Öztepe tarafından tasarlanan ve 2013 yılında inşa edilen, Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi ise kentsel ölçekte bir yaklaşımla ele alınarak, anlamsal erişilebilirlik bağlamında kamusal-özel mekansal durumlar göz önünde bulundurulmuştur. Bina sadece belediye işlevi tanımlamaktan öte, '*çevresel bağlamda bir kent parkı içinde güçlü ve tüm alt kotlara erişebilen yeni bir yaya aksı tasarlanarak'* kamunun fiziksel hareketi ve kamusal-özel ilişkileri ile ele alınmıştır (Şekil 3.35).

Anlamsal erişilebilirlik bağlamında, projenin mimari raporunda vurgulanan, hem ziyaretçi hem de çalışan perspektifinden bakılarak tasarlanan bu belediye binasında, kamu binalarının kalıplaşmış anıtsal duruşu kırılarak, kurulu bir sistem tasarımından çok, kamuya öncelik ve hareket alanı sağlayan bir kurguyla öne çıktığı savunulmuştur.

Fiziksel erişebilirlik bağlamında, belediye işlevinden ziyade, kültür merkezi, nikah salonu, kent kitaplığı ve sanat atölyeleri gibi kamusal işlevli fonksiyonların varlığı ile, kamunun bina içinde dolaşımını arttırarak, halkın rahatlıkla hareket edebileceği ve daha katılımcı olarak yer alabileceği durumlar tanımlandığı söylenebilir. Kadirli Belediyesinde olduğu gibi, içinde konumlandığı, rekreasyon koridorunun bir kolunun binanın çatısına kadar devam etmekte ve belirli alanlara kadar halkın binanın çatısına çıkabilir şekilde tasarlanmıştır (Şekil 3. 37). Zemin kotunda ise, kentsel kamusal açık alanı bina içine taşıyan bir 'ara sokak' tanımlanmış, kamunun bina içine alınışı bu sokaktan sağlanmıştır (Şekil 3.38). Ancak, belediye hizmetleri ile kültür merkezini birbirinden ayıran bu sokak, sadece kültür merkezi girişini içinde barındırır. Belediye hizmet alanının girişi ise, önünde tanımladığı kamusal alandan gerçekleşmektedir.

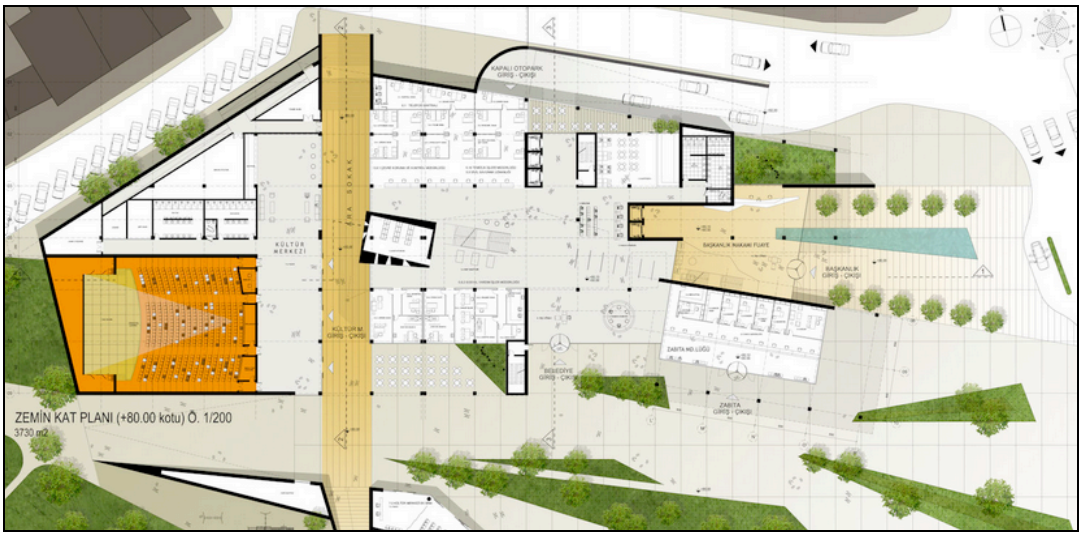
Her ne kadar daha kamusal nitelikte işlevleri barındıran kültür merkezi kütlesel olarak, belediye binasından tanımlanan ara sokakla ayrılsa da, kamusal ve özel nitelikli iki işlevin bir aradalığı dahi, alışılagelmiş, kamu binalarının çevresindeki tanımsız ve kullanımsız boşluk etkisini kırdığı söylenebilir.

Şekil 3.36 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, Kent Parkı ve Rekreasyon Koridoru ile Bütünleşen Hizmet Binası (URL 10).

Şekil 3.37 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi,Kent Parkı aksıyla yükselen yeşil çatı formu (URL 10).

Şekil 3.38 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, Zemin Kat Planı (URL 10).

Zemin kat planında dikkati çeken bir diğer nokta, belediye binası, kamuyu çoğunlukla şeffaf yüzeylerle bölümlendirilmiş ofis bölümlerinin bulunduğu geniş bir karşılama alanı ile içeri almasıdır. Görsel erişebilirlik anlamında ise tamamen kamusal bir nitelik taşıyan bu yaklaşım, üst kota çıkıldığında da, neredeyse tüm ofis alanlarının şeffaf yüzeylerle bölümlendirilmesi ile devam etmiştir. Binanın en son kotunda da görünebilirliğin maksimum seviyeye ulaştığı bir ofis düzenlemesi vardır.

Şeffaf belediyecilik yaklaşımının en önemli adımı sayılabilecek meclis salonu ise, ana kütleden malzeme ve biçimiyle ayrılarak ön plana çıkarılmıştır (Şekil 3.39). Bu yaklaşımla *Çukurova halkının gösterilen ve temsil edilen olarak sembolleştirildiği* savunulmuştur. Bu bağlamda, kamusal olma halinin görsel erişilebilirlikle de ilişkili olduğu düşünülürse, günümüzde yapılan bu kamu binalarının geçmişe oranla hem belirli kamusal nitelikte işlevleri bünyesine alması, hem de iç mekan organizasyonunda görsel algının engellenmesine neden olacak yaklaşımlardan uzaklaşmasının, kullanıcının iç mekandaki hareket kabiliyetini ve kamusal-özel diyalektiğini güçlendirdiği savına ulaşılabilir. Giderek tüm kamusal eylemlerin ve bu eylemleri gerçekleştiren yöneticilerin görünebilir olması da, kamu binalarını halkın denetimine açık hale getirerek kamusallaştırmaktadır.

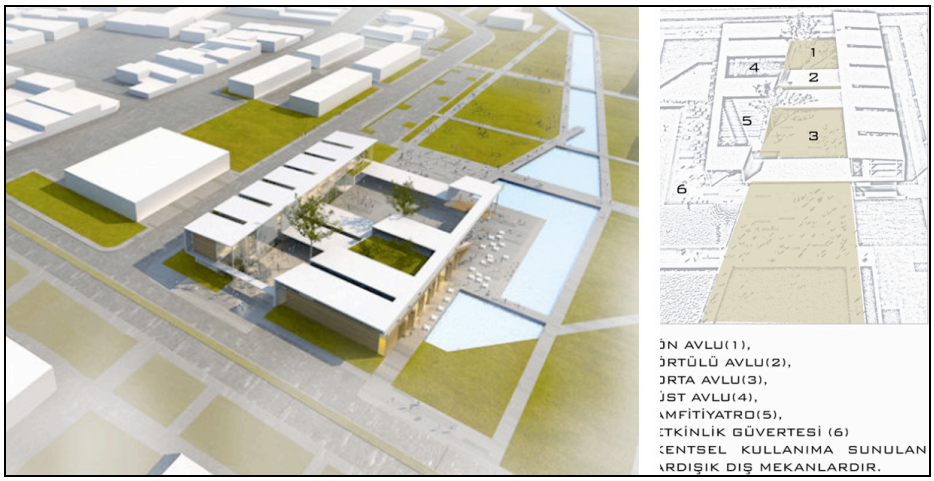

Şekil 3.39 : Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, 1.ve 2. Kat Planı ve 1-1 Kesiti (URL 10).

3.6.7 Uşak belediyesi hizmet binası 2013

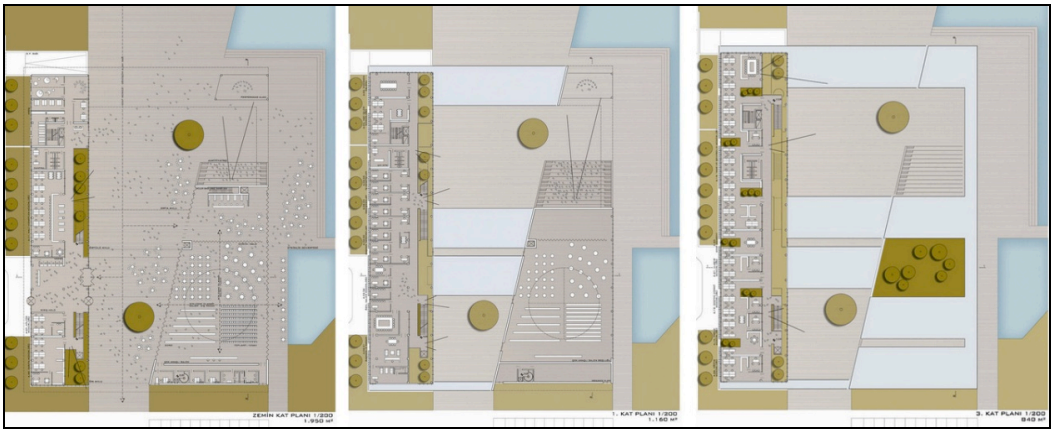
2013 yılında gerçekleşen, Uşak Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması'nda ise kamusallık olgusunun bina ve çevresine entegrasyonu ve gerçeklenme çabasının iyice kritikleştiği söylenebilir. Selim Velioğlu, Erce Funda, Orkun Özüer ve Ersen Gömleksiz ekibinin önerisi olan projede ana yaklaşım kararı, '*Uşak kentindeki dış mekan yaşantısını gündüz, gece ve hafta sonları da besleyecek bir yapı tasarlamaktır'*. Bu bağlamda, anlamsal olarak, kentin her anına entegre olabilen bir kamusallık hedefleyen bu belediye hizmet binası, kentsel kullanıma açılan avlu sistemiyle tanımlanmıştır (Şekil 3.40). Ön, örtülü ve orta avlular belediye

binası ve kamusal işlevli çok amaçlı salonu birbirinden ayırırken, binanın üst kotuna doğru uzanan amfi tiyatro ile, kamuya farklı kotta, yeni bir etkinlik alanı tanımlanmıştır. Belediyeye hizmet edecek işlevlerin bulunduğu bina burada da, farklı kütlede tanımlanarak, kamunun fiziksel ve anlamsal erişebilirliği bağlamında bir sınır tanımlamıştır.

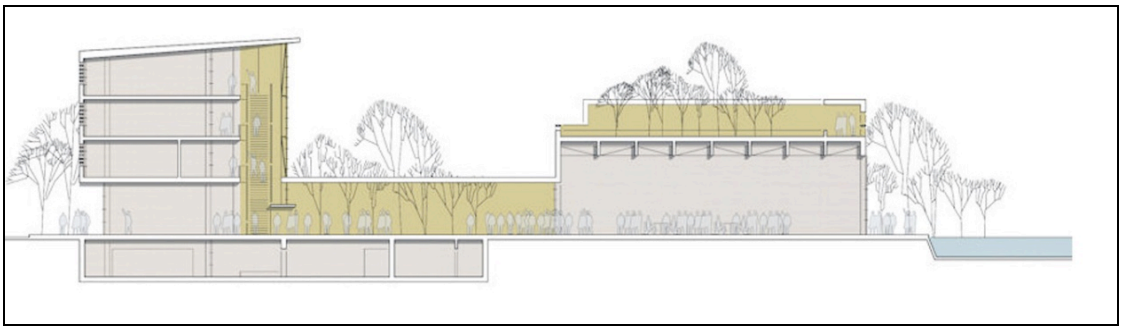

Şekil 3.40 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası, Avlu Sitemi (URL 11).

Görsel erişilebilirlik açısından, çok amaçlı salonun her an avlulara entegre olabilecek, geçirgen ve dönüşebilir cephesi ve hizmet binasının karşılama aksının aynı avlulu sisteme açılması, görünür çevrenin genişlemesi açısından olumlu olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.41). Karşılama alanında görüldüğü gibi, üst katlarda da genellikle geçirgen bölücü elemanlar ile tasarlanan açık ofis düzeni ise, görsel kamusallığın bina geneline entegre olmasına imkan sağlamıştır. Ayrıca düşey sirkülasyonun, dış cephe aksında uzanan bir boşlukta yükselmesi, bina içinde görünebilir alanı arttırmıştır (Şekil 3.42).

Şekil 3.41 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası Zemin, İkinci ve Üçüncü Kat Planları (URL 11).

Şekil 3.42 : Uşak Belediyesi Hizmet Binası Kesiti (URL 11).

3.7 Bölüm Sonucu

Bu bölümde kamu binalarında ve çevresindeki kamusallık devlet erkinin mimari mekan üzerindeki etkileri ve bu etkilerin mekan ve onun kamusallığı ile ilişkileri tartışılmıştır. Tez, günümüzdeki yerel yönetim binalarının ne kadar kamusal nitelikli olduğu, kamunun bu mekanlardaki hareket kabiliyetleri ve erişebilirliğini araştırmaya dayanmaktadır. Türkiye'nin Cumhuriyet'in ilanıyla beraber yaşadığı, yeniden yapılanma sürecinde yaşanan gelişmelere bakılırsa, devletin bu yapılanmadaki otoriter ve yönlendirici tavrının varlığı yadsınamayacaktır. Bu bağlamda, bölüm kapsamında, dünya literatüründe var olan yaklaşımlardan ziyade, Türkiye'de farklı dinamiklerle şekillenen yerel yönetim binalarındaki kamusallık kavramının mekansal ve anlamsal olarak değişim sürecine odaklanılmıştır. Cumhuriyet'in ilk zamanlarında üretilen örnekler üzerinden yapılan okumalarda, insanın mimari mekan karşısındaki varlığının, devlet erkinin otoriter tavrı nedeniyle ezildiği, kamu binalarının kamusal nitelikli olmaktan daha çok, devletin varlığını ifade edecek şekilde temsilleştirildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar gelişen bu sürece bakılırsa, 80'lerden sonra kamu binalarından belediye hizmet binalara kadar daralan bir perspektifte, kentsel-kamusal dinamiklerin bütün tasarıma etki etmeye başlaması söz konusudur. 2000'li yıllardan sonra hızla yükselen bu yaklaşımda, belediye binası tasarımlarında, ana çıkış noktası sadece bir belediye tasarlamak değil, o belediyenin mekansal olarak da kentin ve halkın kamusal hayatına nasıl entegre olabileceğidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, cumhuriyet döneminin, iktidarın mekanlarına bakış, artık halkın ve kentin mekanıyla yöneticinin bir araya geldiği bir platform tasarımına doğru evrilmiştir. Bu noktada kritik olan, binanın gündelik işlevlerini barındırmasından öte, bu binada gerçekleşen eylemlerin, kamu ile o görsel, fiziksel ve anlamsal erişilebilirlik ilişkisidir. Kamunun mekan

içerisindeki etkileşim alanı, görsel çevresi, hareket kabiliyeti gibi durumlar, tasarlanan mekanın, fiziksel anlamda kamusallığını tartışmaya açacaktır. Anlamsal olarak kamusal erişebilirlik/görülebilirlik bağlamında tartışılan yerel yönetim binalarındaki mekansal dispozisyonların değişim sürecinin, mekan dizimi yöntemiyle dizimsel olarak da araştırılması hedeflenmiştir. Bir sonraki bölümde, kamu-kamusallık-kamusal mekan kuramsal arka planı ve bu bölümde incelenen Türkiye'deki yerel yönetim binalarının kamusallık bağlamında değişimi temel alınarak, bu binaların dizimsel olarak kamusal erişilebilirliklerinin nasıl işlediği tartışmaya açılacak ve analiz olarak kullanılacak mekan dizimi yöntemi tanıtılacaktır.

4. KAMUSAL ERİŞEBİLİRLİĞİN ARAŞTIRILMASINDA KULLANILACAK YÖNTEM: MEKAN DİZİMİ

Bu bölümde, belediye hizmet binalarında değişen kamusallık sınırlarını tartışabilmek, kamusal hizmet ve şeffaf belediyecilik söylemleriyle günümüze kadar evrilmiş yerel yönetim binalarının kamusal olarak nasıl işlediğini, kamunun bu mekandaki hareket rotalarını, görülebilir alanları analiz etmek amacıyla kullanılacak mekan dizimi yöntemi anlatılacaktır. 1920-Günümüz Cumhuriyet döneminde yerel yönetim binalarının kamusal erişilebilirlik bağlamındaki değişimini mekanın fiziksel örüntüsü üzerinde araştırabilmek için kullanılacak analiz yöntemi irdelenecektir. Üçüncü bölümde de dönemlere ayrılarak ele alınan Cumhuriyet dönemi yerel yönetim binalarının mekan dizimsel analizleri yapılarak açıklanacaktır. Bu bağlamda bölüm kapsamında, analiz yönteminde yapılacak bazı ön kabuller açığa çıkarılarak, mekan dizimi teorisi ile analiz arasındaki ilişkilere odaklanılacaktır. Örnekler üzerinden yerel yönetim binalarında kamusal erişilebilirlik sınırlarının değişimini ve kamusal nitelikli odak noktalarının birbiri ile olan ilişkilerini açığa çıkararak, anlamsal olarak izlenen kamusallık sınırlarının değişiminin, planlanan fiziksel örüntülerdeki değişimler üzerinden daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

4.1 Mekan Dizim Teorisi ve Temel Özellikleri

1970'lerle beraber, Bill Hillier ve Julienne Hanson öncülüğünde Bartlett School of Architecure and Planning, University College London'daki bir grup araştırmacı tarafından teorik ve pratik bir araştırma metodolojisi olarak öne sürülen mekan dizimi, mekanın matematiksel tanımını yaparak, mekansal potansiyellerin ampirik olarak test edilebileceği öngörüsü ile, bina ve kentsel ölçekte kolektif insan davranışlarının yönlerini tahmin etmek üzere geliştirilmiştir. Aynı zamanda, Hillier ve Hanson (1984) tarafından geliştirilen teori kapsamında, yapılı çevredeki biçimlenmeleri üreten sosyal faktörlerin olduğu ön kabulü ile, sosyo-kültürel yaşanan değişimlerin ya da güç-mekan ilişkilerinin ampirik verilerle tartışmaya açılabileceği öngörülmektedir. Tüm bunların yanında, biçimsel olasılıkları ile sosyal etkiler

arasındaki etkileşimi ortaya koymayı hedefleyen mekan dizimi teorisinde en önemli kavram mekansal konfigürasyon kavramıdır (Hillier, 2007). Çünkü, Hillier ve Hanson (1984) tarafından binaların toplum davranışlarının önemli sembolleri olduğu öne sürülmektedir. Bu durum ise, binalardaki mekanların ve birbirleriyle ilişkilerinin düzenlenmesinin, mekanı kullanan insanların ilişkileriyle dolaysız olarak ilişkili olmasına dayandırmaktadırlar. Penn (2003) tarafından da ifade edildiği gibi, mekan dizimi, mekana dair farklı biçimlenmeleri aynı niceliksel temelde analiz etmeyi sağlaması açısından mekanları karşılaştırmalı okumayı elverişli hale getirmektedir. Bu durum ise, tez kapsamında araştırılacak farklı büyüklük ve nitelikteki yerel yönetim binalarının irdelenmesi açısından yöntemin, araştırma ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

4.2 Analiz Çalışmasında Kullanılacak Temel Kavramlar

Bütünü oluşturan her bir parçayı (*local*) sistemin bütününe (*global*) bağlı olarak değerlendirerek niceliksel değerler oluşturmayı hedefleyen mekan dizimi teorisi, kendi matematiksel kurgusu içerisinde, mekansal konfigürasyonu bağlantılar ve bu konfigürasyon içindeki rota kesişimlerini tarifleyen düğüm noktaları (*nodes*) üzerinden tanımlamaktadır. Bu düğüm noktaları arasındaki ilişkileri açıklarken derinlik (*mean depth*), bağlantısallık (*connectivity*), bütünleşme (*Integration*), eş görüş (*Isovist*) gibi kavramlar kullanılmıştır. Teori kapsamında mekanlar arasındaki ilişkileri plan düzleminde okurken, en çok ele alınan konveks mekan kavramı ise (Bafna, 2003), birbirinden farklı büyüklüğe sahip olan plan düzlemlerindeki alanları, birbirleri ile ilişkili olarak okuyabilmek için hücresel bölümlemelere indirmek mantığına dayanmaktadır. Bu bağlamda sınırları tanımladığı mekansal alanın çeperini oluşturan ve dışa doğru açılan mekan olarak tanımlanabilecek konveks mekanın analizinde, her bir hücresel grid'in birbiriyle ilişkisi, bütünleşme, bağlantısallık, derinlik gibi mekansal konfigürasyonu yorumlamaya açacak bu kavramları doğurmaktadır.

4.2.1 Bütünleşme (Integration)

Bütünleşme (*integration*), mekansal konfigürasyon içerisindeki her hücre için komşu hücrelerden erişilebilirliği hesaplamaktadır. Mekanı en uzun ve en kısa çizgilerden oluşacak bir çizgi matrisi olarak tanımlayarak, bu matrisin grafiğe dönüştürülmesi ile

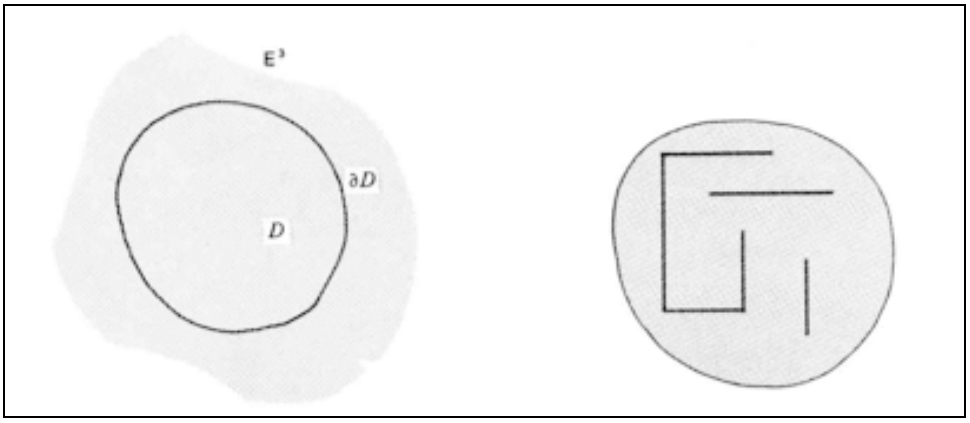
elde edilen bütünleşme (*integration*) değeri ile, en çok ya da en az kullanılma potansiyelleri taşıyan, en çok erişilir olan mekanlar okunabilecektir. Çünkü bir hücrenin bütünleşme değerinin yüksek olması, o hücreden diğer hücrelere erişimin daha dolaysız olması anlamına gelmektedir. Bütünleşme değeri, her bir çizgi aksının diğer akslara göre olan ortalama derinliğidir. Bütünleşme değerine göre, kırmızıdan-mora doğru renklendirilen mekansal örüntüde, kırmızı alanlar kullanılma potansiyeli en yüksek olan alanları ifadelendirirken, mora doğru olan alanlar ayrışmış (segragated) alanları ifadelendirecektir. Bütünleşme değeri yüksek olan alanlar, o noktadan çevre noktalara erişimin daha dolaysız ve kolay olan alanları, dolayısıyla da en çok kullanılma potansiyeline sahip hareket rotalarını anlatacaktır. Bu çerçevede, kamusal ilişkiler bağlamında değerlendirilecek olan yerel yönetim binalarını değerlendirirken, bütünleşme değeri yüksek olan alanlar, yönetici ve kamunun karşılaşma potansiyelinin daha yüksek olduğu, kamunun yoğun olarak kullanabileceği rotaları ve dolayısıyla mekanın kamusallık niteliğinin artıp azaldığı alanlarını tarifleyecektir.

4.2.2 Görülebilirlik (Visibility / Isovist)

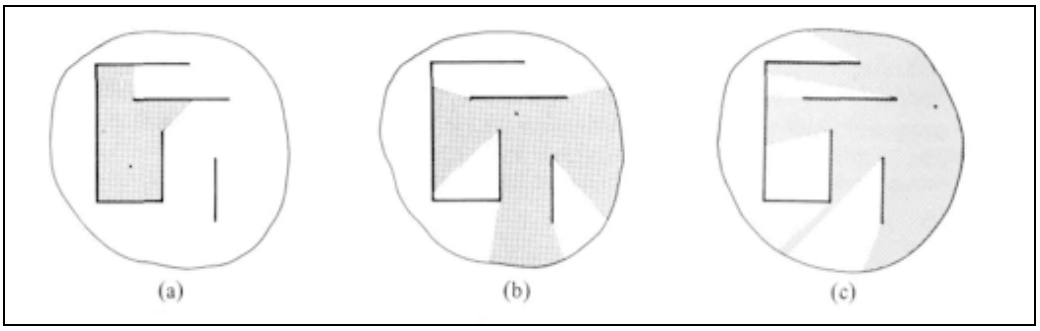
Fiziksel mekanın insan davranışlarını biçimlendirdiğini öne süren Hillier ve Hanson'a (1984) göre, görüş alanı insanın hareketiyle ilişkilidir. Bu bakışla temellenen mekan dizimi, insanın mekanın fiziksel yapısından kaynaklanan görülebilirliğe bağlı hareketini betimlemektedir.

Bu yöntemde ele alınan görülebilirlik kavramı, en temel anlamı ile, seçilmiş bir noktadan görülebilen tüm noktaların bütünüdür (Benedikt, 1979). Bu nedenle görüş çevresi ve alanı gibi geometrik özelliklerinin ölçülebileceği bir görüş alanı tanımlamaktadır. Eş görüş (isovist) analizi ile elde edilen bu eş görüş alanı ise, sistem içinde belirlenmiş herhangi bir noktadan 360º'lik açıyla görülebilen hacmi tariflemektedir. Çevre oluşturan her nokta, bir eş görüş noktası olarak tanımlanabileceği gibi, aynı zamanda, mekansal herhangi bir geometrik özellik de, belirli bir eş görüş alanı tanımlar (Batty, 2001). Öklidyen mekan tanımı içerisinde, eş görüşün tanımladığı bu alan üç boyutludur ancak kesit ve plan düzleminde olduğu gibi iki boyutlu olarak da çalışılabilir. Eş görüş alanının her nokta için değişebileceğini de tanımlayan Benedikt (1979), bu durumu grafikleştirerek anlatırken öklidyen bir E^3 hacmi içerisinde konumlanan konveks bir D bölgesi

tanımlamıştır. D bölgesinin sınırları (*boundary*) içerisinde, görülebilir çevreyi etkileyecek sınırlar (*wall*) ise, E bölgesini görsel çevreyi belirler (Şekil 4.1) . Ancak, konveks olmayan bir sistemde, tüm görsel çevreyi algılayabilmek için birden çok eş görüş noktası (isovist) gerekir. Çünkü mekanı oluşturan bölücü elemanların değişen nitelikleri ve her birey için genel görüş alanını engellemesi nedeni ile her nokta için eş görüş alanı farklı olacaktır (Benedikt, 1979) (Şekil 4.2).

Şekil 4.1 : 3 Boyutlu Mekan, $E^{3,}$,'ü Oluşturan D bölgesi ve D Bölgesindeki Görsel Çevre (E) (Benedikt,1979).

Şekil 4.2 : D bölgesindeki Görsel Çevreyi Oluşturan Farklı Eşgörüş Alanları (Benedikt,1979).

Bu nedenle bina ölçeğinde, iç mekanı tanımlayan bölücülerin şeffaf ya da opak olmaları, mekan içindeki dispozisyonları, mekan içinde hareket eden her birey için görüş alanını etkilediğinden, farklı eş görüş alanları tanımlayacaktır. Görülebilirlik haritası (*visibility map*) ile yorumlanacak noktaların eş görüş alanlarının elde edilmesi, tez kapsamında yerel yönetim binalarının kamusallığını analiz ederken, kamunun hareket edebileceği rotalarda görsel erişebilirlik kabiliyetini tartışmak adına kullanılabilecektir.

4.3 Araştırmada İzlenecek Analiz Yöntemi

Analiz çalışması kapsamında, mekan dizimi teorisi ele alınarak 'University of Michigan' tarafından geliştirilen ve eş görüş çevresi mantığına dayanan 'Syntax 2D' programı kullanılmıştır. Program ile analiz edilen mekanlar arası ilişkilerin irdelenmesindeki temel olgu ise, plan düzlemindeki görüş alanının sınırlarını belirleyen duvarlar arasında kalan mekansal ilişkileri, görülebilir ve algılanabilir alanları analiz etmeye dayanmasıdır.

Bu tez kapsamında, 1920-2013 dönemi arasında ele alınacak farklı örneklerin birbirlerine göre kamusallık ilişkilerini inceleyebilmek adına Syntax 2D programı ile yerel yönetim binaları, 1920-50 arası bir dönem, 1950-90 arası diğer dönem ve 1990'dan günümüze olmak üzere 3 farklı döneme ayrılarak, bu dönemlerde üretilmiş örnekler üzerinden analiz edilmiştir. Bina planını bir gridal sisteme dönüştürerek hücrelere ayıran bu programda, farklı büyüklüklere sahip yerel yönetim binaları arasında karşılaştırma yapabilmek için m^2 başına düşen hücre (grid) miktarının aynı olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda dijital olarak autocad formatına (.dwg) dönüştürülen planlar, gerçek ölçüleri ile orantılı olarak Syntax 2D programına aktarılmıştır. Bu bağlamda m^2 başına 3 grid düşecek şekilde analiz edilen planlar arasında, bütünleşme (integration) değerleri birbirleri ile karşılaştırılabilir hale getirilmiştir.

Bu bağlamda, seçilen örnekler üzerinden, plan düzleminde görünen ve algılanan alanların analizi yapılmıştır. Ortalama değerleri farklı olan plan düzlemlerini karşılaştırılabilir hale getirmek, dönemlerarası farkları ortaya koymak adına da oldukça önemlidir.

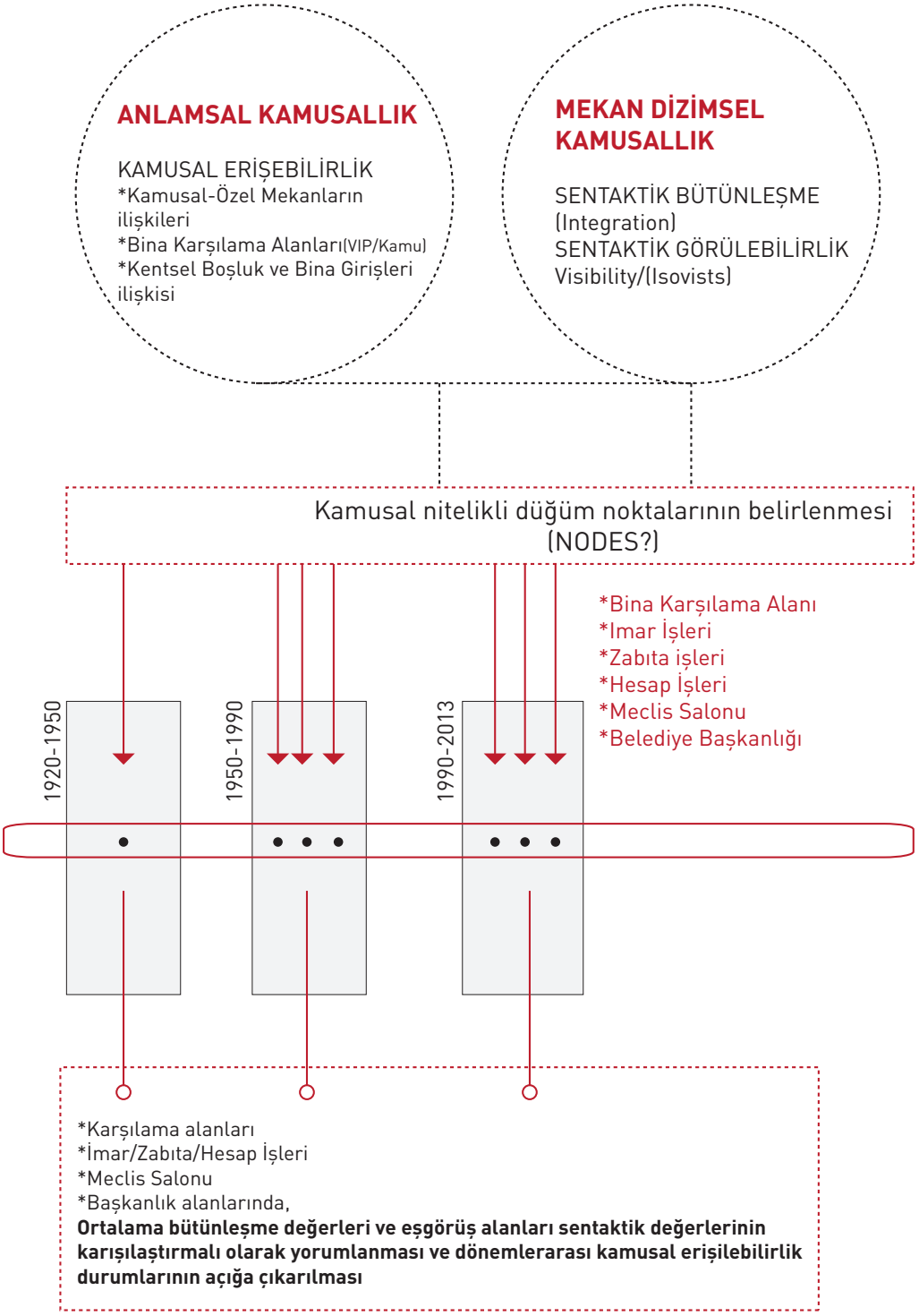
Bunun yanı sıra, kamusal erişebilirlik bağlamında kritik olduğu düşünülen belirli düğüm noktaları (nodes) tanımlanmıştır. Mekan dizimi yönteminde, mekansal konfigürasyonun bağlantılar ve bu konfigürasyon içindeki rota kesişimlerini tarifleyen düğüm noktaları (*nodes*) üzerinden tanımlandığı düşünülürse, bu düğüm noktaları kamunun bir araya gelme potansiyelinin yüksek olduğu noktalar olarak tanımlanabilecektir. Bu bölüme kadar ele alınan kamusal erişebilirlik anlamında fiziksel ya da görsel olarak değerli olduğu düşünülen mekanlar (nodes) ise, herhangi bir yerel yönetim binasında, hangi fonksiyonların kamu tarafından daha sıklıkla kullanıldığı ile de ilişkilidir. Bu noktalar, kamunun erişimine anlamsal olarak

tamamen açık olması gereken karşılama alanı ve meclis salonu başta olmak üzere, imar, vergi işleri olarak ele alınabilecek iken, başkan makamının değerlerinin ise nasıl değişim gösterdiği tartışılabilecektir.

Bina ölçeğinde kamusallık bağlamında değerli bulunan ikinci bir nokta ise, kamunun mekan içerisinde hareket edebildiği rotalardır. Bu bağlamda seçilen yerel yönetim binalarında, giriş-sirkülasyon alanı, sirkülasyon alanının meclis salonu ve belediye başkanlığı ile ilişkisi de incelenecektir. Meclis salonu ve belediye başkanı alanlarının ele alınmasının nedeni, bu bölüme kadar tartışılan özel-kamusal ilişkiler bağlamında, kamusallık oranlarının değişiminde ve kamunun hareket edebileceği alanlar çerçevesinde en kritik mekanlar olduğu düşünülmesindendir.

Bu bağlamda, analiz kapsamında, 1920-50/1950-90 ve 1990-2013 dönem aralıklarında seçilen yerel yönetim binalarında bu kritik düğüm noktalarındaki (nodes) ilişkiler belirlenerek, analiz sonuçları karşılaştırmalı olarak tartışılacak; kamusal erişebilirlik ve görülebilirlik ilişkileri yorumlanacaktır (Şekil 4.3).

Mekan dizimi ile elde edilecek sentaktik verilerin plan düzlemi üzerinde dağılımı ile yerel yönetim binalarındaki tasarlanan durumların ve kamusallık bağlamında önemli olan düğüm noktalarının (node) sentaktik bütünleşme ve görülebilirlik değerleri (isovists) görünür kılınarak, en çok ya da en az kullanılma potansiyelleri taşıyan mekanların okunabilmesi, kamunun, karşılama alanlarında, meclis salonu ve belediye başkanlığı rotaları üzerinde hareket ederken hangi mekanlara erişip erişemediği ve bu alanların ne kadar kullanılma ve erişilebilme potansiyeli taşıdığı bilgisinin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Şekil 4.3 : Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim Binalarının Kamusal Erişilebilirlik Analizinde İzlenen Yöntem Şeması.

4.4 Bölüm Sonucu

Tez kapsamında, Cumhuriyet döneminden günümüze yerel yönetim binalarındaki kamusallık değişimi, öncelikle kamusallık-özellik kavramlarının anlamsal kökenini inceleme, daha sonra 1920'den günümüze kadar tasarlanan kamu binalarının tarihsel olarak taranması ve kamusallık bağlamında anlamsal olarak değerlendirilmesi ile devam etmiştir. Bu bölümde ise, yerel yönetim binalarının kamusal erişilebilirlik bağlamında nasıl işlediğini, dizimsel olarak da incelemek amacıyla kullanılacak mekan dizimi yöntemi ve metodoloji anlatılmıştır. Mekan dizimi yönteminin seçilmesinin nedeni, fiziksel mekanın bilgilerini, analiz edilebilir sonuçlar haline dönüştürmesidir. Mekanların bir araya gelişlerinin ve örgütlenme şekillerinin, tasarlanan hareket rotalarının, ya da düğüm noktalarının sentaktik bütünleşme ve sentaktik görülebilirlik değerlerine bakılarak, kamusal erişebilirlik açısından yoruma açmak esas amaçtır. Bu bağlamda tezin bir sonraki bölümünde, metodoloji kapsamında belirlenen zaman aralığından seçilecek yerel yönetim binalarının, sentaktik bütünleşme ve sentaktik görülebilirlik analizleri yapılarak, kamusallık durumları, karşılaştırmalı yorumlamaya açık hale getirilecektir.

5. DEĞİŞİMİN MEKAN DİZİMSEL ANALİZİ VE TEMEL SONUÇLAR

Tez kapsamında bu noktaya kadar, kamu-kamusallık-kamusal alan-kamusal mekan kavramları semantik olarak değerlendirilerek, Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yapılan ya da tasarlanan yerel yönetim binalarında, özellikle belediye binalarında ele alınan kamusallık kavramı çerçevesinde, politik erkin, toplumsal gelişmelerin ya da ekonominin mimarlıkla olan ilişkisinin etkisi ile, hem işlevsel hem de fiziksel olarak dönüşümleri; bu değişimin kamusal erişilebilirlik niteliklerini nasıl etkilediği ve değişim geçirttiği tartışılmıştır.

Bu bölümde ise, analiz çalışması kapsamında ele alınacak örnekler, 3.bölümde de ele alınan 1920-1950 1950-1990 ve 1990-2013 dönemleri kapsamında seçilmiştir. Bu bağlamda seçilen örnekler, Adana Belediye Sarayı (1944), İstanbul Belediye Sarayı (1953), Samsun Belediye Hizmet Binası (1970), Gaziantep Belediyesi (1983), Trabzon Belediyesi (1996), Manisa Belediyesi (2011) ve Adana Çukurova Belediyesi (2013) olarak tanımlanmıştır. Bu örneklerin seçilmesinin nedeni ise, her birinin kendi dönemi bünyesinde yaşanan değişimlerle olan ilişkileri bağlamında, belediye binaları tasarımında kamusal erişebilirlik açısından farklı eşikleri barındırdığına inanılmasıdır. Tezin 3.Bölümünde anlamsal olarak tartışılan değişimlerin, bu bölümde mekan dizimi yöntemi sorgulanması hedeflenmiştir. Seçilen örneklerin planları Syntax 2D programı aracılığı ile incelenmiştir.

5.1 Analiz Sonuçları

Syntax 2D Programı aracılığı ile analiz edilen ve elde edilen veriler bu bölüm kapsamında ele alınmıştır. 1920-1950, 1950-1990 ve 1990-2013 olmak üzere her bir bölüm kapsamında elde edilen sonuçlar, bir tablo haline getirilerek Şekil 5.1 verilmiştir. Tabloda, analiz edilen örnekler ve bu örneklerin sayısal mekan dizimsel verileri verilmiştir.

Tablodan elde edilen verilerin dönemler arası değişimleri ise grafiklerle görsel hale getirilerek özetlenmiştir. Bu grafikler, farklı dönemler arasındaki değişen durumları ortaya koymakta ve örnekler üzerinden yapılacak yorumlamalara zemin

oluşturmaktadır. Tabloda yer alan ve her dönemden seçilen örnekler, o dönemin belediye binaları tasarımında temel yaklaşımların izlerini içermesi aynı zamanda analizin gerçekleştirilmesini sağlayacak temel verilerine ulaşılabilme imkanı sağlamasından dolayı tercih edilmiştir. Analiz kapsamında ele alınan her plan için, her bir hücrenin (grid) eşgörüş alanı çevresi, bağlantısallık, derinlik ve bütünleşme değerleri alınarak, ortalama veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda, tablo kapsamında, her dönem bazında ele alınan belediye binalarının ortalama eşgörüş alanı yüzölçümü, ortalama eşgörüş alanı çevresi, ortalama bağlantısallık, ortalama derinlik ve ortalama bütünleşme değerleri yer almaktadır. Bu değerler her bir plandaki gridlerin değerlerinin ayrı ayrı toplanarak, toplam grid sayısına bölünmesi ile elde edilmiştir.

Aynı zamanda, kamusal erişilebilirliği yorumlamaya zemin oluşturacak, araştırma yöntemi kapsamında belirlenmiş node'ların ortalama eşgörüş alanı yüzölçümü, ortalama eşgörüş alanı çevresi, ortalama bağlantısallık, ortalama derinlik ve ortalama bütünleşme değerleri yer almaktadır. Bu node'lar, her belediye binası özelinde erişilen, karşılama alanları (giriş alanları), imar/zabıta/vergi işleri, meclis salonu ve başkanlık alanlarıdır. Kamusallık bağlamında ele alınan bu node'lardaki ortalamalar hesaplanırken, o bölgelerdeki grid değerleri ele alınırken, dönem bazlı değerlendirme için planlardaki bütün gridlerin değerleri ortalama hesabına alınmıştır. Bu bölümlenmeler ve ortalama değerlerin plan düzlemi üzerinde gösterimleri, bir sonraki bölümde örnekler bazında verilmektedir. Dönemler arası değişimi ortaya çıkarmak adına, analizler her bir dönemde ele alınan belediye binaları üzerinden, görsel haritalarla birlikte verilerek, kamusal erişebilirlik bağlamında yorumlanacak ve dönemler arası karşılaştırmanın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

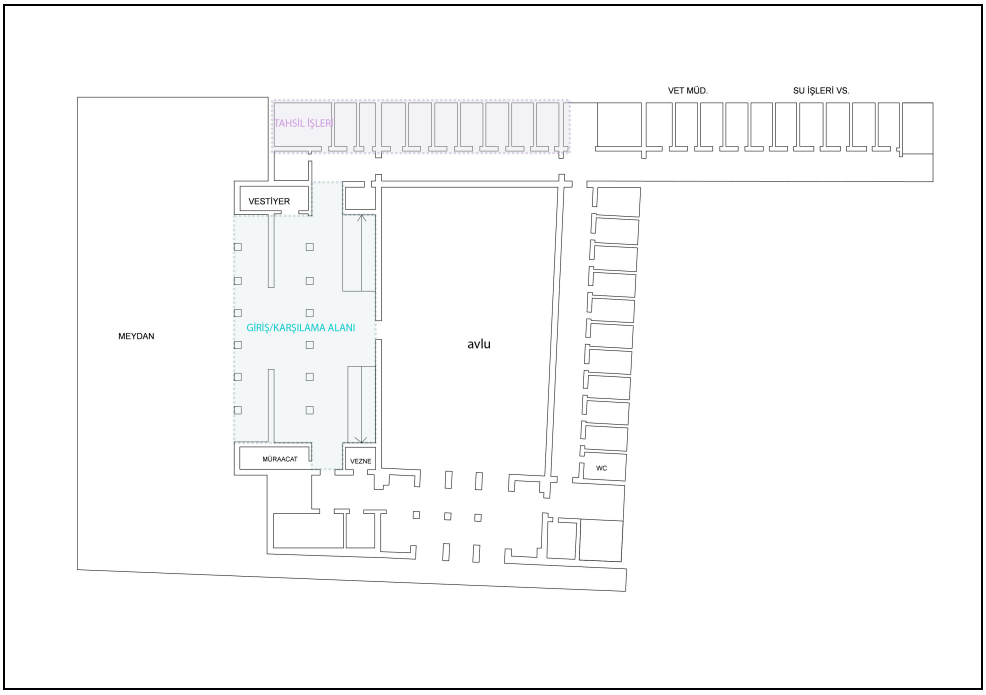
		Area /ortalama isovist alanı	Perimeter/ Ortalama isovist çevresi	Bağlantı sallık	Derinlik	Bütünleşme	karşılama alanı/ area/ortalama isovist alanı	karşılama alanı/ ortalama perimeter/ ortalama isovist çevresi	karşılama alanı/ ortalama derinlik	karşılama alanı/ ortalama bağlantısallık	karşılama alanı/ ortalama bütünleşme	imar / zabıta/hesap işleri/area/ortalama isovist alanı	imar / zabıta/hesap işleri/ ortalama perimeter/ ortalama isovist çevresi	imar / zabıta/hesap işleri/ ortalama derinlik	imar / zabıta/hesap işleri /ortalama bağlantısallık	imar / zabıta/hesap işleri/ ortalama bütünleşme	meclis salonu/ area/ortalama isovist alanı	meclis salonu/ ortalama perimeter/ ortalama isovist çevresi	meclis salonu/ ortalama derinlik	meclis salonu/ ortalama bağlantısallık	meclis salonu/ ortalama bütünleşme	başkanlık/ area/ortalama isovist alanı	başkanlık/ ortalama perimeter/ ortalama isovist çevresi	başkanlık/ ortalama derinlik	başkanlık/ ortalama bağlantısallık	başkanlık/ ortalama bütünleşme
1920-1950	ADANA _ZEMİN KAT PLANI	3.106	15.445	598	2.597	772	2.547	24.249	2.256	483	657	255	3.974	3.390	47	46										
	ADANA _BİRİNCİ KAT PLANI	587	5.923	70	3.561	16											804	6.262	3.514	97	19	299	3.126	4.292	33	5
	ADANA _İKİNCİ KAT PLANI	410	5.390	46	3.775	9																				
	ORTALAMA (Zemin Kat)	**3.106**	**15.445**	**598**	**2.597**	**772**	**2.547**	**24.249**	**2.256**	**483**	**657**	**255**	**3.974**	**3.390**	**47**	**46**	**804**	**6.262**	**3.514**	**97**	**19**	**299**	**3.126**	**4.292**	**33**	**5**
1950-1990	İSTANBUL _ZEMİN KAT PLANI	6.750	32.050	1.947	2.223	7.237	4.160	40.567	2.192	1.201	4.337						1.934	24.957	2.523	562	1.161					
	İSTANBUL _BEŞİNCİ KAT PLANI	413	5.458	104	2.518	55						651	6.607	2.387	170	86										
	SAMSUN _ZEMİN KAT PLANI	2.974	16.635	825	2.648	1.912	3.291	17.475	2.322	914	2.101															
	SAMSUN _BİRİNCİ KAT PLANI	218	3.725	41	3.671	7						255	4.336	3.350	49	8	355	3.959	3.898	57	7					
	SAMSUN _İKİNCİ KAT PLANI	146	3.077	23	4.839	3																119	2.225	4.690	18	2
	GAZİANTEP _ ÜST ZEMİN KAT PLANI	959	7.384	173	3.763	78	1.863	14.609	2.708	340	182															
	GAZİANTEP _ MECLİS KAT PLANI	322	4.098	58	4.001	10											541	4.746	3.477	96	17					
	ORTALAMA (Zemin Kat)	**3.561**	**18.690**	**981**	**2.878**	**3.076**	**3.105**	**24.217**	**2.407**	**818**	**2.207**	**453**	**5.472**	**2.869**	**109**	**47**	**943**	**11.221**	**3.299**	**238**	**395**	**119**	**2.225**	**4.690**	**18**	**2**
1990-2013	TRABZON _ZEMİN KAT PLANI	3.063	12.058	721	2.755	1.034	3.097	14.918	2.378	734	1.180															
	TRABZON _MECLİS KATI PLANI	673	5.683	92	3.072	18						300	4.709	3.316	40	7	1.259	5.779	3.276	173	28					
	ESKİŞEHİR _ZEMİN KAT PLANI	4.841	19.549	1.337	2.276	4.848	7.277	23.713	1.944	2.018	7.588	1.646	11.359	2.609	456	1.353										
	ESKİŞEHİR _BİRİNCİ KAT PLANI	766	6.899	129	3.443	68											1.052	7.169	3.054	172	92	221	3.425	4.328	35	13
	ÇUKUROVA _ZEMİN KAT PLANI	4.820	16.584	953	2.750	2.169	3.849	17.217	2.519	760	1.525	956	7.845	2.992	188	405										
	ÇUKUROVA _BİRİNCİ KAT PLANI	1.261	8.188	213	3.432	145											1.540	8.131	3.284	262	143	489	5.788	3.569	85	50
	ORTALAMA (Zemin Kat)	**4.241**	**16.064**	**1.004**	**2.594**	**2.684**	**4.741**	**18.616**	**2.280**	**1.171**	**3.431**	**967**	**7.971**	**2.972**	**228**	**588**	**1.284**	**7.026**	**3.205**	**202**	**88**	**355**	**4.607**	**3.949**	**60**	**32**

Şekil 5.1 : 1920- 2013 arası analizleri yapılan belediye binası örnekleri ve ortalama sentaktik değerleri.

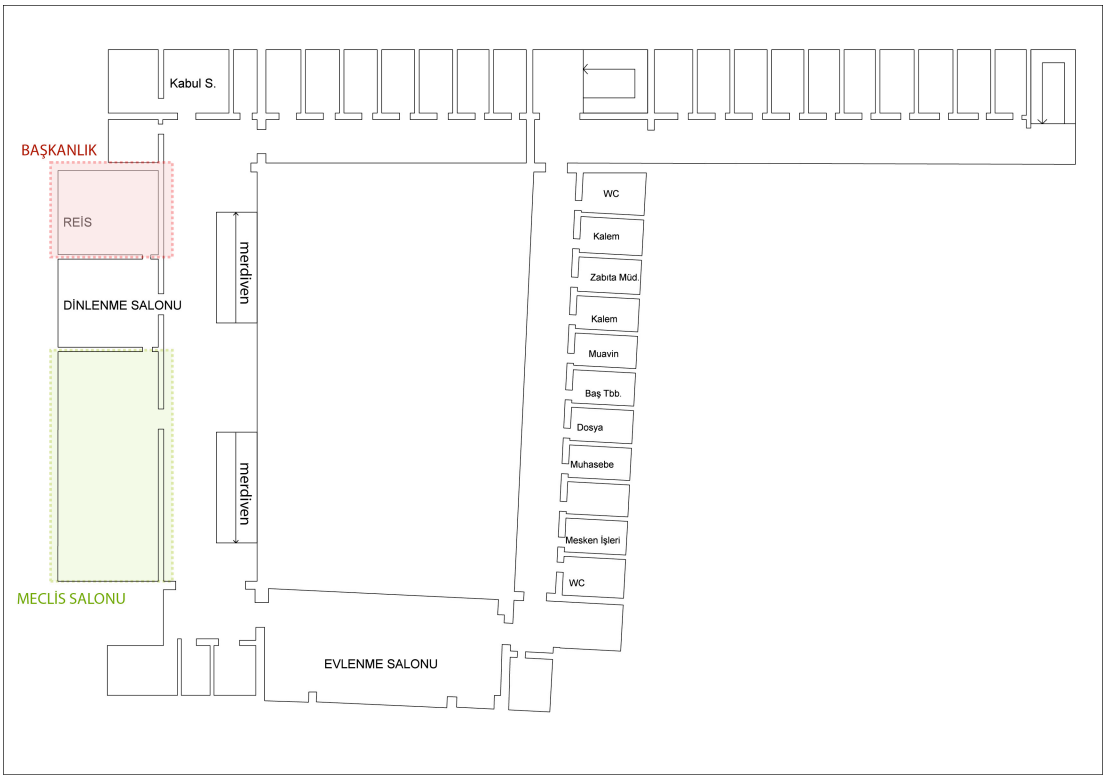
5.1.1 1920-50 dönemi analizleri

1920-50 dönemi kapsamında ele alınan örnek 1944 yılında tasarlanan Adana Belediye Sarayı olmuştur. Dönem bazında tek bir örnek ele alınmasının sebebi, dönem içerisinde üretilen belediye binası sayısının azlığı ve üretimlerin sentaktik analize veri oluşturacak plan çizimlerine ulaşılabilme zorluğudur.

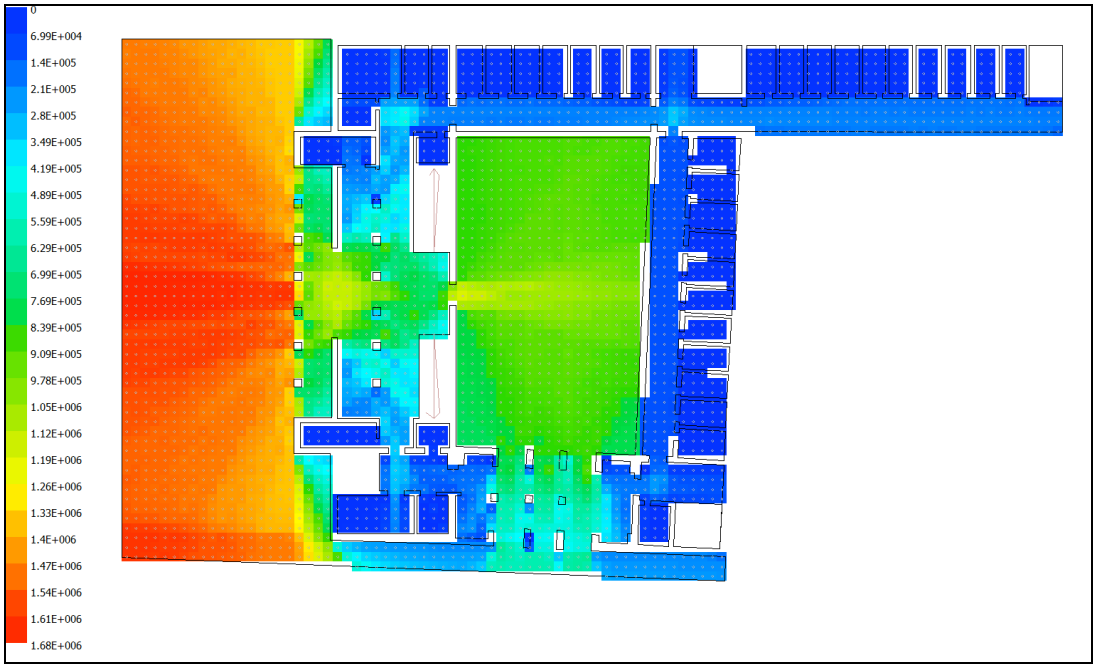
Adana Belediye Sarayı planları üzerinde, mekan dizimi teorisi kapsamında daha önce ele alınan, eşgörüş alanları yüzölçümü, eşgörüş alanları çevresi, bağlantısallık, derinlik ve bütünleşme ortalamalarını açığa çıkaracak analizler yapılmıştır. Aynı zamanda, kamusal erişilebilirlik bağlamında önemli değerlendirilen, karşılama alanı, tahsil işleri, başkanlık ve meclis salonu alanları belirlenerek (Şekil 5.2, Şekil 5.3), bu alanlara ait ortalama değerler ortaya çıkarılmıştır. Analizlerin sonuçları Çizelge 5.1-Çizelge 5.6'da gösterilmiştir. Syntax 2D programı ile yapılan analiz kapsamında, binanın zemin katına bir ızgara sistemi uygulanmış ve metrekare başına 3 grid düşecek şekilde yerleştirilmiştir. Aynı zamanda her bir kavrama ait, metrekare başına 3 grid değerli analizin değerlerinin dağılımı plan üzerinde gösterilmiştir (Şekil 5.4-Şekil 5.7).

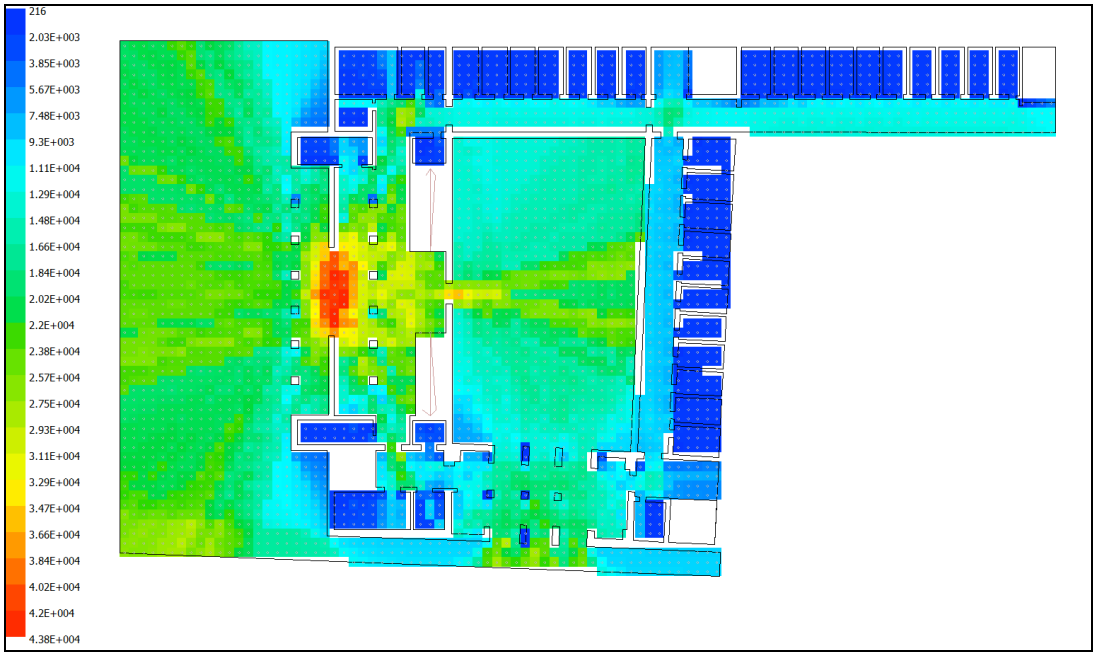
Şekil 5.2 : 1944 Adana Belediye Sarayı, Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

Şekil 5.3 : Adana Belediye Sarayı, Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

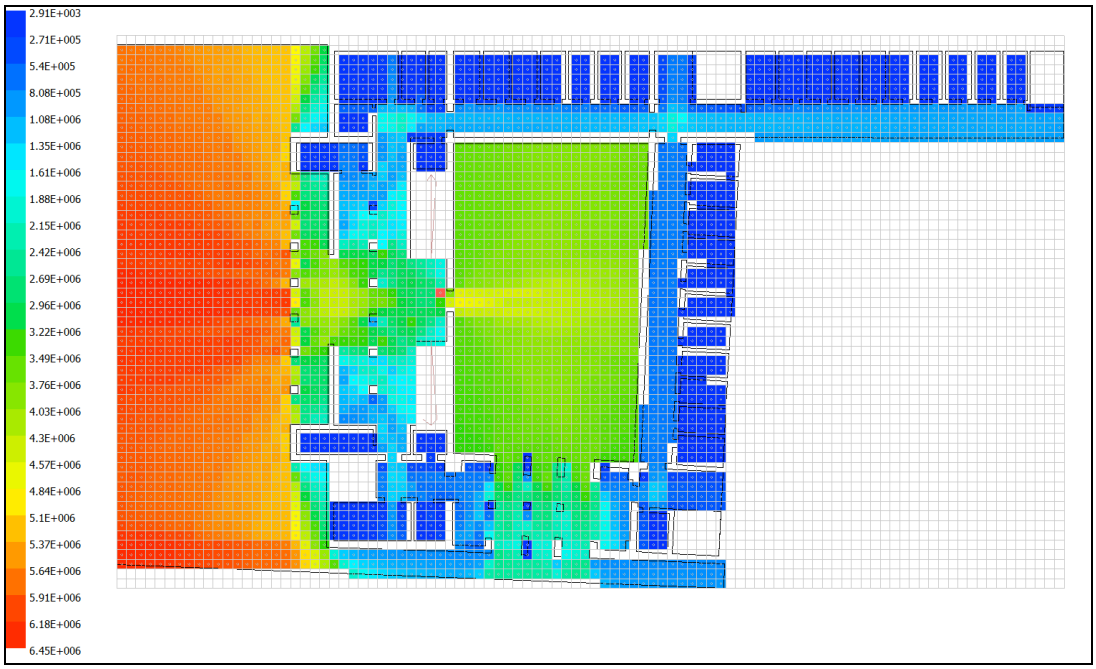
Şekil 5.4 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.5 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.6 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.7 : Adana Belediye Sarayı, Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Bu sistem analizinde, belediyenin giriş aksında tanımlanan meydanın bütünleşme değeri, planın tümü bağlamında en yüksek değerde kalmaktadır (Şekil 5.4). Bu alanın bütünleşme değerinin yüksek olmasının nedeni, analiz kapsamında binanın kentle kurduğu ilişkiyi büyük bir meydanla tanımlaması nedeni ile meydanın analiz kapsamına alınması ve meydanın metrekare olarak yüksek bir değere sahip olması gösterilebilir.

Bunun yanı sıra binanın karşılama/giriş alanında yüksek bir bütünleşme değerine sahip olduğu görülmektedir. Karşılama alanı ile bağlantılı olan binanın sahip olduğu avlu farklı cephedeki giriş alanlarına açılmaktadır. Bu durum da giriş alanını meydan ve binayla bütünleştirerek, bütünleşme değeri yüksek bir giriş aksı tanımlamaktadır. Ancak, karşılama alanının bütünleşme değerleri, plan kurgusunun ortalama bütünleşme değerinden düşük kalmıştır (Şekil 5.4, Çizelge 5.1 ve Çizelge 5.3).

Çizelge 5.1 : Adana Belediye Sarayı Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
Adana Belediye Sarayı Zemin Kat Planı	3.106	15.445	598	2.597	772

Çizelge 5.2 : Adana Belediye Sarayı Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Adana Belediye Sarayı Birinci Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	587	5.923	70	3.561	16

Çizelge 5.3 : Adana Belediye Sarayı Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Adana Belediye S. Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	2.547	24.249	483	2.256	657

Çizelge 5.4 : Adana Belediye Sarayı Tahsil İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

Adana Belediye S. Tahsil İşleri	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	255	3.974	47	3.390	46

Çizelge 5.5 : Adana Belediye Sarayı Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

Adana Belediye S. Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	804	6.262	97	3.514	19

Çizelge 5.6 : Adana Belediye Sarayı Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri.

Adana Belediye S. Başkanlık Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	299	3.126	33	4.292	5

Ortalama eşgörüş çevresi değerlerine bakılırsa, binanın giriş aksındaki eşgörüş çevresinin en yüksek değerde olduğu görülmektedir (Şekil 5.5). Bu durum ise halkın görsel olarak erişebildiği alanının maksimum olduğu bölgenin, binaya giriş noktası olduğunu savını kuvvetlendirmektedir. Adana Belediyesi'nde, meydandan başlayarak avluya ve düşey sirkülasyon alanına kadar uzanan karşılama alanı boyunca, ortalama

derinlik değerlerinin en düşük seviyede olması ise bir bağlantı aksı olan bu alanın sığ yapısını ve kat plan kurgusu içerisindeki bir dağılım ve geçiş alanı olarak işlediğini göstermektedir (Şekil 5.6, Çizelge 5.3).

Meclis salonunun bütünleşme değerinin, birinci kat planı ortalama bütünleşme değerinin üzerinde olması, bu alanın planın tümü içerisinde bütünleşme açısından daha yüksek bir konumda olduğunun ve fiziksel erişilebilirlik bağlamında ulaşılabilirliğinin ve dolaylı olarak eşgörüş alanının da yüksek değerde olduğunun kanıtıdır (Çizelge 5.2, Çizelge 5.5).Başkanlık alanının bütünleşme değerinin birinci kat planı ortalama bütünleşme değerinin oldukça altında olması ise, bu bölgenin hem fiziksel erişebilirliğinin düşük olduğu hem de daha derin bir mekan olarak kaldığını göstermektedir (Çizelge 5.2, Çizelge 5.6).

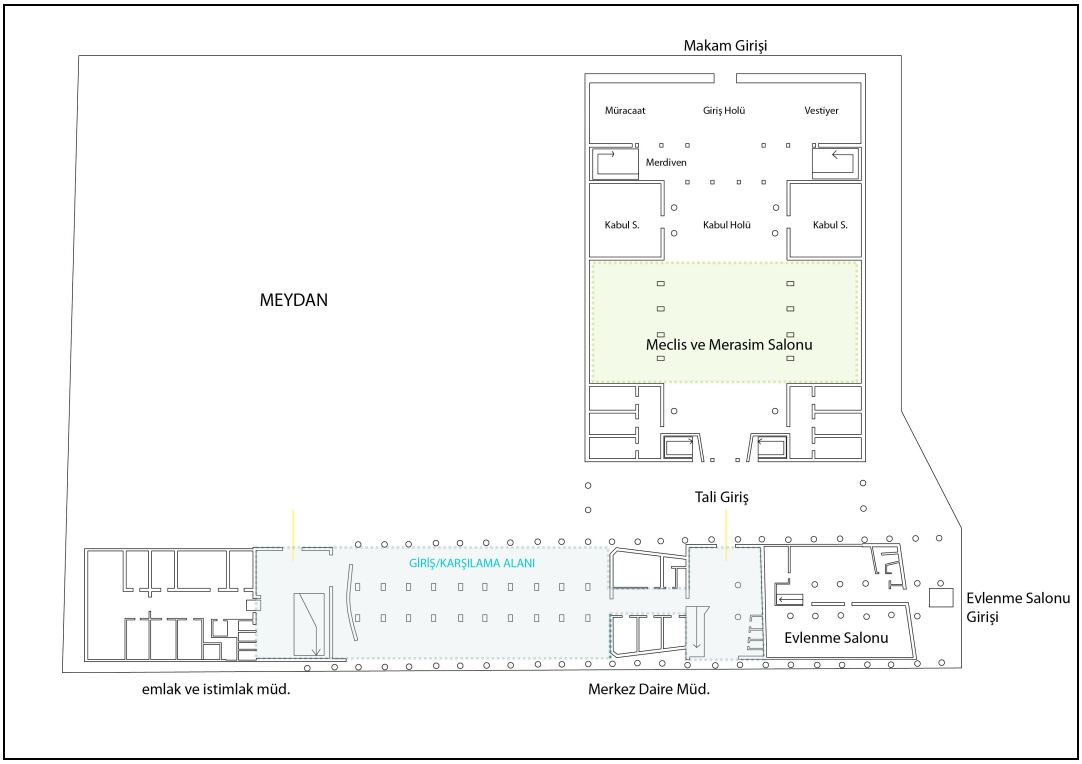
Son olarak ise, zemin kattaki tahsil işleri alanının ise oldukça derin mekanlar olarak kaldığı görülmektedir (Şekil 5.6). Karşılama alanından sonra ofis bölgelerine ulaşımı sağlayan sirkülasyon alanları da giriş alanına oranla oldukça derin alanlar olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 5.6). Bu durumun ise, dönemin tipik özelliği olan, '*uzun koridorlar boyunca dizilen sayısız oda düzeni ile kamusal erişebilirliğin kontrol altına alınması'* savını doğrulamakla birlikte, plan kurgusu içerisindeki bu konfigürasyon, sirkülasyon bölgelerinin giriş alanına göre oldukça derin mekanlar halinde kalmasına neden olmuştur.

5.1.2 1950-1990 dönemi analizleri

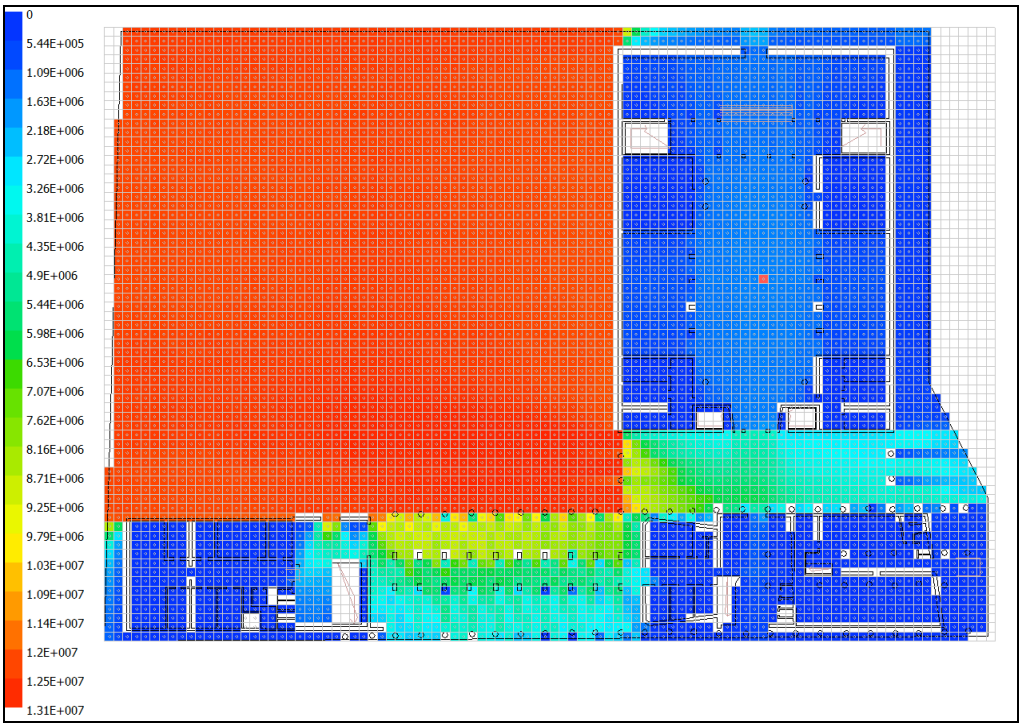
1950-90 dönemi kapsamında ele alınan örnekler, 1953 yılında tasarlanan İstanbul Belediye Sarayı, 1970 yılı, Samsun Belediyesi ve 1983 yılı, Gaziantep Belediyesi olmak üzere 3 adettir. Dönem bazında bu üç örneğin ele alınmasının sebebi, tezin 3. Bölümünde de bahsedildiği gibi, dönemin kendi içerisinde de belirli eşiklere sahip olması ve bu eşiklerin etkilerini yorumlayabilme açısından önemli örnekler olduğu düşünülmesidir.

1950-1990 Dönemi ilk analiz örneği, İstanbul Belediye Sarayı analizinde (Şekil 5.9) göze çarpan ilk özellik, yapılma tarihi olan 1920-50 dönemine oldukça yakın olmasına karşılık, Adana Belediye Sarayı'nın zemin katı ortalama bütünleşme değerinden oldukça yüksek bir bütünleşme değerine sahip olmasıdır (Çizelge 5.7, Çizelge 5.1). Bu durum ise 1950 yılının yerel yönetim binaları tasarımında kamusal erişilebilirlik adına önemli bir eşik olduğu savını doğrulamaktadır. Adana Belediye

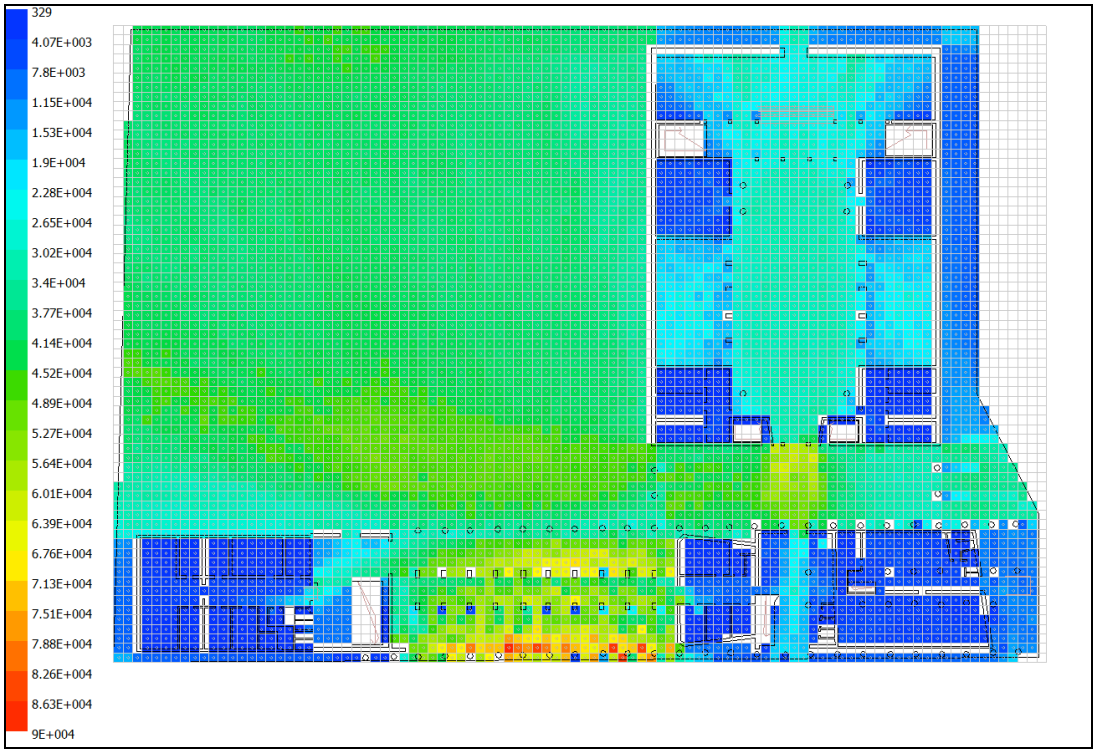
Sarayı ortalama bütünleşme değeri, 772 iken, İstanbul Belediye Sarayı ortalama bütünleşme değeri, 7237 seviyesindedir.

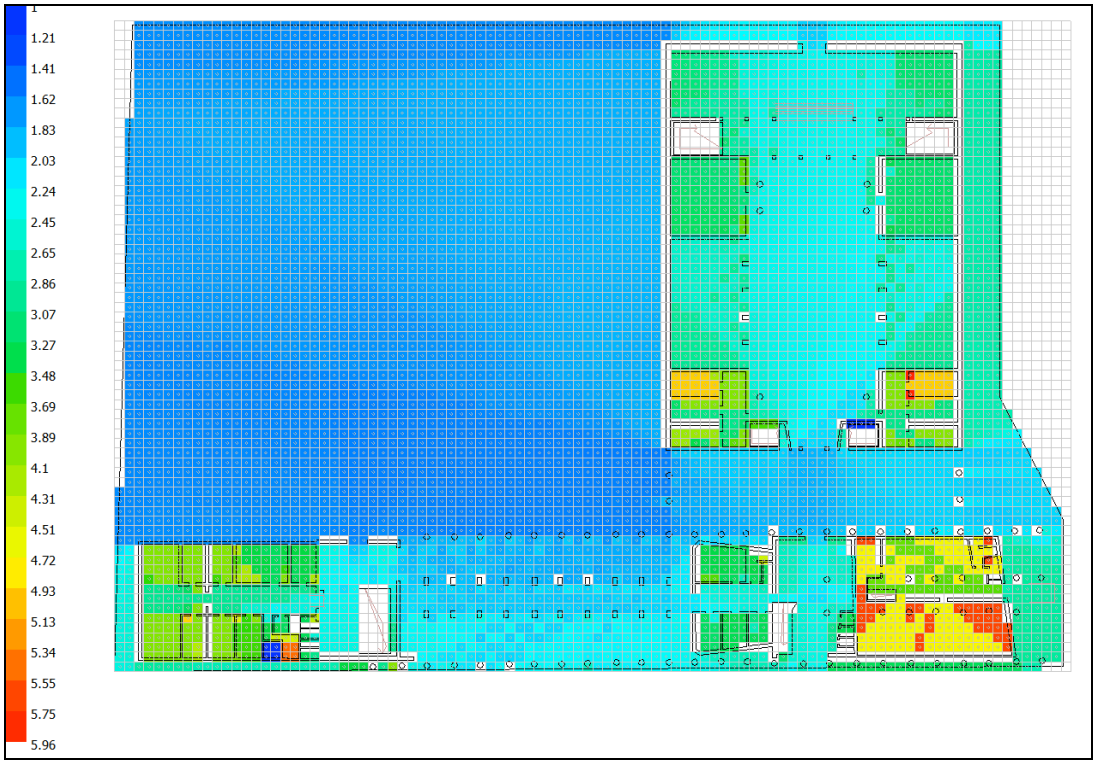
Şekil 5.8 : İstanbul Belediye Sarayı Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

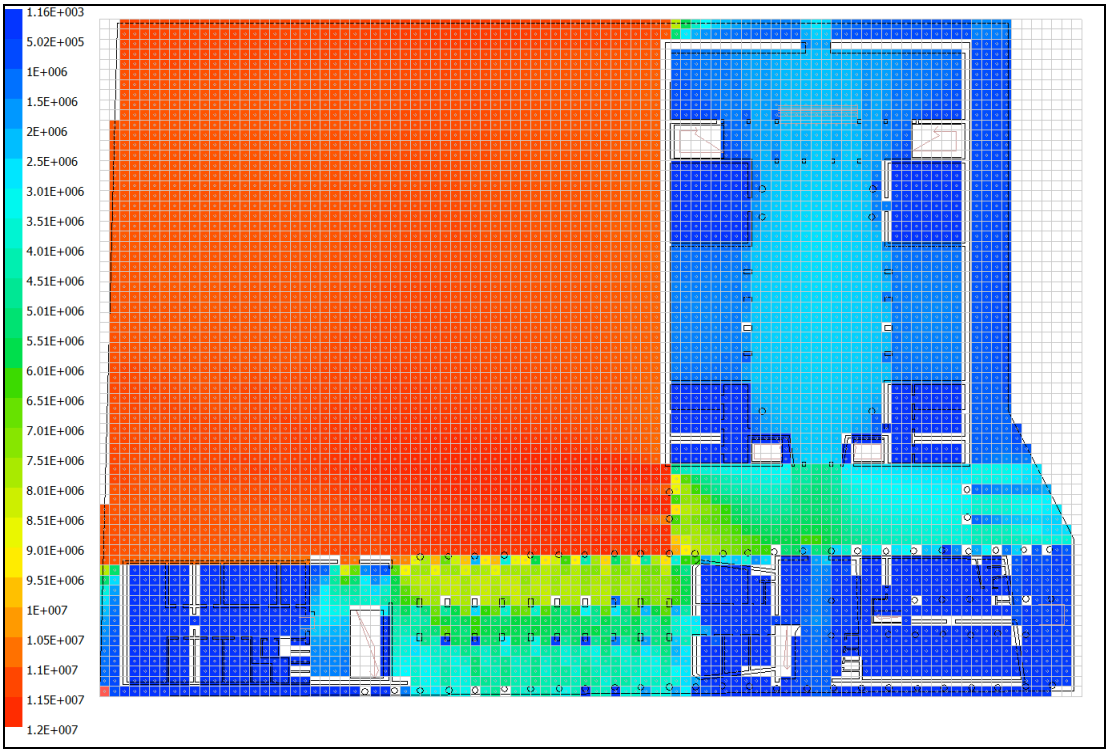
Şekil 5.9 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

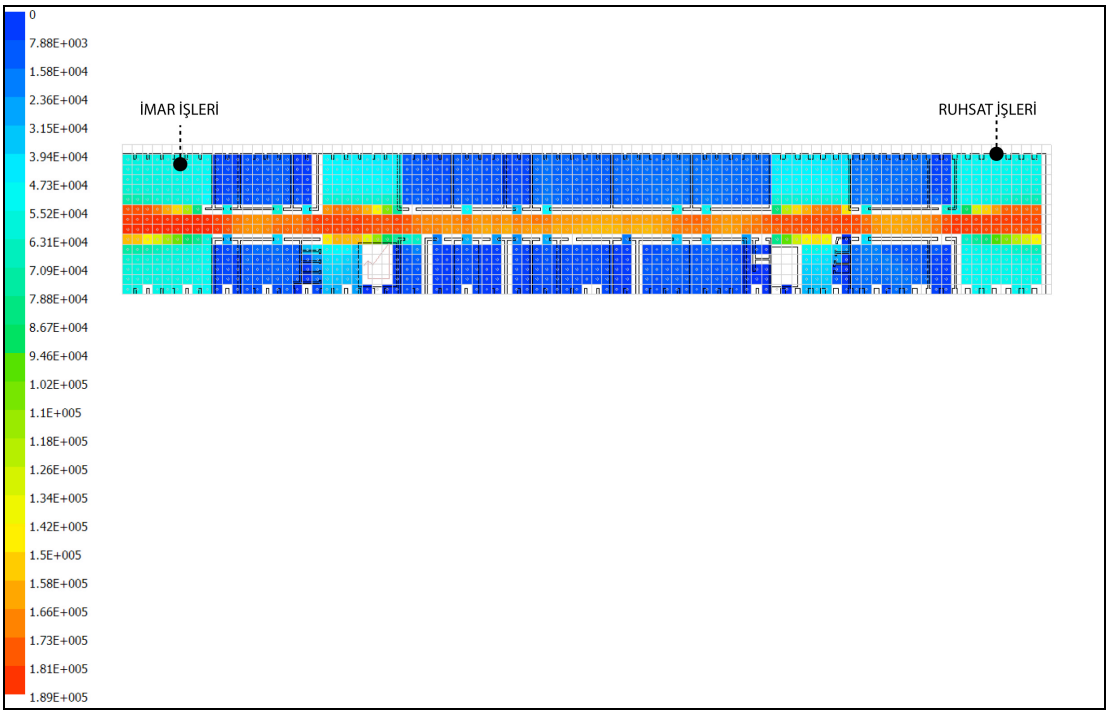
Şekil 5.10 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.11 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.12 : İstanbul Belediye Sarayı, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.13 : İstanbul Belediye Sarayı, İmar İşleri Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

1920-50 dönemi ile 1950-1990 dönemi arasındaki temel farklardan biri olan bütünleşme değerlerinin artışı durumu, İstanbul Belediye Sarayı ile desteklenmiştir. Zemin kat planı bütününde, bütünleşme değeri en yüksek alanın karşılama alanı olduğı görülmektedir (Şekil 5.9, Çizelge 5.7 ve Çizelge 5.9). Bu durum ise, plan düzleminde karşılama alanının daha entegre bir alan olarak işlediğini göstermektedir. Ancak, bina içinde bir dağılım alanı olarak tanımlanabilecek alandaki ortalama bütünleşme değerlerinin, genel karşılama alanı ortalamasına göre oldukça düşük olduğu görülmektedir (Şekil.5.9). Bu durum, binadaki ilk karşılaşma alanı olan kolonadlı bölümün, yüksek bütünleşme değeri ile güçlü bir kamusal erişebilirlik tanımladığını gösterse de, halkı bina içine kabul ettiği noktalardaki, oranca düşük bütünleşme değerleri nedeniyle zayıf bir erişilebilirlik sağlamaktadır.

Aynı zamanda ortalama eşgörüş alanı olarak, binanın karşılama alanında eşgörüş çevresi ve eşgörüş alanı değerlerinin yüksek değerde olduğu görülmektedir. Bu durum ise halkın görsel olarak erişebildiği alanının maksimum olduğu bölgenin, binaya giriş noktası olduğunu savını kuvvetlendirmektedir (Şekil 5.10, Şekil 5.12).

Bir diğer dikkat çeken durum ise, 1161 olan meclis salonu ortalama bütünleşme değerinin 1950-1990 döneminde ele alınan tüm örneklerde 395 seviyesinde olan bütünleşme değerinden oldukça yüksek bir değerde olmasıdır (Çizelge 5.10, Şekil 5.1). Bu durum, meclis salonunun giriş katlarda yer alması ve giriş alanı ile birlikte işlemesi nedeni ile, daha entegre bir mekan olarak ortaya çıkması olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda bu örnekle beraber, 1950-90 döneminde 1920-50 dönemine göre meclis salonunun daha entegre bir mekan haline geldiği savı desteklenmektedir. Meclis salonunun ortalama eşgörüş alanının ortalaması ise 1934 m^2 ile dönemin eşgörüş alanı ortalamasının 1920-50 dönemine göre daha fazla olmasına oldukça yüksek oranda katkı sağlamıştır (Çizelge 5.10, Şekil 5.1, Şekil 5.12). İmar İşlerindeki ortalama bütünleşme değerinin bu dönem içerisindeki ele alınan örnekler arasında 86 olan seviyesi ile en yüksek değerde olduğu görülmekte, aynı zamanda dönemin 47 olan imar işleri ortalama bütünleşme değerinden de yüksek bir değerdedir (Çizelge 5.11, Şekil 5.1). Bunun yanında, ortalama derinlik değerinin ise, tam tersi bir durum ile dönem içerisindeki en düşük değerde olması, diğer örneklerdekilere oranla plan düzleminde oldukça bütünleşik bir konumda olduğunu göstermektedir (Şekil 5.11, Çizelge 5.11).

Çizelge 5.7 : İstanbul Belediye Sarayı Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

İstanbul Belediye S. Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	6.750	32.050	1.947	2.223	7.237

Çizelge 5.8 : İstanbul Belediye Sarayı İmar İşleri Katı Ortalama Sentaktik Değerleri

İstanbul Belediye S. İmar İşleri Katı Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	413	5.458	104	2.518	55

Çizelge 5.9 : İstanbul Belediye Sarayı Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

İstanbul Belediye S. Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	4.160	40.567	1.201	2.192	4.337

Çizelge 5.10 : İstanbul Belediye Sarayı Meclis ve Merasim Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

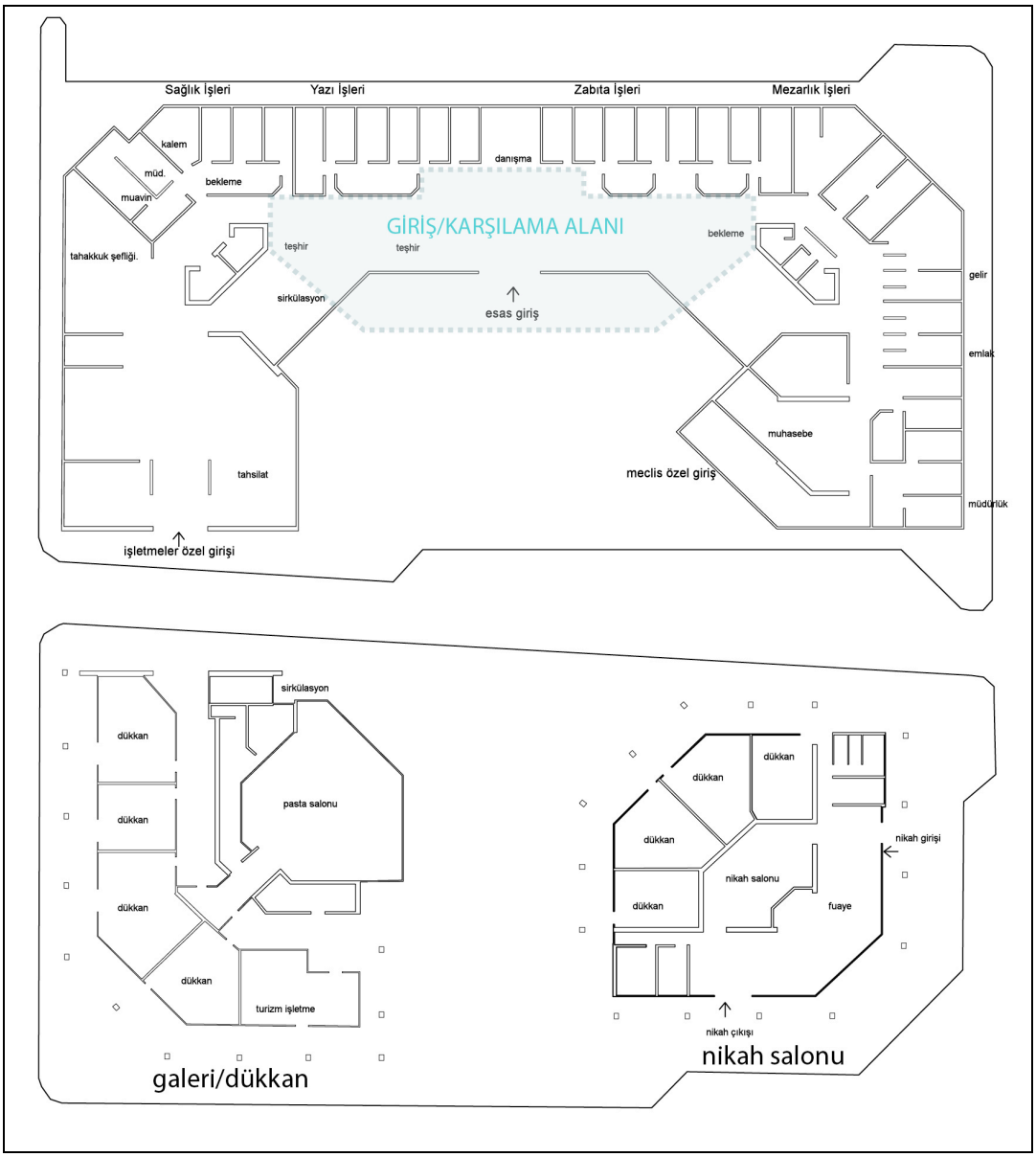
İstanbul Belediye S. Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.934	24.957	562	2.523	1.161

Çizelge 5.11 : İstanbul Belediye Sarayı İmar,Ruhsat İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

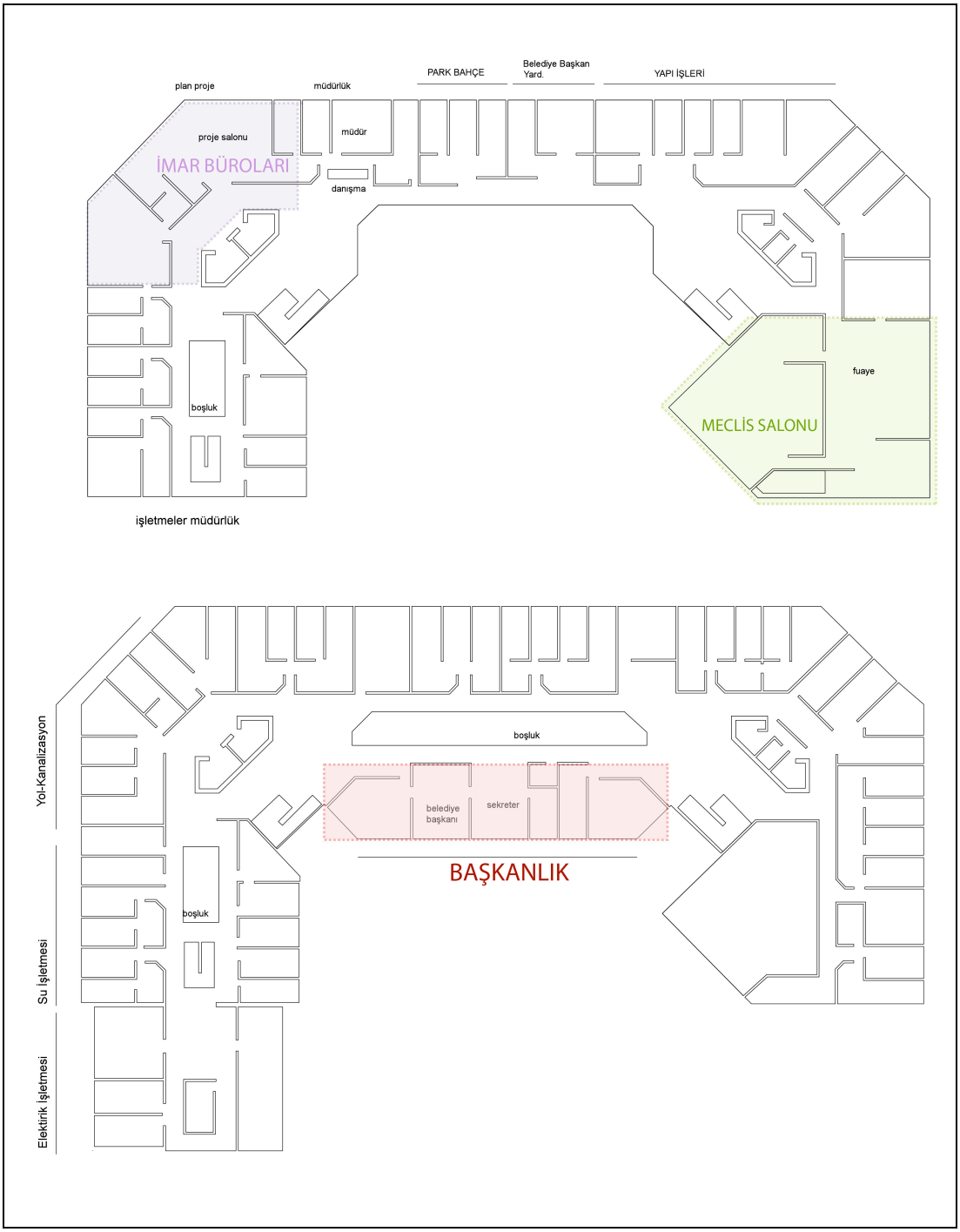
İstanbul Belediye S. İmar ve Ruhsat İş.	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	651	6.607	170	2.387	86

1950-90 dönemi analizlerinin ikinci örneği olan 1970 Samsun Belediyesi ise, zemin katı ve karşılama alanı ortalama bütünleşme değerleri arasındaki fark ile dikkat çekmektedir (Çizelge 5.12, Çizelge 5.15). Önünde tanımladığı meydan ile karşılama alanının güçlü ilişkisinin, binanın karşılama alanında 2101 seviyesinde bir bütünleşme değerine sahip olmasına neden olduğu söylenebilir (Çizelge 5.12, Şekil 5.16). Bunun yanında zemin katı ortalama bütünleşme değerinin 1912 seviyesinde olması, bu kat planında derin mekanların fazlalığını göstermektedir. Bu durum binanın önünde tanımladığı meydanın bütünleşme değerinin yüksekliğinin, daha

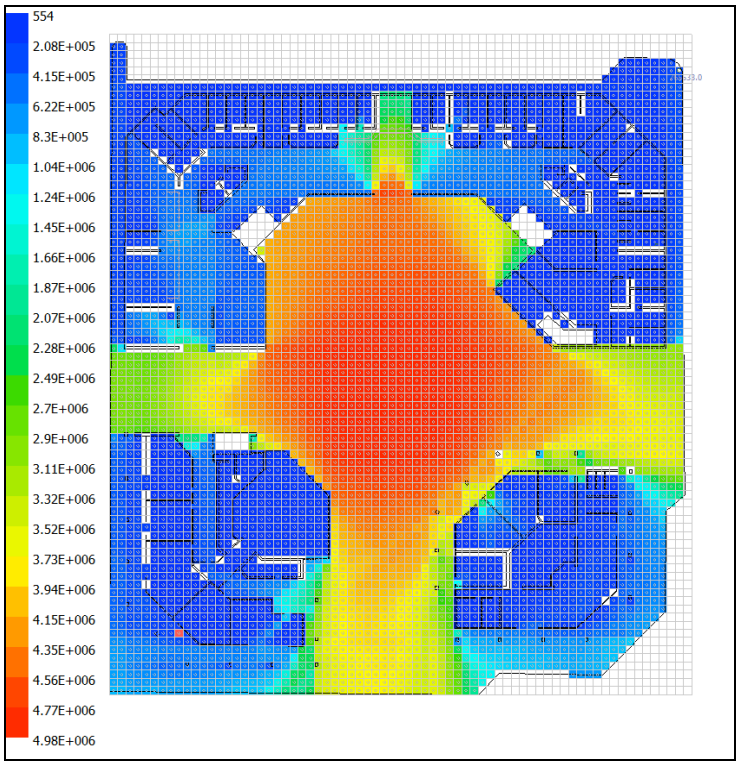
derin mekanlar oluşmasına neden olması olarak değerlendirilebilir (Şekil 5.18). Dönemin karşılama alanı genel ortalama bütünleşme değerinin, bir önceki döneme göre yüksek olmasına karşılık, İstanbul Belediye Sarayı'ndan daha düşük olması ise, 1950 yılında 1970 yılına doğru karşılama alanlarının daha az entegre olan mekanlara doğru evrildiğini işaret etmektedir (Çizelge 5.9, Çizelge 5.15). Ortalama eşgörüş alanı ve çevresi değerlerinin plan üzerinde gösterilmesinden de okunabileceği gibi, karşılama alanında görsel olarak erişilebilen alanların seviyesi oldukça düşük görünmektedir (Şekil 5.17, Şekil 5.19).

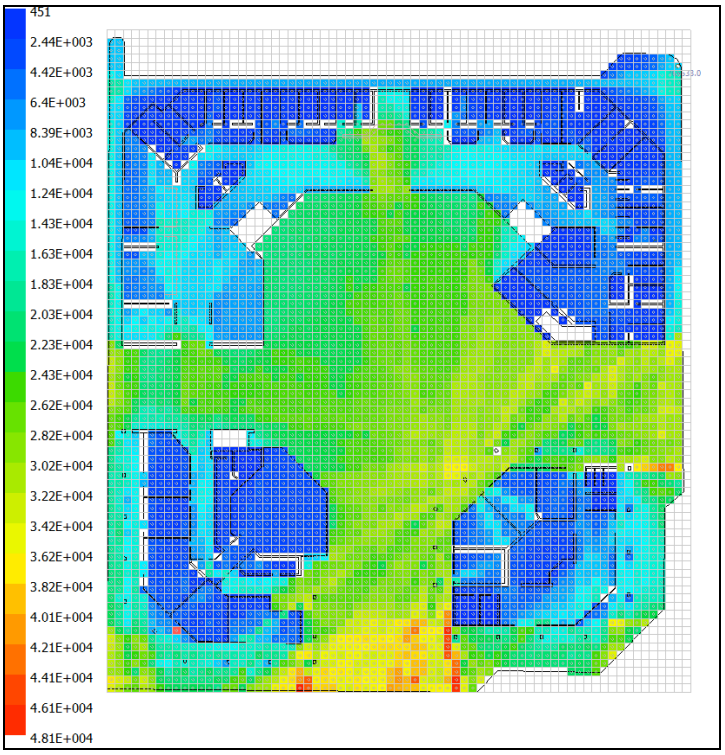
Şekil 5.14 : Samsun Belediyesi Zemin Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

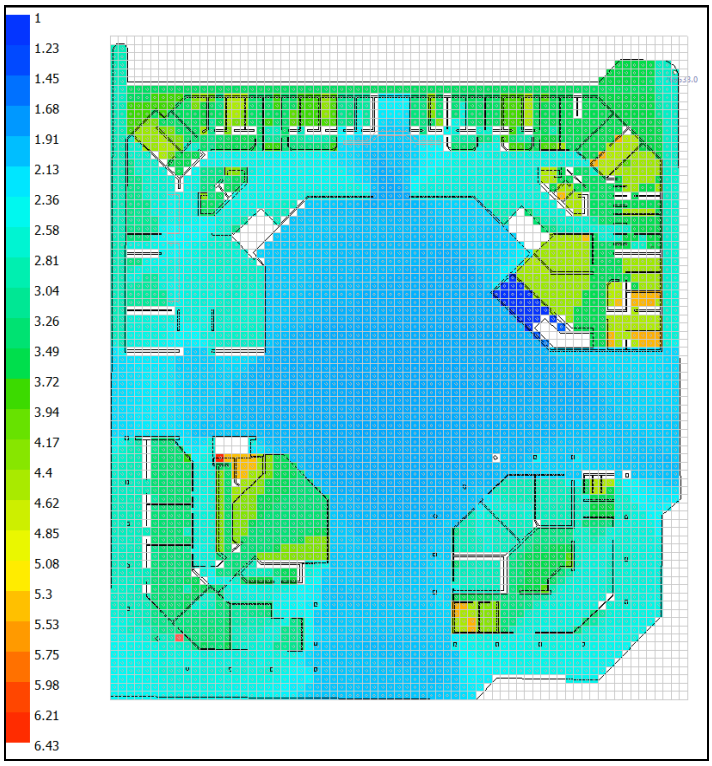
Şekil 5.15 : Samsun Belediyesi Birinci ve İkinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

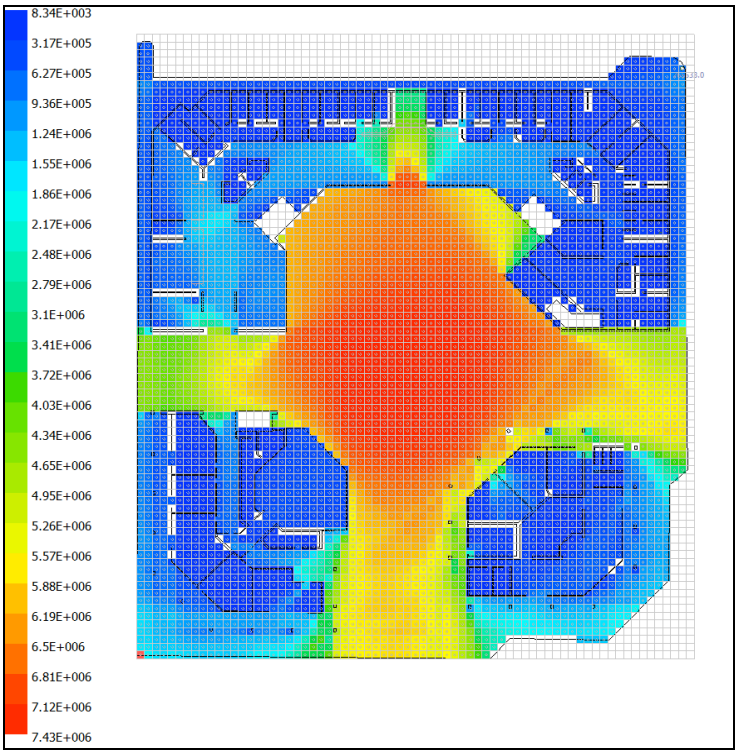
Şekil 5.16 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.17 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.18 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.19 : Samsun Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Bir diğer dikkat çeken nokta ise, meclis salonu alanı ortalama bütünleşme değerinin, dönem içerisinde ele alınan örnekler arasında, 7 seviyesi ile en düşük değere sahip olmasıdır (Çizelge 5.17, Şekil 5.1). Ortalama eşgörüş alanı ve ortalama eşgörüş çevresi değerlerinin de aynı tavrı sergilemesi, kamusal olarak tamamen erişilebilir olması gereken meclis salonunun, Samsun Belediyesi özelinde sentaktik olarak erişilebilir olmadığını kuvvetlendiren verilerdir.

Başkanlık alanındaki bütünleşme değerinin oldukça düşük olması, buna karşılık ortalama derinliğinin ise yüksek bir değerde bulunması, bu dönemde başkanlık alanının 1920-50 dönemine oranla daha derin bir mekan olma eğilimi gösterdiğini kanıtlamaktadır (Çizelge 5.18, Şekil 5.1).

Çizelge 5.12 : Samsun Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	2.974	16.635	825	2.648	1.912

Çizelge 5.13 : Samsun Belediyesi Birinci Kat Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Birinci Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	218	3.725	41	3.671	7

Çizelge 5.14 : Samsun Belediyesi Başkanlık Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Başkanlık Katı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	146	3.077	23	4.839	3

Çizelge 5.15 : Samsun Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	3.291	17.475	914	2.322	2.101

Çizelge 5.16 : Samsun Belediyesi İmar İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi İmar İşleri	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	255	4.336	49	3.350	8

Çizelge 5.17 : Samsun Belediyesi Meclis Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	355	3.959	57	3.895	7

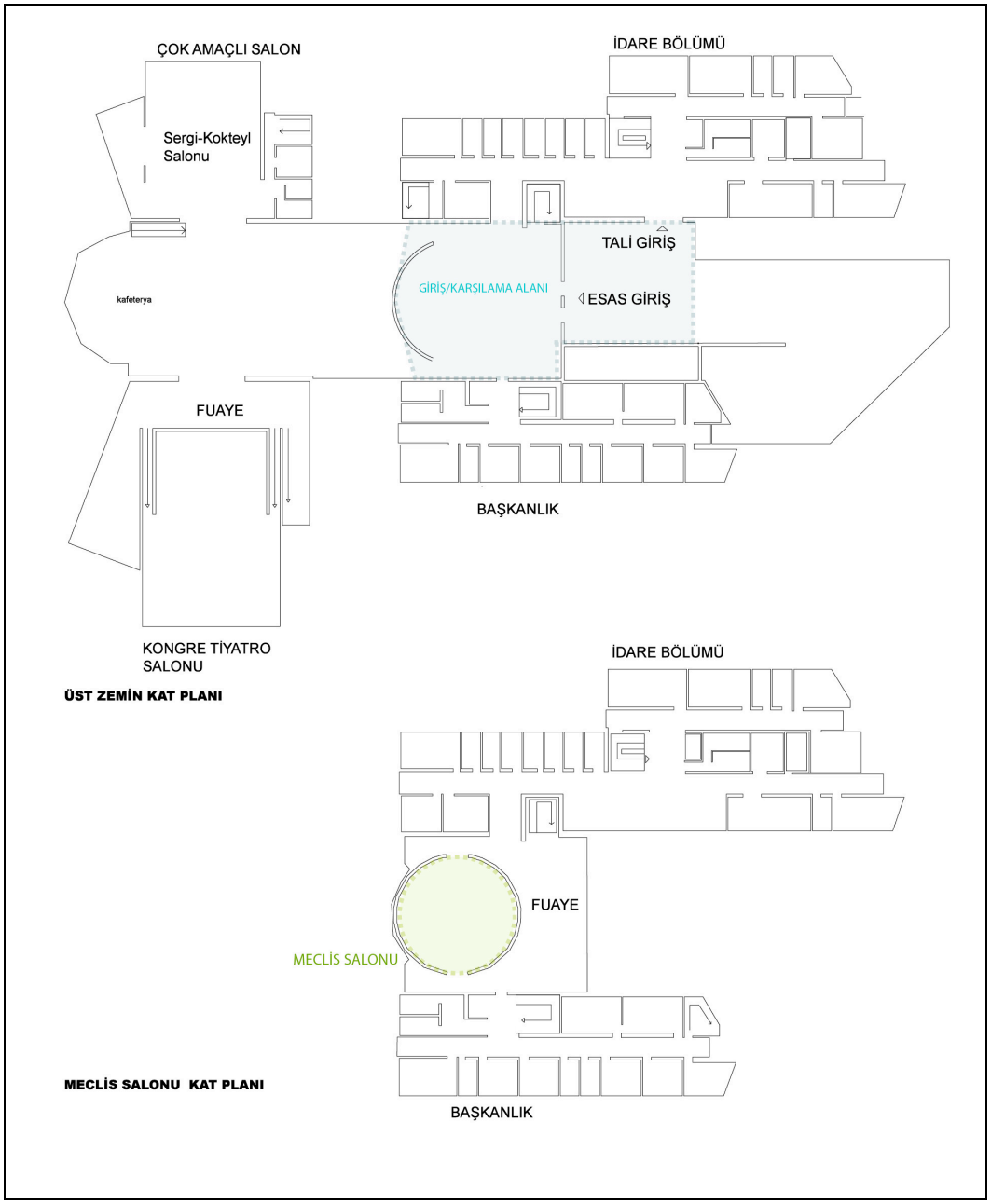
Çizelge 5.18 : Samsun Belediyesi Başkanlık Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Samsun Belediyesi Başkanlık Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	119	2.225	18	4.690	2

Bu dönem bağlamında ele alınan son örnek 1983 yılında tasarlanan Gaziantep Belediye Binası'dır. Bu örnekte dikkat çeken durum ise, dönem kapsamında ele alınan belediye binalarının ortalama bütünleşme değerlerinden daha düşük bir bütünleşme değerine sahip olmasıdır (Çizelge 5.19, Şekil 5.1). 1950'den 1983'e kadar değişen süreçte, belediye binalarının zemin kat ortalama bütünleşme değerlerinin, bu oranda düşmesi tez kapsamında öngörülmeyen bir veriyi ortaya çıkarmaktadır. Buna rağmen 1950-90 dönemi ortalama bütünleşme değerinin 1920-50 dönemine göre daha yüksek olması, 1953 yılında yapılan İstanbul Belediye Sarayı'nın oldukça yüksek bir bütünleşme değerine sahip olmasından kaynaklandığı öngörülmektedir (Şekil 5.1).

Karşılama alanı ise, yine dönem içinde en düşük ortalama bütünleşme değerine sahiptir (Çizelge 5.21). Ancak ortalama bütünleşme grafiğine bakılırsa, Samsun Belediyesi'nin karşılama alanına oranla daha entegre bir mekan olarak işlediği söylenebilecektir (Şekil 5.21). Değerler arasındaki bu farkın, binanın giriş alanı önünde tanımladığı meydanın yapısıyla ilgili olduğu öne sürülebilir.

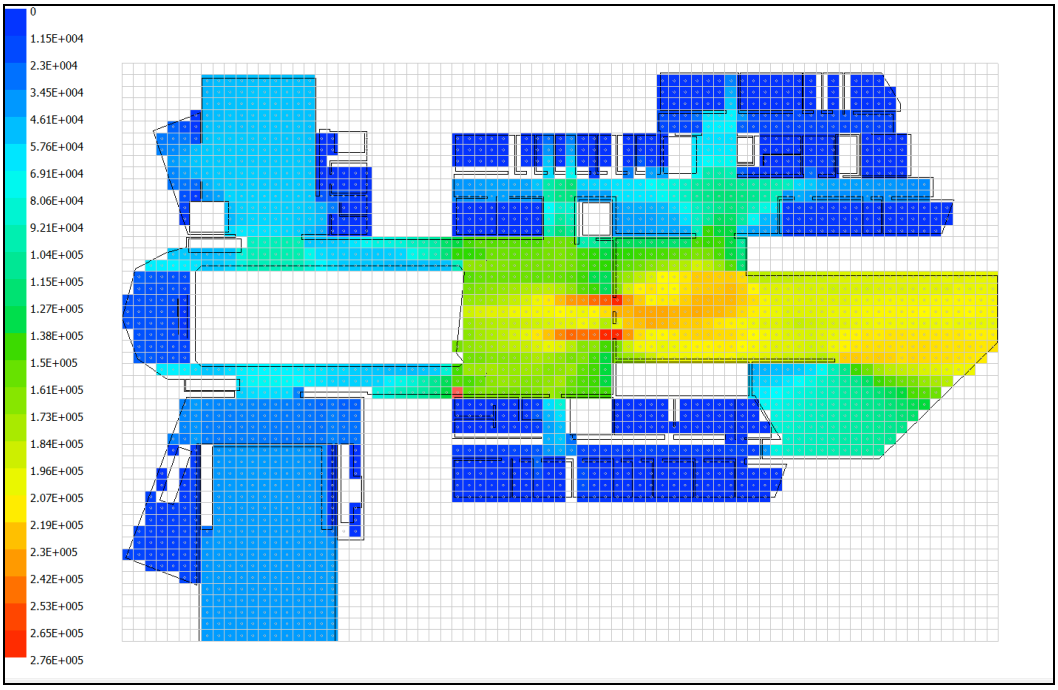
Bunun yanısıra, karşılama alanından başkanlık bölümüne geçişle ofis bölümüne geçiş alanları arasındaki fark oldukça net bir şekilde okunabilmektedir (Şekil 5.21). Bu dönemde başkanlık alanının gittikçe daha derinleşen bir mekan olarak karşımıza çıktığı savunulabilir .

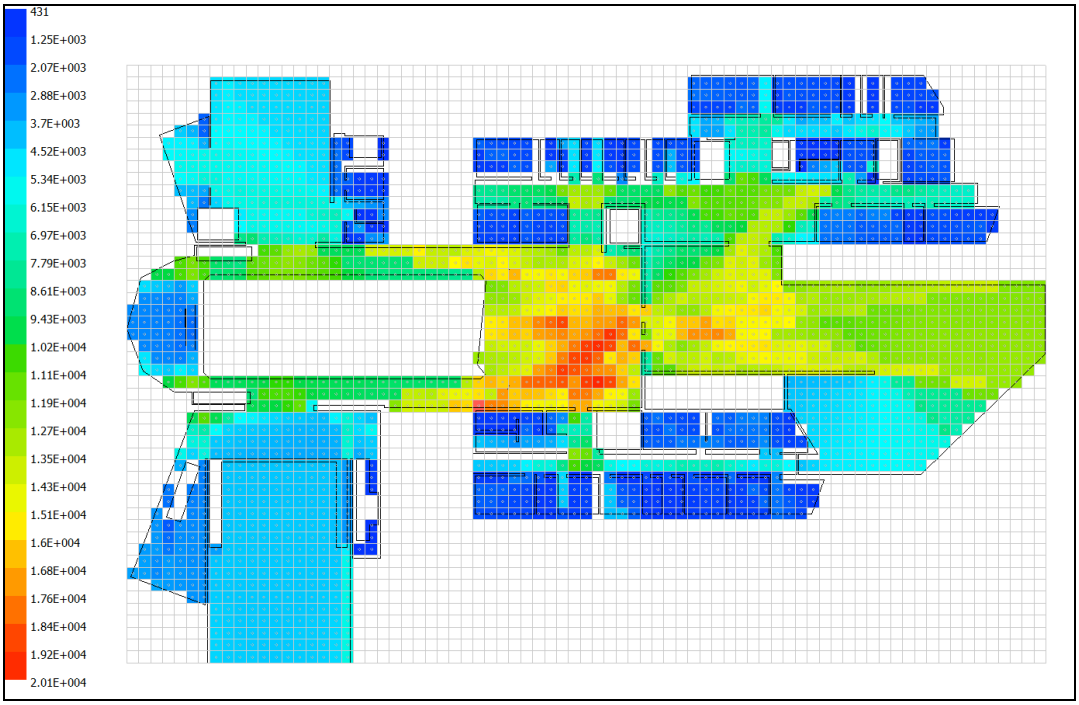
Şekil 5.20 : Gaziantep Belediyesi Zemin ve Meclis Katı Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

Buna karşılık meclis salonu ortalama bütünleşme değeri ise, 1970 yılına göre artık göstermiştir (Çizelge 5.17, Çizelge 5.22). Meclis salonu ortalama bütünleşme değerinin, bulunduğu kat planının ortalama bütünleşme değerinden yüksek olması ise, bu alanın planın tümü içerisinde bütünleşme açısından daha yüksek bir konumda

olduğunun ve fiziksel erişilebilirlik bağlamında ulaşılabilirliğinin ve dolaylı olarak eşgörüş alanının da yüksek değerde olduğunu göstermektedir (Çizelge 5.20, Çizelge 5.22, Şekil 5.25).

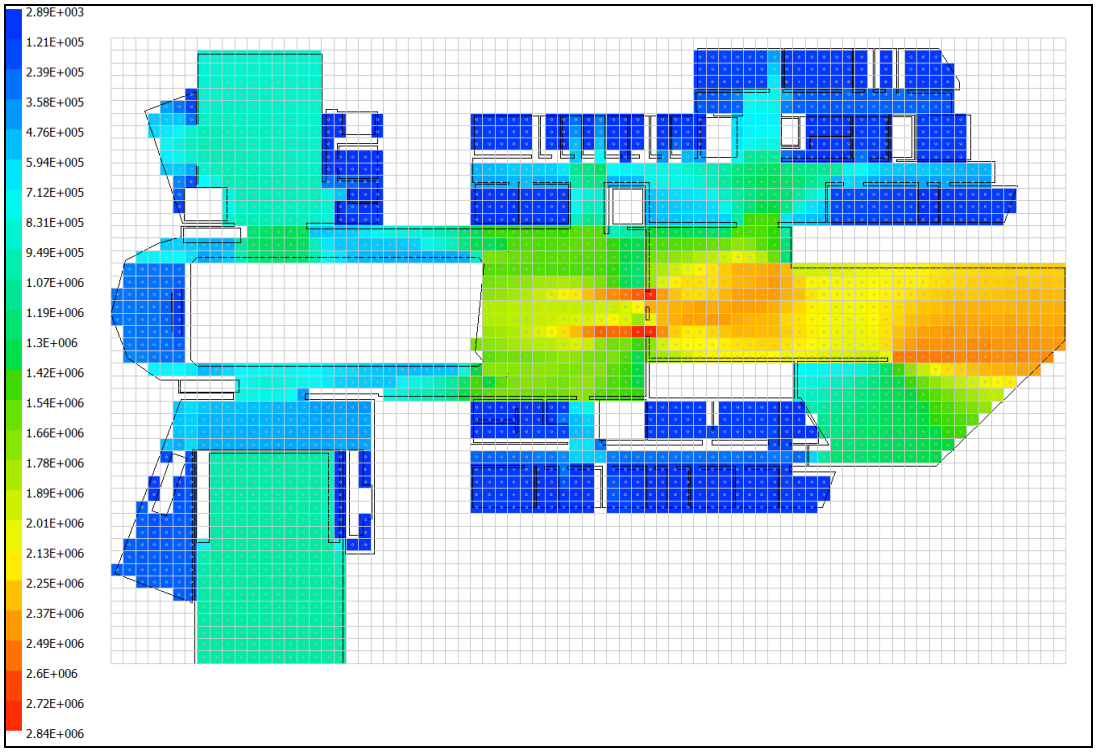
Şekil 5.21 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

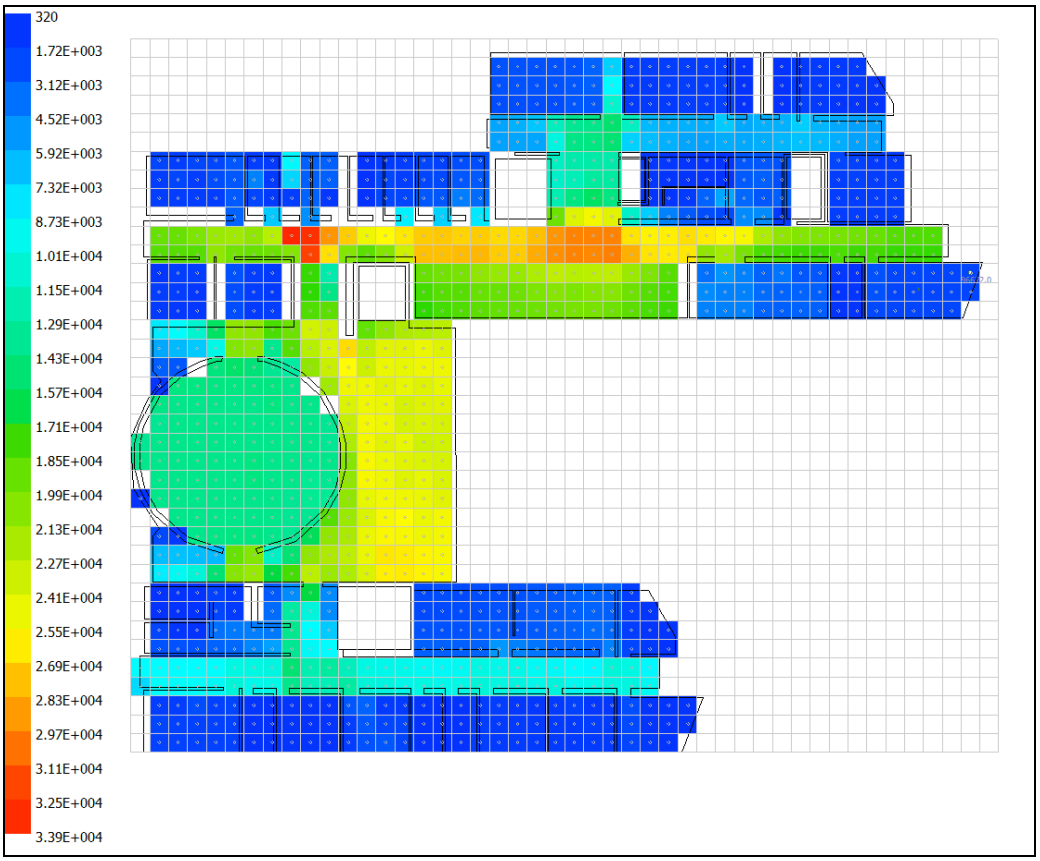
Şekil 5.22 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.23 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.24 : Gaziantep Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.25 : Gaziantep Belediyesi, Meclis Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Ortalama eşgörüş çevresi ve alanı değerlerinin, karşılama alanında oldukça yüksek bir değerde olması, görsel erişilebilirliğin giderek arttığı savını destekleyen bir veri olarak ele alınabilir (Çizelge 5.19, Çizelge 5.21).

Çizelge 5.19 : Gaziantep Belediyesi Üst Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Gaziantep Belediyesi Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	959	7.384	173	3.763	78

Çizelge 5.20 : Gaziantep Belediyesi Meclis Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Gaziantep Belediyesi Meclis Katı Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	322	4.098	58	4.001	10

Çizelge 5.21 : Gaziantep Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Gaziantep Belediyesi Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.863	14.609	340	2.708	182

Çizelge 5.22 : Gaziantep Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

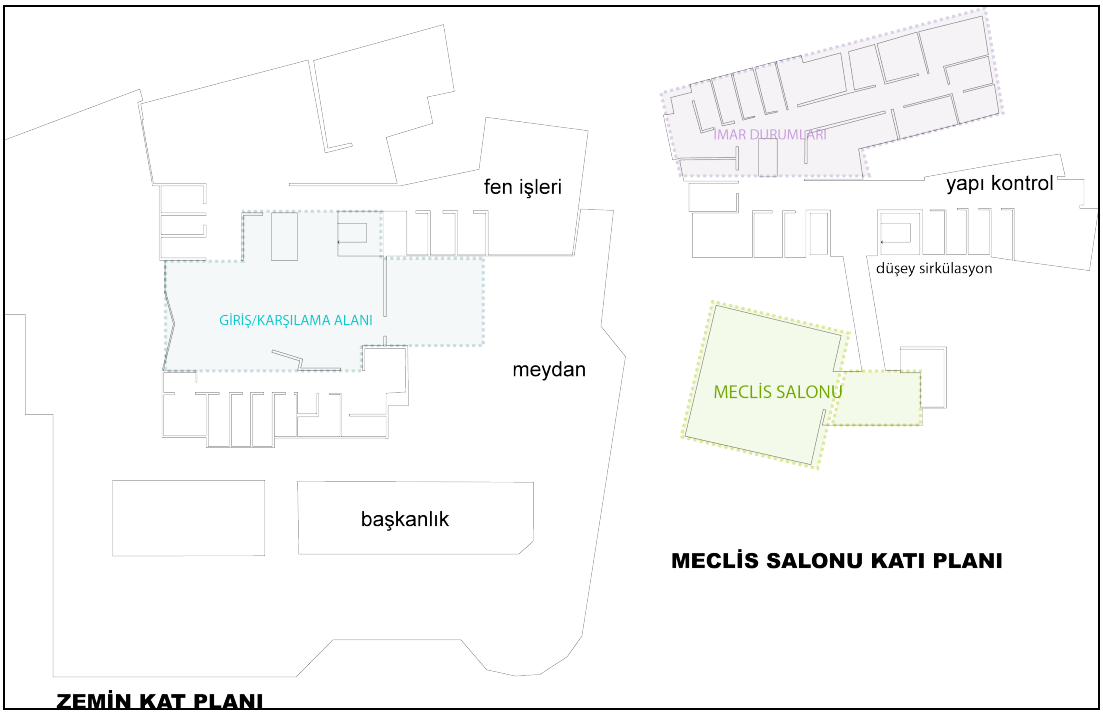
Gaziantep Belediyesi Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	541	4.746	96	3.477	17

5.1.3 1990-2013 dönemi analizleri

1990-2013 dönemi kapsamında ele alınan örnekler, 1996 Trabzon Belediyesi, 2004 Eskişehir Tepebaşı Belediyesi ve 2013 Çukurova Belediyesi olmak üzere 3 adettir. Bu dönemde dikkat çeken durum, 1950-90 dönemine oranla ortalama bütünleşme değerinin daha düşük olduğudur. Ancak örneklerin tekil ortalama bütünleşme değerlerine bakıldığında, İstanbul Belediye Sarayı haricinde bir önceki dönemin örneklerinden daha yüksek değerlere sahiptir (Şekil 5.1). Bu durum ise dönemler arası ortalama bütünleşme grafiğinin de aslında yükselen bir çizgide olduğunu, ancak İstanbul Belediye Sarayı'nın yüksek bütünleşme değeri nedeni ile dönemin ortalama bütünleşme değerini yükseltmesinden kaynaklandığı savunulabilir. Bu bağlamda İstanbul Belediye Sarayı ayraç içine alarak değerlendirdiğimizde, 1920'den 1990 dönemine kadar bütünleşme değerlerinde düzenli bir artış olduğu söylenebilecektir.

Tüm bunların yanısıra, karşılama alanı ortalama bütünleşme değerlerinin 1950-90 dönemine oranla yükselmesi, bunun yanısıra derinliğinin düşmesi ise, giriş alanlarının plan düzleminde daha entegre bir konuma geldiğini göstermektedir (Şekil 5.1). İmar/zabıta işlerinin ise, ortalama bütünleşme değeri artarken, ortalama derinliğinin çok fazla değişmemesi, bu ofis alanlarının plan kurgusu içerisindeki yerinin, önceki dönemle kıyaslandığında fazla değişmediğinin bir göstergesidir. Bu dönemde ortaya çıkan en önemli veri ise, meclis salonu ortalama bütünleşme değerlerinin dönem içi ele alınan örneklerde gittikçe yükselmesine karşılık, dönem

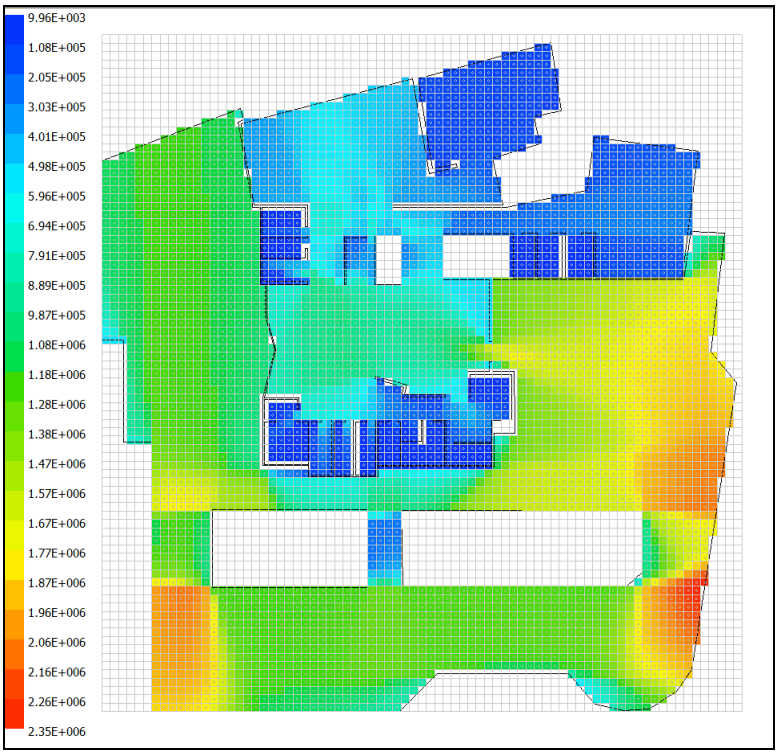
geneli meclis salonu ortalama bütünleşme değerinin 1950-1990 dönemine oranla daha düşük olarak görülmesidir. Bu durumun nedeni ise, önceki dönem meclis salonlarının ortalama bütünleşme değerleri düşük olmasına karşılık, 1953 İstanbul Belediye Sarayı meclis salonu ortalama bütünleşme değerinin oldukça yüksek olmasıdır. Yine bu noktada da İstanbul Belediye Sarayı'nın ayraç içine alarak dönemi değerlendirmek gerekliliği ortaya çıkmaktadır.Dönem kapsamında kamusal erişilebilirlik bağlamında en çarpıcı durum ise, başkanlık alanı ortalama bütünleşme ve ortalama eşgörüş alanı değerlerinin önceki dönemlere oranla oldukça yüksek değerlerde olmasıdır. Bu durum ise, bir belediye binası özelinde fiziksel ve görsel erişilebilirliğin minimum olarak öngörülebileceği başkanlık alanlarının kamusallaşması adına oldukça önemli bir veridir.

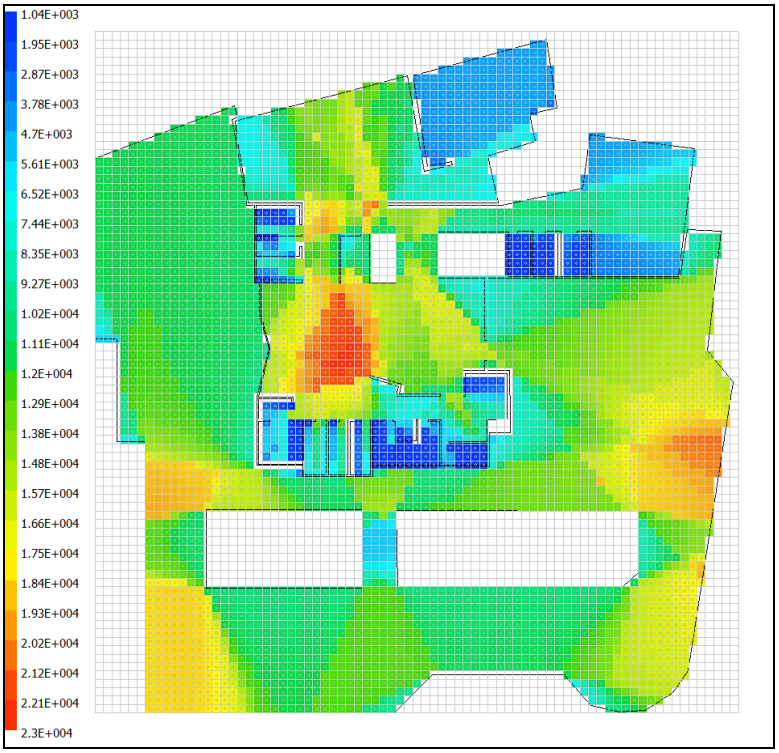
Şekil 5.26 : Trabzon Belediyesi Zemin Kat ve Meclis Katı Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

1950-1990 Dönemi ilk analiz örneği 1996 yılında tasarlanan Trabzon Belediye Binası (Şekil 5.26), dönem içerisinde analiz edilen 3 örnekten ortalama bütünleşme değeri en düşük olandır (Şekil 5.1). Binanın karşılama alanı ortalama bütünleşme değeri, 1180 olmakla beraber, 1034 olan zemin kat ortalama bütünleşme değerinden yüksektir (Çizelge 5.23, Çizelge 5.25). Bu durum, karşılama alanının, planın tümü içerisinde bütünleşme açısından daha yüksek bir konumda olduğunun ve fiziksel

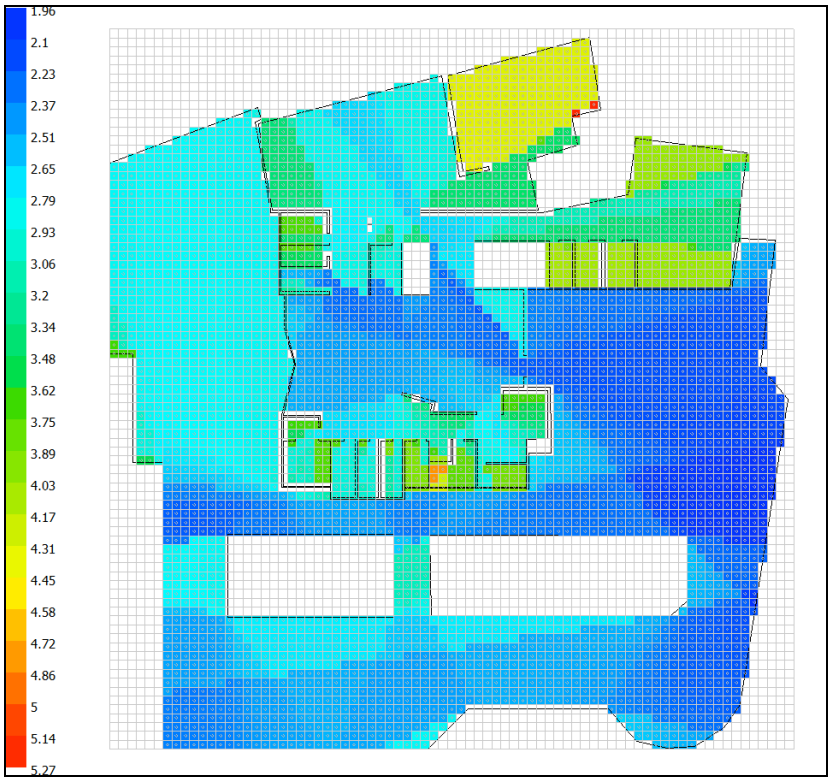
erişilebilirlik bağlamında ulaşılabilirliğinin ve dolaylı olarak eşgörüş alanının da yüksek değerde olduğunun kanıtı olarak öne sürülebilir (Şekil 5.27, Şekil 5.30).

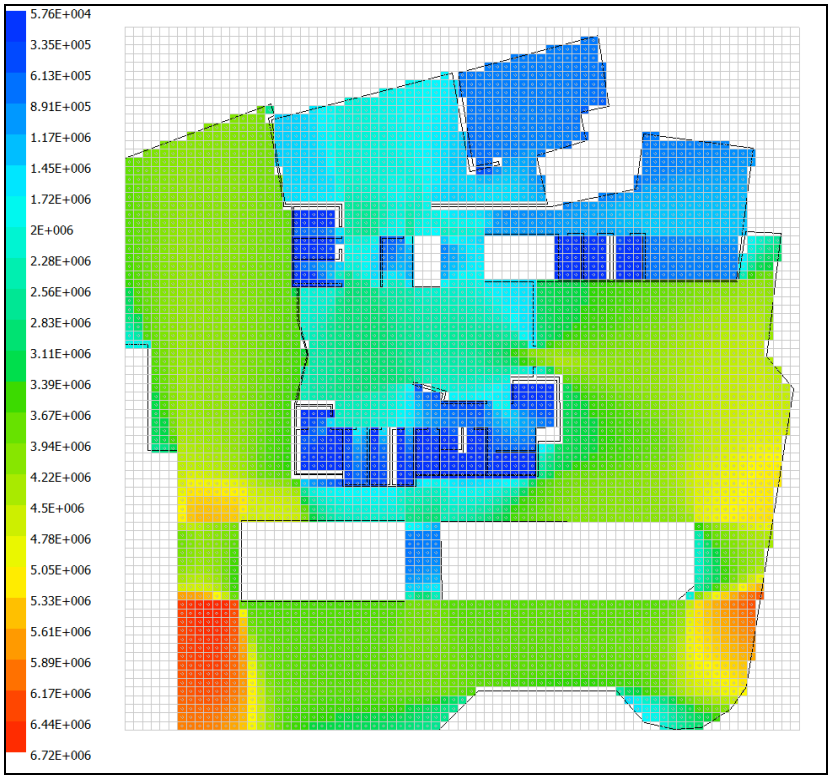
Şekil 5.27 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

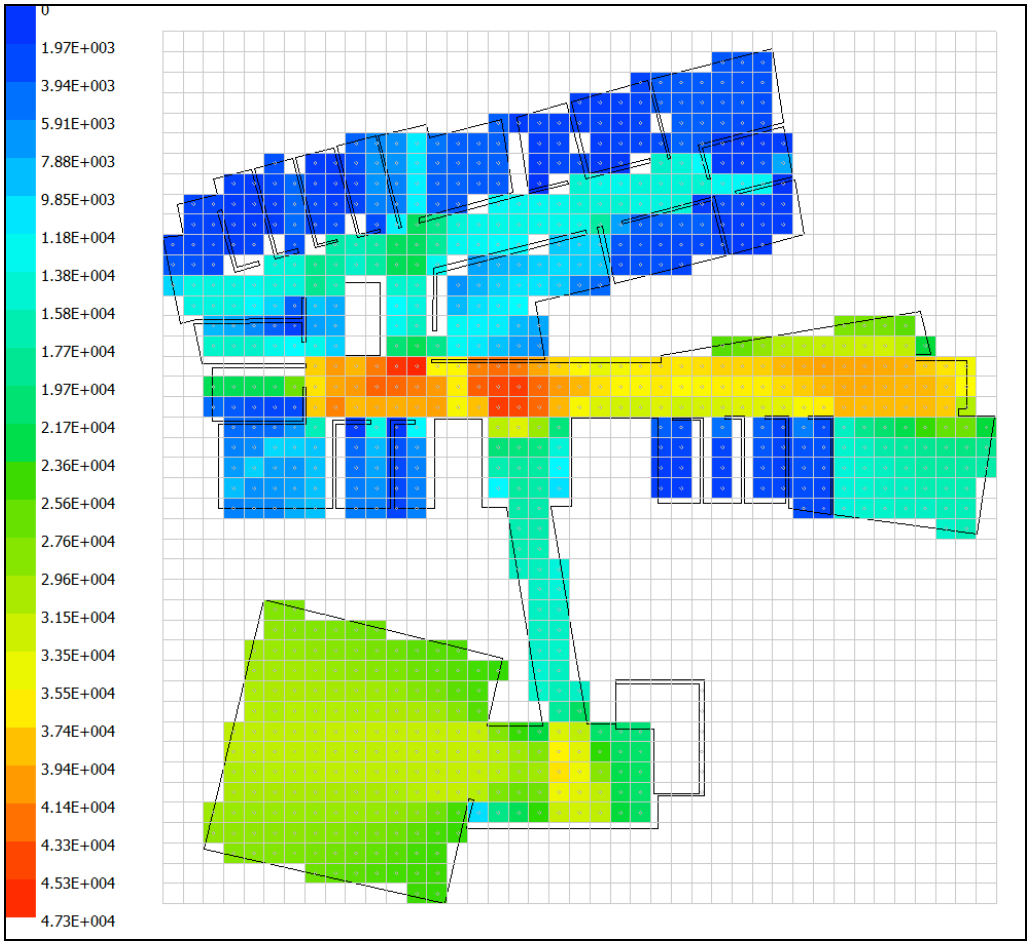
Şekil 5.28 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.29 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.30 : Trabzon Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.31 : Trabzon Belediyesi, Meclis Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Bunun yanısıra imar işleri ortalama bütünleşme değerinin bir önceki dönemde ele alınan örneklerin değerlerinden bile daha düşük olduğu göze çarpmaktadır (Çizelge 5.26, Şekil 5.1). Bu durum, belediye özelinde imar işlerinin kamusal erişilebilirlik bağlamında oldukça derin bir mekan olduğunu göstermektedir. Meclis salonu ortalama bütünleşme değeri 28 ile, bulunduğu katın ortalama bütünleşme değerinin (18) oldukça üzerindedir (Çizelge 5.24, Çizelge 5.27). Bu bağlamda meclis salonu aynı katta bulunan imar işleri ofis alanından daha entegre bir mekan olarak işlemekte, fiziksel erişilebilirlik bağlamında ise ulaşılabilirliği daha yüksektir (Şekil 5.31).

Çizelge 5.23 : Trabzon Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Trabzon Belediyesi Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	3.063	12.058	721	2.755	1.034

Çizelge 5.24 : Trabzon Belediyesi Meclis Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Trabzon Belediyesi Meclis Katı Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	673	5.683	92	3.072	18

Çizelge 5.25 : Trabzon Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Trabzon Belediyesi Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	3.097	14.918	734	2.378	1.180

Çizelge 5.26 : Trabzon Belediyesi İmar İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

Trabzon Belediyesi İmar İşleri	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	300	4.709	40	3.316	7

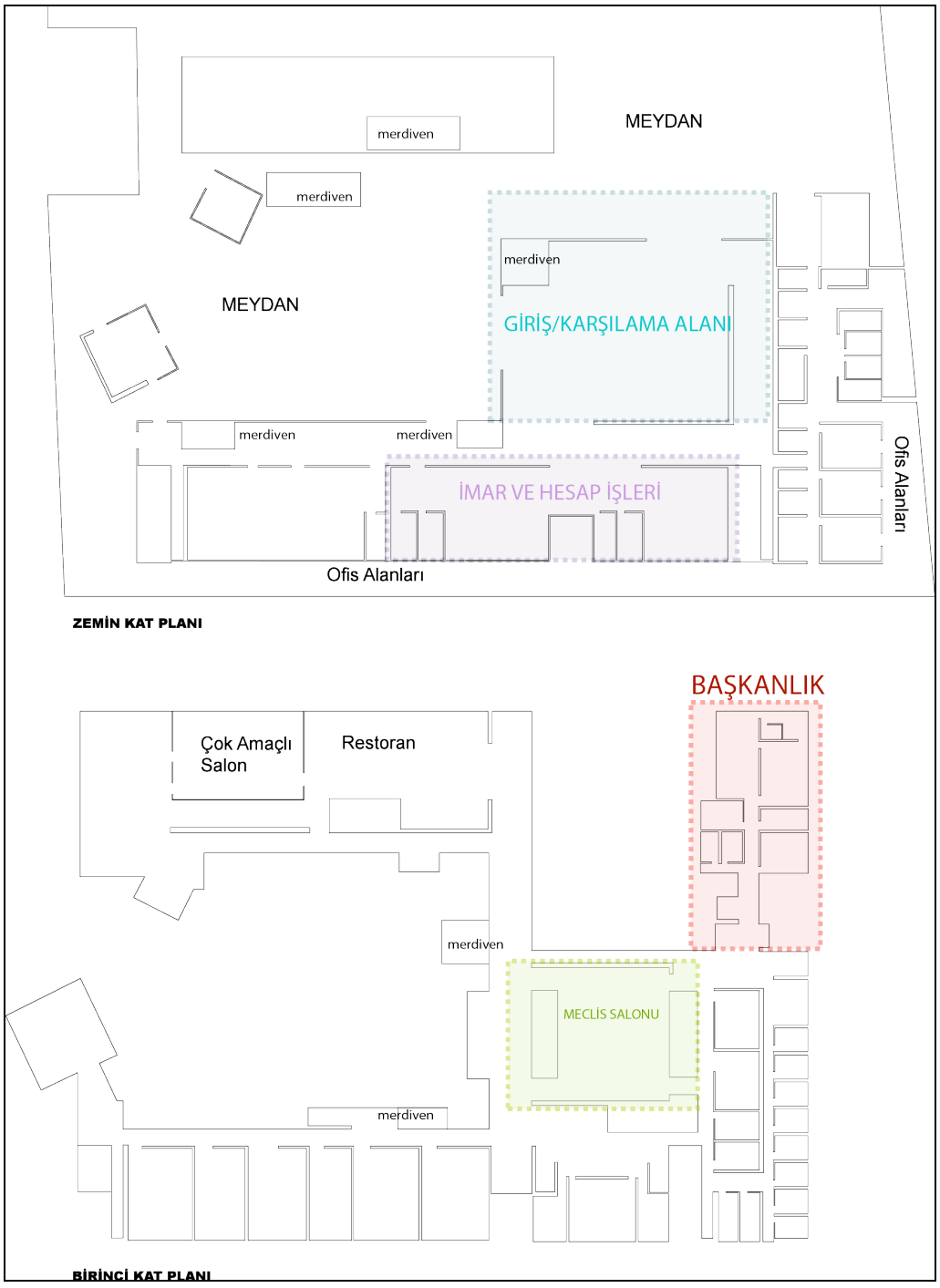
Çizelge 5.27 : Trabzon Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

Trabzon Belediyesi Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.259	5.779	173	3.276	28

Bu dönemin ikinci örneği olan 2004 Eskişehir Tepebaşı Belediyesi ise (Şekil 5.32), dönemin ortalama bütünleşme değeri en yüksek olan örneğidir (Çizelge 5.28, Şekil 5.1). Şekil 5.33'de görüldüğü gibi, dönem bazında ele alınan diğer örneklerin aksine, avlu niteliğindeki meydana ve sokağa açılan iki farklı meydanın ortalama bütünleşme değerleri oldukça yüksektir. Bu iki meydanı bağlayan karşılama alanı ise, zemin kat ortalama bütünleşme değeri 4.348 iken, 7.588 seviyesindedir (Çizelge 5.28, Çizelge 5.30).

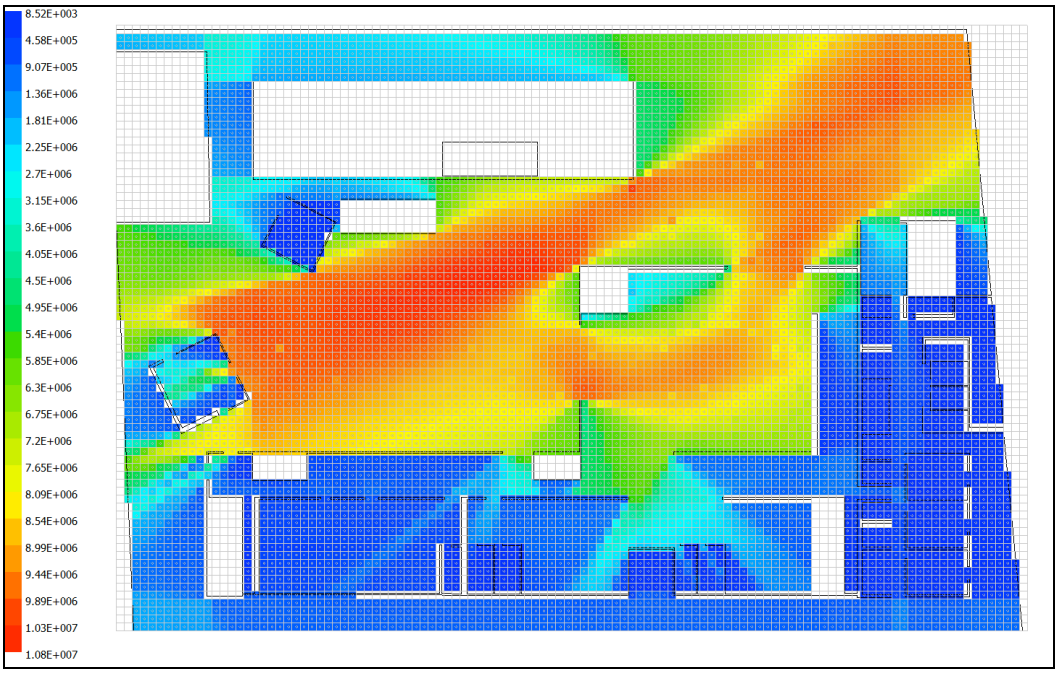
Karşılama alanı ortalama bütünleşme değerinin, bulunduğu katın ortalama bütünleşme değerinden yüksek olması, derinlik değerinin ise daha düşük olması,

karşılama alanının, plan kurgusunda diğer bölümlere oranla, daha entegre bir mekan olarak işlediğini göstermektedir. Diğer dikkat çekici nokta ise, imar ve hesap işleri alanlarının ortalama bütünleşme değerlerinin dönem bazında ele alınan örneklerden daha yüksek olmasıdır (Çizelge 5.26, Çizelge 5.31, Çizelge 5.37).

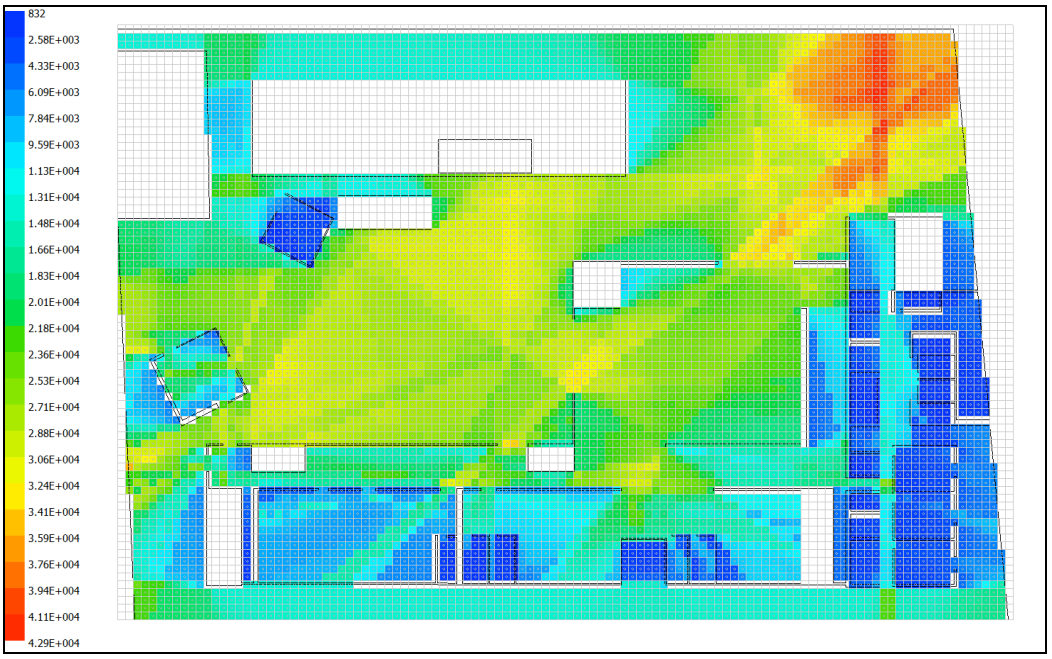

Şekil 5.32 : Eskişehir Belediyesi Zemin Kat ve Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

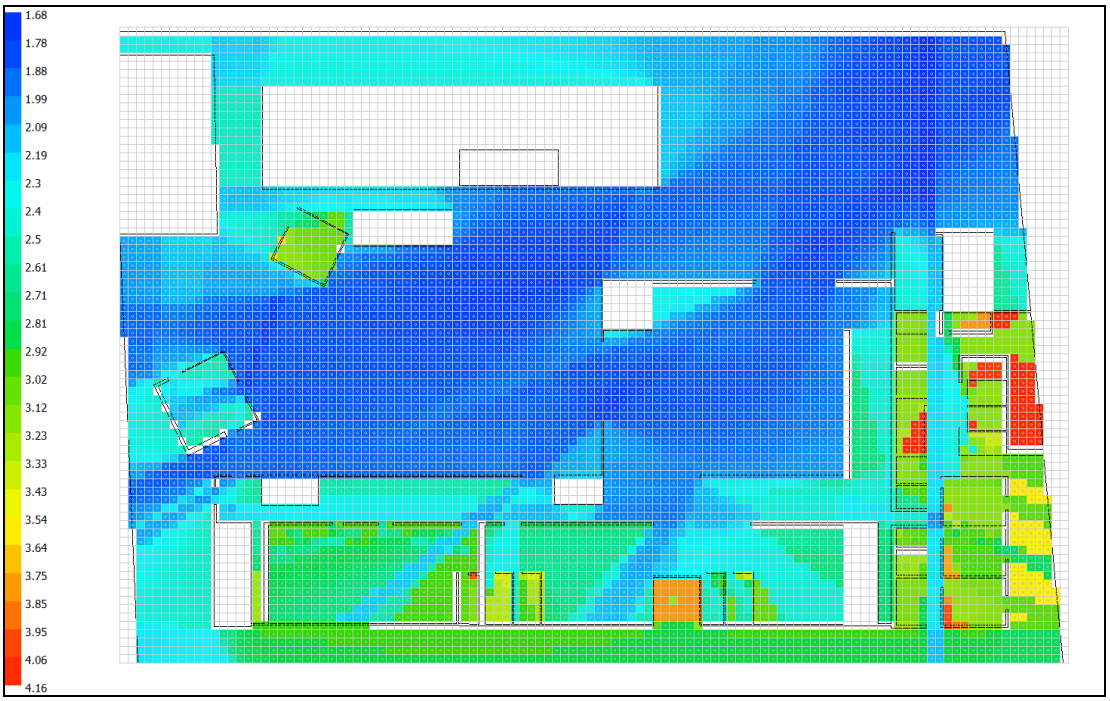
Karşılama alanı ile aynı katta yer alan bu alan, karşılama alanına oranla daha derin bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 5.35). Ancak ortalama eşgörüş çevresi bakımından, dönem içerisinde en yüksek değere sahip olan olarak karşımıza çıkmakta, bu durum ise, karşılama alanından görsel erişebilirliğinin yüksek olmasına dayandırılmaktadır (Şekil 5.34).

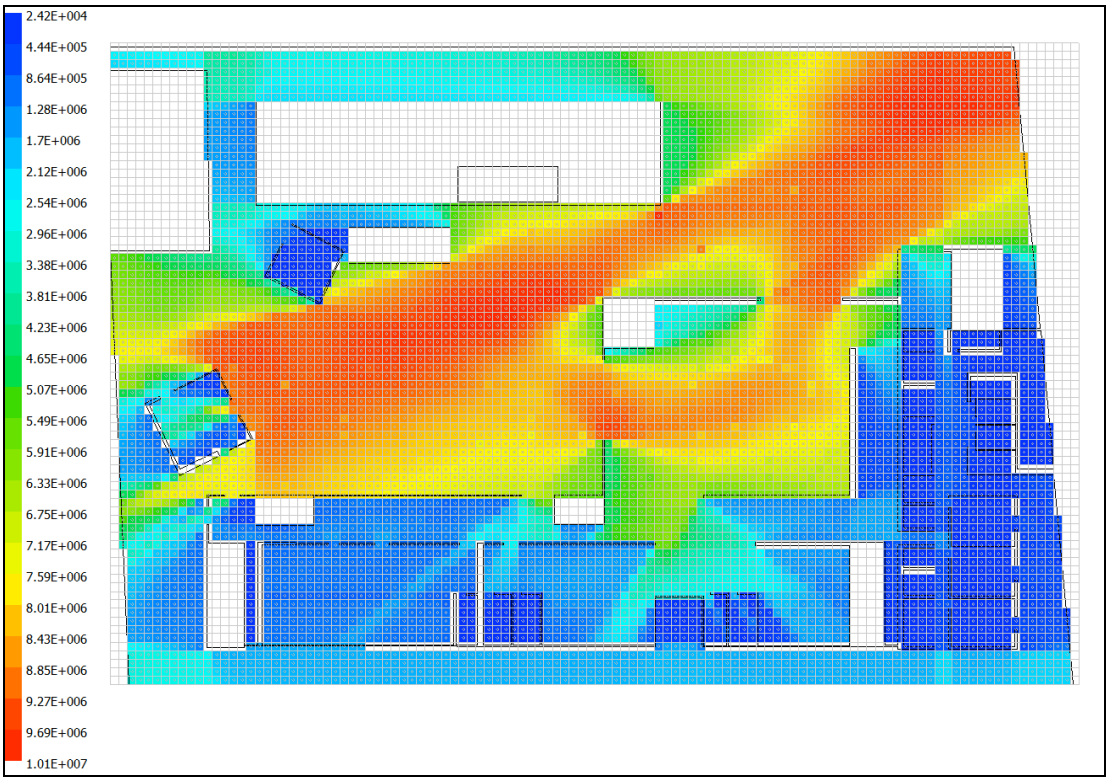
Şekil 5.33 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

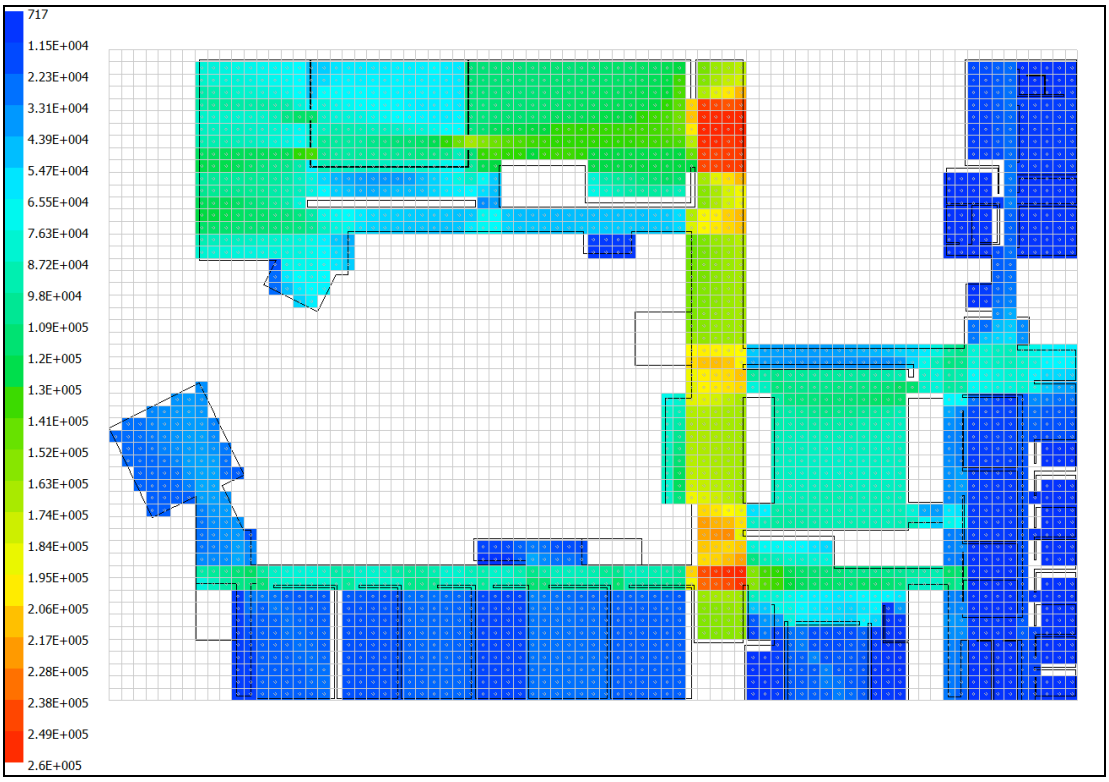
Şekil 5.34 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.35 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.36 : Eskişehir Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.37 : Eskişehir Belediyesi, Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Birinci katta konumlanan meclis salonunun ortalama bütünleşme değeri, birinci kat ortalama bütünleşme değerinin üzerindedir (Çizelge 5.29, Çizelge 5.32). Bu bağlamda meclis salonu aynı katta bulunan ofis alanlarında daha entegre bir mekan olarak işlemekte, fiziksel erişilebilirlik bağlamında ise ulaşılabilirliğinin de daha yüksek olduğunu göstermektedir (Şekil 5.37). Bu değerlere ilave olarak, meclis salonunun düşey sirkülasyon yardımı ile karşılama alanına olan dolaysız ilişkisi, kamusal erişebilirliğinin oldukça yüksek olduğu savını doğrulamaktadır.

Başkanlık alanı ortalama derinlik değeri, dönemin başkanlık alanı ortalama bütünleşme değerinden daha düşüktür (Çizelge 5.33, Şekil 5.1). Şekil 5.37'de görüldüğü gibi, başkanlık alanında görece daha yüksek bütünleşme değerine sahip alanlar koridor kısmına dağılırken, bu durum, başkanlık alanının fiziksel erişebilirliğinin, diğer alanlara göre oldukça düşük olduğu savını da doğrulamaktadır. Ancak, 1950-90 dönemindeki başkanlık alanları ortalama bütünleşme değerlerinden daha yüksek bütünleşme değerine sahip olması, başkanlık alanının bu dönemde daha kamusal nitelik taşıdığı savını da kuvvetlendirmektedir (Çizelge 5.33, Şekil 5.1).

Çizelge 5.28 : Eskişehir Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B.Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	4.841	19.549	1.337	2.276	4.848

Çizelge 5.29 : Eskişehir Belediyesi Meclis ve Başkanlık Katı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B. Birinci Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	766	6.899	129	3.443	68

Çizelge 5.30 : Eskişehir Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B. Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	7.277	23.713	2.018	1.944	7.588

Çizelge 5.31 : Eskişehir Belediyesi İmar İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B. İmar İşleri	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.646	11.359	456	2.609	1.353

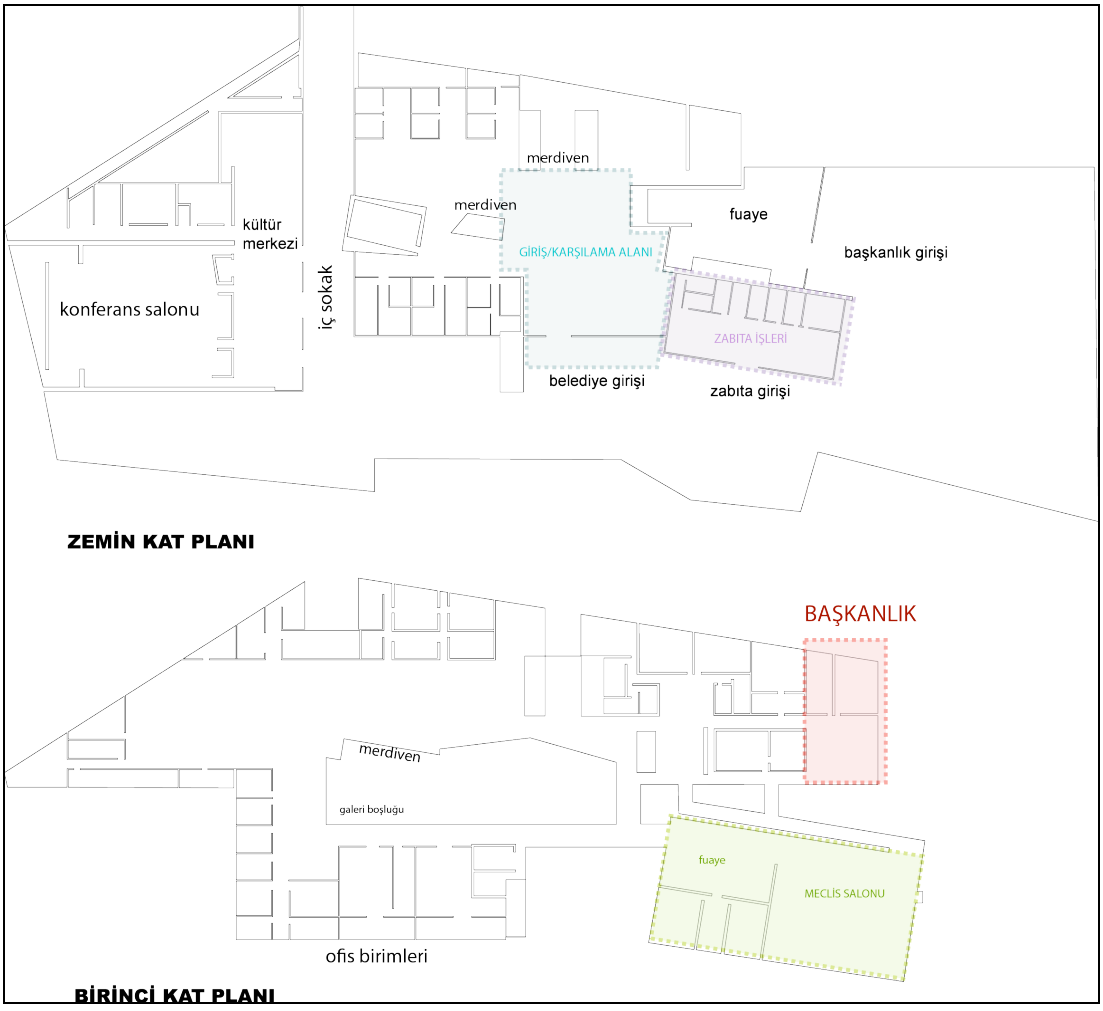
Çizelge 5.32 : Eskişehir Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B. Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.052	7.169	172	3.054	92

Çizelge 5.33 : Eskişehir Belediyesi Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri.

Eskişehir Tepebaşı B. Başkanlık Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	221	3.425	35	4.328	13

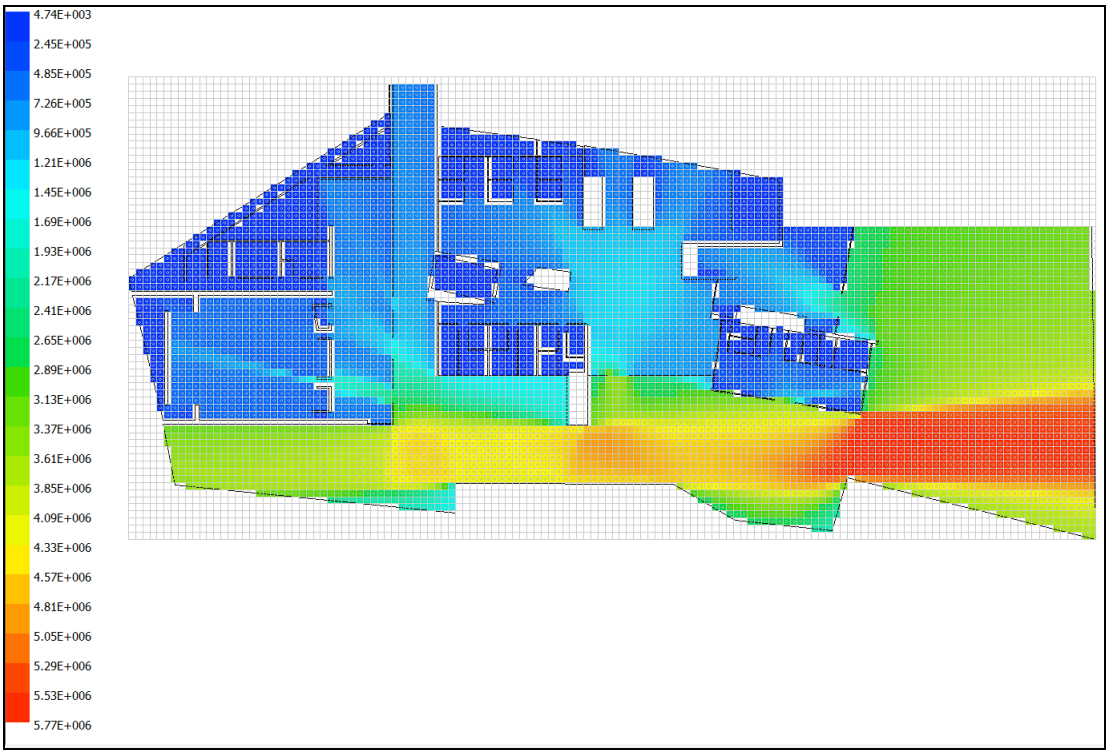
1990-2013 dönemi kapsamında ele alınan son örnek olan, Çukurova Belediyesi'nin sentaktik analizinde göze çarpan, kentsel bir promenad doğrultusunda yerleşen bu belediyenin, ortalama bütünleşme değeri 2.169 seviyesinde iken, aynı zemin katında bulunan karşılama alanında,1.525, imar ve tahsil işlerinde 405 seviyesinde olmasıdır (Çizelge 5.34, Çizelge 5.36, Çizelge 5.37). Bu durumun, binanın diğer örneklerde olduğu gibi giriş aksında bir meydan tanımlamaktan öte, bir geçiş aksında yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Şekil 5.39). Karşılama alanı ortalama bütünleşme değeri, dönemin diğer örneği olan Eskişehir Tepebaşı Belediyesi karşılama alanınkinden oldukça düşük bir seviyededir (Çizelge, 5.30, Çizelge 5.36).

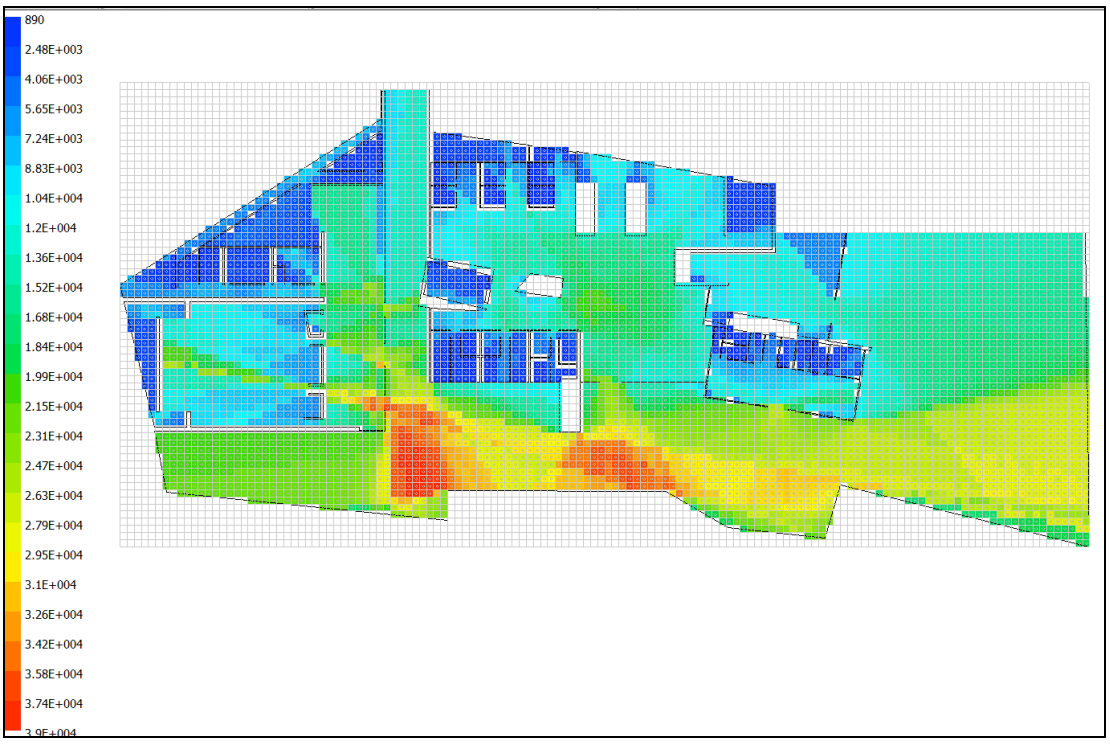
Şekil 5.38 : Çukurova Belediyesi Zemin Kat ve Birinci Kat Plan Şeması ve Analiz Bölgeleri.

Meclis salonu ortalama bütünleşme değeri ve ortalama eşgörüş alanı değerleri dönemin en yüksek değerlerine sahiptir (Çizelge 5.38, Şekil 5.1). Öyleki 143 olan ortalama bütünleşme değeri, 145 olan meclis salonu katı ortalama bütünleşme değerine de oldukça yakındır (Çizelge 5.35, Çizelge 5.38). Bu durum ise, meclis

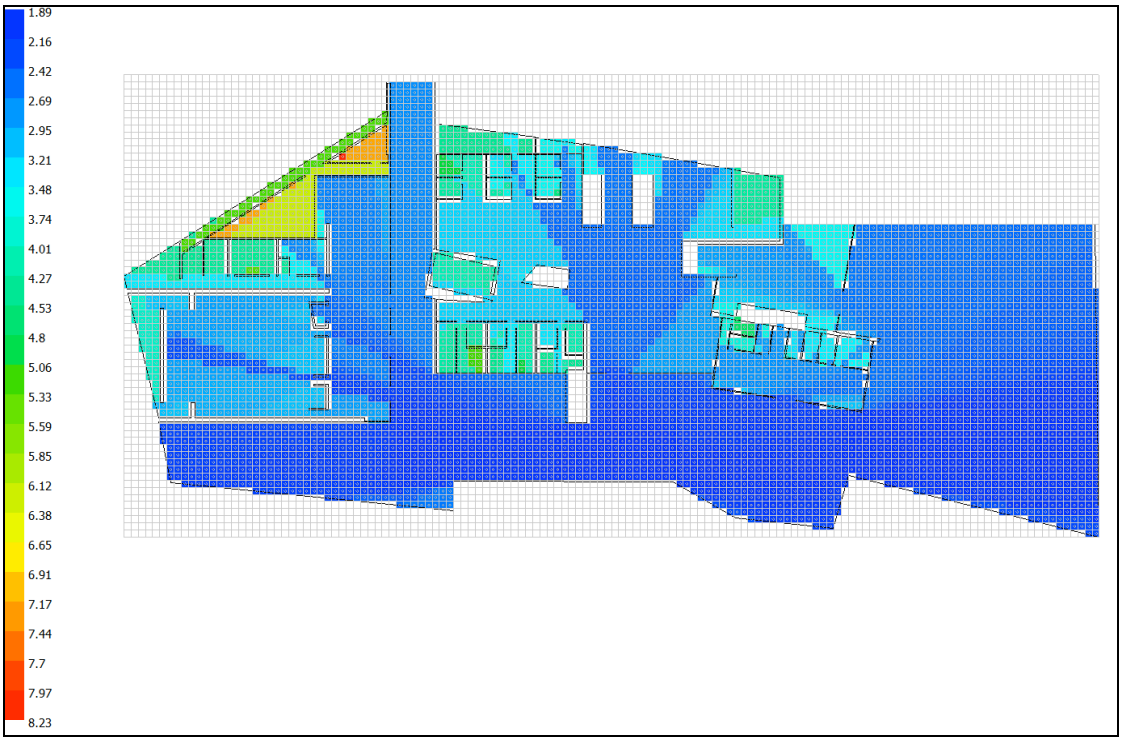
salonunun kat planı içerisinde oldukça entegre bir konumda olduğunu göstermektedir (Şekil 5.43).

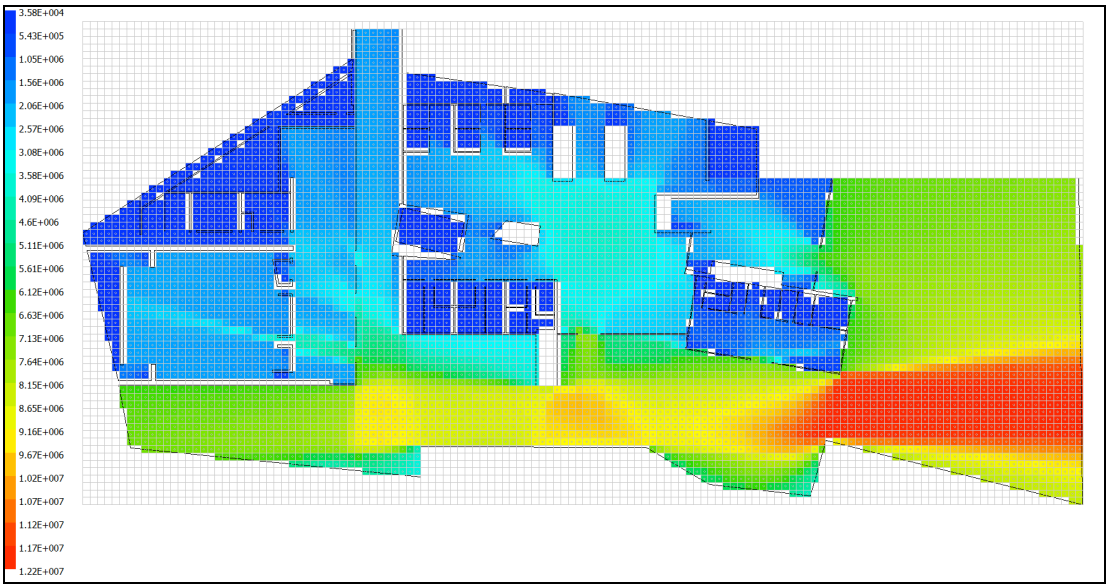
Şekil 5.39 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

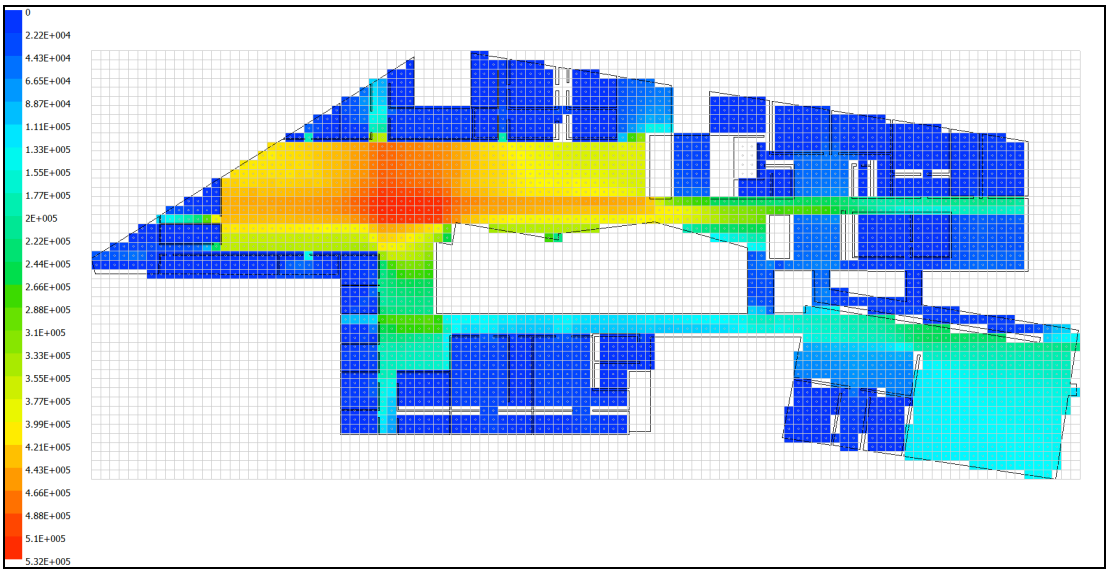
Şekil 5.40 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Çevresi Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.41 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Derinlik Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.42 : Çukurova Belediyesi, Zemin Katı Ortalama Eşgörüş Alanı Değerlerinin Dağılımı.

Şekil 5.43 : Çukurova Belediyesi, Meclis ve Başkanlık Katı (Birinci Kat) Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Dağılımı.

Bunun yanısıra Şekil 5.43'te görülebileceği gibi, sirkülasyon alanlarının açıldığı meclis salonu katı karşılama alanı ise, ortalama bütünleşme değerlerinin en yüksek olduğu alanlar olmakla birlikte, meclis salonunun bu alana göre uzak konumlanması, fiziksel erişilebilirlik bağlamında, daha sığ bir mekan olarak işlemesini engellemiştir. Aynı zamanda, birinci kat planında diğer ofis mekanlarının ortalama bütünleşme değerlerinin oldukça düşük olması, fiziksel erişilebilirliklerinin zayıf olduğunu göstermektedir.

Başkanlık alanı ise 1920-2013 dönemi arası ele alınan tüm örneklerden oldukça yüksek ortalama bütünleşme değerine sahiptir (Çizelge 5.39, Şekil 5.1). Aynı zamanda dönemin ortalama derinlik değeri en düşük olan örneğidir. Bu durum, başkanlık alanının oldukça sığlaştığını göstermektedir. Ortalama eşgörüş alanının da bir önceki örneğe oranla artması, başkanlık alanının kamusallaşması savını destekleyecek en önemli verilerden biridir (Çizelge 5.33, Çizelge 5.39).

Çizelge 5.34 : Çukurova Belediyesi Zemin Kat Planı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Zemin Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	4.820	16.584	953	2.750	2.169

Çizelge 5.35 : Çukurova Belediyesi Meclis ve Başkanlık Katı (Birinci Kat) Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Birinci Kat Planı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.261	8.188	213	3.432	145

Çizelge 5.36 : Çukurova Belediyesi Karşılama Alanı Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Karşılama Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	3.849	17.217	760	2.519	1.525

Çizelge 5.37 : Çukurova Belediyesi Zabıta İşleri Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Zabıta İşleri	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	956	7.845	188	2.992	405

Çizelge 5.38 : Çukurova Belediyesi Meclis Salonu Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Meclis Salonu	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	1.540	8.131	262	3.284	143

Çizelge 5.39 : Çukurova Belediyesi Başkanlık Ortalama Sentaktik Değerleri.

Çukurova Belediyesi Başkanlık Alanı	Ort. Eşgörüş Alanı	Ort. Eşgörüş Çevresi	Bağlantısallık	Derinlik	Bütünleşme
	489	5.788	85	3.569	50

Bu son örnekle birlikte Şekil 5.1'de ortaya konulan ortalama değerler üzerinden ele alınarak örnekler bazında yapılan değerlendirmeler sona ermiştir. Örnekler bazında ortaya konan ve dönemler arasındaki farklılaşmaları, değişimleri ve eşikleri ortaya çıkaran farklı kamusallık durumlarını tespit edilmiş ve bu durum, örneklerin dönemsel olarak tekrar ele alınarak, genel bir yoruma ulaşılmasını gerektirmiştir.

5.1.4 Dönemlerarası genel değerlendirmeler ve sonuçlar

Bu bölümde yerel yönetim binalarındaki 3.Bölüm'de de ele alınan anlamsal ilişkiler ve dönemsel eşikler bağlamında, karşılama alanları, meclis salonu, imar/zabıta/hesap işleri ve başkanlık alanlarındaki eşgörüş alanı, eşgörüş çevresi bütünleşme, derinlik, bağlantısallık değişimleri tartışılarak, mekan dizimsel verilerin değişimlerinin, dönemler boyunca değişen kamusallık yaklaşımı ile ilişkileri ortaya konacaktır.

Bu bağlamda, analizler kapsamında 1920-50, 1950-90 ve 1990-2013 dönemlerine ait ortalama değerler arasında karşılaştırmalar yapılarak, çalışmada ele alınan kavramlarla ilişkili değerlerin değişim eğilimleri grafikler yardımı ile ortaya çıkarılmıştır (Şekil 5.44- 5.68). Bu karşılaştırmada ele alınan örneklerin oransal metrekare büyüklüklerinin, dönemsel olarak birbirine yakın olması ve metrekare başına düşen girid sayısının eşit olarak analiz edilmesi, karşılaştırmada anlamlı sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır.

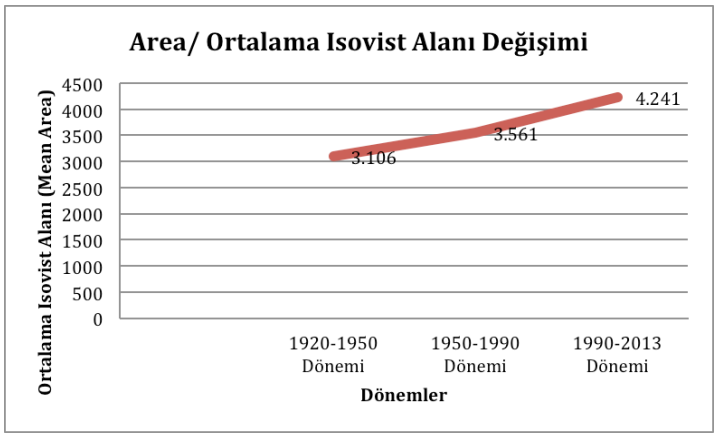
1920-50, 1950-90 ve 1990-2013 dönemleri kapsamında elde edilen sentaktik değerlerin genel karşılaştırmaları Şekil 5.48 - Şekil 5.44 olarak verilmektedir. Grafikler bağlamında değerlendirildiğinde, Şekil 5.48' de 1920-50 döneminde 772 olan bütünleşme değerinin, 1950-90 döneminde 3.076 seviyesine kadar yükselmesi oldukça önemli bir bulgudur. Aynı zamanda 1950-90 dönemindeki bu değerin, 1990-2013 döneminde 2.684 seviyesine düşmesi ise tez kapsamında daha önceki bölümlerde ön görülmeyen bir sonucu göstermektedir. Halbuki, 1920-50, 1950-90 ve 1990-2013 olmak üzere üç dönemin ortalama bütünleşme değerlerini ele alarak hazırlanan bu grafik, bir önceki bölümde teker teker analiz edilen örnekler bazında tekrar ele alındığında, 1950-1990 dönemindeki diğer örneklerin, görece oldukça düşük bütünleşme değerine sahip olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 5.49). Dönemin bu denli yüksek bir değere sahip olmasının nedeni, 1953 yılı İstanbul Belediye Sarayı'nın oldukça yüksek bütünleşme değerine sahip olmasıdır. Bir önceki bölümde de ele alındığı gibi, 1950-1990 döneminin ilk örneği olan İstanbul Belediye Sarayı, sentaktik verileri gereği, standart sapması yüksek bir örnek olarak karşımıza çıkmakta ve ortalama bütünleşme grafiğinin trend yönünü değiştirmektedir. Bu durum, ele alınan tüm örneklerdeki ortalama bütünleşme değer grafiğinde de net bir şekilde ortaya konmaktadır (Şekil 5.49).

Bunun yanısıra, 1920'den 2004' e kadar ortalama bütünleşme değer grafiği yükselen bir çizgiden ilerlerken, 2013 yılı Çukurova Belediye Binası'nda düşmesi ise, bir önceki dönemde incelenirken vurgulandığı gibi, binanın diğer örneklerin aksine, karşılama alanı doğrultusunda bir meydan tanımlamaması, bunun yerine kentsel bir promenad doğrultusunda yerleşmesi, bu nedenle de zemin kat ortalama bütünleşme değerlerinin diğer örneklerden daha düşük olmasıdır. Bu bağlamda tez kapsamında öne sürülen, 1920'den günümüze yerel yönetim binalarının kamusal erişilebilirliğinin arttığı savı, doğrulanmakla birlikte, 1970 yılında yaşanan düşüş ise, devletin uygulama aşamasında kamu binalarının tasarımına oldukça müdahale edici tavrı ile ilişkilendirilebilir.

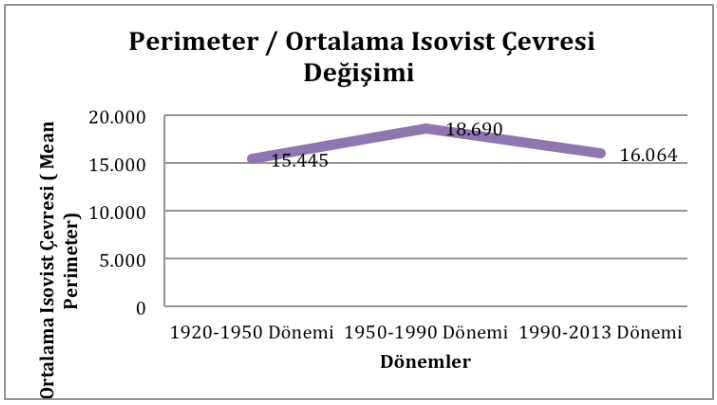
Bunun yanı sıra, dönemler bazında ele alınan örneklerdeki halkın bina ile iletişime geçtiği ilk nokta olan karşılama alanlarında da ortalama bütünleşme değerleri gittikçe yükseldiği görülmektedir (Şekil 5.54). Kamusal erişilebilirlik bağlamında ele alındığında, karşılama alanında görülen bu değişimin sebebi, 1950 dönemi sonrası kamu binalarını 'devletin ideolojik isteklerinin bir yansıması' olarak görme yaklaşımının zayıflaması ve İkinci Dünya Savaşı sonrası çok partili döneme geçişin etkileri ile, değişen mimarlık-devlet-sermaye ilişkilerinin mekansal kurguya yansıması olarak yorumlanabilir. Devlet erkinin mimarlık üzerindeki dolaysız etkisinin, 1950 yılından sonra daha çok düzenleyici bir tavra dönüşmesi de, bütünleşme değerindeki bu artışın önemli bir etkeni olarak savunulabilir. Aynı zamanda, karşılama alanlarında, 1950-1990 döneminden sonra ortalama derinlik değerleri düşerken, bütünleşme değerleri artmaktadır (Şekil 5.53, Şekil 5.54). Bu durum ise, 1950-1990 döneminde karşılama alanının plan düzleminde daha entegre bir mekan olma eğilimi gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Ancak tüm örneklerin karşılama alanı bütünleşme değeri grafiği çıkarıldığında (Şekil 5.55), 1950-90 döneminde her bir örneğin karşılama alanı bütünleşme değeri 1920-50 döneminden daha yüksek olsa da, dönemsel karşılaştırmada düzenli yükselen grafik yönünün, yine standart sapması yüksek İstanbul Belediye Binası'nın ayrı tutularak değerlendirildiğinde, 1970'den 1983'e doğru düşüşe geçtiği görülmektedir. Bu bağlamda 1970 yılı devletin mimari mekan üzerindeki 'düzenleyen', müdahaleci tavrının artması nedeniyle bu düşüşün yaşandığı önemli bir eşik olarak ortaya çıkmaktadır.

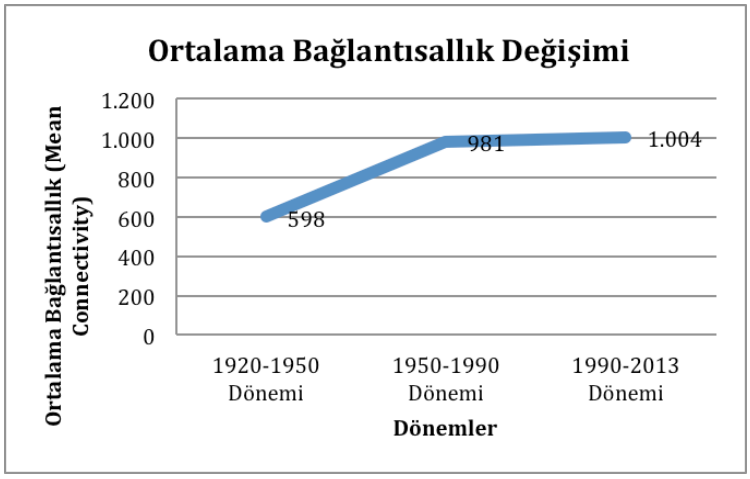
Anlamsal kamusallık olarak halkın bir belediye binasında erişebilirliğinin en yüksek olması gerektiği öne sürülen karşılama alanlarının bütünleşme değerlerindeki bu artış seviyesi, mekan dizimsel kamusallık bağlamında da önemli bir veri oluşturmaktadır. Aynı zamanda, 1920-50 döneminden, 1950-90 dönemine geçerken, planlardaki ortalama derinliğin hızla yükseldiği, 1990-2013 dönemine geçişte ise önemli miktarda bir düşüş olduğu görülmektedir (Şekil 5.47). Ortalama bütünleşme grafiği ile derinlik grafiğinin birbirleriyle örtüşmesi, planlardaki derin mekanların sayısındaki değişmle ilgilidir. Bu bağlamda, başkanlık ve karşılama alanlarının dönemler arası ortalama derinlik değerlerindeki artış ve azalışla ilgilidir (Şekil 5.53, Şekil 5.69).

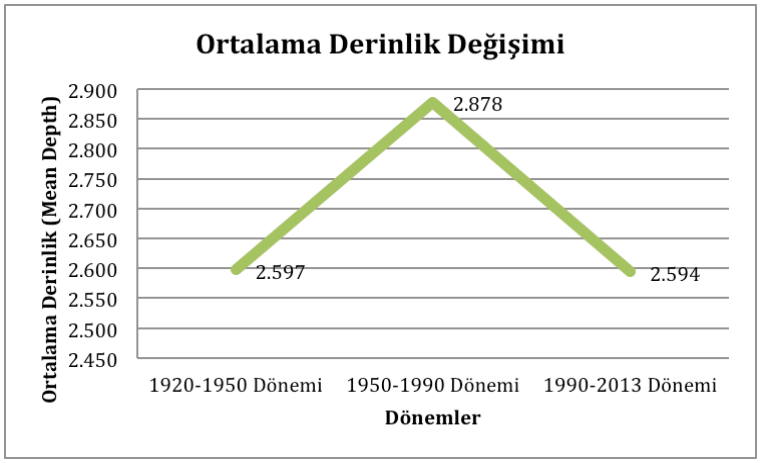
Şekil 5.44 : Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

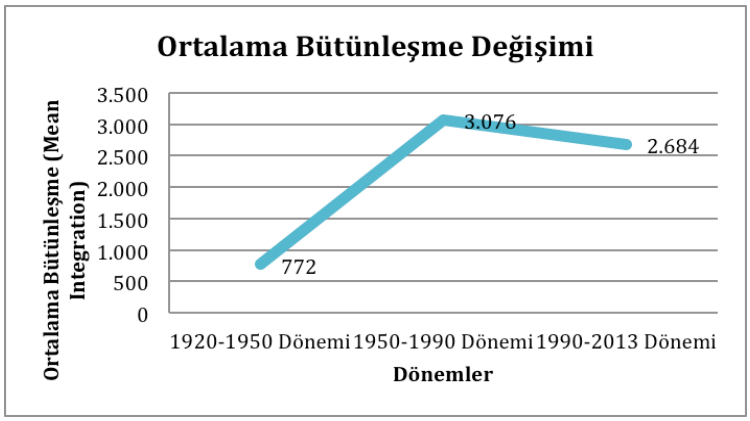
Şekil 5.45 : Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

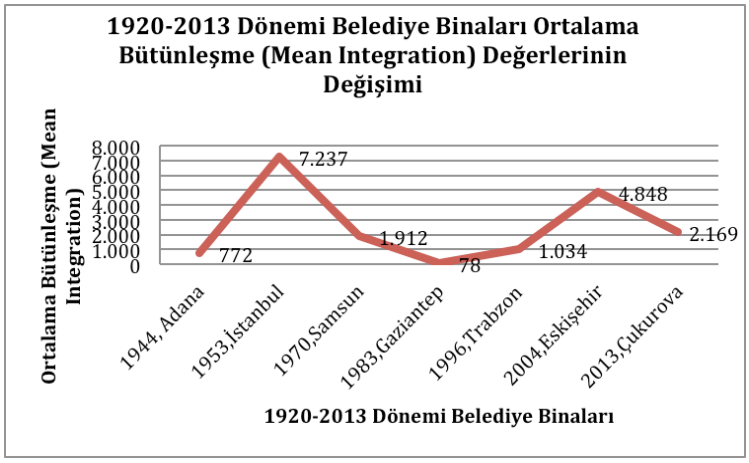
Şekil 5.46 : Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.47 : Ortalama Derinlik (Mean Depth)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.48 : Ortalama Bütünleşme (Integration)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.49 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi.

Başkanlık ve karşılama alanındaki derinleşmeye karşılık, meclis salonu ve imar/zabıta/tahsil işleri alanları daha entegre mekanlar olarak öne çıkmaktadır. Meclis salonu ortalama derinlik değeri takip eden dönemler boyunca azalan bir grafiğe sahipken, imar/zabıta/tahsil işlerinin derinlik seviyesi, 1950-90 ve 1990-2013 dönemleri arasında neredeyse sabit bir konumda kalmaktadır (Şekil.5.59 ve 5.64) Aynı dönemler arasında, bütünleşme seviyesinin yükselmesi ise, imar/hesap/zabıta işleri alanının gittikçe daha entegre bir mekan haline gelirken, meclis salonunun plan kurgusu içerisinde yerleşiminin değişmediğini göstermektedir (Şekil 5.60).

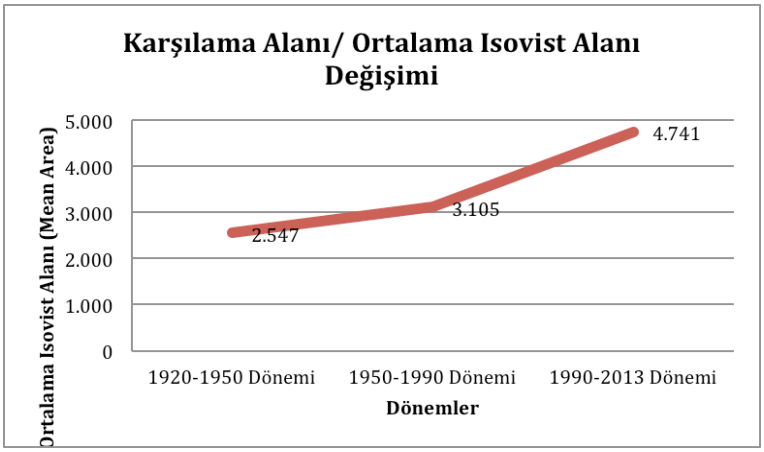
Dönemlerarası melis salonu ortalama bütünleşme grafiğine göre ise (Şekil 5.65), 1950-1990 dönemi bütünleşme değerleri grafiğinin tepe noktaya ulaştığı görülmektedir. Halbuki, Şekil 5.66'da verilen örnek bazlı incelemede, yine İstanbul Belediye Sarayı'nın standart sapmaları yüksek örnek olarak değerlendirme dışında tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda tekrar değerlendirildiğinde, 1920-2013 döneminde, 1970 dönemi, erkin müdahaleci tavrının etkisiyle meclis salonu bütünleşme değerlerindeki düşüş tekrar okunmakta, bunun dışında ise, grafiğin dönemler arası düzenli yükselen bir trendde olduğu görülmektedir. Meclis salonu ortalama derinlik değerinin 1920-50 döneminden 1950-90 dönemine geçerken azalması, bütünleşme değerinin ise artması da, 1950-1990 döneminde meclis salonunun plan düzleminde daha entegre bir mekan olma eğilimi gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır (Şekil 5.64, Şekil 5.65). Meclis salonunun daha entegre mekanlar haline gelmesi ise, tez kapsamında öne sürülen, meclis salonunun dönemler arası kamusal erişilebilirliğin arttığı savını doğrulamaktadır.

Meclis salonu ortalama eş görüş alanının dönemler arası yükselen bir grafiğe sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.61). Bu durum yine dönemler arası fiziksel olarak erişebilirliğinin arttığı savını destelemektedir. Ancak Şekil 5.62'de görüldüğü gibi, meclis salonu ortalama eş görüş çevresi grafiği, 1920-50 döneminde, 1950-90 dönemine doğru yükselirken, 1990-2013 döneminde azalan bir tavır sergilemektedir. Bu durum ise, 90'lı yıllarla beraber değişen yaklaşımlar ve yerel yönetim binalarının teknoloji ile olan ilişkisinin kuvvetlenmesi ile ilişkilendirilebilir. 90 döneminin ardından meclis salonunda yapılanların dijital kayıtlarının sanal ortamda ya da televizyon üzerinden halka yayınlanabiliyor olması, anlamsal olarak erişilebilirlik düzeyinin arttığı göstermektedir.

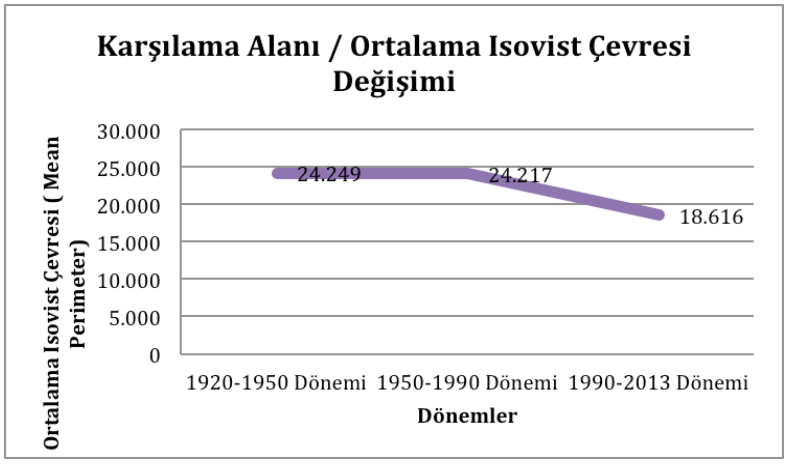
Belediye binalarında kamusal erişilebilirlik bağlamında bir sınır olan başkanlık alanının grafikleri ise oldukça önemli bir bulgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alanının ortalama bütünleşme değeri grafiğinin dönemler arası yükselmesi (Şekil 5.72), yerel yönetim binaları içerisinde anlamsal olarak özel bir mekan olarak değerlendirilebilecek başkanlık makamının kamusallaşması, halk tarafından daha erişilir hale geldiğini göstermektedir. 1990-2013 döneminde, başkanlık alanlarının ortalama derinlik değerlerinin azalması ve aynı zamanda bütünleşme değerlerinin artması, dönem içerisinde ele alınan örneklerde plan düzleminde daha entegre bir konuma geldiğini göstermektedir (Şekil 5.70, Şekil 5.71). Bu durum ise son dönemde başkanlık alanının daha erişilebilir bir seviyeye geldiği savını beslemektedir. Ek olarak, başkanlık alanı ortalama eşgörüş alanı değerinin 1950-1990 dönemi arasında oldukça düşük olduğu görülmektedir (Şekil 5.67). Bu durum ise, önceki döneme göre, başkanlık alanının ortalama derinliğinin artarken, bütünleşme değerinin azalması ile daha derin bir mekan eğilimde olduğunu göstermektedir. 1990-2013 döneminde ise bütünleşme değerinin ve eşgörüş alanı değerinin yükselmesi, 90'larla beraber ortaya atılan 'şeffaf belediyecilik' söyleminin etkisi olarak değerlendirilebilir (Şekil 5.67, Şekil 5.71).

Örnekler kapsamında belirlenen karşılama, tahsil/zabıta/imar işleri, meclis salonu alanlarında ve tüm plan düzleminde ortalama eşgörüş (isovist) alanlarının yükselen bir grafik göstermesi, görsel erişebilirlik bağlamında ele alınabilecek önemli bir veridir (Şekil 5.44). Bunun yanı sıra, 1990-2013 döneminde kamusallık-özellik ilişkisi bağlamında özel bir mekan olarak değerlendirilen başkanlık alanı ortalama

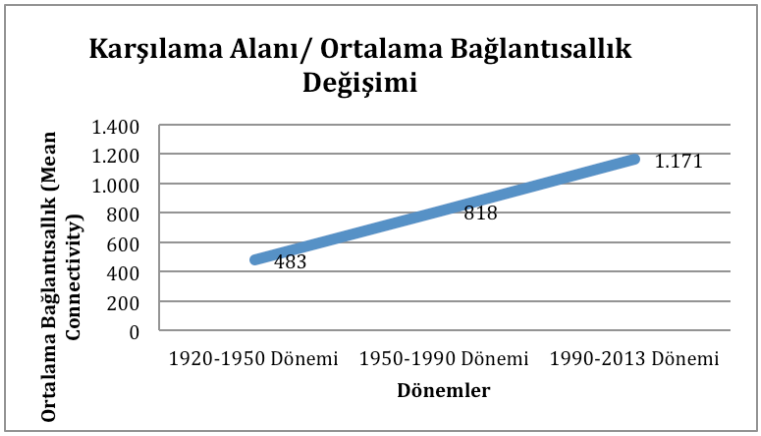
eşgörüş alanı değerinin, önceki döneme oranla artışı, 1950-90 döneminin ardından yerel yönetim binalarında görsel erişilebilirliğinin arttığı savını desteklemektedir.

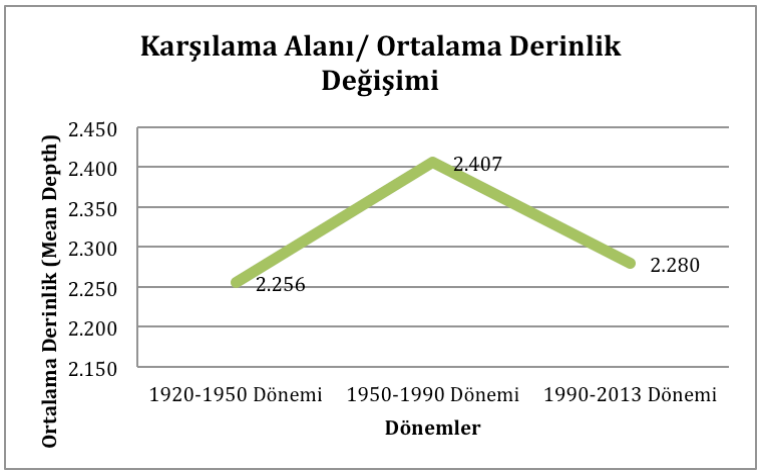
Şekil 5.50 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği.

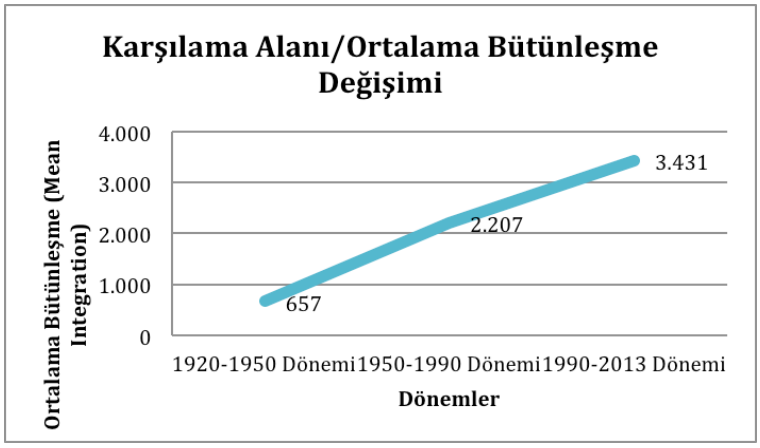
Şekil 5.51 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği.

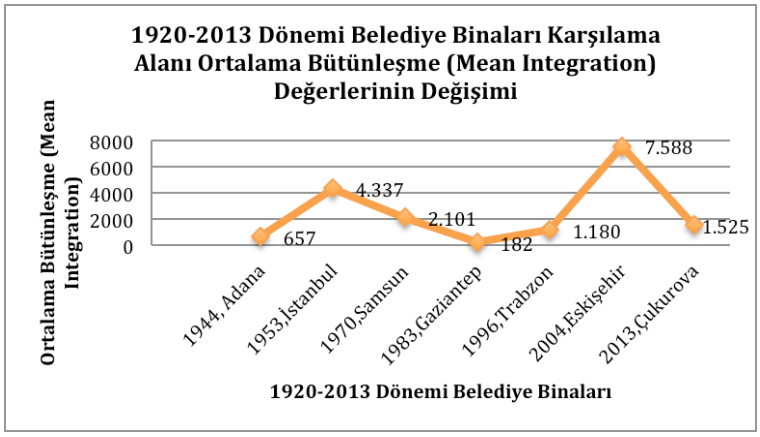
Şekil 5.52 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği.

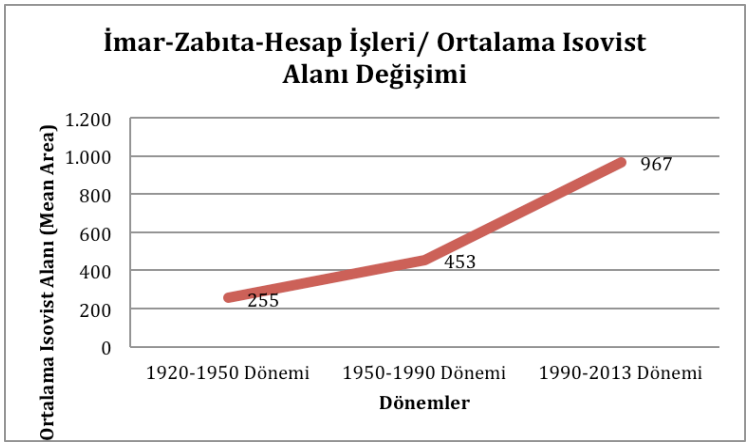
Şekil 5.53 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği.

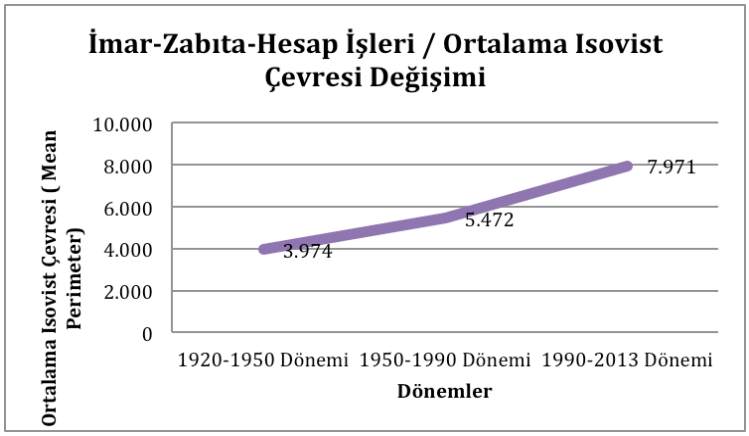
Şekil 5.54 : Giriş/Karşılama Alanı-Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği.

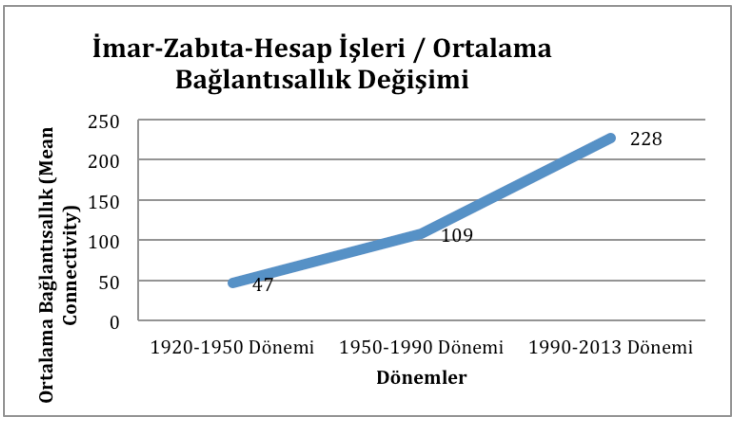
Şekil 5.55 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Karşılama Alanı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi.

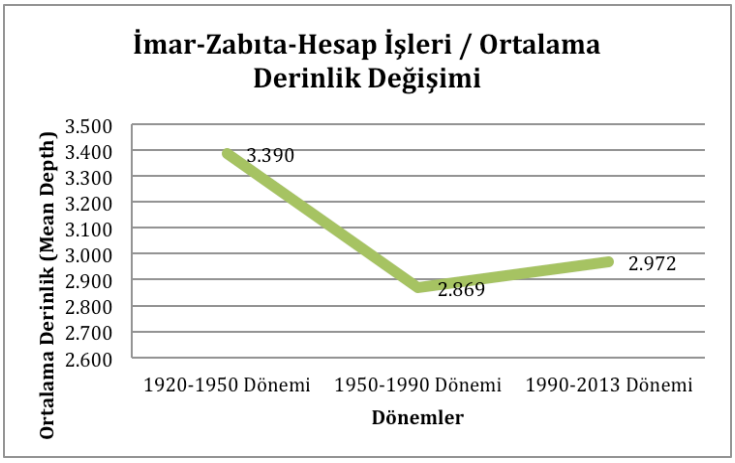
Şekil 5.56 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği.

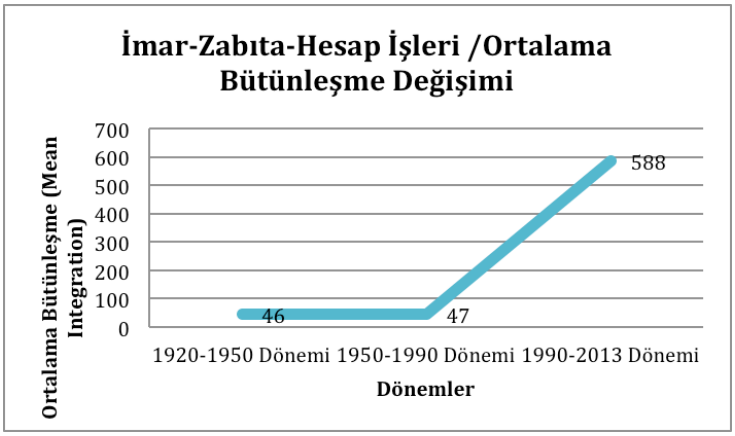
Şekil 5.57 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği.

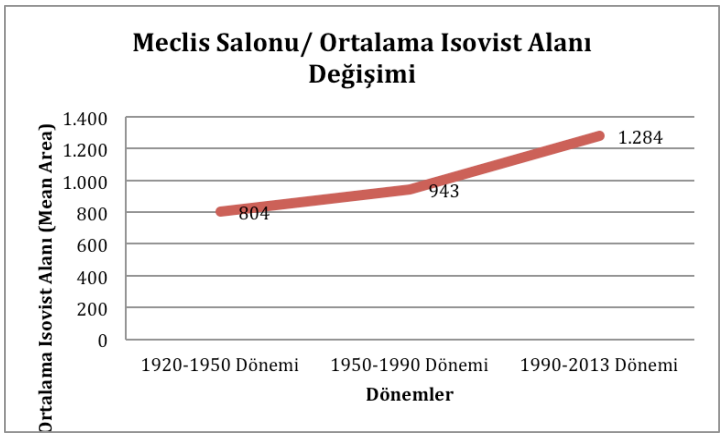
Şekil 5.58 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği.

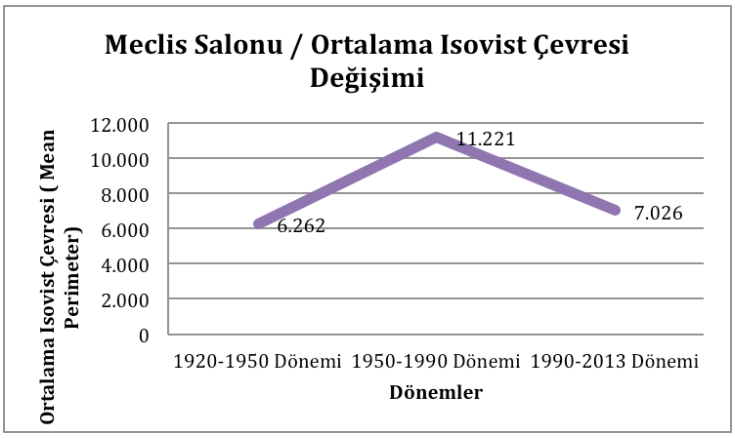
Şekil 5.59 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği.

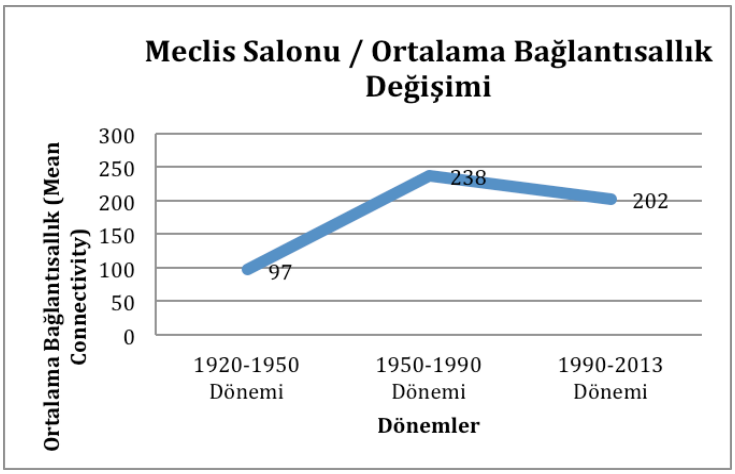
Şekil 5.60 : İmar/Zabıta İşleri -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği.

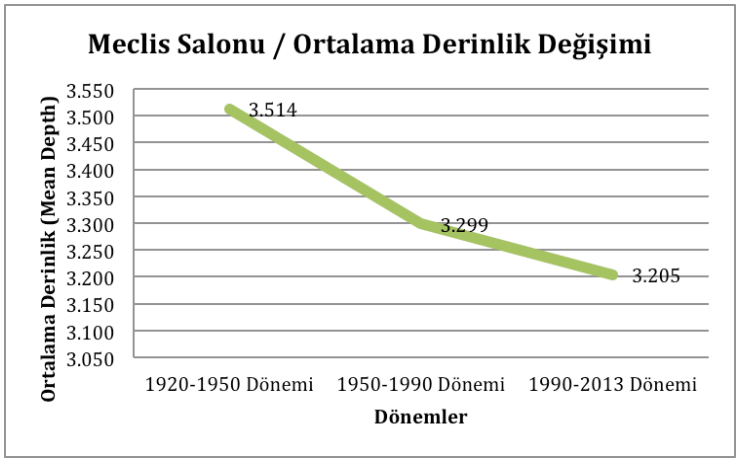
Şekil 5.61 : Meclis Salonu -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği.

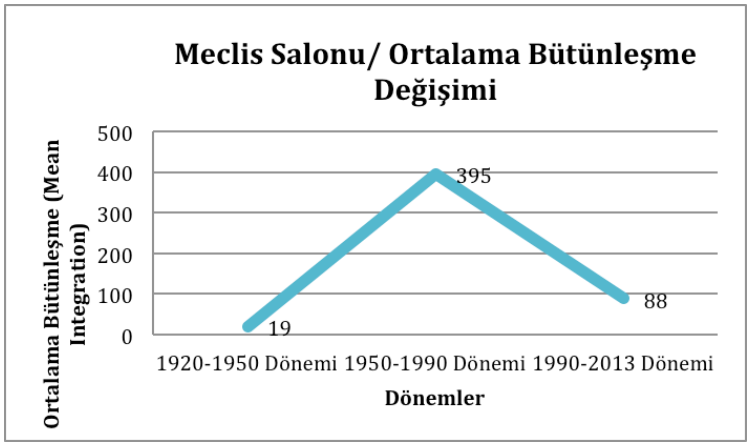
Şekil 5.62 : Meclis Salonu -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter)-1920-2013 Değişim Grafiği.

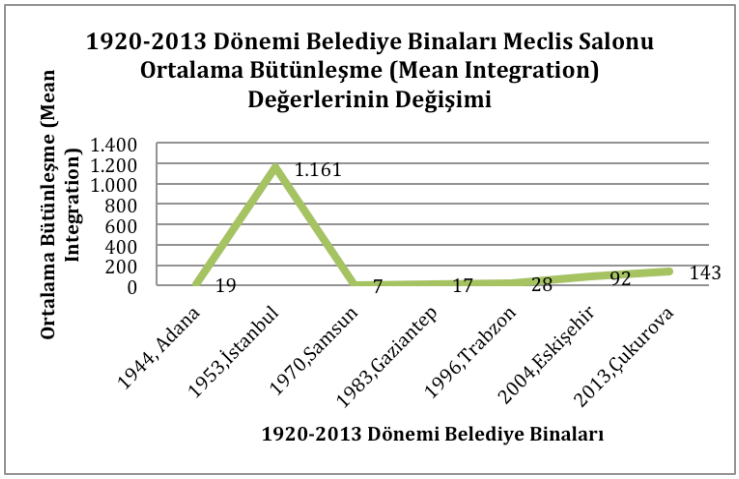
Şekil 5.63 : Meclis Salonu -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity)-1920-2013 Değişim Grafiği.

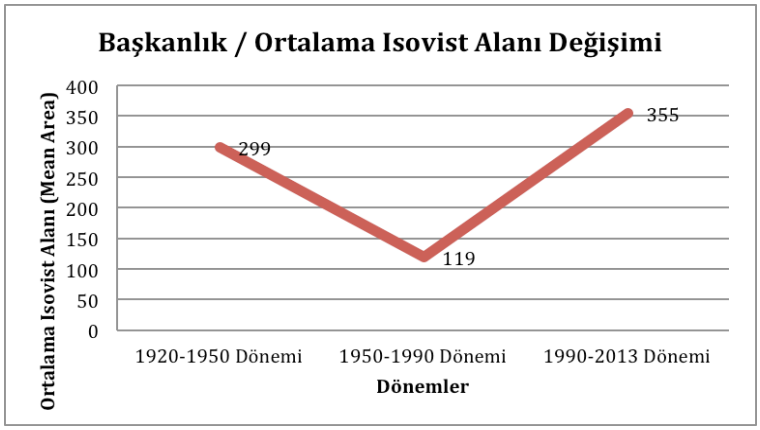
Şekil 5.64 : Meclis Salonu -Ortalama Derinlik (Mean Depth)-1920-2013 Değişim Grafiği.

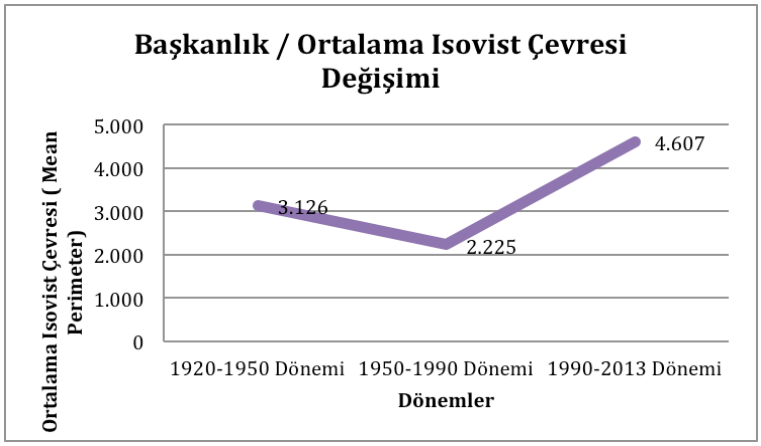
Şekil 5.65 : Meclis Salonu -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration)-1920-2013 Değişim Grafiği.

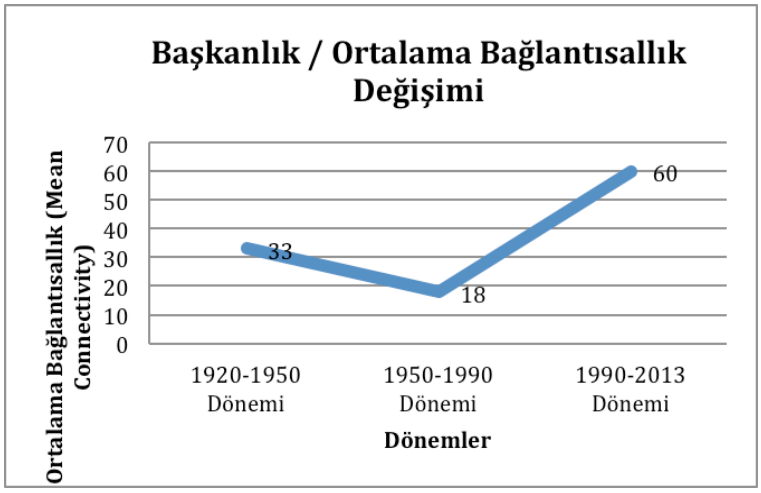
Şekil 5.66 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Meclis Salonu Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişim Grafiği.

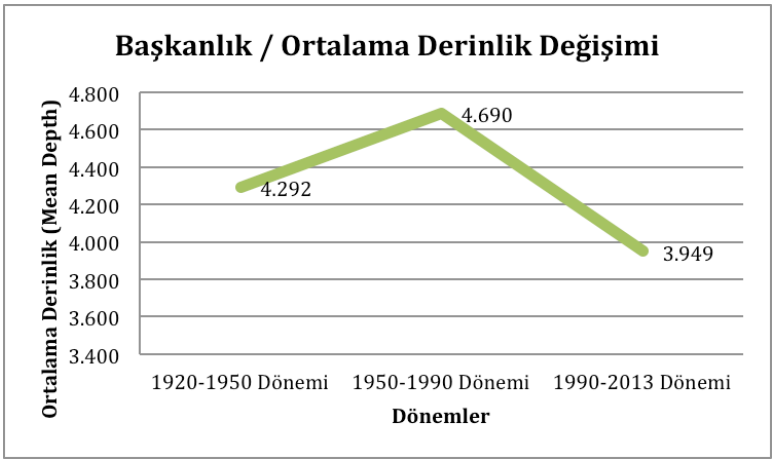
Şekil 5.67 : Başkanlık -Ortalama Eşgörüş Alanı (Area)-1920-2013 Değişim Grafiği.

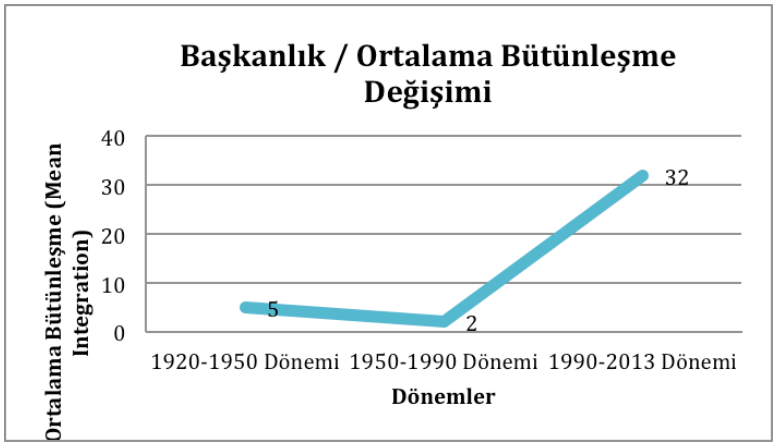
Şekil 5.68 : Başkanlık -Ortalama Eşgörüş Çevresi (Perimeter) -1920-2013 Değişim Grafiği.

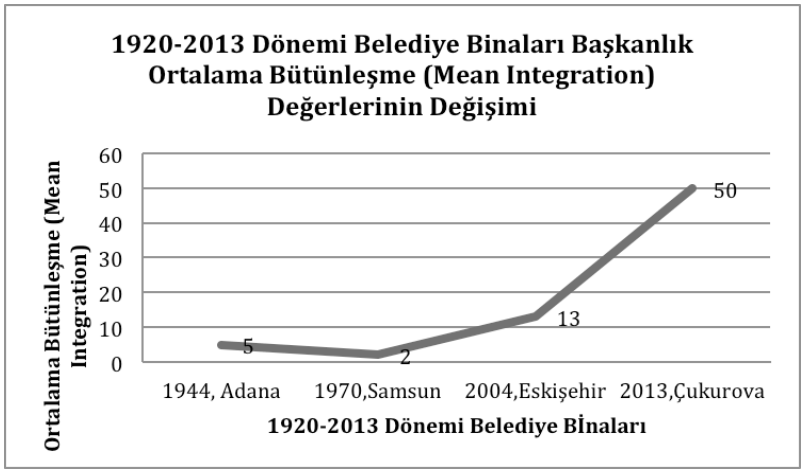
Şekil 5.69 : Başkanlık -Ortalama Bağlantısallık (Connectivity) -1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.70 : Başkanlık -Ortalama Derinlik (Mean Depth)- 1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.71 : Başkanlık -Ortalama Bütünleşme (Mean Integration) -1920-2013 Değişim Grafiği.

Şekil 5.72 : 1920-2013 Dönemi Belediye Binaları Başkanlık Alanı Ortalama Bütünleşme Değerlerinin Değişimi.

5.2 Bölüm Sonucu

Bu bölümde tez kapsamında yapılan analiz çalışması ve sonuçları değerlendirilmiştir. 1920-50, 1950-90 ve 1990-2013 dönemlerinden seçilen örnekler ve bunların sentaktik analizinden elde edilen veriler ortaya koyulmuştur. Ele alınan her bir belediye binası, ortalama bütünleşme, eşgörüş çevresi, eşgörüş alanı, bağlantısallık ve derinlik değerleri bağlamında yorumlanarak, sentaktik ilişkilerin anlamsal değerlendirmelerle ilişkisi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda dönem bazında ortalama sentaktik değer grafikleri çıkarılarak, her bir dönem kapsamında grafiğin trend yönlerine göre kamusal erişilebilirliğin değişimi yorumlanmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler kapsamında, dönem bazlı ortalama değerler, örnekler bazında elde edilen sentaktik verilerle kıyaslanarak, Cumhuriyet Dönemi boyunca

yerel yönetim binalarındaki kamusal erişilebilirlik sınırları ortaya çıkarılmıştır. Dönemler arası ilişkiler bağlamında, ortalama bütünleşme değerlerinin 1920-50 yılından 1950-1990 dönemine doğru hızlı bir artış yaptığı, 1990-2013 döneminde ise tekrar düştüğü görülmüştür. Ancak her bir örneğin sentaktik analizinden elde edilen veriler bağlamında, İstanbul Belediye Sarayı ve Çukurova Belediyesi'nin standart sapması yüksek olan örnekler olduğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda, grafiğin trend yönünü etkileyen bu örnekler göz ardı edildiğinde, ortalama bütünleşme değerinin dönemler arası ilerledikçe yükselmesi, tezin ana eksenini oluşturan kamusal erişilebilirlik sınırlarının arttığı savını doğrulamıştır. Önceki bölümlerde anlamsal olarak 1920'den günümüze kadar olan süreçte, yerel yönetim binalarının erişilebilirlik sınırlarının gittikçe genişlediği savı, mekan dizimsel olarak da ortaya konmuştur. Bu eğilimin değişimleri, dönemler arası yaşanan eşik noktaları ile, tez kapsamında ele alınan erk-mimarlık ilişkileri ve sosyo-politik durumların anlamsal olarak değişimleri arasında anlamlı ilişkiler kurulabilmiştir.

Tüm bunların yanı sıra, tez genelinde kamusallık-özellik ilişkisi bağlamında tanımlanan kamusal erişilebilirliğin, önemli bir eşik olduğu başkanlık alanında, ortalama bütünleşme değeri grafiğinin dönemler arası ilerledikçe arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum ise, kamusal erişilebilirliğinin arttığı savını destekleyen en önemli bulgu olarak tanımlanmıştır. Meclis salonu ise, yerel yönetim binalarında halk tarafından erişilebilir olması gereken en önemli kamusal alan olarak tanımlanırken, ortalama bütünleşme değerinin ise gittikçe artması, bu söylemi güçlendirerek, mekan dizimsel olarak da erişilebilirliğinin arttığı savını doğrulamıştır. Elde edilen tüm bu veriler bağlamında, son bölümde tezin sonuçları değerlendirilerek, tezin diğer bölümlerinde vurgulanan durumlar ve olgularla olan ilişkileri de göz önünde bulundurularak ortaya konacaktır.

6. SONUÇLAR

Bu tez kapsamında, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar olan süreçte, tasarlanmış ya da uygulanmış yerel yönetim binalarında kamusal erişilebilirlik sınırları tartışılmıştır. Mimarlık literatüründe, özel ve kamusal mekan ilişkilerinin ve kamusal mekanın geçirdiği değişimlerin, genellikle kentsel ölçekte ele alınması, bina ölçeğinde kamusallık tartışmalarını geride bırakmaktadır. Bu bağlamda, tez kapsamında ele alınan kamusallık ve mimari mekan ilişkisi kamu binaları üzerinden şekillenmiştir. Kamusal mekana yapılan müdahaleler ekseninde gelişen tez çalışmasının, yerel yönetim binaları özelinde ilerlemesi ise, bu binaların çevresi ve kamuyu kabul ediş biçimleriyle yarattıklar kamusal durumların, çoğunlukla yöneticilerin kararlarının bir uygulamasından arta kalanlar şeklinde gelişmiş olmasıdır. Bu bağlamda, kamusallık olgusunun, tarihsel süreçteki algılanış biçimi ile de ilişkili olarak, bina ölçeğinde nasıl değişime uğradığı tezin genel kapsamını oluşturmuştur.

Yerel yönetim binalarında kamusal erişebilirlik sınırlarını tartışabilmek için, tarihsel süreçte, kamusallık kavramının geçirdiği değişim, kavramın etimolojik köken olarak ilişkili olduğu diğer kavramlar ve bu kavramların gündelik hayatta mekana yansıma biçimleri oldukça önemli olduğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda, kamusallık olgusu fiziksel ya da görsel olarak erişebilme, kullanıma açıklık ve herkes tarafından görülebilir olma hali olarak tanımlanmıştır.

Cumhuriyet döneminden günümüze yerel yönetim binalarında kamusallık-özellik sınırlarının, anlamsal olarak değişim süreci oldukça farklı dinamiklerin mekanla-insan ilişkisini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de belirli dönemler arasında yapılan değerlendirmede, yerel yönetim binalarındaki kamusal erişilebilirlik sınırları, devlet erkinin mimari mekan üzerindeki etkileri ile oldukça değişen bir tavır sergilemektedir. Türkiye'nin yeni bir rejim ilanı ile girdiği yeniden yapılanma sürecinin bir parçası olan bu kamu binaları, 1920-50 döneminde, devletin otoriter ve yönlendirici tavrından oldukça beslenmiştir. 1920-50 dönemi üretilmiş, hükümet binaları üzerinden yapılan tartışmalarda, anlamsal olarak, insanın bina karşısındaki

varlığının, devlet erkinin otoriter tavrı ile ezildiği, kamu binalarının kamusal nitelikte olmaktan ziyade, devletin varlığını sembolleştiren bir temsil mekanizması olarak işlediği görülmüştür. 1950 döneminden sonra, devlet erkinin mekan üzerindeki etkisinin azalması ve bina yapma ihtiyacının mimari yarışmalarla karşılanması tavrı ile, bu dönemde üretilen yerel yönetim binalarında kamusal erişilebilirlik sınırlarının genişlediği öngörüsüne ulaşılmıştır. Ancak 1970 dönemi ile beraber, mimari yarışmalarda etkisini oldukça gösteren Bayındırlık Bakanlığı şartnameleri, devlet erkinin mekan üzerindeki etkisini dolaylı olarak devreye sokarak, tasarımlardaki kamusallık sınırlarını yeniden etkilemiştir. Bu bağlamda 1980'lerin sonuna kadar üretilen yerel yönetim binaları bağlamında değerlendirildiğinde, kamunun bina içerisine kabul olma halinin, erkin kontrol edici tavrı altında evrildiği ortaya çıkmıştır. 1990 sonrası ise yerel yönetim binaları tasarımında oldukça önemli bir eşik olarak ortaya çıkmıştır. 1990 yılıyla beraber günümüze doğru uzanan süreç içinde, kentlerin gerek nüfus sayısındaki artış, gerekse sosyo-ekonomik değişimlerle paralel olarak toplumsal ihtiyaçlarının artması, yerel yönetim anlayışının değişmesine yol açmış, diğer yandan da siyasi karakterleri gereği, yarışmacı bir ortam içinde var olabilme kaygıları nedeniyle farklı yaklaşımların benimsenmesi, yerel yönetimlerin işlevlerinin gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Yarışma şartnamelerinde yerel yönetim binalarındaki kamusallık sınırlarını genişletecek, belediye işlevine ek olarak, bazı tampon fonksiyonlar tasarım sürecine dahil olmuş, bu durum ise 2000'li yıllardan sonra tasarım sürecinde, ana çıkış noktasını, bir belediye tasarlamaktan öte, o belediyenin mekansal olarak da kentin ve halkın kamusal hayatına nasıl entegre olabileceği düşüncesi yükselmiştir.

Bu durum ise özellikle yarışmalar kapsamında üretilen belediye binalarında da oldukça etkili olmuştur. 'Şeffaf belediyecilik' söylemi ile yerel yönetim binalarında tüm kamusal eylemlerin ve bu eylemleri gerçekleştiren bireylerin halkın denetime açık hale getirme anlayışıyla beraber kamusal erişilebilirlikleri artarak, bu binaların kent içinde konumlanma biçimleri ve kentliyle kurdukları ara yüzün sınırları da daralmıştır.

Tezin araştırması kapsamında değişen bu kamusallık değişimi ile birlikte, yerel yönetim binaları mekansal kurgularındaki değişimler üst üste düşmüştür. Araştırılan bu olguların 1920-1950, 1950-1990 ve 1990-2013 dönemlerinde mimari mekana yansıma biçimleri ve mekansal kurgunun kamusal erişilebilirlik bağlamında geçirdiği

değişim, mekan dizimi analizi sonuçlarıyla ortaya konulmuştur. Analiz çalışması kapsamında, kamusal erişilebilirlik bağlamında, 1920 yılında 2013 yılına kadar olan süreçte, analiz kapsamında ele alınan belediye binalarının ortalama bütünleşme değerlerlerinin arttığı görülmüştür. 1950-1990 dönemi kapsamında ele alınan örneklerde bütünleşme değerinin düşmesi ise, tez kapsamında öne sürülen, 1970 yılı itibari ile devlet erkinin bina üzerindeki düzenleyici tavrının arttığını göstermiştir. Bunun yanı sıra belediye binaları karşılama alanlarında ve imar/zabıta/hesap işleri gibi halkın yoğun olarak kullandığı yerlerde ortalama bütünleşme değerlerinin gittikçe arttığı ortaya konmuştur. Bu durum, tarihsel süreçte, yerel yönetim binalarının karşılama alanları ve çalışma alanları ile halkı daha çok davet eden, daha erişilebilir bir hale evrildiğini, mekansal kurgu içerisine daha iyi entegre olduğunu ve çalışan-halk arasındaki mekansal sınırların eridiğini ortaya çıkarmıştır.

Kamusallık eşiği bağlamında ele alınan bir diğer bölüm olan meclis salonunun ise, 1920-50 döneminde oldukça düşük bir bütünleşme değerine sahipken, 1950-90 döneminde oldukça yüksek bütünleşme değerlerine sahip olması, daha erişilebilir ve mekansal kurguya entegre bir hale geldiğini açığa çıkarmıştır. Bu durum derinlik değerleri grafiğinin tam tersi yönde çıkması ile de desteklenmiştir. Kamusal erişilebilirlik sınırlarını belirleyen özel mekanlar bağlamında ise, başkanlık alanının sentaktik değerlerinin değişimi oldukça önemli bulguları açığa çıkarmıştır. 1970-1990 yılları arasındaki devlet erkinin baskısı ile ilişkilendirilen ortalama bütünleşme değerinin düşüşü, 2000 yılı sonrası terse dönerek, ortalama derinliğinin de azalması ile, bu baskının ortadan kalktığını göstermiş, belediye binalarında başkanlık alanının dahi, daha erişilebilir ve kamusal olduğunu ortaya koymuştur. Ancak çalışma kapsamında başkanlık alanı olarak ele alınan sınırların, başkan odası özeline çekilerek incelenmesi daha farklı durumları ve yorumlamaları gündeme getirebilecektir. Günümüzde üretilen yerel yönetim binalarında ise, şeffaflık söylemi altında başkanlık alanının görünür kılınması ise, yine erkin şeffaflık söylemi altında kendi varlığını göstermesi olarak da yorumlanabilecektir. Tüm bunların yanında, içinde bulunduğumuz dijital çağın getirdiği durumlar dahilinde bakılırsa, yerel yönetimler dahilinde gerçekleştirilebilecek bir çok eylemin, bugün dijital dünya üzerinden gerçeklenebiliyor olmasının ise oldukça kritik olduğunu hatırlatmak gerekir. İçinde bulunduğumuz çağın gereklilikleri ile, yerel yönetim binaların kullanım ölçeğinde sanal ortama taşınması, bu binaların kamusallaşma söyleminin ne

kadar kamuya yönelik olarak gündeme geldiğini de düşündürmektedir. Bu tartışma durumları ise, yerel yönetim binaların kamusallaşmasının altında yatan söylemi tekrar farklı bir perspektiften tartışmaya açarak, bir çok yeni çalışmanın önünü açabilecektir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar değişen süreçte ve 2000'li yıllarla iyice yükselen 'Şeffaf Belediyecilik' söylemi ekseninde, yerel yönetim binaları mekansal kurgularında, kamusal erişilebilirlik bağlamında oldukça önemli sonuçlar vermeye başladığı görülmüştür. Tez kapsamında, araştırılan tüm bu kamusallık sınırlarının yerel yönetim binaları üzerinden ilerlemesi, politik erk ve mimarlık ilişkilerinin ne kadar iç içe olduğunu ve erkin yaptırım gücünün mekanın kamusallık sınırlarını nasıl evirdiğini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu bağlamda mimari mekana yapılan her türlü müdahalenin, mekanın kamusallık sınırlarıyla dolaysız olarak ilişkilendiğini vurgulamak kaçınılmaz olmaktadır. Tez çalışmasında kullanılan analiz yöntemi ise, bir mimari mekanın kamusal erişilebilirlik sınırlarını algılamada, farklı bir bakış açısı getirmesi ve dönemsel gelişmelerin mekan dizimsel yansımalarını ortaya koyması adına oldukça olumlu sonuçları ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda, tez yerel yönetim binalarında, kamusal erişilebilirlik sınırları üzerine odaklanan bir araştırma niteliği taşısa da, mekan dizimi teorisi literatürüne de katkı sağlaması, bunun yanı sıra, mekansal kurgu ve erişilebilirlik bağlamında yapılacak diğer çalışmalara da örnek bir yöntem olarak ön ayak olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

Akkar, M. Z. (2005), 'Questioning the "Publicness" of Public Spaces in Postindustrial Cities'*, Tradıtıonal Dwellıngs And Settlements Revıew, Vol.16.No.2.* Sf. 75-90.

Ankara Büyükşehir Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması Şartnamesi (1985),<http://sartname.arkitera.com/Main.php?MagID=49&MagNo=165>, alındığı tarih, 13.02.2014

Arendt, H. (2011), İnsanlık Durumu, çev. Bahadır Sina Şener, İletşim Yayınları, İstanbul.

Aslanoğlu, İ. (1980), *1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Doktora Tezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara.

Atabaş, K. (1994), Yerel Yönetimler ve Mimarlık, Boyut Yayıncılık A.Ş., İstanbul

Bafna, S. (2003). Space syntax: a brief introduction to its logic and analytical techniques. *Environment and behavior,* 35 (1), 17-29.

Batty, M. (2001), 'Exploring isovist fields: space and shape in architectural and urban morphology', *Environment and Planning B: Planning and Design*, volume 28,sf: 123 - 150.

Benedikt, M. (1979). To take the hold of space: isovists and isovist fields. *Environment and planning b: planning and design,* 6, 47-65.

Benhabib, S. (1991) *"On Hegel, Women and Irony"*, Feminist Interpretations and Political Theory, (eds.), Carole Pateman and Mary L. Shanley (US: The Pennsylvania State University Press.

Benn, S. I. and Gaus, G. F. (1983), *"The Public and the Private: Concepts and Action,"* in S.I. Benn and G.F. Gaus, eds., Public and Private in Social Life (London: Croom Helm; New York: St. Martin's Press, 1983), sf. 3–27.

Birkan, G., Aslanoğlu, İ., İdil, B., İnan, U., Karaaslan, M., Ortaylı, İ., Özbek, N., ve Yatman, A. (1984), *'Söyleşi:Osmanlı'dan Bugüne Hükümet Konakları'*, Mimarlık Dergisi, Sayı 203, sf.3-15.

Bozdoğan, S. (2012), Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları.

Brill, M. (1989). Transformations, Nostalgia and Illusion in Public Life and Public Place, in Public Places and Spaces, Eds. Altman,I. And Zube, E.H., Plenum Press, New York, sf.7-30

Çelikyay, H. ve Turgut, S. R. (2011), '*Avrupa Birliği Perspektifinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Yönetişim Dinamikleri'* Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 13/3 (2011) sf. 25-56.

Çil, E. (2006), 'Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizimi Analizinin Kuramsal Ve Yöntemsel Tartışması', *Megaron Planlama Tasarım Yapım, YTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, *Cilt 1,* Sayı 4, sf. 218-233.

Dijkstra, L. W. (2000). Public Spaces: A Comparative Discussion of The Criteria for Public Space, in Constructions of Urban Space, pp.1-23, Ed. Hutchison, R., JAI Press Inc, Stamford, Connecticutt

Eldem, S. H. (1939), 'Milli Mimari Meselesi', *Arkitekt Dergisi 9, no 9-10*, sf. 220-223.

Eldem, S. H., Oktay S., Kamçil, D. (1944), 'Adana Belediye Sarayı Proje Müsabakası', *Arkitekt Dergisi, no 11-12 (1944),* sf. 251-253.

Eyüboğlu, İ. Z. (1995), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yay. 2. Basım

Franck, K. A., Paxson, L., (1989). *'Women and Urban Public Space, in Public Places and Spaces'*, Eds. Altman,I. And Zube, E.H., Plenum Press, New York, sf.121-146.

Francis, M. (1989). *'Control As a Dimension of Public Space Quality, in Public Places and Spaces*', Eds. Altman,I. And Zube, E.H., Plenum Press, New York, sf. 147-172.

Geuss, R. (2007). Kamusal Şeyler,Özel Şeyler, Yapı Kredi Yayınları,İstanbul.

Goodsell, T. C. (1984), 'From Distance to Intimacy' *The Public Interest, December 1984*, sf. 116-131

Gürallar, N. (2009), 'Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları- Kamusal Mekan: Modernite Öncesi ve Sonrası için bir Terminoloji Tartışması' *Mimarlık Dergisi, Sayı:350*

Habermas, J. (2013), Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.

Hasol, D. (2008), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul

Hertzberger, H. (1991). Lessons For Students in Architecture. Trns.Ina Rike, Uitgeverij 010 Publishers

Hillier, B. (2007). *Space is the machine: a configurational theory of architecture.* [UCL Discovery Version]. Erişim adresi http://eprints.ucl.ac.uk /3848/1/SpaceIsTheMachine_Part1.pdf

Hillier B., Hanson J., (1984), *The Social Logic of Space*, Cambridge University Press, NY

Koyuncu, P. (2010), Geçmişin Modern Mimarlığı-8: Ankara-1, Derleme Yayın, Arkitera

Madanipour, A. (1996). Design of Urban Space: an inquiry into a socio-spatial process, Wiley, Chichester.

Meltem, A. İ. (2013), 1930-2010 Arasında Türkiye'de Yapılmış Mimari Proje Yarışmalarındaki Değerlendirme Kriterlerinin Değişimi, *Yarışmalar ve Mimarlık Sempozyumu,*İstanbul, sf.18-28.

Oxford Advanced Learner's Dictionary (1995), Oxford: Oxford University Press, sf.920.

Özbay, H. Başbuğ, T. (1987), Gaziantep Belediyesi Hizmet Binası, Mimari Rapor, *Mimarlık 224*, sf.72,73

Özgür U. (2003), E-Devlet, E-Demokrasi ve E-Yönetişim Modeli: Bir İlkesel Öncelik Olarak Bilgiye Erişim Özgürlüğü, Aylık *Strateji ve Analiz E-Dergisi, Haziran 2003, Sayı: 5*.

Penn, A. (2003). Space syntax and spatial cognition, or why the axial line? *Environment and behavior,* 35 (1), 30 - 65.

Sayar, Z. (1938), Kiracı Devlet Müesseseleri, *Arkitekt Dergisi, Sayı:1938-01 (85),* sf.30.

Sunal, H. (1987), Nevşehir Hükümet Konağı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca yapılan, yapılmakta olan veya yapılamayan yapıların öyküleri, Derleyen: Hasan Özbay, *Mimarlık 224, No.25/3* sf.52-53

Sennett, R. (2010), Kamusal İnsanın Çöküşü, Ayrıntı Yayınları

Tanju, B. (2007).'Kamusal alan-Kamusal Mekan' *Arredamento Mimarlık, sayı; 2007/02, Şubat.*

Tanyeli, U. (1993), 'Karaaslan'ı Suçlamalı mı?', *Arredemento Mimarlık, Sayı:1993-3, s.94*

Tanyeli, U. (2005), Genişleyen Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset 9. Uluslararası İstanbul Bienali'nden Metinler, İstanbul, sf. 199-200.

The New Shorter Oxford English Dictionary (1993), Oxford: Claredon Press sf. 932, 936; and Webster's, sf. 1801, 1805,

Tunçer, M. (2009), Cumhuriyet'in Mimari Mirası'nın Planlama Aracılığı ile Korunması: Ankara Örneği, *Cumhuriyet'in Mimari Mirası Sempozyumu,* TMMOB Mimarlar Odası

Url- 1 <*http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52b70b644b5c93.31924665*>, alındığı tarih: 11.12.2013

Url-2 <*http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52b70b9296ac75.31073799* >, alındığı tarih: 20.12.2013

Url-3 <*http://v2.arkiv.com.tr/p5778-adana-belediye-sarayi-yarisma-projesi---1 odul.html*>, alındığı tarih: 02.04.2014.

Url-4 <*http://v2.arkiv.com.tr/p4070-trabzon-belediyesi-hizmet-binasi-yarisma-projesi---2-odul.html* >, alındığı tarih: 10.04.2014.

Url-5 <*http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tepebasi_Belediyesi_Hizmet Binasi.jpg* >, alındığı tarih: 10.04.2014.

Url-6 <*http://v3.arkitera.com/yp2-eskisehir-tepebasi-proje-yarismasi.html*>, alındığı tarih: 11.04.2014.

Url-7 <*http://v2.arkiv.com.tr/p6021-antalya-buyuksehir-belediyesi-hizmet-binasi-mimari-projesi.html* >, alındığı tarih: 10.04.2014.

Url-8 *<http://v3.arkitera.com/yp375-kadirli-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html>*, alındığı tarih: 11.04.2014.

Url-9

<http://kolokyum.com/galeri/2629/17/1_odul_manisa_belediyesi_hizmet_binasi_ve_cevresi_ulusal_mimari_proje_yarismasi>, alındığı tarih: 12.04.2014.

Url-10

<http://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-adana-cukurova-ilce-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi/542>, alındığı tarih: 12.04.2014

Url-11

<http://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-usak-belediyesi-hizmet-binasi-mimari-proje-yarismasi/1773 >, alındığı tarih: 14.04.2014

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Fulya Menderes

Doğum Yeri ve Tarihi: Bekilli/Denizli 01.01.1990

E-Posta: fulyamenderes@gmail.com

Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Mesleki Deneyim ve Ödüller:

Fakülte Birinciliği Mezuniyet Derecesi (2012), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Bölüm Birinciliği Mezuniyet Derecesi (2012) İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Eşdeğer Ödül, Gökçeada Lise Kampüsü Mimari Proje Yarışması (2014)**,** A.Ünlü, M.E.Şalgamcıoğlu, O.Ö.Özener, D. Aslan ile birlikte *(Yardımcı Mimar)*

3. Ödül , Multi-Konfor Binalar Öğrenci Yarışması 2014: Yarının Okulu – Gaziantep –B. Ateş ile birlikte

1.Teşvik Ödülü, AVANOS- Yeni Köprü ve Çevresi Mimari Proje Yarışması (2013) A.Ünlü, M.E.Şalgamcıoğlu, O.Ö.Özener, Ö. Demirkuşak ile birlikte *(Yardımcı Mimar)*

Jüri Özel Ödülü, MIMED 2010